

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MAYIS/HAZİRAN 2020

LATİFE TEKİN

Büşra Küçük
Serkan Türk
Furkan Pişgin
Emrah Seferoğlu
Ertuğrul Aydın
Mehmet Özçataloğlu
Arzu Alkan Ateş
Ayfer Feriha Nujen

Çocuk Atatürk
Sunay Akın

Aburcuburokurobur
Haydar Ergülen

Mesafe
Çiğdem Sezer

Altın Çağ
Gökhan Arslan

Levent Üzümcü'yle
Söyleşi
Samet Karahasanoğlu

Beyazperdenin "Üçleme
Filmleri" Ve Metin Erksan
Mesut Kara

3

Ücretsizdir!

KE 03

Mayıs-Haziran 2020

Kartal Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi

Gökhan Yüksel
Kartal Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni

Adem Uçar
Kartal Belediye Başkan Yardımcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Melih Yıldız

Dergi Editörü

Ercan y Yılmaz

Tasarım

Alakarga Yayın Tasarım

Yazışma Adresi

Çarşı Mahallesi Enis Akaygen Sok. N:9 Yakacık-Kartal/İstanbul

Telefon

0 (216) 280 6800

Yayın Kurulu

İsmail Biçer
Faruk Duman
Gamze Güller
Mertcan Karacan
Serkan Türk

*KE Dergisinde yayımlanan tüm
eserlerin sorumluluğu yazarına aittir.
KE Dergisinde yayımlanan yazılardan
kaynak belirtmek koşuluyla alıntı
yapmak serbesttir.*

Eserlerinizi Göndereceğiniz Elektronik Posta
kedergisi@gmail.com

**KARTAL
BELEDİYESİ**

İ Ç İ N D E K İ L E R

- Korona Günlerinde Edebiyat** / Gökhan YÜKSEL - Kartal Belediye Başkanı • 5
 Çocuk Atatürk / Sunay AKIN • 6
 Aburcuburokurobur / Haydar ERGÜLEN • 8
 Altın Çağ / Gökhan ARSLAN • 10
 Beyaz Havlu / Zeynep GÜLÇİN • 11
 Sabri Altınel'i Anımsamak... / İsmail BİÇER • 13
 Gazoz Kapakları / Mehmet ERBİL • 15
 Mesafe / Çiğdem SEZER • 16
 Yarasa Ve Kırmızı Koltuklar / Sara UYGAR • 17
Aziz Nedelya Kilisesi Önünde Bir Kadını Düşlerken / Göktürk YAŞAR • 20
 Mit Ve Edebiyat / Hanife ALTUN • 21
 Lades Kemiği / İlyas TUNÇ • 22
 Çocuktan Hırsız Yaratmak / Mehmet Fırat PÜRSELİM • 23
 İnce İntihar / Elçin Sevgi SUÇİN • 24
 Kedin Olayım Loti... / Fatin HAZİNEDAR • 25
 Charles Lindbergh Ve Kedi Felix / Gürol KUTLU • 28

LATİFE TEKİN

- Latife Tekin: Anlatı İştahı, Dil İnşacısı** / Gonca ÖZMEN • 35
 Dirmit, İçimizden Biri / Büşra KÜÇÜK • 36
 Latife Tekin'le Söyleşi / Büşra KÜÇÜK • 38
 Latife Tekin'le Söyleşi / Serkan TÜRK • 41
Buzdan Kılıçlar Ve Konuşamadığımız Şeyler Üzerine Altı Basamak / Furkan PİŞGİN • 44
Sosyal Sapma Anlatıları: Latife Tekin Romanı / Emrah SEFEROĞLU • 48
 Latife Tekin'de Postmodern Söylem / Ertuğrul AYDIN • 50
 Yumuşak Bir Direniş Hikâyesi / Mehmet ÖZÇATALOĞLU • 52
 Unutma Ayini / Arzu ALKAN ATEŞ • 54
 Latife Tekin Ve Tekin Olmayanlar İçin Telkin / Ayfer Feriha NUJEN • 57

- Salgın Zamanında Sanatın Çıkar Yolu** / Selim ÇİZMECİ • 60
 Arafta Bir Gece / Mustafa OKUMUŞ • 62
 Çocuklar... / Ali Rıza GELİRLİ • 65
 Son Kor / Yiğit Kerim ARSLAN • 66
 Metin Erksan-Sevmek Zamanı / Muzaffer CİNEL • 67
 Kör Bıçkı / Hülya TAMZOK • 69
 Yağmurlardan / Hasan TEMİZ • 70
 Otello Kâmil'in Son Perdesi / Samet KARAHASANOĞLU • 71
 Hayat Eve Sığar, Eğer Evimiz Hayata Yabancılaşmamışsa! / Handan ÖZTÜRK • 75
 Canlılar Mekânı / Mehmet Ata YİĞİZ • 76
 Beyazperdenin "Üçleme Filmleri" Ve Metin Erksan / Mesut KARA • 77
 Vicdan / Meltem KOFOĞLU • 79
 Örümcek / Ahmet ERBAŞ • 80
 Ama Ataa Aıdoo / İlyas TUNÇ • 81
 Levent Üzümcü'yle Söyleşi / Samet KARAHASANOĞLU • 82
 Kısır / Ayşe PARLAK AKYÜZ • 90
 Ney'in Büyüsünden Sarhoş Bir Üstat / Melih YILDIZ • 91
 Çocuk Edebiyatında Evrim / Demet EKMEKÇİOĞLU • 98
 Bay Richter / Ebru AKKAN • 99
 Öğlesonralarında Uzayan Boyunlar / Cihan ADIMAN • 100
 Bay Henri / Ömer TURAN • 101
 Kitaplar Arasında • 102
 Filmler Arasında • 103

Korona Günlerinde Edebiyat

GÖKHAN YÜKSEL

KARTAL BELEDİYE BAŞKANI

Yeni tip Koronavirüs (COVID-19) salgınının dünyayı derinden etkilediği aldığı bir dönemden geçiyoruz. Kaygılı, sıkıntılı ve ölümlerin her gün arttığı bir dönemin içinde tüm insanlık ailesi... Doğal olarak tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de alınan bir dizi tedbirler kapsamında, Kartal Belediyesi olarak halk sağlığını korumaya dönük tedbirler aldık. Öncelikle kültür merkezlerimizde gerçekleştireceğimiz etkinlikleri ve kursları iptal ettik, kültür merkezlerimizi geçici bir süreliğine kapattık. Zira siz değerli komşularımızın sağlığı her şeyden önemliydi...

Bu tedbirleri almaya başladığımız günlerde, şiir ve edebiyat dünyamızın çok değerli isimlerinden (aynı zamanda Vedat Günyol Deneme Ödülü Seçici Kurul Üyemiz) Sayın Cengiz Bektaş'ı ansızın kaybetmenin üzüntüsünü yaşadık. Kendisine Allah'tan rahmet, ailesine sabırlar diliyoruz; onun şiir, yazın ve mimarlık dünyasında yarattığı ışığın asla sönmeyeceğine inanıyoruz.

Evde kalınmasına yönelik çağrılar yaptığımız süreçte 2 aylık periyotlarla çıkarmış olduğumuz edebiyat, kültür, sanat dergimiz "KE"-nin ilk iki sayısını belediyemizin internet (web) sitesine uygun formatta yerleştirerek, ulaşmanızı ve okumanızı sağlamış olduk. Bunu 3. sayımız için de gerçekleştireceğiz.

Mayıs-Haziran 2020'yi kapsayan 3. sayımızı, edebiyatımızda "büyülü gerçekliği" temsil eden, Türkçe edebiyatın yarına kalacak büyük mirası Sayın Latife Tekin'e ayırdık. Bununla birlikte, değerli şair ve yazarlarımızdan şiirler, öyküler, anlatı ve denemeler de dergimizin sayfalarında yerlerini aldılar.

"KE"nin mutfağı, özverili ve titiz bir şair ve yazar ekibinden oluşuyor. İlk iki sayımızın beklenenin üzerinde beğeni ve okur toplaması edebiyat, sanat ve kültüre dair çekim alanı yaratması bu değerli ekibin ürünüdür. Kendilerine bir kez daha teşekkür ediyorum.

"Koronavirüs Salgını"nın yarattığı üzüntü ve sıkıntıların bir an önce aşılabacağına, dünyanın bu günlerden önemli dersler çıkartarak, daha güvenli daha adil bir dünyayı hayal edeceğine inanıyorum. Bu hayali bize gördürecek olan kültürün, sanatın ve edebiyatın da bizlere rehberlik edeceğini biliyorum.

İyi okumalar ve sağlıklı günler diliyorum.

ÇOCUK ATATÜRK

Sunay AKIN

Çocukluk kazasız belasız atlatılması gereken, ya da iyi bir eğitim alınması gereken bir dönem olarak algılanıyor. Oysa çocuk soru sorar, merak eder, araştırır, inceler, hayal kurar. Çocuğun bu özgür, merak eden, sorular soran dünyası büyüklerin yaşam alanında demokrasi, düşünce özgürlüğü, insan hakları olarak çıkar karşımıza. Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin demokrasi yolunda düşe kalka yol alması, yürümeyi öğrenmeye çalışan bir çocuğa ne kadar da çok benziyor!

Mustafa Kemal'in çocukluğuyla ilgili bildiğimiz tek bir görüntü vardır; o da dayısının çiftliğinde karga kovalaması. Bunu yapmıştır ama Atatürk'ün çocukluğu sadece bu öyküyle geçiştirilemez. Tarihte öne çıkmış insanların otobiyografilerinde aldığı eğitimden söz edilir, okullardan mezun olurlar ve kendi alanlarındaki başarıları sıralanır. Peki ya çocukluğu? Çocukluk neredeyse hiç önemli değildir. "Kazasız belasız" atlatılmıştır işte!.. Hayır, böyle ele alınmamalıdır çocukluk.

Atatürk'ün çocukluğuna farklı bir pencereden bakmaya çalışalım: Mustafa Kemal, babasının ölümünün ardından annesi Zübeyde Hanım'la birlikte dayısı Hüseyin Efendi'nin Langaza'daki çiftliğine gider (Karga kovaladığı dönem olarak anılır). Dayısının çiftliğinde kaldığı dönemde ağaçların kırılan dallarını toplayıp onlarla kulübeler yapar. Hatta bu kulübelerden birine üç basamaklı bir merdiven bile ekler. Sonra kız kardeşi Makbule'yi buraya çağırıp ona dilimlediği karpuzu uzatır, Makbule karpuzu yerken Mustafa Kemal de karşısına oturup onu seyredir. Bu öyküde her şeyden önce kardeşine değer veren bir çocuk var, kırılmış dallardan ev yapan bir çocuk var... Gelecekte bu çocuk işgal edilmiş, dalları kırılmış bir ülkeden yeni bir cumhuriyet var edecektir. Oynanan bu oyun geleceğin habercisi değil midir?

Mustafa Kemal'in kaldığı Langaza'daki çiftlikte Roman çocuklar vardır. Çoğu kişi onlarla oynamak istemediği için, herkesten uzakta kendilerine bir dünya kuran Roman çocuklarıyla Mustafa Kemal arkadaşlık kurar. Kırılmış ağaç dallarından yaptığı evde onlarla da oynar. Bir gün, Aziz adlı arkadaşı ağaç dallarından yapılmış evin içinde ateş yakar ve ev birdenbire alev alır. Mustafa Kemal bütün çocukları ve kız kardeşini gayet soğukkanlı bir şekilde alevler arasından dışarıya çıkarır. Bütün kriz anını başarıyla yönetir. Makbule Hanım anılarında anlatır o korku dolu dakikaları. Yaşanılan bu olayda, paniğe ve telaşa kapılmayan, gelecekte lider olma vasıflarını taşıyan bir çocuğu görürüz.

Atatürk'ün çocuklarla çekilmiş çok sayıda fotoğrafı vardır. Ziyaret ettiği yerde bir çocuk gördüğünde hemen ona yaklaşır ve sohbet eder. Zaten kendi toplantılarında düşünce arkadaşlarıyla konuşurken de sevdiği insanlara “çocuk” diye seslenir. Hep şunu şunu merak ettim; Atatürk ve oyuncağın bir arada olduğu bir fotoğraf var mıdır? Atatürk'ün bir fotoğrafında, yanındaki manevi kızı Ülkü'nün elinde bir oyuncak bebek görürüz. Atatürk'ün bir oyuncakla görüldüğü tek fotoğraf budur.

Atatürk'ün neşeli bir çocuk gibi görüldüğü fotoğraf ise bir vapurun güvertesinde çekilmiştir. Bu fotoğrafta, Atatürk'ün salıncakta sallandığı yer, Ege vapurunun güvertesidir. O yıllarda, bir de halka atma oyunu oynanırdı, vapurların güvertelerinde. Halka atarken de bir fotoğrafı vardır; oyun oynayan Atatürk bir çocuk gibi mutludur.

Ağaçlardan kulübe yapma oyununu düşünelim biraz!.. Bu konuda hatırlamamız gereken roman kahramanı Robinson Crusoe'dur. İngiliz yazar Daniel De Foe'nin ıssız bir adaya düşen insanın başından geçenleri konu alan romanında, doğayı yeniden dönüştürmek ve üretim anlatılır. Doğayı pozitif bir şekilde dönüştürmektir bu; kulübe yapıyorsun, ev yapıyorsun, içine girip sığınıyorsun... Ünlü düşünür Jean Jacques Rousseau, Robinson Crusoe'daki bireyciliği mutlak yalnızlık olarak değil, doğanın yeniden alt edilmesi ve uygarlığın tekrardan üretilmesinin bir başarısı olarak görür. Robinson Crusoe ne yapıyordu? Ağaç dallarından evler. Mustafa Kemal nasıl bir oyun oynuyordu çocukluğunda? Ağaç dallarından evler yapıyordu... Bu oyun, uygarlığın yeniden üretilmesinin başarısıdır; Jean Jacques Rousseau bunu böyle yorumluyor.

Robinson Crusoe'da şöyle bir bölüm var: “Ekini biçmek için bir orak ya da tırpan yokluğu çekiyordum. Tek yapabildiğim şey gemiden kurtardığım silahlardan büyük bir kılıcı tırpan yerine kullanmak oldu.” Yani Robinson Crusoe ekinini biçmek istiyor ama orak yok. Batık gemiye dalıyor, bir kılıcı alıyor ve onu orak olarak kullanıyor. Burada, savaş aracı olarak üretilmiş kılıcın bir üretim aracına dönüştüğünü görüyoruz. Kılıç burada bir ölüm makinesi değil, üretim aracı oluyor.

Milattan önce yaşamış bir şair olan Tibullus da uzun bir şiirinde şu dizelere yer vermiştir:

“Barış çağında fısıldar çapayla saban

Karanlık bir köşede askerin korkunç silahları pas tutar”

Tibullus iki savaş arasında tutsak olmayan bir barış

düşünüyor. Düşünürken de barış çağının nasıl oluşacağını söylüyor. Orak ve saban ile emeğe ve üretime değer vererek barışı gerçekleştirebiliriz, diyor. Buraya nereden mi geldik? Robinson Crusoe'dan... Ne vardı orada? Savaş silahı olan kılıcın orak olarak kullanılması. Ondan önce de, Mustafa Kemal'in üreterek oynayan bir çocuk olduğundan bahsettik. Okuyalım bakalım Mustafa Kemal bu konuda ne diyor:

“Kılıçla toprak ele geçirenler, sabanla toprak ele geçirenlere yenilmekten, sonunda bulundukları yerleri bırakmaktan kurtulamazlar. Kılıç kullanan kol yorulur. Nihayet kılıcını kınına koyar ve belki kılıç o kında küflenmeye, paslanmaya mahkûm olur. Lâkin saban kullanan kol gün geçtikçe daha ziyade kuvvetlenir ve daha çok kuvvetlendikçe daha çok toprağa sahip olur.”

Jean Jacques Rousseau ne diyordu? “Robinson Crusoe yalnızlık değildir, uygarlığın yeniden oluşturulmasıdır.” İki bin yıl önce yaşamış olan Tibullus adlı şair de aynı şeyi söylüyor: “Barış çağı üretim, emek ve çalışmak üzerine kurulmalıdır”... Ve Atatürk ne diyor?.. “Kılıç kullanan kol yorulur, saban kullanan, toprağı işleyen kol daha da güçlenir ve toprak elde eder.”

İşte bu nedenle emeği, tüketim değil üretim toplumu olabilmeyi ve çocukların hayatın ta kendisi olan o özgür dünyalarını korumalıyız. Çünkü ancak çocukların soru soran, özgür düşünen, üreten, merak dolu dünyalarını geleceğimize taşırsak, demokrasisi gelişmiş ve en “Büyük” değerinin “Millet Meclisi” olduğunu bilen bir “Türkiye”yi var edebiliriz.

ABURCUBURO- KUROBUR!

Haydar ERGÜLEN

“Abrakadabra” gibi oldu başlık. Dikkat çeksin diye öyle yaptım. Hatta sonuna ünlem bile taktım. Sahi dikkatinizi çekti mi? Doğan Hızlan, TV’de “Karalama Defteri” programında izleyiciye “izlerokur” diye seslenirdi, yani hem tv izleyen hem de aslen okur olan. Şimdilerde yeniden açmış o defteri, ama tv izlemediğim, sahibinin sesi TRT’yi ise katiyen izlemediğim için ne yapar ne eder ne konuşur, bilemem.

İzlerokur, güzel bir tanım, çoğaltılabilir, çokokur, bolokur, bildiğiniokur, bulduğunuokur, beleşokur, zevkliokur, canınaokur, zorokur, kolayokur, kendineokur, gezerokur, yüzerokur, uçarokur, durmadanokur, yalnızokur, yoldaokur, susarokur, gülerokur, ağlarokur, kızarokur, severokur, metrokur, yerokur, içerokur, yatarokur, kalkarokur, çakarokur, dinlerokur, yazarokur, bozarokur, azokur, fazlaokur, bayramlıkokur, akşamcıokur, hacıyatmazokur, alışmışokur, kibarokur, inceokur, uzunokur, kısaokur, bulduğunuokur, bildiğiniokur, üreticiokur, tüketiciokur, sabırsızokur, meraklıokur, müşkülpesentokur, malumatfuruşokur, dalgınokur, derinokur, yüzdenokur, hatırlıokur, hatırıçinokur, günlükokur, haftalıkokur, aylıkokur, yıllıkokur, birömürokur, şekerokur, beterokur, kalbiniokur, içiniokur, klasikokur, avangardokur, seçiciokur, geçiciokur, yazarokur, söylerokur, söverokur, koşarokur, çalarokur, bakarokur, okurokur, ve son zamanlarda çok sık karşılaşır olduğumuz yürürokurlar da var ki, inşallah çarparokur olmazlar böyle hem yürüyüp hem okurlarken! Coşup yazdım ama unuttuklarım vardır, siz de hangi okur tipiyseniz, tipokur, kendinizi bu listeye ekleyin lütfen! Lütfenokur, mecburokur... Olur mu sevgili okur?

Uzattım değil mi? Daha doğrusu eğlenceli geldi, benim de yazdıkça yazasım geldi. Son zamanlarda okulda, evde, salonda, mutfakta, bahçede, olur olmaz yerde, söyleşide, panelde, toplantıda sık sık söylediğim gibi, “çok yaşayan yüze kadar yaşıyor”, yani rakamla 100’e kadar, eh benim de bu iyimser modernliğimle yaptığım hesaba göre en fazla 36 yılım kalmış bulunuyor aranızda. Sonra ver elini Roma! Aslında ver elini Avrupa diyecektim, fakat nedense Roma çıktı ağzımdan. Niye Roma derse-niz, bir süre tebdil-i mekânda faide vardır diyerek, 100’den sonrasını da Frenk illerinde yaşayayım istiyorum. Karacaoğlan Efendimiz değil miydi, “indim seyran ettim firengistanı/dilleri var bizim dile benzemez” diyen?

Bu yazıyı tam olarak 19 Mart Perşembe 2020 gecesi yazıyorum. Yani karantina günlerinde, ilerde unutulursa, bu kadarla kalırsa, bu yazıyı da okuyan bir sevgili okur olursa, ona da azap çekirtmemek için Covid-19 nam virüsün memlekete de geldiği ve resmi açıklamaya göre 4 kişinin öldüğü, pandemik yani salgın olarak tanımlanan, tüm dünyayı kasıp kavuran, yakıp savuran yeni nesil vebanın eve, içimize, birbirimize, dışımıza kapattığı gecelerden bir gece, üstelik yorgunum adamakıllı... O nedenle özellikle, yazı sarhoş gemi oradan oraya sallanıp duruyor.

Şubat ayında Roma’daydık, Floransa, Livorno ve Napoli’de. Övünmek gibi olası yaşları çoktan geç-

tim de, dövünmek gibi olası yaşlardan da hızla geçiyorum. Nerdeyse 50 yıldır yazdığım, yayımladığım şiirlerden bir seçme yayımlandı İtalya'da. Yaşıma, geçen yıllara hürmeten sanırım, tanıtım, okuma ve birkaç söyleşi için çağırdılar beni de. Kalktık gittik maaile, malum yarıyıl tatiliydi. Gittik, gördük, geldik. 1 aya kalmadı, Çin'in Wuhan bölgesinde Corona olarak adlandırılan Covid-19 virüsünün yol açtığı salgın başladı... *"Şimdi sen de herkes gibisin"* şiirindeki açık öznelere, hepimiz birbirimiz gibiyiz, evdeyiz, bahçedeyiz, endişe etmekteyiz. Önce Wuhan'dan geldi karantina uygulanan kentteki insanların sesi, sonra İtalya'dan. Çin, Akdeniz değildi, yakın değildi, duyduksa da uzaktı, Venedik, Floransa, Napoli'ye gelince cıgıllıkları, sesleri, şarkıları, ariaları, yakından duyduk, sonra da törensi bir biçimde, adeta hazırlanmış gibi, memlekette de koronavirüs sezonunun resmi açılışı ilan edilince derinden duyduk, duymaya başladık. Şimdi acı duyuyoruz elbette.

Bunları niye yazıyorum? Vallahi bu aslında bir halet-i ruhiye vapurudur, pardon, yazısıdır. Şimdi zamlandı, turistik oldu, Şehir Hatları'nın Eminönü'nden hareketle Boğaz'ı gezdiren vapuru, ki eskiden, yok Şirket-i Hayriye zamanlarından söz etmiyorum, o kadar da eski değil, üç on paraya iken, Boğaz'ın her mahallesi, her köyündeki iskelelere uğrayarak ağır ağır, geze geze, sindire sindire varırdı Anadolu Kavağı'na. Ah Ahmet Rasim üstadım, mirim, ne asude vakitlermiş meğer o demler... İşte o vapura eskiler 'dilenci vapuru' derdi, her iskeleyle uğradığı, yani bir bakıma her kapıyı çaldığı için, benim yazı da 'dilenci vapuru' gibi oldu, çalmadığı kapı kalmadı!

Bugün evdeki 10. günümüz. Oturduğumuz site cumhuriyeti sınırlarından dışarı adım atmamızın da 7. günü. Bakalım 40'ımız da çıkacak mı? Bu gidişle, öyle ya... Hatta şarkı bile var dilimin ucunda, *"Baharı görmeden yaz geldi geçti!"* diye. 40'ımız da çıkar çıkmasına ya, helva dağıtacak insan bulunmaz! Bugün şair, mimar ve bir anlamda Kuzguncuk'un 'Halikarnas Balıkçısı' sayılan sevgili Cengiz Bektas'ı yitirdik. Ailesi bir duyuru yayınladı, 'kalbinizden, içinizden uğurlamanız, vedalaşmanız yeter, lütfen cenaze törenine katılmak için kendinizi zorlamayın' mealinde bir duyuruydu.

Bir Karantina Alfabeti yazdım, iyimser ve dirençli olmaya, umut aşılama çalışmaları yapan bir alfabe. Şimdi de bir Sağlık Alfabeti yazayım diyorum. Kavramları biraz farklı kullanıp sorgulayarak, bağışıklık sistemi, gönüllü yalnızlık,

sürü bağışıklığı, serbest radikaller, endişe salgını, paranoya mı koronaya mı, vb... Neyse, konuyu daldan dala atlayarak, köşe bucak dolanarak, ama asla sulandırmaya çalışmadan biraz havalandırmak istiyorum, fakat olmuyor, olamıyor. Neredeyse bize ayrılan yerin de sonuna geldik bu arada.

Yazının başlığını anımsadınız mı, "aburcuburokurobur", isterseniz "aburcuburoburokur" diye de okuyabilirsiniz. İşte böyle bir okur olarak kendimden söz etmeye niyetliydim, lakin onu kıskandım mı nedir, kıskanacak ne varsa, 'aburcuburoburyazar' oldum birdenbire. İsteyerek mi oldu istemeden mi, istemesem olmazdı. Virüs böyle buyurdu!

Fakat korkarım ki yazıdan, başlıktan, konudan fazla uzaklaştık, dönüş yolunu bulamıyoruz bir türlü. Hem bulsak ne olacak ki? Bu kadar kafa karıştırdıktan sonra, kim okur, yazının yüzüne kim bakar? Pek umudum yok ama, bir kez denemekten ne çıkar?

Tekrar başa dönersek, "insan kısım kısım yer damar damar" dediği gibi Aşık Hüseyin'in (Yaşar Kemal öyle diyor), okur da kısım kısım. Baştan sona tek bir okurluk biçimi yok ama, değişiyor. Genellikle çok okuyan zamanla az okuyor ya da liseye giderken çok okuyan üniversitede az okuyor, en çok da iş yaşamına başlayınca 'eskiden çok okurdum' durumu hasıl oluyor. Ben nasıl bir okurum peki? Girişteki okur çeşitlerini sayarken unutmuşum, hep okur denilebilir bana. Hep okurum çünkü. Bir tür 'Dalgacı Mahmut'luk bizimki de. O gökyüzünü boyuyor her sabah, çünkü işi gücü budur, benim gibi olanlar da daha gözlerini açmadan içinden okumaya başlıyor! Şimdiye dek okumadığım pek az yer olmuştur, hemen her yerde, her koşulda, her havada okudum, okuyacak bir şeyler buldum. Mezhebim var, meşrebim de vardır sanırım, ama bildiğim tek şey Hurufi olduğumdur. Harflerin müptelasıyım.

21 Mart Cumartesi, 2020

Dün başladığım yazıyı bugün bitirme arzusundayım. Hatta bununla dopdoluyum. Niyesi var mı? Var tabii olmaz mı? Hani 100 yılda 1 gelen günler gibi, 02.02.2020 sözgelimi, bugün de o gün işte. Şahane bir cumartesi, elbette Covid-19 dışında! Türklerin Sultan Nevruz'u bayram günü olarak kutladığı, Kürtlerin "Newroz piroz be" diyerek Demirci Kawa'nın önderliğinde sevinçle uyandığı, Alevilerin Hazreti Ali'nin, ah Hasreti Ali'dir bize hep,

doğduğu gün diye sevinçten uçtuğu, uçtuğu deyince de İslam Peygamberi Hazreti Muhammed'in Tanrı katına yükseldiği, eriştiği, göğe çekildiği, ülkemiz şairlerince önerilen Dünya Şiir Günü'nün 21 Mart olarak kabul edildiği ve nihayet günlerin en mavisî olan cumartesinin, bütün bu güzelliklere kalbini, içini, ruhunu tümüyle açtığı bu muhteşem buluşma kutlu olsun. Demokrasinin, laikliğin, özgürlüğün, eşitliğin, adaletin, kardeşliğin, paylaşmanın buluşması olsun.

(Bitirirken dünden bugüne aklıma gelen okur tiplerini de ekleyeyim istedim. Hiçokur, güçokur, geçokur, seçokur, pisokur, bidaaokur, yeniokur, eskiokur, yineokur, içokur, dışokur, gözokur, kalpokur, yanokur, tamokur, hamokur, gamokur, yavaşokur, hızlıokur, birokur, pirokur, binokur, okurokur, piçokur, uçokur, kiçokur...)

Yani bu yazı olmadı, gevezelik, sohbet ne dersiniz deyiniz, gelecek yazıyı lütfen bekleyiniz. Peki ben ne yapacağım şimdi diye merak ediyorsanız, bi daaki yazıya kadar, yani onu güzelce yazmak için enbüyükokurbizimokur dediğim Alberto Manguel'in okuma, kitaplık, kitap üstüne kitaplarıyla nasıl derler hemhal olmaya, hatta koklaşmaya gidiyorum bile diyebilirim dahi!

Bi daaki yazıya kadar kalın sağlıcakla benim sağokurlarım, sağcı anlamında değil canlı anlamında, öyleyse canokurlarım diyeyim...(Koronavirüsten yitirdiğimiz yurttaş sayısı dün gece 12.00 itibariyle 9'du. Sağlığa Bakan böyle buyurdu!)

Altın Çağ

Gökhan ARSLAN

cemrenin havaya düştüğü gün doğmuşsun
kırlangıcın eğilip kendi karnını kokladığı gün
baharın gözü açılmış, su yürümüş ağaçlara
otlar uyanırken yanında getirmiş rüyasını
kim bilir kaçınıcı çocuğunu salmış güneş
yağmurun ışıklarla büyüttüğü çayirlara

çatılarda bir telaş, gökyüzünde kanat çırpın orman
çocukluğumdan çıkardığım birkaç anı sallanıyor
dünyaya şekil veren parmaklarının ucunda
kırık bir küpe, eski kitap kokusu ve ürkek bir sırt
nasıl da gövdende anlam buluyor şu koca karanlık
sen kollarını birer zeytin dalı gibi sonsuza açtıkça

bir geyiğin dere kenarına indiği gün doğmuşsun
köklerin toprağın altında halaya durduğu gün
böcekler yağmış gökten, avlulara yapraklarca
bahçeler çıtkırıldım, çitler hevesli, bademler hazır
saçlarının arasında başlıyor o sessiz yangın
sıçrıyor her sabah rüzgârla tartışan saçlarıma

bugdayın karıncaya yazdığı mektup kadar güzelsin sen
ekinlerin toprağın karnına düştüğü gün doğmuşsun

zamanın dışında bekliyorum, hemen yanında incirin
ne varsa sana yazdığım, senden sonra ağaçlar okusun

BEYAZ HAVLU

Zeynep GÜLÇİN

Müdürün konuşması biter bitmez, okulun kapısından hızla çıktı. Güneş Atatürk Büstü'nün altında parlıyordu. Cebine tıktığı kravatu tozlu yola düştü, dönüp bakmadı. Derede bekliyorlardı. Elindeki sopayla çatlamış toprakta boy veren çalıları ayırdı. Oradaydılar. Dizlerine gelen bulanık suda, yine kurbağa peşinde. Sırt çantasını, gömleğini, pantolonunu çıkardı hızla. Suya girince ısınmış bacakları ürperdi, elinin çatlakları sızladı. Kara Selim, iki üç kurbağayı sepete atmıştı bile. Taşın üstüne tünemiş bir başkasıyla göz göze geldi. Ağzının altı şişip iniyordu. Yavaşça ilerledi. Tam uzanacakken babaannesinin elleri geldi aklına. Kırışmış, mavi damarlı, küçük küçük sigillerle dolu elleri. Annesi, o kurbağaları ellersen senin de ellerin böyle olur, der, babaannesiye hayvandan zarar gelmez oğlum, yeter ki sen onları rahat bırak diyerek başını cama çevirirdi. Elleri baktı. Elleri önemliydi. Fikret Hoca, onları boksa yatkın buluyordu. Yanına düşen taşla düşüncelerinden sıyrıldı. “Lan kaçırdın hayvanı, korkuyor musun tutmaya?” diye bağırırdı Kerim.

Sıcak bir rüzgâr, suyu dalgalandırdı, kurbağa bir sıçrayışta derenin üstüne kapanan sararmış sazların arasında kayboldu. Başını o yöne çevirdiğinde ikinci bir güneş gibi parlayan İnci'yi gördü. Kızın bembeyaz ince bacaklarının birinden kan sızıyordu. Kızardı. Dün Fikret Hoca'yla, ter kokan havasız odada antrenman yaparlarken rengi solmuş kum torbasına her on vuruşta bir İnci'nin onu izlediğini hayal etmişti. Kollarının üstünde duramayacak hale geldiği sınavlarda, İnci o sarı saçlarını savurarak ona gülümsüyordu. Hayır, bu karşılaşma bir derede beyaz donuyla, elini uzatıp da kurbağaya dokunamazken olmamalıydı. Eliyle burnunu kapatıp başını kahverengi suya gömdü. Kaçamamıştı. Şimdi de İnci, incecik beline hulahop takmış döndükçe dönüyordu. Nefesi kesildi, dönen hulahop gökkuşağına dönüştü. Telaşla sudan başını çıkardı. Etrafta kimse kalmamıştı. Bir karga, sırt çantasının sapını ağzına almış, çekiştiriyordu. Hızla dereye çıktı. Pantolonu, gömleği, İnci ve kurbağalar... Hiçbiri yoktu. Yerden aldığı taşı hırsla kargaya fırlattı, kuş ağzındaki iplik parçalarıyla havalandı. Elleri başında toprağa çöktü. Göğsü öfkeyle inip kalkıyordu. Ağlamayacağım diye geçirdi içinden, ağlamayacağım. Yarın çıkacağı maçı düşünmeye çalıştı, İnci'nin tezahüratlarını... Gözleri yanıyordu. Mike Tyson'ın yüzünü düşündü, gerilen kaslarını, gergin bacaklarını... Avuçlarına aldığı toprağı yere fırlattı, kalktı, eve kadar hiç durmadan koştu.

Bahçe kapısına vardığında soluk soluğaydı. Dalağı şişmiş, canını acıtıyordu. Yerde gördüğü büyükçe taşın üzerine çıktı, parmak uçlarında yükselip bahçeye baktı. Annesi, babasının geçen yaz yaptığı dut ağacının altındaki tahta masada söylene söylene dolma sarıyordu. Bana fırça kaydıktan sonra, tencereyi lokantaya yollatacak diye düşündü. O tencereyi mahallede taşımaktan utandıkça, babası ekmek parası, derdi. Ekmek parasıymış diye söylendi. Babası, kapının yanındaki sedire bağdaş kurmuş, karşısındaki kadını dinliyordu. Belli ki yine bir veli, çocuğu için bir şans daha istiyordu. İçeriye bu halde giremem diye düşündü. Evin arkasına dolandı. Babası masayı yaparken o fark etmeden yürüt-

tüğü tahtayı duvara dayadı, Fikret Hoca'nın öğrettiği gibi kollarına bacaklarına zarar vermeyecek şekilde, kendini bahçeye bıraktı. Babaannesinin odasının önüne geldiğinde kadının beyaz başını pencerede gördü, hafifçe camı tıklattı. Bilindik hareketlerle cam açıldı, kendini odanın ortasında buldu. "Ne olmuş sana böyle deli oğlan?" dedi babaannesi, ıslak saçlarından öptü. Sırdaşlardı. O, babaannesinin konu komşuya büyü yaptığını, büyü bozduğunu, muska yazdığını babasına söylemiyor, babaannesi de onun bu küçük yaramazlıklarını örtbas ediyordu. Annesinin, düğünlere, davetlere, toplantılara yemek yapmaya gittiği günlerde, babaannesi onu, karga tüyü, oğulotu, kıyıda köşede kalmış hayvan kemiği toplamaya yollardı. Hal hatır sormaya gelmiş süsü verilmiş çocuğu olmazlara, kısmeti kapalılara hâlâ nasıl o kadar küçük yazabildiğine şaşıtı muskalar hazırlardı. Babaannesinin beline sarıldı. Yumuşacık memelerine başını gömdü, "hiç," dedi.

Odasına girip usulca kapıyı kapattı. Donunu çıkarıp bahçeye attı. Üstüne kuru bir şeyler giydi, yatağın üstünde duran boks eldivenlerinden tekini taktı. Kıpırmızı parlak deriyi diğer eliyle okşadı. Üstünde beyaz çizgileri vardı. Bunda iki sene önce ilk kez televizyonda bir boks maçında rastladığı Mike Tyson'ın elinde olanlarla neredeyse birebirdi. Babası ve annesi uzun süre karşı çıksalar da sonunda onları ikna etmiş, Fikret Hoca'yla çalışmaya başlamıştı. Yarın ilk kez gerçek bir maça çıkacaktı. Eldiveni çıkarıp aynanın karşısına geçti. Çekmecenin derinliklerine sakladığı göz kalemini çıkardı, sol gözünün çevresine beceriksizce desen çizdi. Hoşuna gitti. Elleri ensesinde yatağa uzandı. Duvarda kocaman gövdesiyle Mike Tyson ona dil çıkarıyordu. Gözlerini kapadı. Fikret Hoca'ya, maçı önceki gün dereye kurbağa avlamaya gittiğini söylememe kararı aldı. Bunu çocukça bulabilirdi. Artık on dört yaşında sayılırdı. Ringi hayal etti. Alkışlar, ışıklar kulaklarında çınlıyordu. İşte İnci de oradaydı. Kıpırmızı bir elbise giymiş, sarı saçları omuzlarında ona şans öpücüğü yolluyordu.

Annesinin sarsmasıyla uyandı. Sabah olmuştu. İlk önce yemek yemeden uyuduğu, daha sonra o koca tencereyi lokantaya kendi taşımak zorunda kaldığı ve son olarak da değişmez bir şekilde boks maçına çıkacağı için kahvaltısından önce azarlarını yedi. Heyecandan midesi bulanıyordu. Rakibi Hayalet Hamit'ti. Bu lakabı, umulmadık anlarda, hızlıca rakibinin kafasına yaptığı vuruşla kolayca birer puanı garantilemesinden almıştı. Bol karbonhidrat içeren bir şeyler yedikten sonra maçı yapılacağı spor

salonuna gitti. Hayalet çoktan gelmiş, lime lime olmaya yüz tutmuş bir iple antrenman yapıyordu. Başıyla selam verip soyunma odasına girdi. Mavi şortunu ve atletini giydi, ayakkabılarını sıkıca bağladı. Dün ayna karşısında yaptığı dövme yineledi, bu sefer o kadar beğenmedi. Eldivenlerini takıp ikisine de birer öpücük kondurdu. Kum torbasında çalışmaya başladı. Salonun gitgide dolduğunu duyabiliyordu. Her vuruşta İnci'nin adını içinden geçiriyordu ki Fikret Hoca kum torbasını tuttu, ensesine bir şaplak vurup "maçı önce kendini bu kadar yorma aslanım," dedi. Fikret Hoca'yı ilk gördüğü günden beri çok seviyordu. Sırıttı. Çift katlı şeffaf ağızlık tükürüğüyle parladı. Fikret Hoca kahkahayı bastı. "Lan sapa, şimdiden taktın mı onu emzik gibi?" O da güldü. Ağızlık, Fikret Hoca'nın hediyesiydi ve o ağızdayken kendini daha bir erkek hissediyordu.

Maç saati geldi. Hakem yerini aldı. Hayalet sağ köşede kendisi sol köşede idi. Bacakları titriyordu. Derin derin nefes aldı. Gözünü tribünlerde gezdirdi, sarı bir saça rastlayamadı. Başı dönüyordu. Hayalet yerinde zıplıyor, kararlı, meydan okuyan gözlerle ona bakıyordu. Gözlerini kaçırdı. Maç ikişer dakikadan üç raunt yapılacaktı. Hakem, bunları bildirdikten sonra başla işaretini verdi. İlk darbe Hayalet'ten geldi, yumruklarıyla darbeyi engelledi. Yaptığı her savunma, attığı her yumrukta seyirciye bakıyor, dikkati gitgide dağılıyordu. Hayalet ise hırsla yumruklarını indirmeye başladı. Kolları kalkmıyordu. Kulağında bir çınlama. Fikret Hoca, elindeki beyaz havluyu sallıyor, maçı bırakmasını bağıırıyordu. Gözleri karardı, son kez tribünlere baktığında Kara Selim'in yanında İnci'yi görür gibi oldu. Kurbağalar koltukların üzerinde zıplıyordu. Maçı bırakmam, şimdi olmaz diye sayıkladı. Hayalet'in kroşesiyle ağızlığı fırladı. İnci'yi görüyordu, kız ona bakıyordu. Ağızda tatlı, sıcak bir kan tadı. Sendeledi. Yumruğunu Hayalet'e salladı, eldivenlerine çarptı. Fikret Hoca, beyaz havluyu ringe attı, hakem gongu çaldı, havlunun üzerine yığıldı. İnci, belinde hulahopla dönüyordu.

SABRİ ALTİNEL'İ ANIMSAMAK...

*Anımsamıyor Hiç Kimse**

İsmail BİÇER

Balıkesir'in Susurluk ilçesinde dünyaya gelen Sabri Altınel (1925-1985), ilk ve orta öğrenimini Balıkesir'de tamamlar. 1949'da, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olur. Bir süre gazetecilik yaptıktan sonra öğretmenlik mesleğini seçer; Saint Joseph ve Saint Benoit liselerinde edebiyat öğretmenliği yapar. 1959'da gittiği Fransa'da bir yıl kalır.

Sabri Altınel'in ilk şiirleri *Kaynak* dergisinde yayımlanır. Bunu; *Sanat ve Edebiyat*, *Genç Nesil*, *Edebiyat Dünyası*, *Yeni Ufuklar*, *Yücel*, *Yelken*, *Yeryüzü*, *Ataç*, *Soyut*, *Somut*, *Yazko Edebiyat* ve *Yeditepe* dergileri izler.

1940 Kuşağı'nın toplumcu şairleri arasında en çok dikkat çeken isimlerinden Sabri Altınel'in eserleri; *İnsanın Değeri* (1955), *Kıraçlar* (1959), *Zamanın Yüreği* (1982), *Seçme Şiirler* (1983) ve ölümünden sonra yayımlanan *Kentin Küçük Sokağı* (1995) adlarını taşıyor. İspanyol şairi Lorca'dan gerçekleştirdiği çeviriler *Federico Garcia Lorca Seçme Şiirler* (1962) ve yine ölümünden sonra yayımlanan *Cante Jondo Şiiri* (1996), Sabri Altınel'in çevirmen kimliğini de gün ışığına çıkarıyor.

Anımsamıyor Hiç Kimse; “Şiir bir yaşama anlayışıdır. Şairin düşüncelerinin, bilgilerinin, sezgilerinin toplamıdır...” diyen Sabri Altınel'in, tüm şiirlerini bir arada görme olanağı sağlıyor.

Şiirlerinde her zaman yeni bir anlatım anlayışı/arayışı içerisinde olan Sabri Altınel, yaşamın tüm hallerini (karşıtlıklarıyla) abartısız ve yalın imgeler üzerinden aktarır. Şair, çevirmen Cevat Çapan'ın ifade siyle; “Çağın tüm olumsuzluklarına karşı bilinçli ve inançlı bir direnişin onurlu sözcüdür.” İnsanın modern dünyadaki yerini ‘im’ler... Özgürlüğün ve insana ait değerlerin şairidir. Çünkü sonsuz bir Yaşama Sevinci yapışmıştır şiirlerine...

“Benim sevincime katılın/ Dünyanın gecesine geldik biliyorum/ Dövüşler çıkarlar kinler/ Güneş batacak o kadar/ Önceleri de bu renkler bu kokular vardı ortada/ Önceleri de öpücükler yalancıydı/ Kan bilinmiyordu söz bilinmiyordu/ Yaşama sevinci bilinmiyordu// Benim sevincime katılın/ Ölümün karşısında hayatım ben/ Ateşin karşısında dal// En güzel çiçekler dünyada açar/ Dünyada verir ağaçlar en güzel meyvelerini/ Dünyada doğar bir sevişmeden çocuk/ Güçlüğün karşısında çaba/ Ölümün karşısında dirilik/ Dün varolduysa bunlar bugün de varolacak” (S. 27).

Sabri Altınel, Türk şiirinde 1940 Kuşağı'na dahil edilse de, hiçbir anlayışın içine dahil edilmeyecek kadar kendi şiirini (biricik şiirini) inşa etmiştir. Farklı bir ses ve şaşırtıcı imgeler üzerinden okur karşısına çıkması, özellikle ikinci kitabı *Kıraçlar*'da gösterir kendini... Bilinçaltına yolculuk başlamıştır; çarpıcı (özellikle de soyut ve çağrışımlı) bir dil üzerinden...

“Denize doğru ıssız çığlık! Sığınışlar denize doğru!/ Her nenin içini döktüğü yerde bizim doğumumuz, ka-

ranlığın bitiminde,/ Öğlelerin ateşi düşer sulara, ovada apaçık büyük işler, bu çoğul sürede apaçık büyük işler;/ Bizim doğumumuz ölümsüzdür umutlarımız gibi. Ellerime uzanan yaşıntının nedeni için gereksiz durdum/ Boşlukta cürük gülüşler. Kusurlu yüreğimiz bizim gücümüz./ Yaşamayı araştırdım seni sevmek için./ Ovanın düzündü, kaynar akta, sözcüklerin sıyrık kemikleri;/ Denize doğru yanık ayaklı süre, vay! Yanık elleri denize doğru!” (Kıraçlar III, s. 53).

Sabri Altınel’in, Zamanın Yüreği’ne inen şiirlerinde gitgide Çözülür Yaşamın Gizi; soyutlamalar ve çağrışımlar daha da belirginleşir... “Umudun gücü inancın ateşi” daha da perçinleşir. Destansı bir dil çoğaltır kendini... Karış karış dolaşır yabancı, dağları, kasabaları, şehirleri ve deniz kıyılarını... İçselleştirmiştir tüm bunları... İçselleştirdiği içindir ki, şiirlerinde insan ve yaşama dair kavramlar, sorgulamalar derinlikli bir yer alır; derin ve unutulmaz bir yolculuktan döner.

“Unutulmuş bir saat vuruyor/
Gecenin uzağında bir yerlerde/
Bir kapı kapanıyor ardından/
Düşüncenin en bilinmez vak-
tinde// Karanlığı dışları onlar/
Yüzleri yok gövdeler/ Dönüp
duruyor çağımızda/ Napalmılar
iniyor üstümüze/ Çocuk gözle-
rinin bittiği yerde/ İlk bir kan/
Karanlıkta/ Sıcak bir ölü// Yaralı

bir hayvan gibi geçiyor sokaktan/ Yaşam/ Adımı bilmeyen bir insan gibi” (Gecede, s. 115).

Sabri Altınel, Kentin Küçük Sokağı’nda yeryüzünü ve insanı açık yürekle, kanayan bir yürekle irdeliyor. Bu şiirler, Gecikmiş Bir Akşamüstü ve Kentin Küçük Sokağı adını taşıyan iki bölümden oluşuyor; şiirlerin el yazısı ve daktilo edilmiş nüshaları bulunuyor. Buradaki şiirlerde de, Sabri Altınel umutlu bir yüreği taşıdığını, umuttan ve yaşamdan kopmadığını ve asla kopmayacağını, yaşamın anlamının kardeşlik, dostluk, sevgi, bilim ve sorgulamaktan geçtiğini işaret etmeye devam ediyor. Onun için yaşamak, insanın değerini arayıp bulmak, zamanın yüreğinin atışını duymak her yerde (Anadolu’nun kıraçlarında da kentin küçük sokaklarında da) geçerlidir. Çağın tüm olumsuzluklarına karşı bilinçle, bilimle, sevgi ve çabayla, umutla durmak

gerektiğinin izleri vardır bu şiirlerde... Kitaba adını veren Anımsamıyor Hiç Kimse başlıklı şiir, zamanın tortusuna ve yabancılaşan hayata dair çarpıcı dizelerle yüklü.

“Çılgın otomobiller içinde düşen raylar içinde/ Uçaklar vapurlar havayı yırtan gürültüler içinde Sonsuz akışta bu tersine koşuşmada/ Bilgin’in oyununda belleksiz günde/ Rüzgâr vuruyordu oradan oraya/ Gözyaşının çabının yankıları/ Günün ölümlerine inen karanlık/ Anımsamıyor kimse hiçbir şeyi/ Duymuyor yumuşak adımları/ Yüreğin ve kafanın adımlarını/ Yağlı bir koku geliyordu güllerden/ Kan yıkıyordu zamanın ayaklarını// Anımsamıyor hiç kimse duran yıldızları kimsesiz ayı// Ağlayan çocuklar girer geceye/ Hıçkırıklar düşer suya/ Aynalara vuru bükük boyunları/ Ve kadınlar sarı bir titreme-
de/-nasıl da unutmuşlar o alev alev geçmişlerini-/ Ezik öpüş-
lerle kanayan yüreklerle/ sararlar onları uzun bir sessizlikte// Ey ölüme gidenler yaban bir duruşta/ Acının ortasında apaçık/ Bilginin ve düşüncenin ortasında” (S. 177).

Anımsamıyor Hiç Kimse’nin son bölümü olan Yaban Yazıları’nda, ‘metin-şiir’ niteliğinde bir anlatımla karşı karşıyayız. Yaban Yazıları, Soyut dergisinin Aralık 1967 ve Mart, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül 1968 tarihli sayılarında yayımlanmıştır. Bu şiirlerde (anlatımlarda), şairin bilgeligine, geniş ufkuna ve yaratmak istediği bilince tanık oluyoruz; destansı bir dil üzerinden... Ve bir şairin Anadolu’ya olan hayranlığına, tutkusuna... Dönemi açısından, tüm gerçekliğiyle ‘bir Anadolu destanı’ desek yerinde olur.

“(…)// Eylül arabaları iner hanlara, uzak güneşlerin yansıdığı sıra,/ Bir ölümle eler güz bozkırda, hep bir çocuğun ölümünü;/ Ey toprağın etinin gizini bilenler,/ Ey bekleyenler uzun bir yağmurda/ Sabah açlığını bilenler, ikindi yaralarını,/ Varılamayan bir gelecekte, biten bir geçmişte,/ Ölümle yaşamın bir olduğu yerde,/ Sabrın sıkıntıyı yendiği yerde// Bilgelğin ılık gülümsemesi yapayalnız bir gündüzde,/ Bir ölü avucu değildir o, dul bir gece değil, yeni bir gözyaşı değil,/ Gelecek yüreğin tohumudur benim anadolum.” (s. 230).

“Uysalım ama öfkem de var” dizesinde, şair Altınel, yaşama ve özellikle de şiir anlayışına dair bakış açısını özetlemeyi başarmıştır.

*Anımsamıyor Hiç Kimse, Sabri Altınel, Bütün Şiirleri, Birinci Basım: Nisan 2018, Kırmızı Kedi Yayınevi

GAZoz KAPAKLARI

Mehmet ERBİL

Kendime tatil verdiğim az güneşli bir günde, cıngır cıngır çalan bisiklet cıngırakların sesiyle açtım gözlerimi. Yıkayıp elimi yüzümü oturdum kahvaltı sofrasına. Zaman kaybetmemem gerek, toparlayıp ortalığı attım kendimi dışarı. Yürü Memo yürü! Sonbaharın son günleri, soğuklar başlamadan dolaşmalısın uzun sahilleri. Kiraladığım bisikletle salına salına ulaştım Bostancı Sahili'ne. Sahilde elbette yürümeyi tercih edeceğim... Bisikleti bağlayıp bisiklet durağına, minik adımlarla başladım yürümeye. Elim cebimde, dudagımda bir ıslık, gözüm denizde, aklım denizin altındaki canlıların muhteşem şehirlerinde... Az sonra bir kanat sesi ile irkildim ve kalakaldım yol kenarında... Denizin altından bir anda çıkıp süzülerek uçan bembeyaz bir martı topluluğu gülümsetti yüzümü. O kadar çoklardı ki... Tıpkı birlikte hareket eden gezgin bulutlar gibi, bir yukarı bir aşağı, bir sağa bir sola uçuyorlardı. Belli ki deniz altında gezinen bir balık sürüsü onları heyecanlandırıyordu.

Onlar oynayadursun balıklarla, ben devam edeyim sonbaharın tadını çıkarmaya. Yolu adımlarken hâlâ gözlerim gökyüzünde uçuşan martılarda. O da ne! Ayağım ince sesli bir metale çarptı, çarptığım şey bir gazoz kapağıydı. Hem de deniz suyundan paslanmış, üzerindeki yazı silinmiş bir kapaktı. Eğilip aldım avucuma, uzun uzun baktım ona. Eski bir dostla karşılaşmış gibi içimi ısıttı gazoz kapağı; aldı beni götürdü taa çocukluğuma. Bilmem size de olur mu? Bana çok olur. Bazen bir oyuncak, bazen bir ses, bazen de bir koku, buluşturur sizi eski bir anınızla. Belleğimden canlanıveren anı beni çocukluğumun geçtiği topraklara, yani bereketli Çukurova'ya götürdü.

Tam beş yaşındayım, TRT 2 Kanalı'nın TRT GAP Kanalı'na döndüğü o yıllardı. İlk kez o kanalda görmüştüm Hacivat ve Karagöz'ü. Büyülenmişim adeta. Az sonra kamera kukla sahnesinin arkasına geçtiğinde her şey farklı olacaktı benim için. Karagöz ustası, elinde çubuklar, kuklaları oynatırken, sesi ile hayat veriyordu onlara. Çok tuhaftı ama gördüğüm o gösterinin etkisinde kaldım, günlerce aklımdan çıkaramadım.

Kararlıydım, o kukla ustası gibi ben de Karagöz Hacivat oynatmalıydım. İyi de Hacivat ile Karagöz'ü nereden bulacaktım?

Dedem Büyük Memo, çekirdek satarken çekirdekleri koyacağı külahlar yapardı eski kitap sayfalarından. O gün onlarca kitap getirdi kucağında, arasından bir tane seçip uzattı bana. Bakakalmıştım kitabın kapağına. Birkaç gün önce ekranda gördüğüm Hacivat ve Karagöz'ün ta kendisi duruyordu kitabın kapağında. Yüzümdeki mutluluğu, yüreğimdeki heyecanı anlatamam sizlere. Hemen soluğu bakkal Ali Amca'da aldım. Eski bir koli isteyip, sahne şeklinde kestim dikkatlice. Artık bir sahnem vardı, peki kuklalar? Elbette dedem Büyük Memo'nun bana verdiği kitabın kapağındalar. Her iki karakteri özenle kesip arkalarına sopa niyetine iki uzun pipet yapıştırdım. Sahneye çıkmam için her şey hazırды sonunda. İlk gösterimi yaptım, bedavaya... Ertesi gün farklı bir fikir geldi aklıma: "Haydi buyurun tiyatro, hem de beş gazoz kapağına!" Kapak karşılığında tiyatro yapmamın elbette bir sebebi vardı. Tiyatro karşılığında topladığım tüm kapakları, doldurdum okul çantama. Gösterinin sonunda oyunu izleyen, izlemeyen tüm çocukları topladım etrafıma, Önce çocukları saydım birer birer, sonra da kapakları. Ardında her çocuğa eşit sayıda olacak şekilde paylaştırdım bütün gazoz kapaklarını. Çünkü hiç gazoz kapağı olmayan bir sürü çocuk vardı. Bazı çocukların da o kadar az gazoz kapağı vardı ki, bir oyun oynayamıyorlardı. O zamanlar gazoz kapakları, oyuncaksız çocukların en değerli oyuncaklarıydı.

Neredeyse her gün sokakta Karagöz oyunu oynattım tatil bitip havalar soğuyana dek. Soğuk deyince galiba biraz üşümeye başladım sahilde. Haydi, Memo üstün ince, üşütmeden atla bisikletine.

Mesafe

Çiğdem SEZER

yürüdük ardından ölünün, yürüyenlerden biri
avluda küçülen gölge
kızlar terliklerini kapıya bıraktılar
kadınlar yüzlerini suya
adamlar sundurmada sigara dumanıyla
yeniden yazdılar cümle av hikâyelerini
-ki hayatları bir domuz avı hikâyesinden ayırt edilemezdi-

yürüdük ardından ölünün, öldüğümüzün bilincinde
kırmızı acı biberlerin tozuyla
genzimizde

kaç kişiydik kırbaç sesleri nal şakırtıları
arasında, şahlanan bulutlardan bir parça
okşandıkça azan yara

yürüdük ardından ölünün, yürüyenlerden biri
çakıl taşıyla ağzımızda
atlılar ölüyü götürdüler
rüzgâr, okşayan eli gidenin
sırtımızda

durup kendimize baktık, atın düşme anında
baş dönmesi gibi bir şeydi, geçmedi

mesafe dedik adına

YARASA VE KIRMIZI KOLTUKLAR

Sara UYGAR

Hine-Make-Moe (Sıkıntılı Uykunun Kızı)

Yeni Zelandalı Maoriler'in Yaratılış Şarkısından

Okur'a.. a. Hayata yeniden başlamak, annem beni seviyordu diye bağırmak, çürümüş bir çaresizlik içinde olduğunu bilerek gülmek, dönüp dönüp dönüp bebek yüzüne bürünmek ve aslında bir başkası olduğunu anlamak istiyorsan başla. Yok dersen, güneşin çoktan ısıttığı mermerin üzerine bırak ve git. Bir de “neyi” diye sorma.

Efendisi yine canını yakmıştı. Flora, uzun beyaz elbisesinin potluklarını düzeltti, örme ipten sırma yaldızlı kemerini sıkı. Dosdoğru sokağa açılan ev, insan, hayvan ve araba kalabalığının yarattığı gürültünün yanı sıra içeriyi dolduran ağır bir kokuya maruz kalırdı. Koku, her zamanki gibi içini bulandırdı. Çiçek tarhlarıyla bezeli arka taraftaki geniş avlunun duvarları Tanrıların ve çeşitli aşk sahnelerinin motifleriyle süslenmişti. Efendisinin isteğiyle “baba”nın küllerinin bulunduğu gümüş testi, duvardaki oyuklardan birine yerleştirilmişti. Flora, Baba'ya gülümsedi. Geniş bahçedeki bitkilerden en çok sevdiği eğreltiotlarının arasından süzülerek, -kitapta eğreltiotlarının yeryüzündeki ilk canlı olduğu yazıyordu- sabah saatlerinde yapmak zorunda olduğu, topuklarının şimdiden erimesine neden olan işinin başına geçti. Ev halkının idrarlarını topladığı tahta kapları büyük küvete boşalttı. Uçları her gün maruz kaldığı yoğun amonyaktan çoktan aşınmış etekliğini yukarı kaldırdı, küvete girip kirli çamaşırları ezmeye başladı. Her adımında yoğun sidik kokusu burnundan ciğerlerine doluyor, ruhundaki arınma duygusuyla yalnızca özgür erkeklerin gidebildiği, şehirdeki üç ayrı su derecesine sahip tek hamama gitme isteğini duyuyordu. Adımlarının artışıyla beynini uyuşturan koku, dizginlenemeyen, adeta havada uçuşan düşüncelerini de çağırırdı. Efendisi, eğitimi için yanına verilen altın başlı, kasları henüz gelişmeye başlamış dünyalar güzeli oğlanı değil de niye kendisini seçiyordu, canını acıtmak için. Oğlanın duvarlardaki erotik resimlere bakmaktan başka bir iş yaptığı yoktu.

Umumi tuvaletlerde ortaklaşa kullanılan süngerin, yıkanmayı sevmeyen efendisinin bedeninde oluşturduğu kurumuş pislik tortularını düşündü. Bu pisliklerin kendi bedenine değdiğini düşündükçe bulantısı arttı. Kadınların gittiği, sadece ılık su çeşmesi bulunan hamamda yıkanmak onu temizlemeye yetmezdi.

Ayrıca, efendisinin ziyafetleri için meyve ve kalın kabuklu cevizle beslediği, etlerini domuz yağıyla karıştırarak pişirdiği şişko kara farelerin dış izlerini de kadınlar hamamı temizleyemezdi.

Annesinden koparıldığı an'ı düşündü. Doğmuş olmanın acısını yeniden hissetti. Annesinden ona kalan, bedeninden geçen suyun yıkayıp yok ettiği kan ve plasenta tortuları. İlk eksilme anı. Zamanı geri sarıp, kordonunu bağlayıp, yeniden o sonsuz kıvrılmaya dönmek isterdi. Sonra kasabalarının

istilas. Artık hiçbir ayrılığa dayanamazdı. Bedeninden herhangi bir parçanın koparılmasına dayanamadığı için aylardır tualete gitmemişti. Bir gün patlayıp dağılacak olsa bile. İğrendikçe eksik, eksildikçe tam oluyordu. Yağı çıksın diye çömlekten kapların içinde iki ay beklettiği uskumruların kokusunu seviyordu, renksiz bir umutsuzlukla. Ruhuna sızan tüm ağır kokuları düşününce, çiçek tanrıçasının adını taşımasına yüksek sesle güldü. Şeytanın ilk olduğu hal. İyilik hali demekti “Flora”.

Küçük tiyatrodaki sıcak mermerin üzerinde bulduğu kitabin içinden seçip ezberlediği cümleleri tekrar etti. “Ne bizi iyiliğe yetersiz kılan bir alçalma, ne de kötülükten muaf bir kutsiyet...” Tramvaya bilet alarak binen ve bunu görenlerin hiç şaşırmadığı şeytanın yardımcısı karakediyi anlatıyordu kitap. Flora bilmediği bir dilde yazılmış bu kitabı nasıl anlayabiliyordu. Ruhunun değişip sayıklayacağı, bilmediği bir dilde konuşabileceğini artık anlamıştı. Ölümün en zoruydu canlı canlı yok edilmek, her gün bu iğrenme duygusuna katlanmaktansa, cesetleşmeye başlayan etine, acılarının içinde tükenen zamana karşı koyarak, erkeklerin hamamına üstelik kadın bir köle olarak yıkanmaya gidecekti.

Korkuyorum, İşimi kaybetmemek için bu konuşmayı yapmak zorundayım. Kırmızı kadife koltuklarda oturan, gözlerini bana dikmiş beş yüz kadar insan var. Yanımdaki ruhsuz, şişman kadının gıcirtılı konuşması bitince sıra bana gelecek. Sunumumu yapacağım. Tam arkamda görüntülerin salındığı dev bir ekran var, kadının sesi dişlerinin kenetlenmesine sebep oluyor. Ağlasam mı. Ön sıralarda lacivert takımlılar oturuyor. Parlak ayaklı beş yüzün önünde mi konuşacağım. Spor ayakkabılarımı giyip geldim ben. Anlık bir umutla ayağımın altındaki mat parkeye topuğumla vuruyorum. Ezsem parkeyi delinse, yarılma ve biri beni yeraltına çekse. “Şeytan” imgesini anlatacağım, yazıma göz gezdirmeye çalışıyorum. Bulanmaya başlayan gözlerim ve kulaklarımın uğultusu, kalp atışlarım artıyor. Yalnızca kırmızı koltuklar. Zihnim, kararan ruhum.

Koltuklarda oturan herkes bir anda sağ göğsünü çıkarıp yanındakinin ağzına veriyor, birbirini emzirmeye çalışan iki adamın görüntüsü slaytlara yansıyor. Bazı erkeklerin öyle büyük göğüsleri var ki. Atı olmayan tahta bir araba salona dalıyor, içi olgun kayısılarla yüklü. Arabada yeni kesilmiş kırıkcık, kara bir inek kafası. Oradan bir kayısı alıp yiyorum, varsın ineğin kanı bulaşmış olsun.

Yargılayacaklar mı beni. Kurban mı edileceğim. Şeytan’ı anlatırken, İsa’yı yargılayan valinin sıcaqlardan etkilenip baş ağrılarına yakalandığını, en iyi dostunu da bu baş ağrısı yüzünden katlettiğini anlattım diye mi. Beni kurban ederek ruhumun bir yerlerde gezindiğini bilecekler. “Şiir sözcüklerin kurban edilmesidir”. Niye ben. Denizin güneşle birleşme anını gördüm diye mi. Şiirin sözcükleri birleştirmesi gibi, ben de yaşam ve ölümü mü birleştireceğim. Biliyorum eksikliğimden dolayı kurban etmek için seçtiler beni. Karanlığın ışını, mükemmelliğe karşı zayıflık. Bana bakıp tam olacaklar. Siyah şimşekler boşluğu delegecek, acıma bakıp Tanrı’yı bulacaklar.

Birinci Oyuncu: “Ne melek ne de hayvandır insan maa- lesef. İnsanı melek yapmaya çalışanlar ondan bir hayvan yaratırlar.”

Ben de bir melektim, ta ki yargıladığımız kişiyi tanıya- na kadar!

İkinci Oyuncu: “Dışa yansıyan pişmanlıklar içe yönelir, tıpkı küçük düşmenin tevazuya yönelmesi gibi.”

Yargıladığımız kişi bir kadını öpene kadar!

Üçüncü Oyuncu: “Serbest bırakılmış değilim ve inanma- nın mümkün olmayacağı şekilde yaratılmışım.”¹

Yargıladığımız kişi bunu çok iyi bilir!

Yargıçların sunumları bitince kalabalık beni alkışlıyor ve teşekkür konuşması yapmamı bekliyorlar. Gizli gizli acımla alay mı ediyorlar. Birazdan elime bozuk paraları tutuşturup gidecekler. Okumayacaksınız biliyorum! Niye alıyorum bo- zuk paralarınızı, şefaatiniz. Dalgalar niye yükseliyor, kül, kömür, metan, zehir sellerinden kaçan sandal, dalgaların en ucuna çıkıyor. Sandalda oturan kadının saçları bile ısı- lanmamış. Sarı tüylerinin aralarına takılan kum tanelerini temizliyor.

Sunum sırası “Şeytan ve Yitik Platius” başlıklı çalışmayla sizde. Anons. Elimde yarısı dolu su bardağı konuşmama başlıyorum. Korkuyorum, gülüyorum. Çok korkuyorum.

“Yılbaşı artık Temmuz’da kutlanacak. Hem bazen param da bitiyor. Topraktan çukurlarda yaşayacaksınız. Bu konuş- mayı da oradan duyacaksınız. Cinayet işlendi gri şehirde. Polis odama sokmuyor beni. Çünkü dördüncü kattan atlayan Şefik benim odama düşmüş. Yerde damla damla kan lekeleri. Kimsenin hayatında hep olunmaz.”

Topuğumu yere vurmaya devam ediyorum, yer yarılma ya artık!

¹ Meraklısı İçin Not: Oyuncuların konuşmaları Mihail Bulgakov’un Usta ile Margarita adlı romanından kaynağını almıştır.

Flora, ılık, sonra sıcak, sonra soğuk su akıtan muslukları teker teker açtı. Kabarmalara engel olmak için tavana yapılan yol yol su oluklarından ağzına buhar damlalarının düşmesine izin verdi. Ağzını açabildiği kadar açtı. Sauna odasından dağılan ferahlatıcı nane kokusu efendisinden bulaşıp derisine işleyen kokuları çözüp arındırıyor. Esriyerek zaman çarkının içinde kayboluyor, aklında yalnızca sıcak mermerin üzerinde bulduğu kitaptan cümleler kalıyor. Birazdan kurban edileceğini, kölelerin yarasalarla birlikte kapatıldığı demir kafese konulacak olmasını bile umursamıyor. Kapiya yaklaşan ayak sesleri artık bedenini kirletemez. Alay edecekler benimle, erkek hamamında köle kadın!

Üzeri mazgalla örtülü, yeraltındaki demir bir kafese kapatıldı Flora. Patlak dudaklarından akan kanı yarasalar kolay emebilsin diye ağzına bal çalındı. İlk gecesinde yarasalar kafesine doluştuğunda, sıcak mermerin üzerinde bulduğu kitabın cümleleri ona güç verdi. Kanının çekildiğini unuttu, boşlukta dolaşan üzgün bir ruh oldu. Hiçbir şeyin olanaklı olmadığı zamanın, olanaksızın karşısındaydı. Şimdi ölüp, kendisini doğurtması gerekiyordu. Yarasalar da onun gibi kurbandı, yok olmanın tamlığına ulaşabilmeleri için Flora'nın bedenini kazıyıp eksikliklerini tamamlayacaklardı. Korkusunu zevke dönüştürmenin verdiği hazla, sonsuza kadar insan olarak kalacağını farkına vardığı anda yarasalara gülmeye başladı. Ortak cellatları, ölüm ve yaşamın kaynaştığı o an'ı, paslı, uzun demir bir kafes içinde ödül olarak sunduklarının farkında bile değillerdi.

"Kehanetler müphemdi, artık değil. Beş önerme müphemdi artık değil."

"Çürümüş varlığımın kokusu içimi derin bir tiksintiyle dolduruyor. İçimdeki insan tarafım olanaksızlığın pençesinde güçlenip karanlığın bir parçası olan ışığa dönüşüyor."

Yüzündeki tüm ifadeleri yok etti, ruhunun sessizliği ona güç verdi. Korku, gülüş ve kendinden geçiş anlatılabilir mi. Kendinden geçme anını sırtüstü uzanarak karşılamayacaktı, ancak kımıltısız dikey bir ruh işkence anında tutuşup kendinden geçebilirdi, hissediyordu.

Konuşmama devam etmek zorundayım. İşimi kaybedemem. "Hiçbir şey bilmiyorum, hiçbir şey, rüyalarımın başka. Kedi ve köpekler için ayırıp tahta kasalara boşalttığınız kanı süzölmüş, gözleri son gördüğü anı yansıtan balık kafalarını ben yiyeceğim! Böylece milyonlarca balığın ölmeden

önce son kez gördüğü görüntü olacağım. Ölümün sınırında artık sorumluluklarınızı taşımayacağım. Unutacağım. Yok olma hakkını kazandım. Âşık olacağım. Onunla yalnızca rüyalarda konuştuğum dille konuşacağım, birbirinden kopuk sözcüklerin birleşip oluşturduğu Tanrısal tamamlanmayla. Yüzüme bakan görebilir. Ölüm anında aslında hiç de güzel olunmadığını, içi boş bir ceset. Ama bileceksiniz ki benim yara izlerim, hepimizin arınması." Topuklarım, yere vurmaktan aşınacak. Bu konuşma bitsin artık. Ben topluluk karşısında konuşamıyorum.

Flora, kitaptan aklında kalan son sözleri de fısıldadı. Mazgaldan yansıyan güneş huzmelerinin ışığında solgun elini boşluğa uzattı. Zihninin kaçış planlarının gücüyle buhar damlalarını hissedebilmek için yeniden dudaklarını araladı. Yarasaların emmek istemedikleri mavi damarlı solgun eli gümbürtüler ve küller içinde karanlıktan yukarı doğru uzandı.

Artık konuşmak istemiyorum, binlerce sözcük içinden, topuklarımın tam altından yer yarıyor, yara izlerimden bana doğru mavi damarlı solgun bir el uzanıyor. Usulca dokunuyor parmaklarıma, hangi zamandan geliyor bilmiyorum. Bana uzanan parmaklar, sıcak mermere bıraktığım kitabın sözcüklerini unutmuş. Öylece karışıyorlar bana.

Aziz Nedelya Kilisesi Önünde Bir Kadını Düşlerken

Göktürk YAŞAR

*Bir kusur harcı ten
Eski insan sevmelerinde*

Sonuçta bir Yeruşalim kralı değildim,
Bu yüzden önce kendimi öldürdüm!

Lastik parmaklarına baktıkça insanların
Çatlak pervazların dilinde oluşan devedikenlerini
Oradan düşleri ölü doğan ve yaşamının tüy diktği sokaklara
Bir maymun kafatasını andıran
Karşımdaki budalanın zihninde hissettiğim
Tepeleri ele geçirme çabalarını görerek,
Bunu bilerek
Doğu Avrupa'da
Aziz Nedelya Kilisesi önünde bir kadını düşünüyorum.

Toprağa gömülmüş mezar taşları dâhil herkes çabalıyordu!
Gittikçe alıştığım çan sesi çabalıyordu, biçimli çenelerinin
üstünde taşıdıkları kafataslarında insanlara karşı diktikleri
kötücül kökler soyu çabalıyordu, boğulmuş yaşamını inatla
sürdüren ve ayakta zor duran sarhoş Vladimir çabalıyordu,
önümdeki meydandan geçen tüm canlılar çabalıyordu, tır-
pan salladığını hayal ettiğim eski Macar kralı bile çabalıyordu!

Orada sıktım kendimi
Uzun yağmurlardan sonra.
Çırpınıp uyuyakalan eski bir gölün
Durgun ölümlüğünden sıyrılıp seslere karşı
Kabuklaşıp yumuşamadan, zaman kuyruğunu yemeden
Karşımda gördüğüm sis bataklığına baktım ve
Sırtımı verdiğim Aziz Nedelya Kilisesi önünde
[bir kadını düşledim...

Öldürebilirsen öldür!
Köpeklerin hışmından, deliksiz dostluklardan, yavruleyen
sevgilinden, çöp tenekelerine atılmış kolu – bacağı kesilmiş
kadından ve haberlerde gördüğün yakın tüfek kurşunundan
ölen askerden, birden beliriveren hala kurtulamadığın
[benliğinden...

İyi deri çıkar, her gece dönen dünyanın tepesinde uluyanlara.

Sırf omurgamı alıp bir türbe yapsınlar diye öylece durdum
Bunu yaparken Güney Bulgaristan'ı uçtan uca gezdim ve hâlâ
Kurtarılmamış ellerimi cebime koyup
Aziz Nedelya Kilisesi önünde bir kadını düşünüyorum!

Şehir aynalarla doluyor.
Şehir aynalarla doyuyor!

Her şey daha belli
Kapital gözlerde
Gördükçe daha ağır hissediyorum
Çelik pres gibi başıma vuran
Baş döndürücü doyumsuzluğun açığa vuruluşunu...

*Batıcı bir Mısırlı ile tanışıyorum. İtilmiş, durduk yere bana Ab-
basî zamanından kalma doğum lekesini gösteriyor. Lekenin Ab-
basî zamanından kalma olduğuna inandırmak için kaba aksanı
ile bana direniyor.*

Ona bakmıyorum bile...

Neyim ben?
Burada apaçık, olabildiğince dalgın bir boşlukta süzülen
İri olan mı, zayıf olan mı?
Şeklim ne?
Diyerek dokunmak öteye...

Şu arabalardan öteye, şu yollardan öteye,
[şu ağaçlardan öteye, şu billboardlardan öteye
Duvarın ve kilisenin içinden geçerek
Havada kirli bir leke olsam ve
Zürih'te bir evde
Bir anlık duruversen.
Kıptırsız.
Görmüş gibi olurum
Aziz Nedelya Kilisesi önünde düşlediğim kadını...

MİT VE EDEBİYAT

Hanife ALTUN

Mytos kavramı eski Yunan'da 2400 yıl önce bulunduğu gerçeğe eş anlamlı olduğu düşünülen tarih (history/historia) terimlerinin tam zıddı olarak düşünülmekteydi. Bu nedenle tarihçi Herodot miti "tarih değeri olmayan güvenilir söz" olarak tanımlar. Aynı gerekçeyle Platon da mitle ilgili olarak "gerçekle ilişkisi olmayan uydurma, boş ve gülünç masal" tanımını getirir.

Mitleri efsane, hurafe, fabl olarak değerlendiren bu tanım bugün, artık bilimsel gerçekliği yansıtmamaktadır. Mitlerin inşa edildikleri kültürde, o toplumun bireylerince "gerçek ve kutsal" olduğuna inanılmasının ve adeta bir sosyal ferman niteliğinde toplumun gelenek ve inançlarına yön verdiği gerçeğinin ortaya çıkmasıyla birlikte yeni bir mit tanımı oluşturulmuştur. Daha önemlisiyse eski Yunan'da yapılan mit tanımının da o devirde, artık o toplumda yaşamayan, bu sebeple gerçek ve kutsal olma niteliğini yitirmiş, ölmüş mitlere ithafen yapıldığı anlaşılmıştır. Bu bilgi neticesinde Mitoloji tarihini "Antik ve Modern çağlarda mit anlayışı olarak iki başlık altında inceleyebiliriz."

Mitolojinin tanımı ve gelişimine ilişkin bu girizgâhtan sonra Mit ve Edebiyat ilişkisine gelecek olursak, bu konuyu da

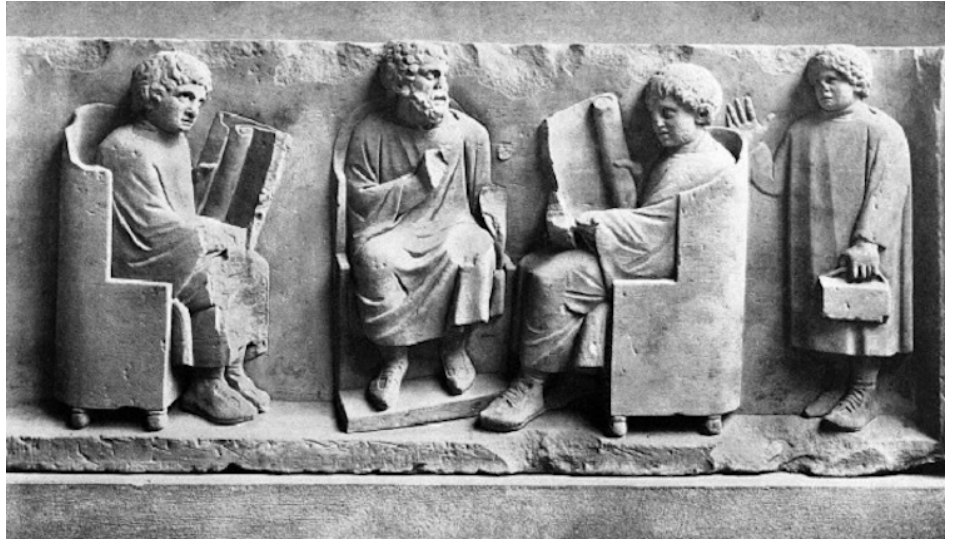
Sözlü Edebiyat ve Mit İlişkisi

Yazılı Edebiyat ve Mit ilişkisi, olmak üzere yine iki başlık altında değerlendirmek mümkün olacaktır.

Yaşayan mit, onlara inanan insan topluluklarının tüm davranış ve hareketlerini mitlerden hareketle, mitlere uygun olarak temellendirmesi ve uyarlaması demektir. Fakat insanlar yaşamlarını düzenlerken, davranış ve hareketlerini başka temelleri; mesela bilimi referans alarak şekillendiriyorsa o toplumdaki mitler, artık ölü mitlerdir. Ölü mitlerin anlatılması, kuşaktan kuşağa aktarılmasının, ona inanmak ve ona göre yaşamak dışındaki (eğlence, bilgilenme vs) bütün işlevleriyse edebiyatın ta kendisidir.

Ölü mitlerin olay, motif, kahraman, epizot hatta tür bazındaki aktarımları Sözlü Edebiyatı, yazılı aktarımlarıysa Yazılı Edebiyatı oluşturur. Çeşitli sebeplerle kutsallığını yitiren mitler, artık birer "yalancı öykü" gerçek olmayan kurmaca anlatılardır. Bu tür kutsallığını yitirmiş mitler sözlü edebiyatın (halk/folk edebiyatının)temelini oluşturur.

Bugün hemen her kültürde karşımıza çıkan sayısız masal ve efsane başlangıçta gerçek hikâye, dolayısıyla kutsal mit olarak görülüyordu. Bunların bir kısmının bazı toplumlarca hâlâ eski çağlardaki kutsallığını koruduğu ve mit olarak kabul edildiği de görülmektedir. Bu bağlamda fabller, hayvan masalları gibi hay-

vanları konu edinen anlatılar dikkat çekicidir. Bu tür anlatılar büyük olasılıkla başlangıçta birer mitti, söz konusu anlatılardaki hayvanlar da, hayvan kılığına girmiş tanrılar ve kurtarıcı kahramanlardı. Bu açıdan sözlü edebiyat, kutsallığını yitirmiş mitlerin ikinci bir hayata ve işlevsellğe kavuştuğu, yeni bir varoluş zemini olarak da kabul edilebilir. Hayvan masalları, efsaneler, fabller mitlere ilişkin unsurlara en çok rastlanan anlatı türleridir ve aynı zamanda mitlerin taşıdığı pek çok özellik, yazılı edebiyatın çerçevesini belirleyen ve özelliklerini ortaya koyan tanımlarla da örtüşür. Mitler aynı zamanda edebi bir değerdir de.

Yazılı edebiyat ve mit ilişkisinin yazı tarihi kadar eski olduğunu söyleyebiliriz. Bilinen en eski yazı tekniği olan Sümer yazısıyla, yine bilinen en eski mit geleneğinin yazıya geçirildiğini biliyoruz. Sümerlerin “Gılgamış” mitolojik destanı ve yine Sümerlerden kalan, çivi yazısıyla yazılmış kil tabletlerin okunması sonucu elde edilen, tufan benzeri büyük selleri konu edinen metinler de Sümer mitolojisinin yazıya aktarılmış örnekleri arasındadır. Eski Mısır Uygarlığı eseri “Ölümler Kitabı”da en eski mitolojik metin örnekleri arasında yerini alır. Yine Hintlilerin, bugün artık halk tarafından kullanılmayan dolayısıyla ölü dillerden biri olarak kabul edilen Sanskritçeyle yazıya geçirdikleri “Romayana”sı başta olmak üzere, çeşitli mitolojik metinler, yazıya geçirilmiş en erken dönem mitolojik metin örnekleridir. Mitlerin yazıya geçirilişlerine dair en eski metin örnekleri her ne kadar sözünü ettiğimiz uygarlıklara ait olsa da, mit ifadesinin icadı, onların dini ve edebi amaçlarla yazıya aktarılması, mitlerin neliğine ilişkin merak ve mitleri anlayıp, açıklamaya dair çalmalar, ilk olarak eski Yunan uygarlığında başlatılmıştır.

Rönesans’la, Avrupa’da mitlere yönelik ilginin yeniden canlanmasıyla birlikte yazılı edebiyat ve mit arasındaki ilişkide yeni bir dönem başlamıştır. Eski Yunan’ın yeniden keşfi, özellikle Ovid’in şiirleri şair, edebiyatçı ve sanatçıları derinden etkilemiştir. Eski Yunan mitolojisindeki konu, simge ve kahramanlar, Rönesans sanatçılarına gelenekselleşmiş Hristiyanlık öğretilerinden daha ilgi çekici gelmiş, eski Yunan mitolojisi edebiyat başta olmak üzere birçok sanat dalında ilham kaynağı olmuştur.

Birbirinden farklı kültürler, farklı coğrafyalar, farklı zaman ve çağlarda yaşamış da olsalar toplumların mitolojik kaynaklarının benzerlikleri ve ortak noktaları çok fazladır. İnsan zihni mitleri yaratmak konusunda son derece kolektif bir üretim süreci içinde olmuştur. Bütün insan topluluklarının mitolojilerindeki ortak motifler ele alındığında, mitlerin oluşum kaynağının tek ve bir olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tüm bunlardan öznel bir çıkarımla son bir söz söylemek gerekirse, başlangıçta tek bir “söz” tek bir “hikâye” vardı ve başlangıçtan bu yana, o tek söz ve tek hikâye, mütemediyen yaptığımız ilavelerin neticesi, bugün elimizde olan edebiyat üretiminin tamamından öte bir şey değil.

LADES KEMİĞİ

İlyas TUNÇ

Bellek, kırılmaya hazır bir lades kemigidir. Çatal-larından birine hatırlamak, diğerine unutmak adını verebilirsiniz. Çekip kırdığınızda sizin payınıza düşen parçanın unutmak mı hatırlamak mı olduğunu yine belleğiniz belirleyecektir. Bu, almak ve vermek eylemleri arasındaki ilişki gibidir. Almak, bir gereksinimden doğar; vermek ise özünde bir sahiplilik barındırır. Sahip olan kişi, paylaşmanın erdemi peşinde değil, aldatmanın kurnazlığı peşindedir. Onun hep ‘aklındadır.’ Sizin aklınızı başınızdan alan şeye gelince, gereksiniminizi gidermenin getirdiği heyecandır. Heyecanınızı kontrol etmezseniz, daha doğrusu, içgüdüsel ataklığınızı zihinsel kıvraklığınızla birleştirmezseniz aldatılma ihtimaliniz her zaman vardır. Etrüsklere katılmıyorum; tavukların taneleri galgalamasında hikmet aranmaz. Tanelerle taşları birbirinden ayırmak gerekir. Akıl, bize verilmiş en değerli armağandır. Armağanı alırken ‘aklımız’ başımıza henüz yerleşmemiştir. Tanrı, hiç yenilmeyen kurnaz bir ‘lades’ oyuncusudur. Kovulduğumuz cennetin resmini onun verdiği armağan sayesinde çizeriz. Çizdiğiniz son resmi unutmayın; sofradan kalkmadan önce dar açılı lades kemigini parmaklarınızı iki ucuna çengel benzeri takıp kırmıştınız. Siz de kalan parçanın adı hâlâ koyulmadı. Oyun uzadıkça uzuyor. Kim kimi aldatacak? Aldatılacağınız nesneyi görmesiniz de olur. Körler, görmeden alırlar. Almanın hatırlamak olduğunu unutmayın, yeter. Ah, ne yaman çelişki! Unuta unuta hatırlıyoruz; lades kemiklerini kıra kıra... Belleğimizi yenilemenin en eski yöntemi. Yeni yöntemi zaten biliyorsunuz; ‘çöp sepetlerini’ boşaltmak. Hikmet, elimin altındaymış. Parmaklarım, tavuk gagaları gibi ha bire gagalıyor. Tuşlardan ekrana zıplayan tanelerin her birine birer isim buldum; a, b, c, d... Aklım la yaşayayım! Akıldan yoksun kalsam da yaşardım; tavuk misali. Lades kemigi bende de varmış! Bakın, bir omuzumdan diğerine ‘köprü’ olmuş uzanıyor! Aynaya bakınca kendinizi de göreceksiniz. Nerede kalmıştık? Yeryüzü sofrasında... Unutmayın, demiştım. Herkesin herkesten aldığı bir şey mutlaka olacaktır; bir şey hariç...

-Size bir akıl vereyim.

-Aklımda!

ÇOCUKTAN HIRSIZ YARATMAK

Mehmet Fırat PÜRSELİM

Bu ülkede her Trabzonlu müteahhit bellendir. Sokakta avuç açan dilenci Trabzonluysa omzundan silkelenip kaldırılır. “Boş boş oturana kadar on bloklu site inşaatına başla!” denir. “Açlıktan nefesim kokuyor,” yanıtı ve akabinde gelen kokusu bile kerhen kabul görür, hiç değilse mahalle arasında bir apartmanın temellerini atması için arsa teslim edilir. Müteahhitlik kazancı en bol işlerden biridir. Başkasının arsasına koca koca binaları dikersiniz ve fahiş fiyatlara satarsınız, bir de taşeron kullanınız mı, işçiyle, inşaatla, bürokrasiyle de uğraşmazsınız. Tabii müteahhit olmak için Trabzonlu olmanın yanı sıra ufak da olsa sermaye gerekmektedir. Bu da genellikle memleketteki fındıklıkların satılmasıyla elde edilir. Kardeşler, amcaoğulları, teyzeçocukları bir araya gelir ve ilk olarak apartmanla işe başlarlar. Hızlı, ucuz ve sağlam üç beş iş yapınca isimleri duyulur ve az bloklu site işlerine ya da çok bloklu sitelerde taşeronluğa geçiş yaparlar. Tümünden alınlarının akıyla çıkınca, büyük site inşaatları kendiliğinden gelir. İşte büyük oyun burada devreye girer, şahıs şirketi kurulur, janjanlı bir ofis tutulur, son derece lüks biçimde döşenir, girişi cafcıflı bayraklarla, balonlarla donatılır. İnşa etmedikleri siteyi krokiden satmaya başlarlar ve hatta aynı daireyi -inandırıcı olsun diye- noterde, birden çok kişiye satarlar. Temeller atılır ama subasman seviyesinin üzerine çıkıldığı pek görülmez. Çok çok tek bir apartman göz boyama kabilinden yükseltilir. İnsanlar homurdandıkça çay kahve ısmarlanarak, abicğim, ablacığım denip elleri öpülerek, 25 kuruşluk eşantiyon kalemler, 50 kuruşluk not defterleri verilerek sepetlenir. Şirket merkezine gitmeler gelmeler sürekli hale gelince, sepetlemelere karınlar doyunca kapıya kilit vurulur. Şirketin sahibi görünen kişi tüm parayı kardeşlerine – kuzenlerine aktarır sonra da sıra kadem basar. Bir süre sonra yakalansa bile boşaltılmış hesabından hiç para çıkmaz. Dolandırıcılık davalarıyla 5-6 sene uğraşır. Bu sürenin en fazla yarısını hapiste geçirir. Başlarını sokacak bir ev hayali kuranlar dairelerini alamadıkları gibi paralarını da kurtaramazlar. Ama bu arada aile kendini kurtarır. Yepyeni tertemiz bir şirket kurulur. Ülke çapında reklam kampanyaları düzenlenir, lansmana özel fiyatlarla satışa çıkan mega projelerindeki dairelerin tamamı daha maket üzerinden kapışılır. Tabii bu arada hapisteki fedakâr kardeşe bakılır, aslan payı ayrılır.

Bu çok bildik ve benim de şahit olduğum ‘başarı’ hikâyelerinden biridir. Sürekli ve nasıl olursa olsun zenginliğin yüceltildiği bir toplumda ‘Simit sat onurlu yaşa!’ şiarı doğal olarak küçümsenir ve toplumsal eşitsizliği gidermediğiniz sürece ne anlatsanız masaldır. 12 saat ayakta dikilme ve aylık akbil önerdiğimiz çocuklar, ayaklarının gaz pedalında olduğu Audi’yi tercih etmektedir.

İki ayrı gasp iddiasıyla Çocuk Büro’daki kimlik tespitinin ardından Kadıköy Adliyesi’ne gidiyorduk. Kapalı kasa polis aracının arkasındaydık. Önde yer olmadığından ben de onunla birlikte bagajdan bozulup oturak eklenmiş arka tarafa oturmıştım. 17’sini sürüyordu ve birkaç ay sonra reşit olacaktı. O saatten sonra işlerin onun için zor olacağını, en basit bir hırsızlıktan bile içeri tıklacağını, bu yüzden aklını başına toplamasını işe girmesini, namusuyla para kazanması yolu papagan gibi tekrarla-

yıp durdum. Suratından sıkıntısını belli etse de ağzını açmadan dinledi. Yoğurtçu Parkı'nı geçtikten sonra sıkışık trafikte ağır ağır ilerlerken yanımızdaki Audi'yi gösterdi.

"Bu araba ne kadar biliyor musun," diye sordu? Bilmiyordum. Çok para söyledi.

"Bunu kaç asgari ücretle alabilirsin hesaplayabilir misin?"

Kafamdan hesaplamaya başladığımı tavana dikilen suratımdan anlayınca müdahale etti.

"Sen zahmet etme, ben hesapladım. Aylık akbil, üç öğün kuru simit, senede iki ayakkabı, dört gömlek, bir mont alırsan, kira da vermezsen, üç ömür yaşaman lazım. Bu arabaya başkaları binebiliyorsa ben de binmek istiyorum hem de bu ömrümde. Bana çözüm yolu bul; erkek sözü, tövbe edeceğim."

Hırsızlık, hapis, onurlu yaşam gibi sözleri geviş getirir gibi bir kez daha sıraladım ama karnı bunlara toktu.

"Ben hırsızlık falan yapmıyorum, hakkım olanı alıyorum. Sırf babaları zengin diye her şeye sahip olabileceklerini zannediyorlar. Onlar asgari ücretle mi çalışıyor? Hayır. Bir iş mi yapıyorlar? Hayır. Ama en iyi arabalara onlar biniyor, en güzel kızları onlar götürüyor. Ben sadece hakkım olanı istiyorum abi."

"Gaspın cezası çok ağır, biliyorsun..." dememe kalmadan lafımı ağzıma tıktı.

"Abi, ne gaspı? Alayı korkak tavuksa ben ne yapayım? Arkadaş senin çok paran var. Seni o yükten kurtarabilirim, diyorum. Genellikle başka bir şey söylemiyorum, bıçağımı bile göstermiyorum. İki kişi hatta bazen üç kişi oluyorlar. Karınları tok, güçleri yerinde olduğu halde itirazsız paralarını paylaşıyorlarsa ben ne yapayım? Abi, açıklamıyorlar mı, kişi başına düşen yıllık gelir şu kadar diye... İşte benim başıma o kadar düşüyor. Ben de hakkım olanı alıyorum..."

Yolun kalanında da o konuştu, bu sefer de tek kelime etmeden ben dinledim. Topluma karşı kin ve nefret doluydu ama ne diyebilirdim ki? Asgari ücret yalanlarına ben inanmışım ama o kanmıyordu. Televizyonda gördüklerinin hakkı olduğunu düşünüyordu ve vermezlerse bıçağının ucunu gösterip alıyordu. Mülkiyet, uçsuz bucaksız toprakları birinin çitle çevirip burası benim demesiyle başlamamış mıydı? Birileri insanlığın ortak malını çevirip kendinin yapmıştı. O da bin yıllar sonra kendine ait olanı geri alıyordu. Bu ülkenin çocukları arasında eğitimde, sağlıkta, ekonomide fırsat eşitliği yoktu, sadece beşitlik düzeni vardı. Düzen birilerine beş verirken yüzbinlere sıfırı çektiyor. Milliyetçilik yalanlarıyla be-bekten katil yarattığımız gibi. Tatlı hayat hayalleriyle de çocuktan hırsız yaratıyorduk. Gerçek hırsız kimdi, gayrisafi milli hasıladan payını alan mı, yoksa yüzbinlerce kişinin payına konan mı?

İnce İntihar

Elçin Sevgi SUÇİN

dönüp kendini ısıyor
göğsümdeki yara. açılıyorum
nasıl açılırsa gül
yağmurun öpücükleriyle

şafağın kırmızılığından
bir şey ummuyorum
onu beyaz bir şefkatle öpen
sabahın istekli dudaklarından da

eski bir intiharı
tekrarlıyorum yalnız
açıldığım yerden
terlemiş kırmızının yüzünde

ve çözülüyor sessizlik
isteksiz bir yağmur gibi
gülün ince boynunda

ahhh, ne büyük velvele
canlar, telaşlı küller
gibi uçuşuyor havada. ve toprak
fişkiran bir deniz kendi yüzünde

bense hâlâ aynı kuyunun içindeyim
üzerime düşen ay
ve onu çevreleyen yıldızlarla

bir kuraklık bekliyorum
bir gömlek,
kumun ince lifiyle dokunmuş
ve göz(e)lerimi iyileştirecek bir koku

açıldığım yerden öp beni tanırım
nasıl öpmüşse yakup yusuf'u

KEDİN OLAYIM LOTİ...

Fatin HAZİNEDAR

1 Ağustos 1876 günü İstanbul'a gelen "Le Gladiateur" adlı Fransız kruvazörünün güverte subayı Louis Marie Julien Viaud'un saçlarını boğazın rüzgârı geriye doğru tararken, ilk kez gördüğü bu şehri daha birçok defalar göreceğini ve hayatını değiştireceğini bilmez. "Julien Viaud" veya Tahiti'de "Loti" adlı yerli bir çiçekten aldığı adıyla bilinen Pierre Loti'yi görevli geldiği İstanbul'un havası ve hanımları onu çarpar. Söylentiye göre yaşlı bir Türk tüccarın haremindeki hanımlardan Hatice'ye âşık olur ve büyük aşk yaşar. Loti güverte subayı olarak gelip 7,5 ay kaldığı İstanbul'dan Fransa'ya âşık bir yazar olarak döner. Hatice Hanım ile yaşadığı aşkı "Aziyade" adlı romanı yazarak anlatır. Bu roman aynı zamanda İstanbul'un yaşantısı ile ilgili de kesitler verir. Loti, zaten yazdığı roman ve hikâyelerindeki olayları kendi yaşamı üzerinden anlatmasıyla da bilinecektir. Tabii ki bir de İstanbul hayranlığıyla... Türkler tarafından da çok sevinecek olan Loti'nin adı, İstanbul'da kaldığı evin bulunduğu caddeye ve Eyüp'te sık sık ziyaret ettiği tepeye verilir. Bu sevginin karşılığını da her yerde Türkleri olan sevgisini söyleyerek gösterir; *"Hayatım boyunca söyledim ki, Türkler bütün Doğu'nun en sağlam, en dürüst insanları ve ayrıca hoşgörüsüzlüğün kendisi olan Ortodokslardan yüz kere daha fazla hoşgörülüdürler"*. "Türk Dostu" olarak bilinir ama bu konudaki samimiyeti, düşünceleri, yazdıkları ve yaşamı hep tartışıldı ve hala tartışılır. Tartışılmayan tek şey vardır: "kedi dostu" olduğu... Hayvanları, özellikle kedileri sevdiği onu tanıyan herkes tarafından bilinir. 1891 yılında resimlerinde kedi eksik olmayan, yine bir kedi dostu olan Fransız ressam Henri Julien'in Felix Rosseu tarafından bir resmi yapılır. Rosseu'nun ön adlarından olan Felix'in Latince "felis"den gelme, anlamının "kedi" olduğunu da belirtelim. Rosseu'nun yaptığı "Pierre Loti" resminde Loti ve yanında bir tekir kedi vardır. Yaşadığı her yerde kedi dostu olduğu bilinir, konuşulur. Öyle ki, 1908'de Fransa'da Kedileri Koruma Derneği'nin Onursal Başkanı olarak onurlandırılır. Loti'nin her yerde kedilerle yakın dostluklar kurduğu gibi sahiplendiği kediler de olur. İlk kedisi olarak Senegal'den getirdiği "Madam Moumoutte Blanche" bilinir ama o değildir. İlk kedisi çocukluğundaki "Souris" yani "Fare" adlı tekirdir. "Madam Moumoutte Blanche" aslında onun ikinci sahip olduğu kedir. Bu kediye Senegal'de görevli olduğunda sahiplenir. Loti, "Madam Moumoutte Blanche"ı şöyle anlatır: "Çok güzeldi, gözleri hep çocuksu, Burun ucu küçük ve pembe, ipeksi, yumuşak tüyleri vardı. Kulaklarından başlayan siyah çizgi adeta gözlerinden geçen bir bant gibiydi. Göğüs, karın ve ayaklar bir kuğu gibi bembeyaz, kuyrukları bir sineği kovalar gibi hep hareketliydi. Her daim kibirli ve gergindi...". Üçüncü kedisini de Çin seferinde sahiplenir, daha doğrusu sahiplenmek zorunda kalır. Çin'de geminin halatlarını çözüp iskeleden tam ayrılacakları zaman gemiye bir kedi atlar. Kedi doğruca Loti'nin kamarasına koşar ve ranzanın altına saklanır. Gri tüyleri olan bu kedi Loti'nin anlatımına göre çirkin bir kedir. Korkmuş, ürkek kediye Loti yiyecek verir. Kedi yemeğini yedikten sonra bir köşeye kıvrılır. Loti anlar ki o artık onun yeni kedisi olmuştur. Adını da "Madam Moumoutte Chinoise" koyar, her iki kedisinin adının "Madam Moumoutte" olması konusunda

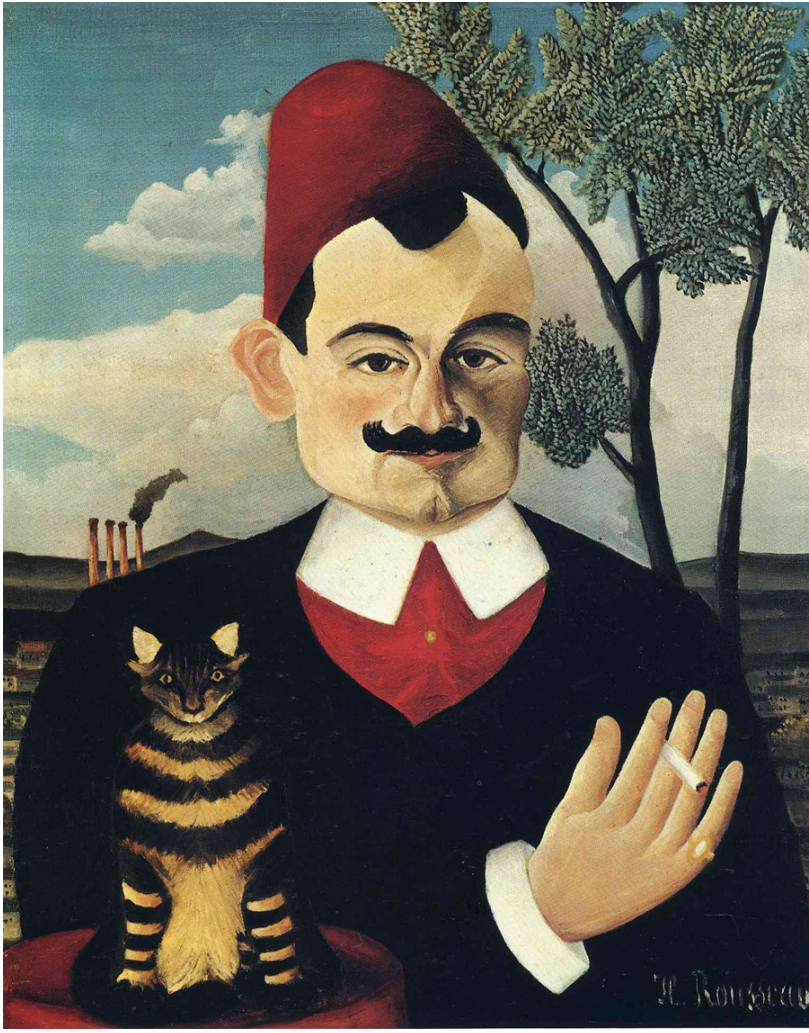
ise şunları söyler, “İkisini de ‘Moumoutte’ diye çağırdığım için beni bağışlasınlar. Kendilerine başka isimler vermek için hayal gücüm yetmedi. Her zaman onları ‘Moumoutte’ veya kısaca ‘mimi’ olarak çağırdım. Bu iki sevimli için söyleyeceğim başka isimler yok. Yalnızca ‘Moumoutte’ veya ‘Mimi’”. Sıkı durun: Pierre Loti, bu iki kedisi için kartvizit bile bastırır. Kartvizitin üstünde şunlar yazar: Madam Moumoutte Blanche, Pierre Loti’nin 1. kedisi, Madam Moumoutte Chinoise, Pierre Loti’nin 2. kedisi.

Madam Moumoutte’lerden sonra Loti’nin elbette başka kedileri de olur. Bunlar; Kedi Bey, Belkis ve Pamuk’tur.

Evet, adlarından anlaşılacağı üzere bu kediler, Türkiye’deyken sahiplendiği kedilerin adlarıdır. İçlerinden Pamuk’u Fransa’ya götürür. Kedi Bey, kocaman gözlü turuncu bir sarmandır. Belkis beyaz bir Ankara kedisi, Pamuk ise adının tersine siyah Ankara kedisidir. Bu kedilerden

en ünlüsü ise “Belkis”tır. Belkis’in hikâyesini İstanbul’un kedileri hala aralarında konuşur. Hikâyeyi Salah Birseli’nin “Salah Bey Tarihi” kitabından fırlayan tekir kedilerden birine anlattırmadan önce 1903 yılına, Loti’nin durumuna bir göz atmamız lazım. Loti, 1903 yılında Fransa’nın ilk karakol gemisi olan “Vautour” yani “Akba” gemisinin komutanı olur. Kibarca karakol gemisi dedikleri aslında sömürge gemisidir. Gemi boğazda adını aldığı akba gibi gezer, kimi zaman Tarabya’ya, kimi zaman Beykoz’a demir atar. Komutan Loti, geceleri gemide yatarken gün ışığıyla İstanbul’da bir orada bir burada görülür. O davetten bu davete koşturur durur. Tabii ki hanımların da gözdesidir. Hele de Fransız isen! Hanımlardan sürekli mektuplar alır. Hatta bunları cevaplamak için az buçuk Türkçe bile öğrenir. Dedim ya davetten davete koşar diye, 8 Aralık 1903 pazar günü İstanbul’da oyunlar oynamış Fransız bir tiyatro topluluğu onuruna Vautour gemisinde bir çay partisi düzenler. İşte bundan sonrasını “Salah Bey Tarihi” kitabından fırlayan tekir kedi anlatsın bize: “...Topluluğun müdürü Bay Coquelin bu ağırlandıktan dolayı dört köşe olmuştu ama gerçekte Loti’nin niyeti başkadır... Salon kont ve konteslerden geçilmiyordu. Kont Seynes-Larlenque ve eşi, kont Ostrorog ve eşi, Kont Arnoux ve eşi lahanalar gibi kurulmaktadırlar. Tarabya’daki yabancı karakol gemilerinin komutanları da baş konuklar arasındaki yerlerini almışlardır. Ayrıca Fransız Elçiliği çevresinde kümelenen Tatlısı Frenkleri de boylarını göstermektedir. Loti’nin Türkçe öğretmeni ve Şehriemaneti Meclisi kâtiplerinden Magamiz Bey de koltuklardan birini doldurmuştur. Loti’nin İstanbul’da kısa sürede dostluk kurduğu İran Elçisi Mirza Han’ın altın sesli hanendesi de buradadır ki biraz sonra İran türküleriyse bütün dinleyicilerin belini kıracaktır. Türkülerden sonra Loti piyanoya geçmiş, geminin çalgı tıngırdatmakta pek çaylak olmayan bir iki subayıyla Romberg’in sulu mu sulu bir senfonisini döktürmeye başlamıştır. Bu küçük ve pamuk gibi bir kedinin vaftizi yolunda atılan ilk adımdır. Bugün buraya niçin çağırıldıklarını bilmeyenler de Loti’nin kafasından geçenleri yavaş yavaş çakmaya başlamışlardır. Salon’un bir köşesinde, bir sepet içindeki kedi de az sonra başına geleceklerden habersiz pinekleyip durmaktadır. Ama o da, senfoninin ilk vıyaklamalarıyla örtüsünün altında kulaklarının tıkacını açmış olan biteni sezmeye seyirtmiştir. Yanılmıyorsa, kediyi Loti’ye Belkis Haydar Hanım armağan etmiştir. Belkis Hanım bugün burada yoktur ama Madam Roux onun temsilcisi olarak salonda bulunmaktadır. Senfoni biter bitmez, İskandinav efsanelerinin sahneye konulmasında rol alan rahiplerin kılığına bürünmüş bir adam göz kamaştıran beyazlıklar içinde, içeri girer. Pamuk kedinin sepeti de

Fransız ressam Rouseu tarafından yapılan 'Loti ve kedisi' adlı tablo

alınır masanın üstüne kondurulur. Tören başlıyordur. Loti, masaya yaklaşır, sepetin örtüsünü kaldırır, kediyi kucaklarına alır. İlk Bay Coquelin'den kediye bir ad bulmasını rica eder. Coquelin ağzında bir şeyler gevelese de, bulduğu ad çoğunluğun onayından geçmez. Bu kez Loti, konuklara yönelir. Herkes bir ad öneriyor ama hiçbiri benimsenmiyordur. Sonunda biri, kediyi armağan eden Belkıs Hanım'ın adı üzerinde durur. Loti'nin istediği de budur. Rahip kılık adam da yine İskandinav efsanelerinden çıkarılmış birtakım sözler mırıldanarak kediye 'Belkıs' adını bağışlar...". Bu olay her tarafta yankılanır. Özellikle Paris'te ses daha yüksek çıkar. Loti'nin inancı sorgulanmaya başlanır. Bu tartışma alır başına gider. Ama Belkıs tarihe ilk vaftiz edilen kedi olarak kedi tarihine geçer.

Herkes bu duruma Belkıs Hanım ne diyecek diye merak ededururken, Belkıs Hanım'ın 7 Ekim 1903 tarihinde Loti'ye yazdığı mektuptan durumu önceden bildiğini öğreniriz: "...Mustafa Kemal Bey, ismimi dişi kedinize vermek hususundaki arzunuzu bana ulaştırdı. Üzülmek ne demek, aksine buluş beni son derece sevindirdi, Bu sizi, ismimi sık sık tekrarlamaya zorlayacak; böylelikle, hayallerimi en tatlı şekilde besleyen ve kendisine yaklaşmanın eşsiz saadetine eriştiğim günden beri daha da çok sevdiğim, şöhretli üstadın hafızasında hatıramı perçinlemek için en emin yol bu değil mi? Samimi hayranınız".

Loti, hanım hayranları tarafından mektup yağmuruyla tutulur. Ama içlerinden en dikkat çekenini ise 30 Ocak 1904 tarihli 18 yaşındaki genç bir hanımdan gelen mektup olur: "Uzun zamandan beri size yazmak istiyorum Mösyö Loti, fakat cesaret edemedim!.. Alay etmenizden korktum. Bunu basit bir edebi hayranlık sanmayın, sizi seviyorum Loti; bütün tatlı kitaplarınızı okudum, sizi hayalimde yaşattım ve hayranınız oldum. Ne hissettiğimi anlayamazsınız. Ben, insanı şaşkına çeviren cümlelerin sırrını bilmiyorum, Loti. Siz ne kadar sevdiğimi hissedemez, bunun doğruluğunu anlayamazsınız. Bütün yaşantılarınızı kendimde yaşadım, sizinle güldüm ve sizinle ağladım, benim Lotim. (İsminizi tekrarlamayı o kadar seviyorum ki: Loti) Sizi taparcasına sevdiğimi öğrenebilecek, bütün bu delilikleri okuyacak mısınız? Mullaka sizi seven başkaları da vardır, ama hiçbiri benim gibi olamaz, nihayet onlar, cümleleriniz gibi tatlı ve sarhoş edici sesinizi işitiyorlar! İnsanı kendinden geçiren güzel gözlerinizi görüyorlar. Benim aşkım daha değerli..."

Dişi kediniz Belkıs olmak isterdim Loti!.."

Kaynaklar:
Orhan Koloğlu, Pierre Loti'ye Mektuplar, 25.12.1967, Milliyet Gazetesi
Salah Bırsel, Boğaziçi Şiirleri, 2.Baskı, 1981, İş Bankası Yayınları

CHARLES LINDBERGH VE KEDİ FELIX

Gürol KUTLU

Çocukluğum ve gençliğimde, birçok kişi gibi kedileri ben de severdim. Ama 1950'li 60'lı yıllarda toplumumuz evcil hayvan sağlığı konusunda bugünkü gibi bilinçli değildi. Veterinerlerin sayısı oldukça azdı. Bu nedenlerle temizlik ve hijyen konusunda titiz aileler, “pire taşır” diye evlerinde kedi, köpek gibi hayvanlar beslemek istemezlerdi.

Ben de başka bir seçeneğim kalmadığı için kedileri evimizde değil, okulumuz, cami avluları veya parklar gibi dış mekânlarda sevmeyi tercih ettim. Çocukluğumda bir hayli muzip ve yaramaz olmama rağmen, hiçbir hayvana eziyet edip canını yakmadım. Etrafımda kuşları sapanla vuranlar ve kedilerin kuyruklarına teneke kutular bağlayıp eğlenen çocuklara çok kızmama rağmen, benden büyük oldukları için bir şey söylemeye cesaret edemezdim.

Orta ve liseyi okuduğum Darüşşafaka'nın konferans salonunda, arkası duvara dayalı “konsol” tipi bir piyano vardı. Okulun müzik kolunda akordeon çaldığım için, zaman zaman piyanonun başına oturup bir şeyler tıngırdatmaya çalışırdım. Her iki enstrüman arasında, iki elle çalınmaları ve klavyeleri olması gibi benzer özelliklere rağmen, aslında çok farklı çalgılar olduklarını biliyordum.

Bir gün piyanonun yanına gittiğimde, klavyenin kapağı üzerinde iri bir tekir kedinin uyuduğunu gördüm. Biraz okşayıp sevdikten sonra, kapağı kaldırıp kediyi tuşların üzerine oturttum. Uykudan yeni uyanan tekir, ayağa kalktı, ağzını açarak uzun uzun esnedi, gerindi ve bana bakmaya başladı. Onu bir an, Metro Goldwyn Mayer filmlerindeki kükreyen aslana benzettim. Benden ürkmeyeceği belliydi. Bulunduğu yerden aşağı atlatıp kaçmak yerine, tuşlar üzerinde yavaş yavaş yüremeye başladı. Attığı her adımda piyanodan farklı bir nota yükseldiği için, durup etrafı kolaçan ediyor, sonra yoluna devam ediyordu. Klavyenin sağına doğru sesler kalınlaştığı için sanırım biraz rahatsız oldu ve geri dönüp, ince sesli tuşlar üzerinde koşarak konserini tamamladı. Bu olayı sınıf arkadaşlarıma, belki onlar da dener ve kediciği rahatsız ederler diye anlatmadım.

Hava Kuvvetleri'nde pilot olarak görev yaptığım dönemde, 1971 yılının bir yaz günü, İzmir-Çiğli, 2. Ana Jet Üs misafirhanesindeki odama geldiğimde ortalıkta gezinen tarçın rengine bir yavru kedi gördüm. Bu kedicik hava üssünde kaldığım altı ay süresince konuğum oldu. Nedense hayvanlara isim koymayı sevmem. Kedileri “pisi pisi”, köpekleri “havhav” ya da kuşları “cıkçık” diye çağırmayı tercih ederim. Diyarbakırlı bir pilot arkadaşım benim kediye “pisik” adını koyunca ses çıkartmadım. Böylece o yörede kedilere pisik denildiğini öğrenmiş oldum. Pisik çok iyi huylu bir kedi idi. Ne versem huysuzluk yapmadan yiyordu. Biraz büyüyünce onu duşa soktum ve gözlerine özen göstererek şampuanla yıkadım. Aslında “kediler yıkanmaz” derler ama benim kedi banyoya hiç itiraz etmedi. Onu hemen kalın bir havluya sarıp, fön makinesi ile kuruttum. Akşam sütünü içtikten sonra sabaha kadar deliksiz uyudu.

Misafirhanede gündüz saatlerinde temizlik görevlileri çalıştıkları için, kapıları ve pencereleri hiç kapatmazdık. Pisik, ben uçuştayken bütün gün özgürce geziyor, bahçe-de ihtiyaçlarını görüyor ve akşam benim dönmemi bekliyordu. Bazı geceler yatağımın ayakucunda uyuyor, bazen de odadaki plastik koltuğu tercih ediyordu. Bir sabah kaldığımda onu masanın üzerinde duran uçuş tulumumun cebinde uyurken buldum. Beni görünce dışarı çıktı ve yüzüme bakarak miyavladı. Tulumumu giyince, ıslaklıktan ve gelen kokudan gece neler olduğunu anladım. O günden sonra uçuş giysilerimi portmantoya asmaya başladım...

Çiğli'den Ankara'ya tayin olunca, hayatımda beslediğim ilk ve son kedi olan Pisikle vedalaşmak zorunda kaldım. O tarihlerde bekârdım. Yerim yurdum belli olmadığı için onu yanımda götüremezdim. Benden sonra o odaya gelecek pilotun da kalbinde kediciğe bir yer olacağından emindim...

Günümüz koşullarında evlerinde cins kedi beslemek isteyenler, ceplerinde para olduğu sürece, en zor bulunan türleri bile kolaylıkla satın alabilirler. Ama istediğiniz "Felix the Cat" adındaki eski bir oyuncak kediye, işiniz bir hayli zordur...

Felix the Cat (Kedi Felix), 9 Kasım 1919 tarihinde gösterime giren ilk çizgi film kahramanıdır. Sadece beş dakikalık bu sessiz filmde yer alan Felix, izleyicilerin karşısına ilk kez 1928 yılında çıkan Miki Fare'den önce şöhret olmayı başarır. Kedi Felix, Amerikalı animasyon sanatçısı Otto Messmer tarafından Avustralyalı karikatürist Pat Sullivan'ın stüdyolarında tasarlanmıştır.

Pilot Dostu, Şanslı Kedi Felix

Okurlarım yazı başlığına bakıp , "Sıra Charles Lindbergh'e ne zaman gelecek?" diye merak etmesinler, "Azzz Sonraaa!.."

Kedi Felix'in ismi, Latince kedi demek olan "felis" ve şans anlamına gelen "felix" sözcüklerinden oluşmuştur. 21 Mayıs 1927 tarihinde Atlas Okyanusu'nu kesintisiz ve tek başına geçen ilk pilot olan Charles Lindbergh'in şans getirmesi için yanında taşıdığı oyuncak Felix'tir. Aynı yılın Ekim ayında Atlantik'i geçen ilk kadın pilot olabilmek amacıyla New York'un Roosevelt Hava Meydanı'ndan havalandı ve uçağı ile okyanusa çıkan Ruth Elder'in yanında da bir Felix oyuncak vardır. Ama ne yazık ki Felix bu kez ilk uçuşundaki kadar şanslı değildir. Kazada kadın pilot Ruth Elder kurtulur, Felix ise kayıplara karışır.

Olayı gazetede okuyan Felix'in babası, Sullivan Stüdyoları'nın sahibi Pat Sullivan, talihsiz pilota bir telgraf çekti : "Ben iyiyim. Karaya çıktım. Görüşmek üzere..." Birkaç hafta sonra Pat Sullivan tarafından evine gönderilen yepyeni bir Felix ile gazetecilere poz veren Ruth Elder'in yaptığı açıklamada, dudaklarından şu anlamlı sözcükler dökülür: "Beni Şans kurtardı..."

Kedi Felix, 1928 yılında bu kez televizyon stüdyolarında görülür. NBC stüdyosunda yapılmakta olan ilk RCA kamerasının testlerinde ve deneme yayınlarında objektiflerin karşısında yine Felix vardır. Felix'in rolü, bu kez görüntü ayarlarına mankenlik yapmaktır. Sevimli kedi, böylece televizyona çıkan ilk oyuncak olma ünvanını alır. Felix hayranları, onu sonraki yıllarda ünlü çizgi roman kahramanı olarak görürler. Kedi Felix'in oyuncak ünlü Amerikan oyuncak üreticisi Schoenhut tarafından 1925 yılında yapılmıştır.

İstanbul Oyuncak Müzesi'nde gönüllü olarak çalışırken, Sunay Akın'la müze için internet üzerinden katıldığımız açık artırmalarda, aylarca bu kediyi aradım. Schoenhut marka Felix'in, kırılğan bir ahşap malzemeden yapıldığı için, günümüze kadar sağlam durumda ulaşması kolay değildir. Kollar ve bacakların gövdeye içeriden iplerle bağlanması nedeniyle, bunlarda kopukluk ya da hasar olabilmektedir. Oyuncakın müzede sergilenebilmesi için, bu parçalarda eksiklik olmaması, göğsünde büyük harflerle "FELIX" yazması ve bir ayağının tabanında orijinalliğini belgeleyen "Pat Sullivan, 1925" damgasının bulunması şarttır.

Kedi Felix ile İstanbul Oyuncak Müzesi'nin en değerli oyuncaklarından Charlie Chaplin'in bebeği arasında gö-

rünmez bir bağ vardır. Her ikisi de ABD'nin Schoenhut oyuncak fabrikası tarafından üretilmişlerdir.

Havacılık tarihine meraklı olanlar, Charles Lindbergh'e dair her türlü bilgiye rahatlıkla ulaşabilirler. Ben sizlere Lindbergh'i az bilinen yönleriyle tanıtmak istiyorum.

Pilotluk konusunda ödev yapan öğrenciler, çalışmalarında aşağıdaki ya da bu kitabın diğer bölümlerindeki bilgileri "copy-paste" yaparak kullanabilirler. "Kopyala-yapıştır" yöntemi, yapıştırdığınız yer sadece ödev kâğıdı değil belleğiniz de olursa, asla bilgi hırsızlığı değildir.

"Şanslı Lindy" ve "Yalnız Kartal" adlarıyla da tanınan ABD'li pilot Charles Lindbergh (1902-1974), havacılık tarihine 1927 yılında Atlas Okyanusu'nu uçakla tek başına ve yakıt ikmali, teknik veya meteorolojik nedenlerle bir ara meydana iniş yapmadan, non-stop geçen ilk havacı olarak geçmiştir.

Bu tarihi yolculuk, Lindbergh'in 20 Mayıs 1927 tarihinde Newyork-Long Island'da bulunan Roosevelt Havaalanı'ndan kalkışıyla başlar ve 33,5 saat süren bir uçuştan sonra, 5800 km. katederek, 21 Mayıs günü Paris'in Le Bourget Havaalanı'na inişiyle tamamlanır.

Charles Lindbergh, uçağın tasarımcısı Ryan Havayolları uzmanlarından, "The Spirit of St. Louis" adındaki tek motorlu uçağın ağırlığını mümkün olduğu kadar düşük tutmalarını ister. Yakıt hesaplarında, bir litreyi bile kâr saydığı için, uçağa telsiz koydurmaz. Hatta kullanacağı haritanın gereksiz bölümlerini keser atar. Yakıt kapasitesini artırmak amacıyla yanına paraşüt almayacak kadar korkusuz bir kişiliğe sahip pilot, New York-Paris arasında izlediği rotayı sadece bir pusula yardımı ile belirler. Uçakta kişisel gereksinimi için sadece bir şişme bot ve birkaç sandviç bulunmaktadır. Lindbergh havada önünü görebilmek için bazen periskop kullanır, bazen de başını camdan çıkartıp bakar. Yorgun pilot uçuş sırasında zaman zaman uyuklar. Uçağın tekerlekleri su yüzeyine çarpmaya başlayınca hemen toparlanır ve kumandaları yeniden ele alır.

Paris'te kahraman pilotu ve uçağını karşılamaya gelenler, anı olarak Spirit of St.Louis'in kanatları ve gövdesinden parçalar kopardıkları için uçak hasarlanır. Lindbergh, bu nedenle uçağını ABD Deniz Kuvvetleri'ne ait bir savaş gemisine yükler ve Amerika'ya birlikte dönerler.

Lindbergh, ABD'nin Japonlar'a açtığı savaşa pilot olarak katılır ve elli sorti uçuş yapar. Onun bu görevlerde kullandığı Lockheed P-38 tipi uçak, Küçük Prens adlı romanı

ile tanınan Fransız yazar ve Hava Kuvvetleri pilotu Antoine de Saint Exupery'nin 1944 yılında Akdeniz'deki keşif görevi sırasında denize çakıldığı uçaktır.

İstanbul Oyuncak Müzesi'nde, Lindbergh'in uçağı Spirit of St. Louis'i, Kedi Felix'i, Küçük Prens'i ve Exupery'nin Lockheed P-38 tipi uçağının oyuncaklarını bir arada göreceksiniz. Müzeyi gezerken Felix'le her karşılaşmamda, onu "Merhaba Pisik" diye selâmlarım...

1930'lu yıllarda, baldızı Elizaberth Morrow'un geçirdiği kalp rahatsızlığı Lindbergh'i tıp alanında araştırmalar yapmaya zorlar. Meslek yaşamı boyunca edindiği teknik bilgiler, kendisine bu araştırmalarında büyük katkı sağlar. Lindbergh, kalp ameliyatı olan bir hastanın, operasyon esnasında bu yaşamsal organın fonksiyonları için gerekli kanı sağlamak amacıyla kullanılan ve tıp dilinde "transfüzyon pompası" adı verilen bir aygıt üzerinde incelemelere başlar. 1912 yılında Nobel Tıp Ödülü'nü kazanan Fransız cerrah Dr. Alexis Carrel ile birlikte ortak bir çalışma yaparlar. Bu çalışma, 13 Haziran 1938 tarihli TIME Dergisi'ne kapak olur. Bu fotoğraf, Charles Lindbergh'in günümüzdeki kalp nakli ameliyatlarında kullanılan cihazlara attığı imzanın belgesidir.

Son yıllarımı Hawaii Adaları'ndan biri olan Maui'de geçiren Lindbergh, 26 Ağustos 1974 tarihinde sonsuzluğa uçar. Efsane pilot, sessiz sedasız bir yere gömülmek istediği için, mezarının Mau/Hawaii'deki Palapala Ho'omau Kilisesi'nin bahçesinde olmasını vasiyet etmiştir. Sağlığında, mezarının drenaj sistemini bile tasarlayan Linbergh, mezar taşına şu sözcükleri yazdırır: "*Sabahın kanatlarını takip denizin derinliklerine dalsam...*"

Charles Lindbergh'in aramızdan ayrıldığı 26 Ağustos'un, babam Şehit Pilot Üsteğmen Mustafa Kemal Kutlu'nun toprağa veriliş günü olması beni hep duygulandırır...

Lindbergh'e dair hüznü satırları, sizleri tebessüm ettirecek bir öyküyle bitirelim:

Charles Lindbergh tarihi uçuşunu tamamladıktan sonra, İngiltere'ye gider ve Kral V. George'un onur konuğu olur. Buckingham Sarayı'ndaki törende Kral, Lindbergh'in boynuna şeref madalyasını taktıktan sonra kulağına eğilir ve biraz utanarak da olsa bir soru sorar: "*Yüzbaşım, çoktandır merak ediyordum. Sakıncası yoksa lütfen söyler misiniz, uçuş esnasında çişinizi nasıl yaptınız?*" Lindbergh soruyu şu şekilde yanıtlar:

"Sayın Kralım, pilot mahallindeki koltuğumun hemen altında bir huni vardır. Bu huninin ucuna giren lastik hortum, aşağıda bulunan küçük bir alüminyum depoya bağlıdır. Pilotun havadayken yaptığı idrar bu depoda birikir. Uçuştan sonra hava alanına beni karşılamaya gelenler, çirkin bir görüntü ile karşılaşsınlar diye, Paris üzerine gelince uçağın penceresini açıp depoyu yavaşça aşağı boşalttım. Saygıdeğer Paris halkından özür dilerim."

Atlantik Okyanusu'nu tek başına ve non-stop geçen ilk erkek pilottan bahsettikten sonra havacılık tarihinde aynı uçuşu başarıyla tamamlayan ilk kadın pilot Amelia'ya yer vermezsek ayıp olur. Amelia Earhart'a dair birçok bilgiye kitaplar ve internet yoluyla ulaşabilirsiniz. Ben okurlarıma biraz tebessüm armağan etmek amacıyla onun az bilinen aşağıdaki öyküsünü anlatıyorum.

Küçük Charles ve Amelia

Amelia Earhart'ın İlk Uçuşu

1932 yılında Atlas Okyanusu'nu ara vermeden, uçakla tek başına geçen ilk kadın pilot Amelia Earhart, yedi yaşındayken 1904 St.Louis Dünya Fuarı'nda gördüğü roller coaster'dan (lunaparklarda raylar üzerinde, yükseklerle çıkıp hızla inen eğlence treni) çok etkilenir. Küçük Amelia evlerine döner dönmez kız kardeşi, komşularının oğlu ve amcası Carl Otis'in yardımıyla bahçeye kendi tasarladıkları bir eğlence trenini yaparlar.

Amelia Earhart'ın geleceğinin habercisi olan bu düz-nek, evin bahçesinde bulunan iki metre yüksekliğindeki

avadanlık deposuna dayalı iki adet kalas ve bir tahta sandıktan oluşmaktadır. Küçük Amelia sandığın içine oturup domuz yağı sürülmüş kalastan bozma kızaklar üzerinde tıpkı roller coaster'da olduğu gibi aşağı doğru kaymayı düşlemektedir. Mucitlerimiz bu hareketi süratlendirmek için ahşap kutunun altına dört tane paten tekerleği monte etmeyi de ihmal etmezler. Test pilotu küçük Amelia, ilk denemede avadanlığın çatısına çıkar, sandığın içine büyük bir heyecanla oturur ve kendisini boşluğa bırakır. Bu teşebbüs esnasında, ray görevi yapan çürük kalaslar ortadan ikiye ayrılıp kırılır ve bu kısa uçuş tam bir fiyaskoyla sonuçlanır. Sağa sola savrulan sandıktan düşen Amelia, bu kazayı küçük sıyrıklarla atlatır. Ayağa kalkıp, üstünü başını temizleyen maceraperest kızın dudaklarından şu sözcükler dökülür;

"Ayyy Pidge (kız kardeşi Muriel'in takma adı), ne güz-eel!.. Uçmak gibi bir şeydi..."

Amelia Earhart evlerinin bahçesinde yaşadığı gülünç olayın, o günden yirmi sekiz yıl sonra, Atlantik Okyanusu'nu non-stop uçuşla, tek başına geçen ilk kadın pilot olarak yapacağı uçuşun provası olduğunu sanki biliyordu...

Havacılık defterini açmışken, şimdi hep birlikte Apollo 8'e binip Charles Lindbergh'in de rol aldığı uzay yolculuğuna çıkalım.

Astronotlar Frank Borman, Jim Lovell ve William Anders komutasındaki Apollo 8, tarihin sayfalarına Dünya'nın yörüngesinden ayrılıp Ay yörüngesine giren ilk uzay aracı olarak geçer. 21 Aralık 1968 tarihinde, Florida'daki John F.Kennedy Uzay Üssü'nden fırlatılan Apollo 8, üç gün süren yolculuk sürecinde ayın etrafında on tur atar.

Apollo 8'in astronotları, Ay'ın bizim göremediğimiz arka tarafına geçtikleri anda William Sanders, Hasselblad fotoğraf makinesinin deklânşörüne basarak dünyanın uzaydan ilk renkli fotoğrafının altına imzasını atar. Noel arifesinde çekilen bu kare, uzay görselleri albümüne "Earthrise (Dünya'nın Doğuşu)" adıyla girer. Çekim esnasında uzay aracında aşağıdaki konuşmalar duyulur:

Anders: Aman tanrım! Şurdaki görüntüye bakın! Dünya yükseliyor. Vay, çok güzel.

Frank Borman: Hey, bunu çekme, görevlerimiz arasında değil! (şaka yapıyor)

William Anders: (güler) Renkli filmin var mı, Jim? Bana hemen renkli film verir misin?

James Lovell: Adamım, bu harika!

Earth Rise, 1968

William Anders çektiği bu fotoğrafın insanlığa çok önemli bir mesaj olduğunu söyler. Anders daha sonra yaptığı açıklamada, var olan tek evimizin Dünya'mız olmasına rağmen, burada yaşanan savaşları ve nükleer silah üretimini akıl almaz bulduğunu belirtir. Fotoğraf medyada hemen etkili olmaz ve uzun bir süre pul olarak kullanılır. Sonraki tarihlerde Time ve Life dergileri bu görseli çağ açan bir fotoğraf olarak tanımlar.

Fotoğraf daha sonra 1968 ve 1972 yılında yayımlanan ekoloji ve eğitim konularını ele alan Whole Earth Catalog'un kapağında kendine yer bulur. Earthrise, 20. yüzyılda Çevre Dostu Hareket'in, İklim Değişikliği ve Küresel Isınma gibi olayların simgesi olur. İlk kez 1970 yılında kutlanan Dünya Günü'nde bir sembol olarak kullanılır ve insanlığa uzay karanlığının içinde bir tane yuvamız olduğunu ve onu korumamız gerektiğini hatırlatır.

Apollo 8 komutanı Borman, ABD Ulusal Radyo'ya yaptığı açıklama kendisine gönderilen binlerce telgraf arasında, bir tanesini ömrünün sonuna kadar unutamayacağını söyler. Mesajda "Teşekkürler Apollo 8, 1968 yılını kurtar-

dınız." yazmaktadır.

1968 yılında ABD'de yaşanan Robert F. Kennedy ve Martin Luther King suikastları ve bu acı olaylara ilâveten devam etmekte olan Vietnam Savaşı ülkede büyük huzursuzluk yaratmıştır. Irkçılık karşıtı gösteriler gün geçtikçe tüm eyaletlere yayılmaktadır. Astronot Borman'ın aldığı telgraf o dönemde halkın duygularını özetlemektedir.

1950'li yıllarda ABD'de siyahiler, toplu ulaşım otobüslerine ön kapıdan binip bilet alıyorlar ve sonra da inerek arka kapıyı kullanmak suretiyle geride kendilerine ayrılan koltuklara oturuyorlardı. Otobüse binen bir beyaz boş koltuk bulamazsa, oturmakta olan bir zenci o beyaza yerini vermek zorundaydı.

1955 yılında Alabama eyaletindeki Montgomery'de, yaşamını terzilik yaparak kazanan kırk iki yaşındaki siyah tenli kadın Rosa Parks, bir gün otobüse biner. O otobüste bir beyaz kendilerine ayrılan bölümde yer bulamayınca, siyahilere ayrılan koltuklarda oturmakta olan Rosa'nın ayağa kalkıp kendisine yer vermesini ister. Rosa Parks bu isteği geri çevirir ve şoförün uyarısına rağmen yerinden kalkmadığı için tutuklanır ve hapse girer.

Olaydan sonra, siyahiler bir yıldan daha uzun bir süre otobüslere binmezler ve her yere yürüyerek giderler. Rosa Parks'a karşı yapılan hareket nedeniyle düzenlenen protestolar ülke çapında karşılık bulur ve giderek yaygınlaşır. Martin Luther King'in başını çektiği eylemler 1964'de çıkarılan yasa ile başarıya ulaşır ve Rosa Parks bu direnişin sembolü hâline gelir. 1999'da Time dergisi tarafından 20. yüzyılın insan hakları savunucusu seçilir. Parks 1996 yılında Başkanlık Hürriyet madalyasına layık görülür. 1999 yılının başında da, Kongre'nin altın madalyasına hak kazanır ve bu ödülü Bill Clinton'un elinden alır.

Özgürlük konusundaki düşüncelerimi Avusturyalı romancı Maria von Ebner Eschenbach "Özgürlüğün en büyük düşmanı hâlden memnun kölelerdir." sözleriyle bitirmek istiyorum. Bu sözcükleri kulaklarına küpe yapmayanlar, burunlarına takılan zincirlerle bir yerden bir yere sürüklenmeye devam edeceklerdir.

Daldan dala konmaya devam ederek, Apollo 8'e yenden binelim. Astronot Jim Lovell, bir yıl sonra Apollo 11'in yolunu açacak olan Apollo 8 uzay uçuşu esnasında pencerenin önüne gelir ve baş parmağını dünyayı kapatacak biçimde modül camının üzerine koyar ve o anda gördüklerini aşağıdaki sözcüklerle anlatır:

“İşte gezegenimiz! Ona dair bildiğim herşey ve üzerinde yaşayan beş milyar insan, hepsi baş parmağımın arkasındadır!..”

Apollo 11, 16 Temmuz 1969 tarihinde Kennedy Uzay Üssü’nden Ay yolculuğu için start alırken, bu tarihi görüntüyü VIP tribününde ellerini güneşe siper ederek izleyen kalabalık arasındaki ABD Başkanı Lyndon Johnson ve Başkan Yardımcısı Spiro Agnew’un yer aldığı kareyi hepimiz anımsarız.

Aslında, tribünde yer alıp da bu kareye girmeyen iki kişi daha vardır.

İzleyiciler arasındaki Apollo 8 astronotlarından James Lovell NASA tarafından bu önemli güne onur konuğu olarak davet edilen bir efsane pilota rehberlik etmekle görevlendirilmiştir. Apollo 11’i taşıyan roketin bulutları gökyüzünde yavaş yavaş dağılırken altmış yedi yaşındaki pilot, James Lovell’in kulağına eğilerek şunları söyler:

“Dünya yörüngesinden ayrılan ilk uzay aracı Apollo 8’in astronotları olarak Apollo 11’in yolunu sizler açtınız. Bu başarınız, insanoğlunun Ay’a gitme düşlerinin gerçekleşmesinde çok önemli bir kilometre taşıdır.”

Astronot Lovell’in duyduğu bu anlamlı sözcükler, yanındaki Charles Lindbergh’in dudaklarından dökülmüştür. Sizce James Lowell çocukken, okuldaki coğrafya derslerinde gördüğü küreyi yıllar sonra uzaydan izleyen ilk üç kişiden biri olacağını düşlemiş midir? Ya da Apollo 11 fırlatılırken, ona yukarıdaki sözcükleri fısıldayan Charles Lindbergh’i hiç rüyasında görmüş müdür?

Apollo 11’i bir sapan gibi bulutlara doğru fırlatan Saturn 5 roketi, alevler ve dumanlar içinde yer çekimine meydan okurken, Neil Armstrong, çocukluk ve gençlik dönemlerinde idolü olan Charles Linbergh’in aşağıdaki kalabalık arasında kendisini izlediğini biliyor muydu?

Şimdi, Apollo 8’den çekilen “Earthrise (Dünya’nın Doğuşu)” fotoğrafına geri dönerek, farklı bir manzaraya göz atalım.

Apollo 8 astronotları, uzay aracının penceresinden dünyamızı seyrederken, o tarihten elli bir yıl sonra ancak mikroskopla görülebilen bir Korona Canavarı’nın başımıza ne dertler açacağını akıllara bile getirmemişlerdi. Oysa ki bilim insanları, daha mikroskoba bakmadan bu gezegeni bekleyen tehlikeleri yıllardır yazdılar, söylediler.

Ancak, süper güçler, emperyalist devletler, barış ve insanî duygulardan yoksun dünya liderleri bütün bu uyarılara sırtlarını döndüler. En büyük yatırımın “İNSAN” olduğunu unuttular. Ülkelerinin kaynaklarını eğitim, sağlık, açlık, deprem ve benzeri doğal afetlerle mücadele vb. önemli alanlara harcamak yerine silâhlar, lüks otomobiller, gökdelenler için çarçur edenler, acaba biraz olsun yaptıklarından utanıyorlar mı?

Artık geç oldu. Şimdi, bilgisayarlarda kullanılan anti-virüs programlarını denesinler, belki yararlı olur. Ya da Mars’a uzay aracı göndersinler, aradıkları aşı veya ilâç oradaki eczanelerde bulunabilir...

Umarım ve dilerim ki, bu sorumsuz kişiler gelecekteki kentleşme sürecinde, yaşam alanlarında yapılacak her türlü yapı projelerine imza atmadan önce o yerlerdeki hastaneler, araştırma laboratuvarları, yoğun bakım yatakları, koruma giysileri, maskeler, ventilâtörler gibi yaşam-sal araç ve gereçlerin sayılarını dikkate alırlar.

Futbol çılgınlığının zirve yaptığı, futbolculara astronomik rakamların ödendiği 2000’li yıllarda, İspanya’da Nou Camp ve Santiago Bernabeu, İtalya’da San Siro ve Guiseppe Meazza, İngiltere’de Wembley, Fransa’da Stade de France, Almanya’da Allianz Arena, ülkemizde Şükrü Saraçoğlu, Vodafone Park ile Türk Telekom futbol stadyumlarını inşa edenler, önce ülkelerinin öncelikli ihtiyaçlarını düşünmezlerse, günün birinde bu stadların çimlerinde farelerin cirit atabileceğini dikkate almalıydılar.

Yazımızı bir Kızılderi atasözü ile noktalayalım;

“Bizler ancak son ağaç öldüğünde, son ırmak zehirlendiğinde ve son balık tutulduğunda paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlayacağız.”

Can Ersal

LATİFE TEKİN: ANLATI İŞTAHI, DİL İNŞACISI

Egemene muhalif, ötelenene şefkat ve direnç. Bir geniş kucak. Bir büyülü sözcük. Rüyalardan, masallardan, doğanın dilinden ağıp sayfaya akan. Bir diklenme, bir direnme, bir itiraz. Kapı ardına saklananları işaret eden, gösterilmeyenleri gösteren, gizlenenleri açık eden cüret. Türkçeyi katlayan, kanatlandıran bir usta. Sözcükleri yeniden doğuran bir akıl. Derinlikli, çoklu bir görme ve gösterme hüneri.

Gonca ÖZMEN

DİRMİT, İÇİMİZDEN BİRİ

Büşra KÜÇÜK

Latife Tekin deyince birçoğumuzun aklına ilk Dirmit geliyorsa bunun bir nedeni var. Zira ilk kitabı Sevgili Arsız Ölüm’de yarattığı Dirmit karakteri; ülkenin “yalnız ve güzel” kadın nüfusunun dilidir. Muhafazakâr ailelerin asi kızlarının çılgılığıdır Dirmit. Ülkenin baskı altında büyümüş kadınları çılgılık atsa Dirmit gibi atar, delilikle akli korumak arasındaki ince çizgide gidip gelirler. Kendi olmayı, otantik bir benliği büyük bedeller ödeyerek deneyim alanına sokarlar. Anneleri, nineleri, ağabeyleri, babaları hep bir baskı mekanizması olarak içlerindedir. İçleri bir ferahlık tarafından kapsanmamaktadır mesela. Boyunlarında bir ahlak(!) halatı, canları çıkasıya sıkılmaktadır, kıyım kıyım kıyılan, bozulan, dövülen, yağmalanan içleri...

İç sesleri hep kavga eder, çünkü hak ettikleri her bir şeye ulaşmak için kavga etmek zorunda kalmışlardır. Hak ettikleri sevgiye, adalete, eşitliğe, özgürlüğe...

Ailenin ötekisidir Dirmitler, aslında toplumun da. Ailenin de toplumun da delisidir. Neden? Saf-satalara kulak asmadığı için, insan olmaya çalıştığı için, sosyalleşmek istediği için, kitap okumaya çalıştığı için, dans ettiği için, bir şeylere tutkuyla bağlandığı için. Evet, yaptığı şey her ne ise onu

tutkuyla, kurtuluşun bir yolu olarak, içine alarak ve kendi parçası haline gelinceye dek canla başla yaptığı için... Eylemlerine can kattığı için... Ne aile ne toplum istemez bunu. Daha açık söyleyeyim, ne aile ne toplum katlanamaz buna. Yapısı gereği geleneksel aile de toplum da sisteme biat edeni sever, etmeyi delirtir.

Hele bu bir kadınsa vay haline! Sahiplenmez aile, dışlar, ezer, taciz eder, yok eder. İçinde mücadele ateşi olan kadın, kendi oluncaya dek, kendinin oluncaya dek çarpışır. Diğerinin nesnesi değil kendi varlığının öznesi olmaya meyli olan bir ceylandır Dirmit. Yaralıdır, kendini onarandır, kendine sarılmak için elinden geleni yapandır. Yalnızdır Dirmit, ait değildir. Yoksuldu, yoksundur. Gücü kendinden gelir, yaslanacak omzu, dayanacak başı olmamıştır. Sevgiden yoksun, sevmeye uğraşandır.

Başarabilir mi Dirmit? Yaşamının büyük kısmını yoksullukların açtığı bereleri tamir etmeye adanarak, belki. Her türlü boyunduruğa karşı kendin olmaya çalışmak sanıyorum ki dünyanın en onurlu mücadelelerindendir. Dirmit'in bizi etkileyen tarafı mücadelesinin kutsallığından gelir. Hikâyesi, yoksullukla harmanlanmış bir çocukluğu, ergenliği, hayatı olan herkes için tanıdık. Cehalete teslim olan bir toplumda cehalete meydan okuyan her kadın için oldukça bildiktir. İçimizden biridir.

Dirmit'in hikâyesi, bir bağlamda kadının kadına yaptığıdır. Kabul edici, kucaklayan değil de reddeden, bastıran, yok sayan bir anneye sahip her kadın, asıl yaranın oradan geldiğini bilir. Tanıdığın ilk hemcinsinden, annenden gelen darbenin öldürücü olduğunu, o hayati destek sağlanmadığında eksik, sakat, yorgun olduğunu bilirsin. Yalnız olduğunu, güvenebileceğin kimse olmadığını anlarsın. Bu bilgiyle ne yapacağını bilmek ise belki bir ömür alır. Yaranmaya açık tarafın ta bebeklikten belirlenmiştir. Bundan sonra her darbe oradan gelir, her kazık tuz niyetine oraya serpiştirilir.

Kadın olmak neden zordur? Şefkatsiz annelerin tekinsiz sevgilerinden şefkatli kız çocukları doğurmak neredeyse imkânsız olduğu için, sürekli bedel ödeyen yine kadın olduğu için zordur. Kız çocuğunun değil ötekine, kendine gösterecek şefkati bulup çıkarması belki yıllar aldığı için zordur. Kadınların içindeki şefkat tarlasına yine bizzat kadınlar tarafından dinamit döşendiği için zordur. Şefkatsiz anneler yetiştiren toplumun, hoyratça yücelttiği "erk"i tanırlaştırması dolayısıyla zordur. Kadın olmak çok zordur. Tıpkı Dirmit'in sahip olduğu gibi ahlak bekçisi ağa-

beyler, vasıfsız babalar toplumun her bir parçasını, şiddetle, kendi iktidarlarına tapınmaya zorladıkları için zordur.

Latife Tekin bir söyleşisinde kendini ne yoksulların dünyasına ne de edebiyat dünyasına ait hissettiğine benzer bir söylemde bulunmuştu. Yoksulun dilini tanımak için oradan çıkmak, orayla haşır neşir olmak gerekiyor. Ancak yoksullukla ilgili tespitler yapacak kadar dışarıdan bakabildiğinizde artık oraya ait olmadığınızı, oranın bir parçası olmadığınızı biliyorsunuz. Bu sizi belki yeni yurtlar edinmeye, evler bulmaya zorluyor. Ancak içinden çıktığı topluluğa ait hissetmeyi kucaklayacak, sarıp sarmalayacak bir yer bulmak oldukça zor. İçine doğduğun yeri evin hissetmiyorsan bulacağın başka herhangi bir yer, topluluk, zümre de seni evde hissettirmiyor.

Belki Tekin'in evi yazıdır ya da çok sevdiği doğadır. Belki Dirmit de onun ait olacak bir yer bulma uğraşının bir parçasıdır. Onun evi kendisidir dolayısıyla. Edebiyatıdır. Kendisini "edebiyat ve kültür dünyasının dışında", "kuşlara" yazan bir yazar olarak tanımlayışı da mesafelenişini oldukça güzel anlatır.

Kadınlık meselesi bu topraklarda var oldukça Dirmit de var olmaya devam edecek. Yaşama sevincini, enerjisini, hayatta var olma, anlam bulma arayışını devam ettirecek. Direnişiyse kadınlara cesaret verecek.

Latife Tekin'i seviyoruz, çünkü Sevgili Arsız Ölüm ile edebiyattan daha fazlasını yapmış, yalnız, köksüz, yurtsuz kadınlara yurt olmuştur.

Son söz; kitabı okuduktan sonra Sevgili Arsız Ölüm-Dirmit oyununu izlemeyi de ihmal etmeyin. Nezaket Erden'in büyüleyici yorumuyla Dirmit'i kanlı canlı görme fırsatı yakalayabilirsiniz.

LATİFE TEKİN'LE SÖYLEŞİ

Büşra KÜÇÜK

Sürüklenme'den bir alıntı ile başlamak istiyorum: “Ağaçlar dışarıdadır, kuşlar dışarıdadır, bulutlar dışarıdadır; babanız içeridedir, babanızın karısı içeridedir, yatağınız dışarıda olsun.” Ve devamında; “İçerideki her şey insan eliyle yapılmış, dünya dışarıdadır.” Buradan şu soru çağrışıyor; yaşam kendi ördüğümüz iç dünya ile dış gerçekliklerin toplamı ise içerdeki huzuru sağlamak için nasıl bir dış dünya kuracağız? Ya da içeriyle uğraşmayı bırakıp dışarıya mı bakmalıyız?

Ne yazık ki dışarıya hasret dolu gözlerle bakıyoruz şimdi, bilemediğimiz bir zamana kadar içerdeyiz artık. Birbirimize EvdeKal dediğimiz karantina mevsiminde Sürüklenme'den yaptığınız bu alıntı doğrusu dokunaklı geldi bana, yürek burkucu. Yine de yaşadığımız çaresizlik bilincimizde bir dönüşüme neden olmayacakmış gibi yanıtlamaya çalışacağım sorularınızı.

Söyleşiye başlamak için seçtiğiniz cümlelerin metindeki bağlamı farklı. Tamsi'nin fanzin yazılardan. Sizde çağrıştırdığı anlamıyla düşünürsek konu sizde geniş açılımlarla sürer kuşkusuz. Ama sizin alan-bizim alan diye başlayan ayrımlar yüzünden bütünlük bilinciyle düşünemez oluyoruz;

dünya bir anda yabancıların sahnesi oluveriyor. İnsan biyolojik olduğu kadar psikolojik, bir o kadar toplumsal, dilsel, düşünsel, içsel ve dışsal bir varlıktır ve daha fazlası. Kuşkusuz böyleyken, bölümlenmiş bilgi alanları, uzmanlıklar da aramızdaki yabancılaşmayı çoğaltıyor. Sanat bu yabancılaşma karşısında var oluyor ve bir uyarı sirenine dönüşüyor. Zihnin zehirlenmiş haline bir panzehir adeta. İçsel ve dışsal, duygusal ve düşünsel yaşantı örüntüleri içinde bireyi betimlemek yazarın alanı. İç ve dış kategorileri diyalektik birliğin karşıtları olduğuna göre romanın yansıttığı insanlık durumu hem içsel hem dışsal özellikleriyle bir bütün tasarımıdır. Ahenkli değil, çelişkili bir bütün. Örneğin, insan kendi yarattığı teknolojiye iradesini kaptırmışken nasıl bir içsel huzur sunabilir kendisine ve kendisinden umabilir bunu. Sınıfsal farklar iyice inceliyor görünmez duvarlara, artık geçilmez uçurumlara dönüşmüşken nasıl bir bütünlük arzular insan insandan. Dışarda kar yağarken içeride bahar havası kuruntulu bir kurgu değilse nedir? Ya da tuzu kurunun konformizmi?

Bir söyleşinizde okumuştum; “İnsanın sürüklenen bir canlı olduğunu düşünüyorum. Uçucu, güvenilmez, savrulmaya yatkın bir canlı...” diyordunuz. Peki, kendi seçimlerimiz ve irademiz? Sorumluluk alarak özgürce hareket etmek mümkün değil mi?

İnsana dair her genelleme bir paradoksu da içinde taşır elbet. İnsan sürüklenen bir canlıysa ben bu romanları yazarken nasıl sürüklendim peki? Oysa bir iradi eylemdi bu yaptığım. Sürüklenen bir canlı dediğimde karşıtını da, sürüklenmek istemeyen bir canlıyı da söylemiş oluyorum; iradesiyle direnen, koşullara boyun eğmeyen. Bu tür insanlar sayesinde bir uyanış yaşadık, şimdi de yaşıyoruz. Ama gene de sözümü savunuyorum, ki şöyle: Hepimizde yabancılaşmanın boyutları giderek karmaşılaşıyor, insana dair bir güvensizlik giderek kesin kaniya dönüşüyorsa bunun karşıtı eğilim de kendi paradigmasında dönüşüyor ve kendini yeni koşullara göre örgütlüyor demektir. İnsan ne zaman çıkmazdaysa orada bir uyanış eğilimi başlar; Turgut Uyar’ın dile getirdiği “Çıkmazın güzelliği” budur. O, şöyle diyordu: bu yeni türeyen şey (çıkamaz, direnen “güzellik”) “göze batacak denli etkili olmayabilir; ama bu sözü edilmeye değmeyecek denli önemsizleşen şeyleri seslenmek zorundayız.”

“Sorumluluk alarak özgürce hareket etmek mümkün mü değil mi” diye soruyorsunuz. Özgürlüğün tanımlarından biri de sorumluluğun bütün zorunluluklarıyla bilince çıkarılması değil midir? Şu söz de Turgut Uyar’ın: “Herkes, savaşılmaya zorunlu olduğu şeylerin budalaca çetinliğini bilmek, hesaba katmak zorundandır.”

Bir konuşmanızda da “insan olma deneyimini aşmak üzere yazan” edebiyatçılardan bahsediyordunuz. “İnsan olma deneyimini aşmak” ihtiyacında insan varlığının eksik veya sınırlı olduğu gerçekliği yatıyor olabilir mi?

O konuşmamda hissiyatımı yansıtabilmek için böyle bir ayırım yapıp iki tür yazar var demiştim: “insanlar için yazanlar ve insan olma deneyimini aşmak için yazanlar. Ben, insanlar için yazan bir edebiyatçı değilim.” Bundan kastım şu: İnsan diye adlandırılan canlı, doğaya yabancılaştığı günden bu yana hem kendisine hem de bütün varlıklara yabancılaşmış olduğu gerçeğinin yani bir tür cehennemin içinde yaşıyor. Hatırlatmak istediğim bu idi; en keskin, en eski en “uygar” yabancılaşmamız yüzünden biricik yuvamızı, şu dünyayı yaşanmaz duruma getiren de biz değil miyiz, biz insanlar?

İnsan varlığının eksik ya da sınırlı oluşu, kaçınılmaz doğru. Ama hangi varlık tek başına mükemmeldir ki. Hep bir yönü çok gelişmiş, eksik varlıkları. Eksik ya da sınırlı olduğumuz için ötekinin varlığına muhtaç varlıkları.

Manves City'den devam edelim. "Herkesin herkese üvey olduğu" bir kara parçası Erice. Bu üveylik sadece diğerine değil kendi "öz"ümüze de mesafeyi çağırıştırıyor bana. Yoksullar, çalışmaktan üstüne düşünmeye fırsat bulamadıkları bir hayatla muhataplar. Zenginlerse herhalde sadece sömürü üzerine düşünüyor. Peki, hâlâ umut var mı? Her iki anlamda üveylik değil de özlük hâkim olabilir mi?

Üvey oluş, zorunlu bir durum, Seçilmiş bir durum değil insan için. Öz oluş ise, fazlasıyla "ari" bir kavram, bir yapay ide. Bunları birbiriyle karşılamayı düşünmemiştim. Umut var mı? Manves City'nin yaşam koşullarına maruz kalmış bir bireyin umuttan başka hiçbir şansı yoktur. Ama dikkat! Dünya büyük bir Manves City olmuş durumda. Bu küresel kasaba ya da köyün geleceğini, umutsuzluk içinde sürüklenenler, günü kurtarmayı akıllılık sananlar belirleyecekse hepimize geçmiş olsun.

Diliniz sabit değil değişken bir dil; sanki derdi de, anlatıkları da, biçimi de değişmiş yıllarla. Herhangi bir özelliğini ya da bakış açısını değiştirmek ve bu değişime sahip çıkmak kimileri için kolay olmuyor. Sizde nasıl bir süreç oldu? Dildeki değişim içerdeki dönüşümün bir eseri mi?

Aslında hiçbir kitabım bir öncekine benzemedi. Böyle olsun diye de uğraşıp etmiş değilim açıkçası. Kim niye böyle bir şeye karar vermeyi istesin ki zaten? Farklılığı yaratan anlatının kuşatmaya çalıştığı dünyanın dilidir. Benim sadakatim o yaşantılara, o yaşantıların kahramanlarına, onların diline...

Okuyan insanlar olarak yazarlara birtakım anlamlar yükleyip yazardan ziyade o anlamlarla ilişki kurduğumuzu düşünürüm. Fakat aynı zamanda sanki yazarı nesneleştiriyoruz. Bu bir yazar tarafından nasıl deneyimleniyor merak ediyorum. Okuyucuyla ilişkide siz nasıl hissediyorsunuz?

Benim için durum şu: Kitaplarımın ne kadar okuru varsa, benim de onlardan öğreneceğim o denli çok şey var demektir. Her okurun deneyimi farklıdır, anlatıyı alımlaması ister istemez yaşantısal deneyimlerle farklılaşır. Bunun dışında ne tabu söz beni bağlar ne tabu kişi...

"Elimde bir tek senin ışıklı gölgen, kömür karası saçların kaldı. Rüzgâra karışan fısıltılar, bedeninin bir belirip bir yok olan kıvrımları... Yüzün, belleğimden boğuşarak kopardığım buruşmuş bir defter yaprağından farksızdı. Siyah toz boyalı gözlerin, yanaklarında açılan doğu gülleri, alnındaki altın yılan lekesi... Çok eski zaman haritalarını andıran, o buruşmuş defter yaprağından kanlı camlarıma yansıyan büyüleyici şeklin... Hep kül dağlarının ve dumanların geçit vermediği topraklardan söz açtı. Aramızdaki kader bağları -ah ne yazık!- beni varlığının avcısı olmaya zorladı."

Latife Tekin - Gece Dersleri

LATİFE TEKİN'LE SÖYLEŞİ

Serkan TÜRK

Yazdıklarınıza bütünlüklü baktığımızda ilk göze çarpan meseleler toplumdaki kültürel yozlaşma, çarpık kentleşme, doğa katliamı ve denetimsiz sanayileşmeye kadar önemli dünya sorunlarını toplumun küçük bir kesimi ile ele alarak dile getirmiş olmanız. Farklı ülkelerde, dillerde de sizinle benzer meseleleri konu etmiş yazarları ne lde takip ediyorsunuz?

Evet, artık mutlak bir yerli edebiyattan ziyade, onu etkileyen, yön veren, değiştiren bir dünya edebiyatının penceresinden bakmak gerekiyor yazarlara, yazılanlara. İlk işçi romanı sayılan ulluk'un yazarı Mahmut Yesari'ye o kitabı yazdıran bir etkilenmeden söz edebilmek için Türkçeye değil, büyük ihtimalle Fransızcaya, orada da Germinal'in yazarı Emile Zola'ya bağlanmak gerekiyor. Hiçbir bağ yok oysa; ama roman kahramanları neden değişmiş belli bir çağda? 19. yüzyıldan bu yana dünya finans kapital eliyle küresel bir dünya oldu, tam da roman ağı denilen bir yüzyıl bu dönem. Türkiye'nin de bu küresel dünyadan başka bir gezegende olmadığını her aşamada bir daha öğre-

nerek girdik bu yeni uygarlığa. Devletin gönülsüz eliyle açılan kapıyla, Tanzimat'tan bu yana.

Ancak gene de her yazar istesin ya da istemesin bulunduğu dilin koşullarında düşünür ve yazar. Dil bilincin de bilinç dışının da örgütleyicisidir. Dil, gönüllü-gönülsüz bir hapishanedir yazar için. Size bu hapishanenin kurallarını, yaşama biçimini öğretir yazdığınız dil. Ne kadar isterseniz de Germinal'deki öykünün bir benzerini yazamazsınız bu ülkede. Eşitsiz gelişim yasası, birçok şeyi göreceli kılar. Görecelik benzersiz sandır şeyleri. Kimi değişkenler dilin, düşüncenin, temanın, konunun yönünü değiştirir, başkalaştırır. Ama siz okumasanız da, izlemesiniz de zaman sizi kendi kültürüyle eğitir; artık Dede Korkut gibi yazılamayacağını, Divan şairi gibi mısra dizilemeyeceğini öğretir size.

İyi romanları keşfetmeye başladığım dönemlere denk geliyor ilk kitabınıza erişmem. Yazarların önerilerinde adı sıkça geçen, üzerine çok yazılan Sevgili Arsız Ölüm'ün bunca yıla rağmen genç kuşaklarca okunmaya devam etmesi size de büyülu geliyor mu?

Sevgili Arsız Ölüm, bir bakıma benim de yetişme sürecimi, kendim oluşumu anlatan, yazmayı da bu yazı sürecinde öğrenmeye çalıştığım ilk romanım. Birçok yönüyle bir bildungsroman. Yalnızca kuşağımın değil, sonraki kuşaktan birçok genç insanın yetişme serüveninden imgeler, yaşantılar taşıyan bir anlatı olmalı ki bu kitap, yayımlandığı günden bu yana yeni gelen okurdan da hiç uzak kalmadı. Büyülü mü? Bunu ben bilemem. Ama sizin gibi hissedenleri gördükçe demek öyleymiş diyorum.

Doğadan, yoksullardan bahsetmek, işçi sorunlarını ve meselelerini roman ve anlatı olanaklarıyla kayıt altına almak ve bunu yaparken dönemin politik zorluklarını görerek yapmak. Latife Tekin'in toplumsal değişimi, dünyanın gidişatını bu kadar iyi görüp okumasının altında tam olarak ne yatıyor?

Sorunuzda, benim açımdan, "bu kadar iyi görüp" gibi durdurucu bir engel var. Ama elbet bu sizin kanaatiniz. Bense, yoksulların dünyasından geliyorum; yoksullar için en temel zorluk yaşar kalmak zorluğudur. Yoksulların hayatla baş etme biçimleri çocukluğumdan beri gözlemlene olanağı bulduğum muhteşem bir didişme, bir direniş öyküsüdür. Dilden düşünceye, eylemden düşe dolanan bir

öyküler yumağı. Kimi zaman inanılmaz gerçeküstü, kimi zaman şaşırtıcı düzeyde katı, kiminde de keşifçi. Her bir kitabımda bu direnişin birkaç boyutuna daldım. Dillerini, huylarını bilmedikleri kente başka hiçbir çare bulamadıkları için geldiklerinde yoksullar, kentin kodlarını çözmenin bin bir yollarını öğrenirler ve öğretirler birbirlerine. İşte o anlarda, o deneyim paylaşma sürecinde yanlarında, içlerinde olmanın şansını yaşayabildim çocukluğumdan bu yana. Dönemin politik zorlukları dediğiniz benim için şu; ne mutlu bizim kuşağa ki, biz bu devletin lanet huylarını erkence tanıyarak büyüyen, dahası başkaldıran bir kuşaktık. Ceberutun zorbalığı sırtımızdan, canımızdan geçti, geçiyor hâlâ. Zorluğa karşı bir bağımsızlık kültürü de ediniyoruz zamanla. Dünyayı bir bütün olarak algılama zihniyetinin önemli olduğu bir zamandan geliyor bizim kuşak. Kişisel bir yanıt da bekliyoruz sorunuz; ama yazdık-

larımdan başka beni farklı kılan bir yanımda yok kuşağımdan.

Bir kitabınızda şöyle diyorsunuz: “Anlamdan sözcüklerden önce bir ses, sesimin tonunu ayarlayabileceğim bir yankı gerek bana. [...] Sessizlikten doğacak sesi beklerim. Bu yüzden iyi yazarların aynı zamanda gizli besteciler olduğunu düşünürüm.”

Soru kipi yok ama bu sözümü açmamı istiyorsunuz diye anladım. O zaman ben de sizden şunu isteyeyim; Şiir, destan, hikâye geleneği ile müziğin, şair ile, anlatıcı ile çalgısının ne zaman birbirinden koptuğunu hatırlayın. Matbaa ile birlikte değil mi? Daha dün yani. Ondan önce binlerce, binlerce yıl boyu anlatıcıların bir de müziği vardı, kendilerinin icra ettikleri. Onsuz yaşamadıkları. Köroğlu hikâyelerini kopuz olmadan yavan bulurdunuz o çağda olsaydınız. Yazılı kültür, bunları birinden ayırırsa da içten akamı yok edemedi. Tıpkı kuşların göç yollarını ezbere bilmeleri gibi anlatıcının da hikâyesine uygun bir ses belleği içten içe işliyor olmalı, dilinden dipte bir yerinde. Benim için anlatıya başlamak bir yola çıkış, bir göç yolu hikâyesidir. O yolun ayak ritmini bulmadan, yola eşlik eden sesleri duymadan nasıl yol alırım. Yazarların ve şairlerin ruhlarının en dibinde devinen gizli ya da açık bir değişmez olmalı bu müzikal arayış.

“Aşk İşaretleri’nden de çok şey öğrendim ben, Gece Dersleri’nden de, Buzdan Kılıçlar’dan da. Bu bir yolculuktu. Hem yoksullara bakıyordum, hem kendi düşünce sistemimdeki altüst oluşa, ilerleyişe. Kendimle çatışarak, konuşarak ama aynı zamanda çok sıkı okuyarak, yani sadece el yordamıyla gitmiyordu. Bizim kuşağın, diyelim ki en iyi entelektüelleriyle de ilişki içinde, onlarla da itişip kakışarak, paslaşarak gitmesi gerekiyordu.” diyorsunuz bir söyleşinizde. Bugün dönüp baktığınızda gördüğünüz manzara nedir?

Şimdi de el yordamı işliyor kuşkusuz ama dünya bütünleştikçe ayrıntılar daha çeşitleniyor; önceden bu kadar ayrıntıyı görmüyor, düşünmüyor, beklemiyorduk. Daha derli toplu görüyorduk; iki kutuplu bir yuvarlakta dünya. Ayrıntılarda gizli olan yaşama körleşmiştik aslında. Bugün dönüp baktığımda ayrıntılar baş döndürüyor. Her biri var olmalarının anlaşılma hakkını istiyor bizden; görülme, tanınma, bilinme hakkını. Bir virüs işte elle tutulmaz, gözle görülmez! Korona silsilesinin yolunu izleyebilseydik,

yani şeylerin doğasına kayıtsız kalmasaydık, bilimi kâr amaçlarının aracı, bilim insanını sermayenin kulu olarak düşürmeseydik, bu felaket gelmezdi başımıza. Doğayı bu denli hor kullanmasaydık, toprağın derisini yüzmeseydik, görünür görünmez milyonlarca canlının hayat hakkını ilerlemenin kurbanı kılmasaydık, üstünlük savaşlarına değil yaşamsal değerlere akıl yatırsaydık bu korkunç durumla karşılaşmayacak, dünyayı bir cehennem figürüne çevirmemiş olacaktık. Şarkılarda, şiirlerde kalmayacaktı mavi dünyamız.

Sürüklenme ile Manves City iki bağımsız kitap gibi görünse de birbirinin içinde, benzer meseleler üzerinden bizi bildik ama daha az anlatılan hayatlara götürüyor. Sürüklenme gece karanlığında başlayan bir taksi yolculuğuyla bizi ormanların içine, tekinsiz hayatlarının kıyısına bırakıyor. Manves City, karamsar ve ütöpik bir atmosferde geçiyor. Bu iki romanı aynı dönemlerde yazdığınızı biliyoruz. Özellikle iki kitabınızda da okurun görmesini arzu ettiğiniz meseleler nelerdi?

Manves City insanıyla, doğasıyla, kentle, kırsalıyla kara çarpılmış somut gerçekliğin, Sürüklenme ise bu fatal ucube gerçeklikten kurtulma yollarını arayanların hikâyesi. Başka dünya mümkün diyenlerle, bundan başka dünya yok diyenlerin sahne çakışması, yıkıcı bir gerçeklikte buluşması oldu bu iki kitap. Ama böyle söyleyince ne çok ayrıntıyı ezip geçmiş oluyoruz.

BUZDAN KILIÇLAR VE KONUŞAMA- DIĞIMIZ ŞEYLER ÜZERİNE ALTI BA- SAMAK

Furkan PİŞGİN

I

İnşa dilden önce gelir.

Romanı bir sanat formu olarak ya da kendi içinde bir hikâye aktarma aracı olarak düşünelim ve bir kenara bırakalım. Genellikle okur ile yazar arasındaki iletken bir aktarıcı halini de bir kenara bırakalım. Bu bakımdan, temel olarak, salt bir şeyleri aktarma ve bir şeyleri anlatma ihtiyacına eğilmekte fayda var. İnsanın kendi tarihi bütünüyle bir anlatma çabası tarihidir. Karşımıza çıkan örnekler epey fazla bu konuda. 1961 yılında Romanya’da, Tataria kentinde üç tablet bulundu. Neolitik Çağ’a ait olduğu düşünülen bu üç tablette sembollerle anlatılan bir anıya, hikâyeye ya da basit bir yazı hamlesine rastlıyoruz. Unutmadan, yazının miladı olarak nitelendirilen Sümerler’den ne-redeyse 2000 yıl daha yaşlı bir yazı çabası bu tabletler. Burada piktogram tekniği karşımıza çıkıyor. Tabletlere çizilen semboller esasında bütün bir yazı formunu ve dile dair bir inşa sürecini özetliyor. Dil, burada neredeyse, kaba bir tabirle yontulmamış bir halde büsbütün seriliyor önümüze. Öte yandan Mezopotamya’da bulunan çivi yazısı örneklerine de baktığımız zaman piktogram modelini görüyoruz. Bu noktada inşa ve dilin tarihi de yazının tarihiyle eşdeğer gidiyor diyebiliriz. Fakat inşa etmek, yazıyı parçalayıp dile dair sesler, harfler ve anlamlar bütünü oluşturmaya gayret ettikçe şekilleniyor. Yazının ilk örnekleri piktogramdan yola çıkarken şimdi, bu uzun tarihin bize kalan kısmında da yazıyla, parçalara ayrılmış bir dil ile beraber tekrar piktogram modelini inşa etme

ve oluşturma gayreti içinde seyreden yazı tarihinin içerisindeyiz. Roman burada, inşa etmenin, dil ile yeni ses ve görüntü elde etmenin en önemli yolu sanırım.

II

Lucacs'ın romanı tanrıların terk ettiği bir dünyanın epiği olarak tanımlaması birçok açıdan yeni çerçeveler belirler. Romanı Yunan ve Modern dönem olarak ikiye ayırırken mekân Yunan dönemine, anlatı formu ve anlatı zamanını modern döneme sabitler. Bu bakımdan Modern roman için bir inşa sürecinden bahsetmek daha mümkündür. Fakat tıpkı Yunan dönemine ait olan mekânı da dille inşa etme girişimiyle beraber modern romanın da bütün bir roman tarihine hem meydan okuduğu hem de romanın imkanlarını kendi içinde zorladığını görmemek mümkün değil. Ayrıca az sonra değineceğimiz, dil ile inşa sürecinde de hem mekân hem de yalnızca roman kahramanları değil, belirli nesnelerin bile dil ile hareket ettiği, hatta tekrar inşa edildiği bir modern roman döneminden ve bu döneme örnek bir roman olan Latife Tekin'in Buzdan Kılıçlar'ına eğilme vakti geldi de geçiyor.

III

Buzdan Kılıçlar'a birçok örneğine rastladığımız, var olan ve anlatılan hikâyenin kısa bir özetini içeren yazı formuna benzer bir şeyleri ortaya dökmek geçmiyor, geçmedi de içimden. Farklı bir pencereden, dil ve inşa ekseninde bakma gereği duymam kendimce boşuna değil. Okuduğumuz bir roman genelde bizi kendi anlattığı zamana inandırabiliyorsa ve bizi onu okuduğumuz zaman dilimi içinden çekip alabiliyorsa "iyi bir roman" olarak niteleriz çoğu zaman. Hatta o romanın etkisinden kolay kolay da çıkamadığımız zamanlar olur. Fakat roman okurluğunu -yine kendimce- iki aşama olarak düşünüyorum, ilk aşama bu etkilenme ve inanma aşamasıyken ikinci aşama sakinlik evresi ve o romanı tabiri caizse didik didik etme ya da bir ip parçasından tutup sökmek ya da sökmeye çabalamaktır. Tam da bu nedenle dil ve inşa ekseninde bu romana farklı bir pencereden eğilme gereği duydum diyebilirim. Eğilirken de birkaç bölüm şekillendi önümde, hatta başlık da diyebiliriz bunlara.

1. Söylem ve inşa süreci, kuvveti.
2. Benzetmeler, betimlemelerle yakalanan yeni gerçeklik.
3. Tekrar yaratılan gerçeklik

İş bu üç başlık etrafında romanın kıyısından bazen de tam da ortasından okuma çabalarım elbette kısa notlarla şekillendi, dallandı budaklandı, bu yazıya dönüştü. Peki nedir bu üç başlıkta romandan koparıp almaya çabaladıklarım?

IV

Romanın baş karakteri Halilhan ve onun neredeyse küllüstür otomobili Volvo arasında kurulan hikâyede Latife Tekin, bütün bir inşa sürecine girerken, Volvo neredeyse Halilhan ve diğer karakterlerin yerini almaya aday olur. Hatta bunu desteklercesine daha kitabın başında okuduğumuz Volvo'ya dair anlatı, onu, dil ile kurulan bir ilişkiyle beraber, cümleler uzadıkça bir insan formuna doğru ilerletir. Volvo otomobil olmaktan ziyade neredeyse romandaki karakterlerle eşdeğer bir duruma gelir. Kitapta Volvo'ya dair bu minvaldeki anlatılardan belki de en önemli örneğine şurada rastlarız. "Gerçek şuydu ki, kıcı hurdalığa göçüyordu. Burnu çarpılmış, kaportası çökmüş, her yanından pas oyukları açılmıştı. Son kazadan sonra mafsalları berbat durumdaydı. Baskı organları can çekişiyordu. Askı organları ağlamaklıydı. Yaprakları, küpeleri,

pimleri, kelekleri ufkun ölü noktasına doğru yolculuğa çıkmışlardı. Kırmızı bir talihsizlik anıtından farksız karesini toprağa gömülü evlerin arasında güçbela sürüklüyor, kedi gözlerini kısıp 'Doktor!' diyeceği akşamı bekliyordu. Zavallı Volvo!"

Burada Volvo neredeyse otomobil olmaktan çok insani bir duruma geçiş yapmaya aday bir nesne konumunu alır, hatta nesneler ile öznelik arasında sıkışıp kalır. Bu sıkışıklık roman boyunca ilerler durur. Buradan L. Wittgenstein'in Tractatus'undaki o meşhur cümle akla gelir ister istemez. "Ancak nesneler varsa, dünyanın bir belirgin biçimi olabilir" nesneler aracılığıyla dünyanın biçimi olabileceği gibi nesneler aracılığıyla da dünyayı anlama ve belki de bireysel çabayla şekillendirmeye girişebiliriz. Bu noktada Volvo'nun bir nesne olarak romandaki yeri oldukça kıymetlidir. Hatta roman ilerledikçe Volvo'nun insanvari bir bedene dönüşmesi ve romanda bir karakter olma çabasına yazar tarafından sürüklenmesinden öte, romanın tam da göbeğine oturur. Halilhan'ın, kardeşleri ve Gogi ile beraber bir iş kurma girişimi olsun, aşk serüvenleri, ikili ilişkiler olsun, bütün çıkışların sonunda Volvo'nun o ölgün far ışıkları gözümüze çarpar. Volvo bütünüyle bir inşa süreciyle neredeyse insan olmaya adaydır evet, ama onun yazar tarafından sürüklendiği inşa süreci bütün bir hikâyenin omurgası olarak karşımıza çıkar. Tıpkı piktogramlar gibi, tıpkı nesneler olmadan dünyanın biçiminin eksik kalacağı gibi. Volvo piktogram anlatımında olduğu gibi bir otomobil sembolüken, roman boyunca bitmek bilmeyen inşa süreciyle otomobil sembolünü de aşır, kendi içinde olduğu hikâyeyi yaratır. "Torpidosunda renkli dünyası, kıvrım kıvrım kabloları..." içinde olduğu dünyada yeni bir dünya inşa ediyordur. Öte yandan bu inşa sürecinin romandaki zaman mekân ve dil açısından da sürüp gittiğiyle yüzleşiriz. Duyuların da farklı bir inşa sürecine dâhil olduğunu söyleyebiliriz bu bakımdan. Sözelimi "laflı meleklerin kulaklarından çekip dostunu memnun etmek için uzayın boşluğuna salladı" cümlesiyle mekân ve mekânın içinde konuşulan dil serseri mayına dönüşür adeta. Dil de bir inşa süreciyle konuşulan, hareket ettirilen bir şey olmaktan ziyade kendi kendine inisiyatif almışçasına dolanan bir şeye dönüşür. Bir bakıma romanın içindeki var olan dünyada değişime ve dönüşüme uğruyordur. Romandaki cümleyle "insanların hayvanlaştığı, hayvanların insanlaştığı, canavarane dünyada..." sürüp giden bir hikâyeye dönüşüyor Buzdan Kılıçlar. Ki, bu dönüşen ve değişen dünyada benzetmeler de söylemle inşa

edilen dünyaya ait olmaya başlar. "Babamızı avcılarının var olduğu bahçede bitik bir tavşan gibi görüyorum." Cümlesi tam da bu sıralarda karşımıza çıkar. Bu yeniden inşa etme konusunda Volvo'nun insanlığa doğru ilerlemesi ve dünyanın neredeyse dönüşmesi ile beraber, bütün bunların yansımaları da yine ana karakter Halilhan'ın Volvo'ya dair sarf ettiği sözlerin arasında buluruz. "...arabayla bütünleşmeyi başaramadım..." Söylem ile beraber bütün bir dünyanın, içinde olan nesneler, insanlar ve hatta dil ile beraber tekrar inşa edilmesi Buzdan Kılıçlar'ın ucunu sivrilten yegâne unsurdur.

v

Söylem ve inşa süreciyle beraber değişen dünya ve onun ritminin sonucunda betimlemeler ve benzetmeler de bu inşa sürecinin sonucuna hizmet ediyor roman boyunca.

İnsanların hayvanlaştığı ve hayvanların insanlaştığı bir dünya modelinde Volvo'nun öksürmesi aksırması, doktor diye bağırarak olması elbette şaşırtmaz okur olarak bizi. Bu bakımdan betimlemelerin de tıpkı uzayın boşluğunun sallanması gibi farklı hareket ve hamlelere gebe olan sonuçlarıyla karşılaşırız. Öyle ki Volvo'nun *"benzini olmadığı için tamamıyla iktidarsızdı"* betimlemesi bir benzetme ve betimlemeden çok olanı olduğu gibi aktarmadır. Öte yandan, *"Mesut taka taka bir gülüşle doğrulup dışarı uçtu."* Asla yürümez mesela, ardından *"Bakkaldan alkol yüklenip döndü."* Almak, eylemi bile değişmiştir artık, insanın hayvanlaştığı bir dünyada Volvo'nun benzini olmadığı için iktidarsız olması, Mesut'un alkol almak yerine tıpkı benzin gibi yüklenip dönmesi şaşırtıcı değildir artık. Betimleme ve benzetmeler görünürde bir yerde değildir ne yazık ki, uzayın boşluğunun sallanması gibi betimleme ve benzetmeler de yerinde durmayan, kabına sığmayan, elle tutulmayan bir şeye dönüşmüştür, kayıp gider, durmaz asla. *"Ayaklarının dibinde serili duran tozşekere bastırıp tıslayarak yaladı."* Cümlesi insanın hayvanlaşmasıyla beraber olağan ve bir türlü ele avuca gelmeyen bir betimlemedir nitekim. Ayrıca tüyden hafif olan yaklaşımlar bile işkillendirmez okur olarak bizi. *"İnce ince yağın kar, tavşan ayağından da hafif bir vedalaşmanın üstünü örttü."* Cümlesini okuduğumuzda mesela, o hafifliği göreceğimize neredeyse ikna olmuşuzdur bile.

VI

Böylesine zamanın ve mekânın tekrar düzenlendiği hatta yaratılmaya gayret edildiği bir roman zamanı içinde gerçekliğin de erozyona uğrayıp yeni bir hal alması kaçınılmazdır. Dil ile inşa edilen bir zaman, mekân, nesne hatta insanın aksine bu dilin yazıya dönüşmesiyle beraber tekrar yaratılan bir gerçeklik gayreti karşımıza çıkar. Halilhan'ın kardeşlerine nutuk atarcasına dile getirdiği *"Ben geleceği kendi pantolonlarımızı kendimizin çizdiği, ipek gömlekler giydiğimiz, olayı kendimizin yaratacağı bir şey olarak düşünüyorum."* Sözlerini bu gayretin bir yansıması olarak görebiliriz. Romanın yazarı yeni bir gerçeklik ve dil ile inşa sürecine girerken, roman kahramanları da bu gayretten ve çabadan geri durmazlar, tıpkı yazarın gayreti gibi onlar da kendi hayatlarından yola çıkarak yeni bir gerçeklik yaratma arzusuna kapılırlar. Hatta roman kahramanlarının yarı bilinçli bir halde olduğunu da yine Halilhan'ın cümlelerinden anlarız, *"Kimiz biz? Dünya ne-*

dir yani? Hepimizin vücudu arzu ve kemikten ibaret değil mi?" Yaşamı ve yazarı kıyısından yakalayacak olan roman kahramanlarının böylesine insana dair temel bir meseleye yönelmesi ve irdelemesi de bu yaratılmaya çalışılan yeni gerçekliğin bir yansıması olarak görebiliriz. Lucacs'ın romanı tanrıların terk ettiği bir dünyanın epiği olarak görmesine neredeyse ters düşecek bir yaratım süreci karşımıza çıkar burada. Yazar, yani anlatılan zamanın tanrısı hiç terk etmez yerini Buzdan Kılıçlar'da, hatta yerinde de durmuyor. Sürekli gerek Volvo'yla gerek tam da görünmeyen, ete kemiğe bürünmemiş birkaç roman kahramanı ile anlatının puslu ortamını dumana döndürüyor. Hatta roman kahramanları yazıya karşı, onların başına onca iş açan yazıya karşı savaş açmaya bile hazırlanıyorlar. *"Yoksulları emeklerini set kurarak perçinleyip yazıyı dağıtırlar. Varlıklarını dışlayan yazıyı bölüp parçalayışlarında yenile yenile dilsizleşmiş hayatlarının iç çekişleri saklıdır."*

Kaynak:

Tekin, Latife, (2018), Buzdan Kılıçlar, Can Yayınları, İstanbul
Wittgenstein, Ludwig, (2008), Tractatus Logico-Philosophicus, Metis Yayınları, İstanbul

SOSYAL SAPMA ANLATILARI: LATİFE TEKİN ROMANI

Emrah SEFEROĞLU

Latife Tekin bireysel ve toplumsal iletişimsizliği, çatışmaları anlatılarının temel ekseninde kurgulayan bir sanatkârdır. Onun kişileri gelenek, kültür ve ekonomik problemler ile kuşatılmış beklenti ve amaçlarını gerçekleştiremeyen birer iletişimsizdir. Bu iletişimsizlik, hem birey hem toplum merkezli yoksunluklar ve soyutlanmışlıklar temeline dayanır. Yazarın eserlerinde de temeli toplumsal olan bireysel açmazlar anlatılır. Eserlerde tüm yapı unsurlarını belirleyen bu sorunsal, toplumda oluşan psikoz ve isteri biçimlerinin örneklerini de içerir. Her toplumda, kültürce “normal”in sınırı olarak belirtilen çizgiyi aşan bireysel davranışlara/ sapmalara rastlanır. Bu durum sosyal sapmadır ki yabancılaşma ve toplumdan uzaklaşma ile karmaşık bir ruh halini ortaya çıkarır. *Sevgili Arsız Ölüm*’de, başkarakter olan Dirmit anlatı boyunca ailesiyle çatışma yaşayıp ruhsal ve zihinsel dönüşüm yaşayan karakterdir. Şehre taşınmalarından sonra bir birey olma yolunda mücadele veren Dirmit’in bireyselleşmesi, özellikle annesi tarafından sürekli yıkıcı tavırlarla engellendiği için uyumsuz bir şekilde gerçekleşir bu da onun sosyal sapmaya uğramasına neden olur.

Sapmanın biçimleri, bir toplumdan diğerine değişir ve topluma özgü çerçevenin içinde yer alır. Anormallik ve düzensizlik açısından sosyo-kültürel sapma, kişilerin davranışlarının, toplum tarafından kabul edilmiş ve normal olarak kabul edilen davranış düzenliklerine uymamaları ve standart altı davranış biçimleri sergilemeleridir. Böyle bir sapma olumsuzdur, çünkü burada onaylanmayan, aşağı, zararlı, hoş olamayan ve yetersiz davranış biçimleri sergilenmektedir. *Berci Kristin Çöp Masalları* romanında dramatik aksiyonun merkezinde yer alan gecekondu mahallesi Çiçektepe’nin doğuşu, gelişim ve değişim süreçleri sosyal sapmaya uğrayarak evrilir. Evrilerek olduğu “şey” kopuş ve yok oluşu beraberinde getirir. Eserin tamamında mahallenin geleneksel kültürden kopması ve görünürde modern bir kimliğe dönüşürken eksilen hikâyesi anlatılır. Mahallenin değişimi ile birlikte sosyal çevreye okul, kumarhane, banka, sinema, futbol takımı, fuhuşhane, gazino ve oteller yapılır. Köyden kente gelmiş olan gecekondu sakinleri, mahallede yapılan bu tarz mekânlarla birlikte şehre adapte

olmaya çalışırlar. Adaptasyon kendi sosyal benliklerinden sapma ile oluşur. Fabrikaların hemen yanında kurulmuş olan Çiçektepe sendika, grev, işçi sınıfı ile tanışır. İşçilerin zor ve olumsuz koşullar altındaki yaşam mücadelesine şahit olurlar. Böylelikle Çiçektepe halkı ekonomik ve sosyal açıdan kendilerinden üstün olanlara özenmeye başlar. Sosyal sapma Çiçektepe mahallesinin kendi oluşlarını yok ederek yeni ama içinde eskiyi barındırmayan kişilerin dönüşümünün örneklemi sunar.

Sosyal sapmalar “ben” “biz” “Öteki” üçgeni çevresinde oluşur. “Ben” olamayan “biz”i oluşturamayan “öteki”leşir. “Biz”in “Öteki”yi insanlık tarihinin başından beri korkulacak en azından önlem alınması gereken bir şekilde tasarlamasının nedeni hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Örneğin Julia Kristeva bunu Freud’un izini sürerek insanların kendi içlerindeki yabancıya atıfla açıklamaya çalışır. Ona göre yabancı bizim içimizde yaşar ve her birimizdeki farklılık bilinci oluştuğunda yabancı ortaya çıkar, herkes kendini yabancı olarak değerlendirirse de kaybolur. *Gece Dersleri*’nde, Gülfidan olarak kendisini tanımlayan Sekreter Rüzgâr, aktif bir örgüt üyesidir. Örgüte on sekiz yaşında katılır ve on yıl boyunca etkin bir şekilde örgüte hizmet eder. Ayrıca etkili bir konuşma becerisine de sahiptir. Gülfidan’ın kendi ifadesiyle kim olduğunu unutmaması ve deliksiz bir uykuya zorlanması onun istemediği şeyler yapmak zorunda kalarak ötekileşmesine neden olmaktadır. Onun sol yapılanmadaki yaşamını sorgulaması, kendi benliğinin arzuları ile örgütün talepleri arasında yaşadığı çatışmadır. Örgütün taleplerinden dolayı sosyal sapmaya bireysel olarak uğrar ve kendi benliğini geri planda tutar, bu durum zamanla kendisinde ruhsal bir sıkışmışlığın yol açtığı huzursuzluğu ortaya çıkarır. *Buzdan Kılıçlar*’da, Halilhan, *Aşk İşaretleri*’nde Nezir; kendi oluşlarını aile içindeki sapmalarla yok ederler. Halilhan’ın kendini ifade etmede nesne konumundaki aracını kullanması, Nezir’in çocukluk dönemindeki çıkmazları başkışilerin sosyal sapma örnekleridir. *Ormanda Ölüm Yokmuş*’da, anlatının başkışisi Emin, yaşamıyla ilgili duygu ve düşüncelerini uyku esnasında elde ettiğine inandığı için gördüğü rüyalarla günlük yaşamını şekillendirmeye çalışan bir karakterdir. Uyanırken yaşaması gereken duygu ve düşünceleri uyku sırasında yaşadığı için uyandıktan sonra yaşama pasif bir şekilde katılır. Pasifize olma kendi ile düşük direniş Emin’in dünyasından sapmasına neden olur. *Unutma Bahçesi*’nde, önceleri mühendis olarak çalışan Şeref, işini bırakarak ıssız bir adada yaşamaya karar verir. Sonraları “Unutma Bahçesi” adını verdiği bir

arazi satın alarak oraya yerleşir. Bu bahçede gerçekleştirmeyi düşündüğü amacı yaşananları unutmaya çalışmaktır. Tabiata sığınarak ruhsal yalnızlığını gidermeye çalışan Şeref, toplumsaldan bireyselle bir sosyal sapma ile yabancılaşma içindedir. *Muinar*’da, başkarakter olan Muinar, ölümsüz bir varlık olarak anlatıda yer almaktadır. Üç dört asır sonraya gidip gelme özelliğine sahip olan Muinar, kadınların içinde uyanır. O, tarihin bilinmeyen bir zamanındaki kralın kızı olduğunu söyler. Ölümünden sonra bir ağacın üstünde üç dört yıl boyunca kaldığını belirtir. Daha sonra da melekler tarafından ölümsüzleştirildiğini belirtir. Onun amacı kadınların içinde uyanarak onların hayatlarına yeni anlamlar verme konusunda bilinçlenmelerine yardımcı olmaya çalışmaktır. Kadın bireylerin kendi oluşlarında uyarıcı niteliği olan Muinar olağanüstülükle normal olandan sıyrılarak olmayan üzerinden olması gerekeni anlatır. En son Elime adındaki bir yazarın içinde uyanmıştır. Düzenin bilinçli yok edilişinin anlatısı *Manves City*, sömürünün insan ve doğa üzerindeki yıkımını en çıplak hali ile okura sunar. *Sürüklenme*’de Asistan; her şeyi bırakıp arkadaşı ve dernek başkanının eski eşi Nevres’in yaşadığı Cehil’de yeni bir hayat kurmayı planlasa da Cehil de Erice gibi yeni düzenin kurallarının hâkim olduğu bir yere dönüşür. Yalnızlık ve yabancılaşma öyle bir boyutta yaşanır ki, dünyada sığınacak tek bir yer kalmamış gibidir. *Manves City*’yle birbirine el uzatan *Sürüklenme*, süregelen toptan yıkıma karşı yeni mücadele yollarının, çaresiz yetişkinlerin, sahipsiz, yoksul, yalnızlaştırılmış gençliğin ve onların yeni bir hayat kurma, sürüklenirken tutunma çabalarının romanıdır. İki eserde de her etkinin bir tepkisi olduğu gerçeğinden yola çıkınca “öteki”nin edilgen olması beklenemez. Kategorileşen, dışlanan, etiketlenen “öteki” çok kimliklilikle hiç kimliklilik arasında gider gelir.

Latife Tekin’in romanları; çok kimliklidir çünkü anlatı kişileri çoğunluğun benimsemesi için baskı kurduğu rolleri taşımaya çalışır, bu baskıya tepkisel olarak da kişilerin yeni kendisini oluşturduğu yapısı vardır. Bunların yanı sıra, sosyal sapmadan önce de var olan geçmişinden gelen kimliği mevcuttur. Ne var ki “öteki” aynı zamanda hiç kimliklidir; çünkü sayılan kimliklerin üçüne de gerçek anlamda ait hissetmez. Kökeninden kopmuş ya da koparılmıştır, eski bağı yitirmiştir, çoğunluğun sunduğunu benimseyemez, benimseme bile çoğunluk tarafından kaybettiği kökeni sürekli hatırlatılır, tepkisel olarak sarıldıkları ise yanılsamadan ibarettir, özü değildir. Sosyal sapmaların dönüştürdüğü anlatı kişileri bir yerde kaybolmuştur.

LATİFE TEKİN'DE POSTMODERN SÖYLEM

Ertuğrul AYDIN

Postmodern söylem, aslında Latife Tekin'in anlatımlarında kendini hemen ele vermeyen bir referans özelliğine sahiptir. Hem 1980 sonrası Türk romancılığında, hem de Latife Tekin'in romanlarında karakteristik bir durum-özellik olan bu yaklaşım, dil-roman bağlantısı kadar; kültürel ortam-arka plân-toplumsal tutum noktasında kendisini göstermektedir. İster kent-İstanbul, isterse Anadolu-taşra roman ya da herhangi bir kurgu metninin içine girsin söylem-anlatım biçimi, hem yakın-uzak tarih, gelenek ve modern hayat merkezinde romancının, tohum-ayna yansımada bir geçmiş/gelenek, bugün/modernizm çatısında bir tavır geliştirmesine yol açmaktadır. Bu durum da, ister istemez yazarın-romancının söyleminde postmodern bir söyleme dönüşmektedir.

Latife Tekin'in ilk romanı *Sevgili Arsız Ölüm*'le başlayalım. Yazar, bu romanında Anadolu insanının iç dünyası, yaşayışı gerçekliğinin belli şartlar içinde algılanmasını ön plana çıkarır. Diyebiliriz ki bu romanda, gerçek/çi/likten daha yerli ve daha özgün bir tarzda otantik kültürün özü sergilenir. Dahası, romanın söylem-anlatım ve kurgusunda Anadolu halk inanışlarına oldukça fazla yer verilir. Nitekim romanda, *uykusunda keklik gibi ötmek-güvercin gibi "hu" çekmek, muska yazdırmak* gibi ritüellere yer verilmesi, anlatıcı-romancının postmodern bir söylem ve gerçeklik dünyasını işaret etmektedir. Ayrıca, roman boyunca, *"uzağa bakmanın iyi olmadığı, uzağa bakarak aklın oynatılacağı", "bel incinmesine karşı yeni doğan çocukların göbeklerini üç tas suyla yıkadıktan sonra okuyup üfleterek bellerine naylon torba sarmaları"* gibi pek çok (batıl) inanışa yer verilmesi halk-gelenek söyleminin toplumsal kodlarının okuyucuyla paylaşıldığını göstermektedir. Bu durum, aynı zamanda romanın metni içerisine, gelenek ve folklorla ait unsurların da dâhil edildiğine işaret etmektedir.

Şimdi de *Sevgili Arsız Ölüm* romanının *konusuna* bakalım. Roman, -sonradan Akçalı adıyla- değiştirilen "Alacüvek" köyünde geçer. Romanın ana kahramanlarından Huvat, kentten devamlı yeni bir şeyler getirerek köylülere şaşırtan bir isimdir. Romandaki bir başka temel/ana kahraman ise, Huvat'ın karısı -yine Huvat'ın kentten/dışardan getirdikleri arasında sayacağımız- Atiye'dir. Yazar, bu noktada romanda rahatça gelenek-modern hayat, kent-taşra karşılaştırmasını yapmak için, romanla sosyal-toplumsal ve postmodern düğüm atmıştır. Nitekim üçte biri köyde/taşrada geçen romanın, hem kent, hem de köyü temsil eden karakteri Atiye, temel noktada yazar biyografisine (Kayseri-İstanbul) referans etmektedir.

Masal formunda kurgulanan *Sevgili Arsız Ölüm* romanı, ana kahramanlar ve onların evliliğinden dünyaya gelen beş çocuk (Nuğber, Halit, Seyit, Dirmiş ve Mahmut) ile Anadolu-İstanbul, yerli-gelenek/modern hayat ve köy-kent karşılaştırmalarıyla örülmüştür. Masal havasına bakacak olursak; romanın sonunda hayatını kaybeden ana kahramanlardan Atiye, ruhunu teslim etmeden önce Allah'tan ailesinin gelecekte ne olacağını bildirmesini istemiştir. Romanda nakledilenlere baktığımızda ise, Atiye'nin ilk önce geniş bir yol gördüğü, sonra Dirmiş'in elinde bir al bayrakla kalabalığın içinde koşarak kaybolduğu, benzer bir şekilde diğer çocuklarını gördüğü, son nefesinde gördüklerini ailesine aktararak ruhunu teslim ettiği yansılır. Sözlü-anonim edebiyat geleneğinden ya-

rarlanıldığı hissedilen bu anlatım kurgusunun içinde, roman boyunca gerçekten ütopya, fantastik olandan gerçekçiliğe doğru bir ilerleyiş söz konusudur.

Latife Tekin, *Berci Kristin Çöp Masalları*, *Gece Dersleri*, *Buzdan Kılıçlar*, *Aşk İşaretleri* ve *Ormanda Ölüm Yokmuş* romanlarında da kimi zaman postmodern söylem ya da üsluba başvurmuştur. Söz gelimi, *Ormanda Ölüm Yokmuş*'taki, "rüyalarda kimse kimseyi dinlemez" şeklindeki söylemi, "gerçek insanın dışındaydı" tez/arka planı ve "insan yapayalnız kaldığını anlamak için bile kendisine bakan bir göz olsun istiyor" teoremi temelinde postmodern izler taşımaktadır.

Yine, *Sevgili Arsız Ölüm*'e dönelim. Latife Tekin, bu romanda, köyün ferdî şartları içinde köye bakışı ve kendi bilincinde yer alan estetik biçimleri birleştirmiştir. Yazarın kimi zaman fantastikleşen yazma/söyle tekniği, aynı zamanda, romanda bir fantezi arka planlı *dram* ve *kaçış psikolojisi*ni akla getirmektedir. Bunun dışında, romandaki kahramanların dünyası, bizlere daha önce Halit Ziya Uşaklıgil'in "Ali'nin Arabası" ve "Ferhunde Kalfa" hikâyelerindeki kader-kadersizlik ile Sait Faik Abasıyanık'ın "Haritada Bir Yer" hikâyesindeki dramatik taraflara göndermeler yapmaktadır.

Yazımızı bir anıyla noktalayalım. Yıllar önce Latife Tekin'in Beyoğlu'ndaki (eski) Robenson Kitabevi'nde düzenlenen imza gününe gitmiştim. Tam da, o gün çıkan kitabını (*Aşk İşaretleri*) özenle imzalayıp şöyle dedi: "Ay! Ertuğrul Bey, iyi ki geldiniz. 2,5 saattir buradayım hiçbir okuyucu gelmedi. Moralim bozuldu. Tam kalkmak üzereydim ki siz geldiniz." Hemen, imzalanan kitaba hızlı bir okumayla bakarak kitaba ve yazarlığına dair bazı sorular yönelttim. Diğer kitaplarını da içeren bir nehir söyleşi yaptık neredeyse. Ayrılırken de şu cümleyi kurdu: "İmza gününe 200 okuyucu geleceğine tek siz gelin yeter." O gün orada ayaküstü okuduğu o kitabı sonradan üç kere daha okumuş bir de hakkında eleştiri yazısı yazmışım. O imzalı kitabı benden ödünç alan bir arkadaşım, Kayseri-Mersin yolculuğunda kaybetti. Latife Tekin'i gördüğüm ilk fırsatta yeniden imzalatacağım o kitabı.

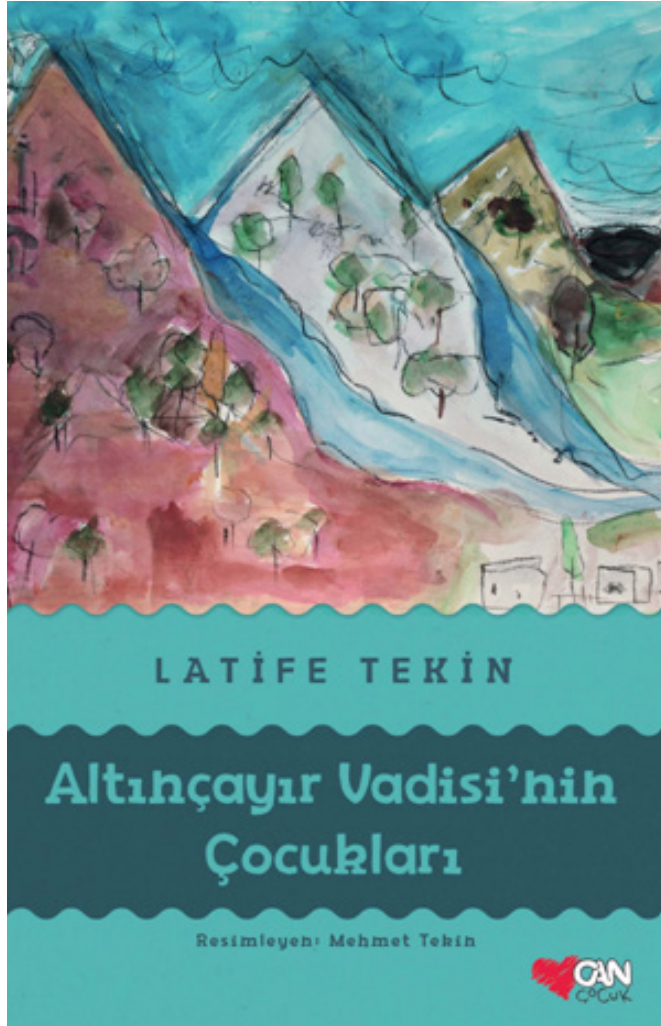
YUMUŞAK BİR DİRENİŞ HİKÂYESİ

Mehmet ÖZÇATALOĞLU

“Sisin içinde bir kız çocuğu koşuyordu. Başını kaldırıp göğe bakmadan keçi dumanıyla kaplı dağın göğsünde çalıları, dikenleri şaşırtıp hızlanıyordu birden. Dolunay beyazına kesmiş güneşe karşı yol açıyordu kendine. Islak kayalıklarda şaklayan kırbaç sesini, kırılıp ufalanan taşların çıkırtısını duymuyordu sanki. Ayağının altında ezmekten korktuğu otlar böcekler varmış gibi hafif sıçramalarla yamaç yukarı tırmanıp yavaşladı. Deli zeytin ağaçlarının denize doğru çarpıldığı tepede başka kimsecikler görünmüyordu.”

Bir Yaşar Kemal romanından çıkmışçasına etkileyen bu satırlarla selamlıyor Latife Tekin çocuk okurlarını. Onlar için ilk defa yazdığı “Altınçayır Vadisi’nin Çocukları” adlı kitabında. Adına roman diyoruz ama yeterli olmaz sanırım bu tanımlama. Masalsı bir anlatım da var göze çarpan ama olmaz yine eksik kalır. Çünkü o destansı anlatımı çağrıştıran, ne kadar okusak da hep eksik kaldığını hissettiğimiz Çukurova’yı konu edinen kitapları da anımsatıyor. Son dönemde bir Ege kasabasını da anlatmıştı usta bize ama adı Çukurova’yla özdeş işte.

Latife Tekin, 1983’te yayımlanan ilk kitabı Sevgili Arsız Ölüm’le adını ni-

telikli okurun kalbine kazımıştır. Sonrasında Berci Kristin Çöp Masalları, Gece Dersleri, Buzdan Kılıçlar, Aşk İşaretleri, Ormanda Ölüm Yokmuş, Unutma Bahçesi, Muinar, Rüyalar ve Uyanışlar... Ve diğerlerinden sonra uzun bir ara vererek çifte romanla yeniden Manves City ve Sürüklenme adlı iki kitapla bir defa daha ben buradayım demişti. Kitaplarında hep aynı duyarlılık, hep aynı gerçeklik ve hep aynı yoğun emek kokusu hissediliyordu.

Tekin'in Can Çocuk Yayınları arasından yayımlanan ve Mehmet Tekin tarafından resimlenen bu ilk çocuk kitabı 96 sayfalık bir kitap olmasına rağmen çok daha fazlası. Gerek karakter sayısı, gerek olay örgüsü, gerekse anlattıkları daha büyük bir dünyanın içine çekiyor okuru.

“Altınçayır Vadisi'nin menekşe boyalı evinde annesi, babası, büyükannesi ve kedisiyle yaşayan Asinaz, can dostu Semagül'ün (Semo) özlemiyle doludur. Semo nerede diye soran okur, onun yıllar önce kasaba ve şehre göç eden ailelerin biriyle göç ettiğini düşünebilir. Yazar bu konuda açık bir şey yazmamış ama gerçeklik payı bunu düşündürüyor. Bir başka seçenekse Semo'nun hayali bir arkadaş olduğudur. Kitap boyunca Asinaz'ın ona yazdığı iç dö-küş mektuplarının bir karşılığını göremiyoruz çünkü. Bu noktada okurun yaratıcılığı devreye girebilir. Devam edelim, babasının yıllar önce kaza geçirmesine neden olan altın madeni yeniden açılmıştır. Vadinin çocuk grupları Hayalciler, Bilimciler, Kuşçular ve Altıncılar oyunlarını sürdürür, yetişkinler maden konusunda ne yapacaklarını düşünüyor Asinaz'ın aklı Semagül'de ve günden güne suskunlaşan annesindedir. Aradığı yanıtların onu zamanda bir yolculuğa çıkaracağından ise haberi yoktur.”

Zamanda yolculuk deyince öyle geleceğe yolculuk gibi mekanik bir seyahat düşünülmesin hemen. Çağlar arasında sihirli/ gizli kapılar açılıyor adeta. Gökarga kuşunun

belirmesiyle başlıyor Asinaz'ın büyükannesinin çocukluğuna gittiği o yolculuk. Karin Karakaşlı'nın da ifade ettiği gibi çember zaman kurgusu içinde anlatıyor hikâyeyi yazar. Bu yüzden eski zamanların kahramanları, bugünün insanların isimlerinde yaşıyor. Asinaz'ın babası Hadimer'in ve annesi Endam'ın; büyükannenin anlattığı masaldaki gaddar altın tüccarı Nabitcar'a başkaldıran hazine bekçisi Hadimer'in ve onun gönlünü kaptırdığı Nabitarcar'ın büyük kızı Endam'ın isimlerini alması gibi.

Kışımız ağır geçer ama ömrümüz günlük güneşlik.

“Altınçayır Vadisi'ne günlerce kara yağmurlar yağar, sonra bir sabah sisli bahar inerdi. Dalga dalga yükselen denizin alçalan bulutlara çarpmasıyla başlardı fırtına. Köyün en yaşlısı Sultanay Dudu, havayı koklayarak vakti satı söyler, rüzgâr hiç şaşırtıp yanıltmazdı onu.”

Tekin'in karakterleri için seçtiği isimler, çizdiği coğrafya kurguyu alıp başka bir metin haline getiriyor. Destanlaştırıyor. Bunu da göz ardı edemeyiz. Yoksa altın madenlerine karşı başka kitapların da var olduğunu biliyoruz. Nitelik konusunu tartışmamakla birlikte böyle bir etki bırakmadığını söylemeliyim. Bu da yazarın ustalığı olsa gerek. Şu ifadeler de perde arkasındaki direnişin aslında ne denli sert olduğunun, inançlı olduğunun göstergesidir. “Bu bahar kayıklarla altın aramaya gelmeyecek insanlar, beklemeyin boşuna. Altın madenine karşı yelken açacak kayıklar, dünyayı başınıza toplayacağız; denizin dağın gücünü yanımıza alacağız.”

Sözün özü, Latife Tekin, yetişkin okurlarını etkilediği gibi küçüklerin de kalbini fethedecektir bu kitapla. Asinaz'ın kitabın sonundaki mektubunda “Hoşça kal Semo-cum, şimdilik...” ifadesini de devam kitabın müjdesi olarak algıladım. Umarım öyledir.

Altınçayır Vadisi'nin Çocukları gerçekle masalın, efsaneyle hayatın iç içe geçtiği etkileyici bir kitap.

UNUTMA AYİNİ

Arzu ALKAN ATEŞ

“Belki de unutkanlık, kar gibi her şeyi örtüp susturmalıydı...”

Sylvia Plath

Latife Tekin Türk edebiyatında yeni bir çığır açan kadın yazarlarımızdan biri. Özgün bir kalem. Kendi sesini bulmuş, yazmanın dil işçiliği olduğunu sezmiş ve kendinden taşarcasına yazmış bütün romanlarını. Bir meselesi olan ama bu meseleyi anlatırken klasik anlatı formlarından kaçınan, başı sonu belli bir olay anlatımına başvurmeyen, kullandığı dil ve teknikle okuru sarsan, rahatsız eden, düşündüren, ama asla öğretme kaygısı taşımayan bir yazar. Onun romanlarını okurken ıssız bir çayırılıkta rüzgâra doğru koştuğunuz hissine kapılabilirsiniz. Duyduğunuz doldurulamaz bir boşluktur. Bu boşluk kendi boşluğunuzdur. Çünkü Tekin sizi bir yerinizden yakalar ve içiniz o an bomboş kalır. Bu boşluktaki paradoks ise daha önce hiç hissetmediğiniz bir doluluğu içinde barındırmasıdır. Bu hâl karşısında okur ya kitabı elinden fırlatıp atar ya da okumaya devam eder. Ona kalmış! İkiriklikli bir duygu arasında gidip gelir. Okumaya devam ederse onu bekleyen uçurumla yüzleşir. Ayaklarının altındaki toprağı hissederek bakar uçuruma.

Unutma Bahçesi Tekin’in yedinci romanı. *Ormanda Ölüm Yokmuş*’la başka sulara yüzmeye başlayan yazar, *Unutma Bahçesi*’nde bu yolculuğunu sürdürür. Bundan önceki romanlarında kurduğu dili yıkar. Ve yeni bir dil yaratır. Bu takdir edilesi bir durumdur. Kendini tekrar etmekten kaçınmalıdır yazar. Ama bu her yazarın altından kalkabileceği bir durum değildir. Ancak Tekin oldukça iyi bir iş çıkarır ortaya. *Unutma Bahçesi* bunun en güzel örneklerinden biridir.

Unutma Bahçesi bir unutma ayinine katılan insanların kendileriyle, birbirleriyle, toplumla, hayatla, doğayla çatışmaları üzerine kurulur. Bu yüzden içinde birçok izleği barındırır. Romanın kahramanlarından Şeref, bir adada bir yaşam alanı inşa eder. Doğanın başat unsur olduğu bu alanda yapmak istediği şey bir *Unutma Bahçesi* kurmaktır. Kurar da. Unutmak isteyen insanlar bu bahçede buluşur. Her şeylerini geride bırakmak şartıyla bu bahçeye kabul edilirler. Romanın anlatıcısı Tebessüm de bu duyguyla gelip *Unutma Bahçesi*’ne yerleşir. Şeref’in, Olgun’un, Giray’ın, Ferah’ın ve Cömert’in hikâyelerini Tebessüm’ün sesinden dinleriz. Öyle bildik bir anlatma tekniğiyle değil. Tebessüm sayıklar sanki. Zaman sekteye uğrar. Okur zaman algısını kaybeder. Ne, ne zaman olmuştu ya da gerçekten olmuş muydu gibi sorular bir belirsizliğin içine sürükler okuru. Tebessüm bir durumu anlatırken gördüğü düşleri hatırlar. Gerçek, düşlerle zedelenir. Kopuk kopuk, düzensiz bir anlatma biçimidir bu. Ve kurulan cümleler çoğu zaman bir mısra güzelliğinde, bir aforizma değerindedir. Şiirle felsefenin öpüşmesidir söz konusu olan. Tam bir şeyden bahsedecekken daha

sonra anlatırım size, der Tebessüm ve anlatmayı unuttur. Belki de onun unuttuklarıdır Unutma Bahçesi'ni bu kadar erişilmez yapan.

Kara ve Ada romandaki önemli metaforlardan. Karada yaşayanlar, kalabalığın içinde sürüklenenlerdir. Doğadan uzakta, yüksek binalar arasında kendilerine ve başkalarına yabancılaşan bu insanların kaçacakları ve geçmişi unutacakları yer ise adadır. Ada doğanın yeniden kut-sanmasıdır aynı zamanda. Çağdaş insanın bakışını göğe çevirdiği, yaprakların hissettirisi duyduğu, yağmurun kokusuyla mest olduğu yerdir. “Her şeyi unutsak hayal meyal olsak hepimiz.” “Unutacağımız hiçbir şey kalmayana dek her şeyi unutabilirsek, tanrıyla karşılaşacağız ama oraya kadar unutmayı beceremiyoruz bir türlü...” “Bomboş unutabilirsek, unutmadan yanayım ben... Ama unuttukça insanın anıları çoğalıyor.” Bu cümleler romanın anlatıcısı Tebessüm'e ait. Unutmanın mümkün olmadığına inanıyor ama bir taraftan da belleğini boşaltmaya çalışıyor. İşte

insanın trajedisi burada başlıyor. Unutma provaları yaparak unutacağımızı zannedip aldaniyoruz. Ada'ya yeni bir başlangıç yapmaya gelen insanların çoğu bu yüzden kaçıp geri dönüyor. Kimisi unutamadığı, kimisi unutulmaktan korktuğu için. Kimisi de doğanın vahşiliğine katlanamadığı için. Kertenkelelerle, örümceklerle, börtü böceklerle bir bağ kuramayanlar unutma ayininden kaçıp geldikleri yere yani karaya geri dönüyorlar. Şerefe göre “Unutma gücümüzü yerli yersiz zorlamayıp kendimizi dağıtmayacak biçimde kullanmalıymışız. Taşlar bile ufalanıp gitmemek için direnç gösteriyormuş.” Ya da “Unutamayacağınız bir şey görüp unutmak istersek bir hikâye başlıyormuş.” *Unutma Bahçesi*'nde bir gölge gibi dolaşıyor insanlar. Hatıralarını, kim olduklarını unutarak gelecek hayali kuruyorlar. İçinde bulundukları anı da unutuyorlar. Yaşa ve yaşadığını unut! Gelecek bu ayinden artakalanların olacak. Kurbağaların seslerine ateşböceklerinin çılgılığı karışıyor. Tırtıllar peş peşe resmigeçit yapıyor. Alakargalar ağaçlarda kara çarşafli kadınlar gibi kıpırdamadan saatlerce duruyor. Ağaçların çiçeklerin dilini anlamaktan bihaber biçareler, Unutma Bahçesi'nde kim olduklarını unutmaya çalışıyorlar. “Ada-kara, toprak ayrı kopuk... Pırıl pırıl gün ışığının her yere eşit dağıldığı denizler içindeki dünya. Ada-Yokluk, yalnızlık, sıkıntı, tutsaklık. Tekin olmayan, işitilmedik kötülüklerle dolu.” Bana kalırsa ada ve kara üzerinden anlatılan insanın varoluşundaki çatışmadır. Pırıl pırıl bir gün olmak ve işitilmedik kötülüklerle dolu olmak... Unutmak ve anımsamak da bu çatışmadan doğmuyor mu?

Romanın kahramanlarından Şeref'le Tebessüm arasındaki gerilim güçlü zayıf, iyi kötü kavramlarını sorguladıkları bölümlerde turmanıyor. Şeref kimse tarafından yakalanmak istemeyen ve kimsenin yakalayamadığı biri. Hiçbir duygusunu belli etmeyen, ama öfkesini ve nefretini esirgemeyen, sivri dili ve zekâsıyla kimsenin alt edemediği Şeref, *Unutma Bahçesi*'ndeki herkesin hem ürktüğü hem de hayran olduğu kişi. “İyi insanları ben çok zarif buluyorum, hep bir soyluluk vardır onlarda” dedim. “Seni etkileyen şey talepsiz olmaları herhalde, istemeyi beceremeyip geri çekiliyorlar... Asalet dediğin bu, sıkıldım ben iyilerin zarafetinden” dedi. Tebessüm ve Şeref arasında geçen bu konuşma iyi ve kötü karşısında durup düşünmemizi, zayıflığın iyilik olarak algılanmaması gerektiğini düşündürmüyor mu? Zaten Şeref bütün ezberleri bozuyor. O kadar kendi ki ona ulaşmak, içine bakmak, mümkün değil. Ona yaklaşmak isteyenlerin ise kendileri olmaları şart. İkiyüz-

l  davrananlar, b şkalarına hoş görünmek için dalkavukluk yapanlar, kendileri olmayanlar bir hiç  eref'in gözünde. Bu insanlara acımayı da anlamsız buluyor. Sınırları o kadar net ki kimse o sınırları açmaya yeltenmiyor bile. Doğanın bir parçası olduğunu unutanlara ve doğayı bir dekor gibi algılayanlara ise hiç tahammülü yok. Otların, yaprakların, ağaçların, çiçeklerin, kurbağaların, kertenkelelerin, börtü böceğin dilini   zm   de kendi türünün dilini anlamak da güçlük çekiyor. Çünkü hiç kimse kendi dilinde konu muyor. Tebessüm, kendi dilinde konuşmaya  alı sa da zaman zaman cesareti kırılıyor..

Romadaki önemli izleklerden biri de av- avcı izleği. Cömert'in *Unutma Bahçesi*'ne bahçivan olarak katılmasıyla av- avcı kavramları sorgulanıyor. Zaman zaman *Unutma Bahçesi*'nde duyulan tüfek sesleri zaman zaman Cömert'in anlattıkları okuru b  ka türlü bir sorgulamanın içine sürüklüyor. *Unutma Bahçesi* sanki bir felsefe kitabı. Daha önce hiçbir kitapta bu kadar çok cümlenin altını  izmemi tim. Olgun, "Tüfek gözünde, yüzüne tutmuş beklyorsun, ucunda da bir ku  ... Ne hissedersin?" diye sordu bah ivanımıza. "Beklemezsin ki bir defa, atıp vurmayı d   n rs n, vurduktan sonra ok ar seversin hayvanı. Avcının sevgisi bir hayvanı vurmasından sonra ortaya çıkar." Cömert'in cevabı karşısında ne d   neceğini çağırır okur. Avına   ık bir avcıdır o. Ama bu a k avını   ld rmesini engellemez. Haberlerde gördüğüm, gazetelerde okuduğ m kadın cinayetleri geldi niyeyse aklıma! Cömert ayağa kalkıp kendini göstermeden hiçbir canlıyı   ld rmezmi . Hayvan onun üstünlüğünü kabul ettikten, mücadelesini verdikten, vur artık beni der gibi baktıktan sonra Cömert silahını bir ku a,  rdeğe, domuza, geyiğe doğrulturmu . Bundan daha dürüst bir avcı nerede görülmüş! Şeref romanının bir yerinde bahçesini talan eden bir sığıra ateş ettiğini ve sığırı bacağından sakatladığını ve sakatladığı ineğin diğer bütün ineklere bunu anlattığını, söyler. Köydeki bütün inekler beni takip ediyor. Fırsat buldukları anda da bahçedeki bitkilere zarar vererek benden intikam alıyor, der. Doğanın adaleti karşısında insanın çaresizliği. Cömert ve Cömert gibilerin hiçbir zaman anlamayacağı sey.

 nternet sitesi okurlarının *Unutma Bahçesi*'nin yöneticilerine gönderdiği mektuplar çok çarpıcı. Özellikle Işık Ergüden'in mektubu "Hiçbir  eyi Unutmak  stememi tim Ben" d ne d ne okunması gereken bir metin. "Bir daha asla geri dönmeyeceğiz, bir daha asla cennet bahçesine dönmeyeceğiz, masumiyete dönmeyeceğiz, Auschwitz

 ncesine, Hiroşima  ncesine, Vietnam  ncesine, Cezayir, Filistin, Irak öncesine dönmeyeceğiz...." "Hiçbirimiz geri d nmemeliyiz! Unutmamalıyız!" Acının tarihi, insanın varoluşu kadar eski yeryüzünde. Çünkü onun hırsı, açgözlülüğü, bencilliği sayesinde yazıldı bu tarih. Unutma Bahçesi insanın ikiyüzlülüğünü anlatan bir manifesto. İnsan kendini aklamaya, unutmaya, yeniden ba lamaya ne kadar çalışırsa çalışsın, masumiyet devri kapanmıştır.  inde yaşadığımız dünya doğasıyla, hayvanıyla, ağacıyla, yıldızyıla, toprağıyla, g ne iyle, ayıyla bizden alacaklı. Bizim verecek neyimiz var? İnsaniyet namına...

" eref, arazinin sınırına bir meyve ağacı dikmi . Elbirliğiyle sulayıp b y tm   z biz o ağacı. Tek bir meyve ı ıklanmı  dalında, altın sarısı parıltılar saçan o tek bir meyve, bizim hik yemiz, masalmızımı ... Cömert gelip koparmı  onu, hik yemiz ona kismet olmuş... Ne Ferah'a ne bana... Ne Giray'a..." Tebessüm hik yesinin sonunu böyle bitiriyor.

Benimse bir son yazmak gelmiyor içimden. Hâlâ *Unutma Bahçesi*'nde dola ıyorum. Bir kitap kapağı kapatıldıktan sonra da konuşmaya devam ediyorsa, o kitabı dikkate almalı, içinizdeki kütüphanenin raflarında ömür boyu saklamalıyız...

LATİFE TEKİN VE TEKİN OLMAYAN- LAR İÇİN TELKİN

-Fanusun içine hayat dolduran romancı-

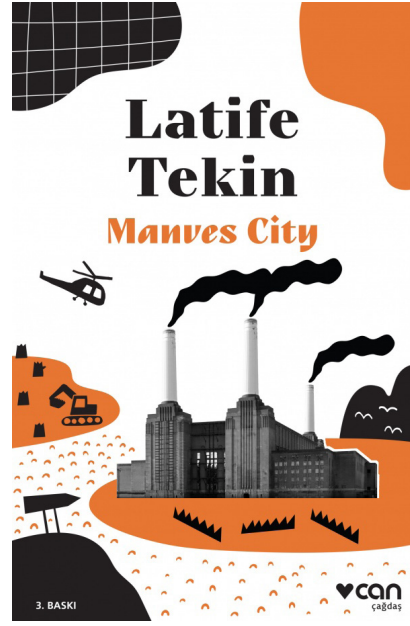
Ayfer Feriha NUJEN

Yaramaz bir küçük kız çocuğunun bilgeliğiyle yazar Latife Tekin. Hâlâ kuşağının en genç ve en cesur kadın yazarı olmakla birlikte, yaramaz küçük bir kız çocuğunun bilgeliğiyle, çünkü yazarken üzerine çöktüğü konular toplumsal dinamikleri kırıp geçirecek biçimde uyarıcı konulardır. Mevsimin kendini ölmeye bıraktığı anlarda hani bir deli bahar çıkar da gelir ya her şeyi bir anda kıskırtmak için. Latife Tekin de kendi kuşağının kıskırtıcı yazarlarından olmayı başarmış bir romancıdır. Kendi deyimiyle kendi evinin diliyle yazan bir yazar. Kelimeleri yalnız başlarına ele alınca metaforlar yığını eleştirisi yapılabilir. Oysa her kelime bir izlenimle metaforlara sonsuz hayat ve anlam verir. Tekin, yazarken ve buna paralel yaşarken de dünyayı kendi gözüyle görmek konusunda büyük özen gösteriyor. Tıpkı resim sanatında Degas, Pissaro, Monet, Renoir, Bazille, Sisley, Moriset ve Cezanne'nin yaptığı gibi. Yazmak resimden çok daha canlı bir sanat olması bakımından okuru içine alabilen, onu bazen bu sistemin bir parçası olduğu için hırpalamaktan da asla çekinmeyen bir sanat dalı. Alelaide olanın, sıradanın sırrını göstere göstere yazabilen; okuru içi canlı, hayat dolu bir fanusun içine alabilen bir sanat dalı. Latife Tekin de bu fanusun içine acı acı hayat dolduran bir romancı... Roman-tize edildikçe hissedilme oranı düşen her şeyi bir bıçak gibi tutuyor bazen. Henüz yirmili yaşlarını göğüslerken yazadurmuş *Sevgili Arsız Ölüm*'ü. Yazmayı ölümle başlatan her şeyin ölümle başladığını fısıldar aslında. Modern yazının disiplinli bir dil terbiyesiyle perdelerini bir hamlede çektiği yaşının içinden bakarcasına yazar. Bugün daha görünmez olan yoksulluğunu, bireyin yalnızlığını, eşitsizliklerin daha hızlı ve böylece daha anlaşılabilir haller almasını soğukkanlı olduğu kadar zaman zaman da büyük şaşkınlıkla kaleme alıyor. Gecikmiş halk ayaklanmalarını teşvik edercesine. Yavaş yavaş sürükleyen kitaplarında hızın karşıtı bir öğretici tavrı var. Bilinçli bir öğretmenlik de değil bu üstelik. İşte bilinçle yaptığı en önemli şey de bu. Bir tür yaklaşım olarak... Yoksulluk edebiyatı kavramının tersine çok daha yeni bir yaklaşımla, yoksulluğa yaklaşım biçimiyle oluşturduğu çok farklı bir anlatım biçimiyle aynı kulvarda pek çok yazardan çok daha ayrı bir dil biçimi koymuştur

ortaya. Sadece yalın değil, çıtırçıtlak bir dil. Dünyanın bugün bütün dertlerinin temelindeki varlığını koruyan ve bütün önemli sonuçların nedeni olan göç konusunun insanların hayat biçimi halini alan, olma durumunu oluşturan bir izleği ve okurda bıraktığı izlenim biçimini de ortaya çıkararak ustaca bir sezgisel yaklaşım işçiliğiyle oluşturuyor metinlerini. Her şeyden ötesi büyük saygı duyduğu yoksulluğu kendisi

de terk etmedi hiç. Bir başka sınıfın insanı olma mecburiyetine boyun eğmeyen herkes gibi Latife Tekin de içinden çıkarıp atamadığı bir şeyin sızısıyla kalem tutuyor. Bu bazen yetersiz evlerde büyümüş bir çocukluk hatırası da olabilir. Bazen yeterliliğin hiçbir şeyi telafi etmeye yetmeyen sosyoekonomik tanımlanamayışı da olabilir. Zaten dikkatli okurun ilk fark edeceği şeylerden biri de Latife Tekin'in sosyolojik kavramların ve tanımlamaların çok daha ötesine geçtiği olacaktır. Burada sosyo-iktisadi süreçlerden geçen bireylerin bir gergef gibi işlenirken içinin çürütüldüğü her şeyden söz edilebilir.

Doğal bir sirkülasyonun eseri gibi duran *Sürüklenme*, sürüklenen şeyler arasında sürükleniyor olmanın farkında olan, sürüklenip gitmenin farkındalığı üzerine bir kitap. Tanımlanan her şeye karşıtlığını daha ilk anda kitabın kapağını açar açmaz idrak etmek mümkün. İsimsiz ve cinsiyetsiz bir anlatıcının varlığı bunun yegâne ispatını oluşturur. Tanımlanan her şeyin bir konumu olduğu, konumu olan her şeyin bir sınıf düzeni içinde kendine hapsedildiği gerçeği yadsınamaz. Bugün de kapitalizmin ilerleyip yayılmasına rağmen, sosyal sınıfın dünyadaki modern, endüstrileşmiş hallerini karakterize eden sosyal tabakalaşmalar biçimi olduğunu ifade ediyor her satırında. Sınıflar, ortak ekonomik kaynakları eşit paylaşmayan insan gruplarıdır ve bunlar güçlü bir şekilde insanların sürdürebildikleri

yaşam tarzlarını etkiler. *Sürüklenme*'de Latife Tekin'in bu etkiler üzerine yoğun bir biçimde kurduğu anlatı mülkiyet ve meslek, sınıf farklılıklarının temel dayanaklarının değişen biçimleri ve buna dayanarak sistemli bir biçimde parçalanan örgütlenmeler üzerine sitem, kaygı ve değişimin istikrarlı faydasızlık haline bir çeşit isyan. Yoksulluğun romantize edilmesinin aksine, örgütlenmenin diri tutulması gerekliliği-

ne vurgu. *Sürüklenme*'nin üç genç kahramanı var. Genç yoksulluğunu ve gençliğin şu anki halini konu edinen bir hikâyede göç ve göçe mecburiyetin altını bilhassa çizen bir kitap. İnsanın kaçtığı şeylerin ayakları dibinde kendini çaresiz ve yorgun bulması... İnsanların, özellikle ulusal sınırlar içinde, bir coğrafi bölgeden diğerine hareketleriyle içinde bir grafik de barındırıyor doğrusu. 20. yüzyılda yaygınlaşmış ve sıradan bir olay haline gelmiştir böylece göç. *Sürüklenme* sosyoekonomik bir grafik olarak şunu gösteriyor, Modern zamanlarda endüstrileşme, yeni iş olanaklarının kırsaldaki göçmenleri kentsel alanlara çektiğinden, tek tek ülkeler, şehirler içindeki göç biçimlerini de değiştirmiştir. Böylece mesleğin, konumun, üretim şeklinin, evlerin, yaşam biçimlerinin değişmesine yol açmış, fakat yaşayanların koşullarını değiştirmek yerine örgütlenmelerin önüne geçebilecek boyutta değişimlere engeller yaratmıştır. Buradaki yaşam koşulları, göç konusu bakımından taşra merkezli mekânlardan yola çıkan Latife Tekin'in Fakir Baykurt, Yaşar Kemal gibi köy romancılığıyla öne çıkan yazarlarla doğrusu benzerlikler taşıdığını düşünenlerle kesinlikle aynı fikirde değilim. Burada meselenin Latife Tekin'in diğer yazarlarla arasındaki kuşak farkı ya da modern çağın tanığı olmasıyla da pek bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Tam anlamıyla taşranın içinden geldiği gerçeğiyle çok daha fazla ilgili...

Diğer yazarların toplumsal bir hareketlilik içinde ele aldığı her şeyi Tekin birey üzerinden anlatı oluşturmaktan çok, insan yaşamının kolektif gerçekliğini incelemeye odaklı bir disiplinle ele alıyor. Ve burada Sürüklenme'nin gerçekleşme şeklini de muazzam bir biçimde gözler önüne seriyor. Gerçek bir yok oluştan, neredeyse dünyanın sonunu hızlandıran şiddetli ve ciddi bir sömürden söz ediyor. Ve altını çize çize bu kesimden yazan, söyleyen, örgütlenmede daha aktif ve toplumun kalbi olan bireyi el verip ayağa kaldırması için bireyleri bilinçli olmaya davet ediyor. Işığını hızla yitiren bu dünyanın tekin olmayanlarına karşı bu bilinç uyansın isteklerine adeta telkinler veriyor. Bir ikileme şeklinde Sürüklenme'nin Latife Tekin'i yazmaya aynı zamanda sürüklediği bir diğer kitap *Manves City*. Çok daha önce kaleme aldığı *Berci Kristin Çöp Masalları*'ndaki o mutlu yoksulların aksine mutsuz yoksullardan söz ediyor. Günün getirdiği en ağır şeylerden biri olan mutsuzluğun daha kalıcı halinden... Ve bu artan mutsuzluğa rağmen rüyalarından, hayallerinden uzaklaşmayan insanlardan... Bu kitaptaki insan örneği elbette kadın mücadelesine örnek olacak olan Nergis.

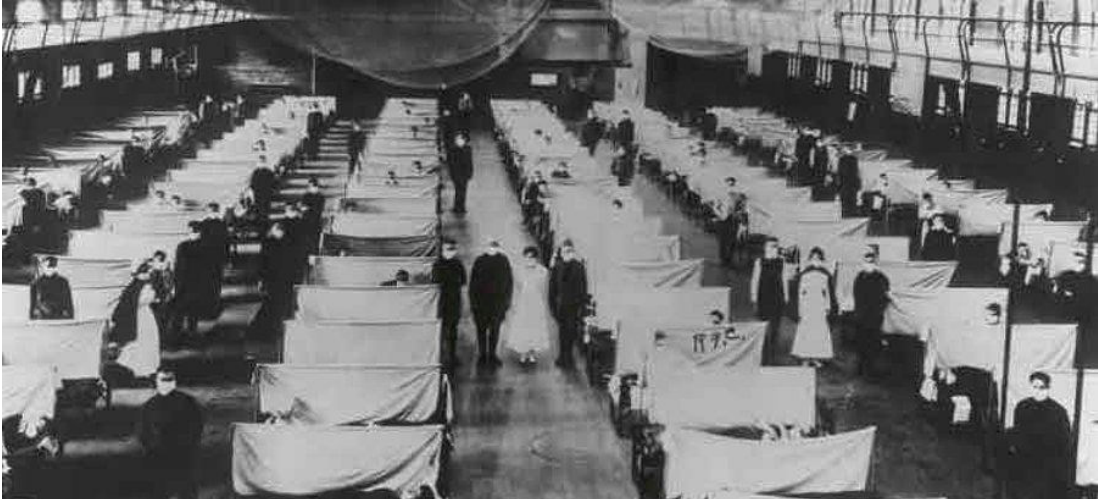
Nergis sadece bir roman karakteri olarak bilenmemiş, çalışan ve toplumsal mücadelesi olan bir kadın yazar olarak da dikkatleri çeken bir karakter. Duyarlı, mutsuz ve ütopyasından gerçek dünyaya bir şeyler taşımaya çalışan bir karakter. Tabiatla ortak bir izlek kurmayı başardığı bu kitapla da Latife Tekin deneyleyen bir yazar olduğunu gösteriyor. Böylece edebiyatın yaşama, yaşanmışların da edebiyata sürekli bir dönüşümle sıkı bağlarla bağlı olduğunu da gösteriyor. *Manves City*'nin *Sürüklenme*'nin içeriği bakımından patladığı kitap olduğunu da belirtmeliyim. Sosyal insanın gerekliliğine inanan, ciddi betimlemeler ve anlatımıyla buna inancını gösteriyor. Gerçekçi bir dönüşümselciliği aktifleştirme çabasıdır da bir yandan. Her ne kadar içgüdüsel tetikleyicilerin yazmaya ittiği durumun dışında pek değerlendirilemez dursa da, Latife Tekin *Sürüklenme* ve *Manves City*'de dünya düzeninden rahatsız bir sosyoloğun dikkatini çekebilecek her şeyden ve olması gereken her şeyden söz ediyor. Anlatım ve üslup olarak birbirinden uzaklaştıkça konuları bakımdan kardeş denecek kadar yakın birbirlerine bu iki kitap. *Sürüklenme* teslimiyetin, çaresizliğin, çağına rehin olmanın hikâyesiyle yürürken, *Manves City* bu kötü çağ ile mücadele etmenin yollarını arayan bir hikâye ile yürüyor. İlk kitapta yoksul insanların teslimiyeti ikinci kitapta ise tabiatın ele geçirilmeye çalışılması tam da günümüzün reel politik

ve yıkıcı yönetimlerinden söz ediyor. Burada kısacık da olsa Grup Yorum solisti Helin'den söz etme gereği duyuyorum. Türküsünü söylemenin mücadelesini verirken az önce 288 günlük ölüm orucunun sonunda yaşamını yitirdiğini öğrendiğim ve mücadelesinin de tıpkı tabiatın, tıpkı yoksulların, kadınların mücadelesiyle aynı olduğunu ve iktidarların, dünyayı ince bir hastalık gibi saran yönetimlerin toplumlara, şehirlere, ormanlara, hayvanlara, insanlara neler yaptığının canlı bir örneği olarak ondan söz etmiş olmak istiyorum... Öyle ya, türkü söyleyenlerden bunca korkanlar mücadele eden, yoksulluğa ve bu bozuk düzene başkaldırmaya çabalayanlara ne yapmaz ki. İşte bu STK'ların, bireysel direnişlerin, ciddi örgütlenmelerin bir kez daha ne kadar gerekli olduğu durumudur. Latife Tekin'in her iki kitapta da yazmak eylemine sığdırdığı da budur. Mücadele, yeni dünya, insanı ve tabiatının değişimlerle sindirilmediği aksine yeniden güçlenerek ayağa kalkması gerektiği telkini... Her iki kitapta da insanın ağırlığını kaybetmemesi temelde en büyük temennisi olmuş Latife Tekin'in. Çünkü bir yerde tam da şöyle diyordu, ...ağırlığını kaybeden insan nerede boşluk açılrsa oraya savrulup gider. Gelişen şeyin teknoloji değil, kötülük olduğunu söylüyor aslında durmadan.

Açıkçası insan yaşamıyla ilgili sosyal inşacı yaklaşım, bireysel yaşamlara yönelik yeni bir boyut getirdiği için verimli olmuştur. Latife Tekin, farkında mı bilmem, her iki kitabında da bu yaklaşımı kullanmıştır. Sıkışan insanların çocukluklarına, ne kadar yetersiz olsa da yoksulluklarına kaçıp saklandığını, geriye gittikçe daha mutlu olduğunu yazmıştır. Bugün hâlâ postmodern düşünürler bu yaklaşımın yeterince uzağa gitmemiş olduğunu savunabilirler. Oysa uzaklaştıkça yenilenen, değişen hiçbir şeyin insanı mutlu eden şeyler olmadığını söyler Latife Tekin. İlerledikçe yeniliğin değil, dünyanın sonunun geldiğini gösteren her iki kitabı da insana değişimin sadece konumsal olduğunu, konumun değiştikçe yenilmediğini, köhnediğini söylüyor. Aslında bütün bunlar bir tür yıkım. Bu dünya, bu düzen yıkılacak ki, yeniden kurulsun. Latife Tekin, her iki kitabında da bak! diyor. Gör, duy artık, ayağa kalk! diyor. Bireyin delirmenin eşliğindeki halinden o da toplumu sorumlu tutuyor. Çünkü toplum kendi iradesiyle yarattığı iktidarlara teslim olmaktan başka bir şey yapmıyor. Latife Tekin'in her iki kitabı da ihtimallerin değil, ihmal edilmişlerin, ötekilerin, ötelenmişlerin, çiğnenmişlerin kitabıdır.

SALGIN ZAMANA- NINDA SANATIN ÇIKAR YOLU

Selim ÇİZMECİ

Sanatın yaşamla ilişkisini derginin önceki sayısında detaylıca anlatmaya çalışmıştım. Özetle; “sanat yaşamın belleğe dönüştürüldükten sonra başka bir formda aktarımıdır.” Dolayısıyla sanatın atölye alanı yaşamdır. Nerede yaşam varsa orada sanat mümkündür. Sanatçının işi; yaşamı ve yaşamsal olanı yeniden yorumlamak, bu yorumu da insanın bilincine taşımaktır. Bunu reddeden ve sanat iddiasında bulunan herhangi bir üretim veya üretici kendi gerçekliğini tartışmaya açar. Bu bağlamda bir sanat eserini değerlendirirken yaşamdaki karşılığına bakarız. Eserin bunu nasıl verdiğine göre beğenimiz de şekillenir.

Tarih boyunca sanat, en güçlü atılımlarını, yaşamın en hareketli olduğu zamanlarda gerçekleştirmiştir. Buna en iyi örnek İkinci Dünya Savaşı sonrasıdır. Kuşkusuz bu savaş, tarihin gördüğü en büyük trajedidir. Elbette ki onu bu kadar trajik yapan, savaşın doğrudan veya dolaylı etki ettiği hayatların sayısı değildir sadece. İkinci Dünya Savaşı’nın dehşetini arttıran asıl unsur küresel tanıklıktır. Kameranin yaygınlaşmaya başlaması ve bir medya iletişim aracı olarak kullanılabileceğinin fark edilmesi üzerine dünya küçülmeye başladı. Devrimden sonra Sovyet rejimi, kamera yoluyla dünyayı daha da küçültmenin bir yolunu buldu. Kamerayı bir propaganda aracı olarak kullanarak kitlelerle teması artırdı. 1922 yılının Haziran ayında Dziga Vertov, Elizaveta Svilova ve Mikhail Kaufman’ın ortak işleri olan ve 23 parçadan oluşan Kino-Pravdalar, ülkenin en ücra köşelerine, en تنها köylerine kadar gidip oradaki

yaşamı merkeze taşıırken Sovyet propagandasını da taşraya taşıyordu. Köylerde çekilen görüntüler şehirlerdeki sinema salonlarında izletiliyor, böylece kitlelerin birbirine dair daha fazla aktarımında bulunmasını sağlanıyordu. Burada amaçlanan ise kitleleri ortak duygularda buluşturmaktır: Vatan, millet, bayrak, rejim...

Kino-Pravda, teknik açıdan da gazete ve afişlerden daha etkili bir yöntemdi. Halkın büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmediği bir dünyada elbette ki görüntünün etkisi daha büyük olacaktı. Görüntünün etkisi Avrupa'daki diğer rejimlerde de fark edilince evlere televizyon girmeye başladı. Devlet ajanslarına kamera tesis etmek ve sinemaya ödenek ayırmak gibi politikalar rağbet görür hâle geldi. İkinci Dünya Savaşı'nın arifesinde Hitler, bu uygulamaların dozunu arttırdı. Tek bir görüntü vermek için Paris'e kadar gelip Eyfel Kulesi'nin önünde kameralara poz verdi. İkinci Dünya Savaşı'na girildiğinde, dünyanın bir ucunda yaşanan en küçük olay birkaç gün içerisinde kitlelerin görüntülü olarak tanıklık edebileceği bir erişilebilirliğe geliyordu artık. Tanıklık artıyor, tanıklık arttıkça tepkiler şekilleniyor, tepkiler oluşukça da çarpışmalar şiddetleniyordu. Şiddet yeni tanıklıklar, tanıklıklar yeni tepkiler doğuruyordu ve korkunç bir acı sarmalının içerisinde hallaç pamuğuna dönmüştü zihinler.

Kameranın etkisiyle dünya küçülürken tersi yönde bir hareketlilik de vardı. Dünya dışına çıkmanın sınırına kadar yaklaşmış, artık dünyayla yetinemeyen ve ona sığmayan bir teknoloji ve bilim atağı da mevcuttu. Bunu belki de tarihin insana verdiği bir kaçış veya çıkış umudu olarak okumak gerekiyor. Küçücük ve gittikçe vahşileşen bir dünyada hap-solmuş milyarlarca insan için sağlık alanındaki gelişmeler kitlelere dayanç sağlarken, astronomi alanındaki büyük atılımlar da artık içine sığlamayan dünyadan kaçış umudu doğuruyordu. Bu, insanları bir nebze olsun rahatlatıyor ve yaşantının sürmesine, tanıklığın artmasına neden oluyordu. Daha çok ölü, daha çok yıkım, daha çok vahşet görüntüsü gittikçe her tarafa yayılıyor ve insanların hafızaları birer morg odasına dönüşüyordu.

Evet, belki sayısal verilere bakarsak da tarihin en büyük katliamıydı bu savaş ama ne Fransız Devrimi'nin ne vebanın ne de dünya tarihindeki diğer kırılmaların ardından böylesi kökten bir bilinç bulanması yaşanmıştı. Fransız Devrimi'nin dünyaya yayılması asırlarca sürmüştü. Veba salgınında insanlar sevdiklerinin neden öldüklerini bile bilmeden geçiriyordu günlerini. Bu insan ilişkilerinin ve algı dünyasının olduğu gibi sürmesine çok da zarar vermiyordu. Zarar verecek aşamaya gelene kadar da dünya bambaşka bir yere dönüşmüş oluyordu çoktan. Hafıza, yaşantıyı çok geriden takip ediyordu. Oysa İkinci Dünya Savaşı'yla beraber hafıza ile yaşantı arasındaki mesafe oldukça kısalmıştı ve insanlar neredeyse aynı anda tanıklık ediyordu dünyanın seyrine. Böylece

yaşanan trajedi daha çok insanın özel alanına giriyordu.

Tüm bu tanıklıklar, ana malzemesini yaşamdan alan sanatta da ciddi ve büyük kırılmalara sebep oldu. Sanatın tüm alanlarında, Rönesans'ı defalarca katlayabilecek etkide bir değişim sürecine girildi. Öyle ki sanatın herhangi bir alanında aynı anda birçok yeni fikir görünür olabiliyordu. Beckett, Brecht, Dali, Picasso, Celan, Aragon, Metzinger, Picasso ve benzeri çok sayıda edebiyatçı ve sanatçı küresel çaptaki bu trajediye tanıklık etmişler, buna dayanarak da sanat algısının artık değişmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bugün birçoğumuzun sanat algısının mimarı olan bu isimler, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcılığına tanık olmuş ve birçoğumuzun mevcut sanat algısının temellerini atmış isimlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'na giderken yaşanan sürecin benzerini bizler de onlarca yıldır yaşıyoruz. İnternetin icadı ve sosyal medyanın keşfiyle kameranın hızından çok daha hızlı bir tanıklık sürecine girdik. Dünyanın herhangi bir yerindeki yaşantıya haber ajanslarından, devletlerin istihbarat teşkilatlarından daha hızlı ulaşmaya başladık artık. İçinde yaşayan yaklaşık 7 milyar insanın birbirine bu kadar yakın olduğu, hayatların bu kadar iç içe olduğu bir dünyada artık devletler ve onların araçları insanların tanıklıklarını bastırabilecek güçte değildir. Dolayısıyla kamera çağının sanat anlayışı da artık hükmünü yitirmek üzeredir. Zira tüm dünyayı kasıp kavuran COVID-19 salgınıyla her gün binlerce insan yaşamını acı içerisinde yitirirken ne devletler ne teknolojiler ne de sanat bu trajediye hazırlıklıdır.

BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, COVID-19 nedeniyle dünyanın İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en zorlu krizle karşı karşıya olduğunu söyledi. Guterres'in bu beyanı bir çağrı olarak da okunabilir. Her gün binlerce insanın trajedisine tanıklık ettiğimiz bu salgına karşı sanatçılar da mevcut sanat algısına müdahale etmeli, bir dönüşüm sürecine girmelidir. Aksi hâlde; yaşantıyla arasındaki mesafeyi neredeyse tamamen kapatan hafıza, yaşantının hızını yakaladığında şizofren devletler, şizofren toplumlar ve şizofren bir sanatla karşı karşıya kalacağız.

ARAF TA BİR GECE

Mustafa OKUMUŞ

Gecenin sessizliğini delen, nereden geldiğini anlayamadığı gürültüye uyandı. Aslında uykusu ağırdı ama gece, uykusundan daha yoğun bir şekilde birden bire üzerine çökmüştü. Rüya gördüğünü sanıyordu. Açmayı başaramadığı sağ gözünü, tüm gece yastığın altına sokmaya alıştığı sağ eliyle kaşıyamayınca, beceriksizce yumruk yaptığı sol eliyle kaşındı. Gözünün şakağına yakın tarafından süzülen bir damla yaş sarkık kulak memesinde asılı kaldı. En son ne zaman ağladığını düşündü bir süre. Ağlamamı beklemiyorsunuz herhalde, demişti aynanın karşısında, yaptığı onca şeyi yıllar sonra bir bir önüne serdiklerinde. İlk ve son itirafı o. Kendisinden başka kimsenin duymadığı bir itirafın pek bir anlamı olmadığını da kendine itiraf edememişti. O gün, bir başkasının yaşamında ufacık bir iz bıraksa derbeder olacağı, hayatının kalanını gözü kapalı, cömert bir hayırsever gibi bağışlayıp, kendini toprağın emin kollarına bırakacağı olayların tümü en gerçek haliyle, tekrar tekrar baştan oynasa da bir damladan fazlası yürümemişti gözlerine. Kararsız, iki gözden birini tercih etmiş olmanın kırık tavrı üzerinde, kirpiklere tutunarak vazgeçmenin hayaliyle tutuşan bir damlanın akışını da ondan başka kimse fark etmemişti.

Tek gözünü aralayıp dipsiz karanlığı gördü. Uçsuz bucaksız, başsız yitimsiz bir karanlığı görmenin, gerçekten görmek olup olmadığını düşündü. “Böyle bir karanlık görünmez, gördüğün bir şey yoktur, karanlıksa belki hâlâ gözlerini açmamışsındır, ya uyuyorsundur ya da belki ölmektir bu.” diyordu içinden yabancı bir ses. Susturdu. Karanlığı anlamlandırmaya çalışırken perdeleri çekip çekmediğini düşündü. Hatırlayamadı. Zaten perdeler sokak lambasının içeri bir şekilde sızmasına hiçbir gece engel olamamıştı. Hatta bazı geceler uyku tutmayınca sokak ışığının sanatsal gölgelemeleriyle, yaşına başına bakmadan kendine masallar uydurur, dudağında eğreti duran bir tebessümle, çocukluğunun hatırasıyla yoğurduğu zihninin uykuya dalmasını beklerdi. Bazen gölgeler babası gibi upuzun oluverince; ihtiyar, içi geçmiş, sarkık bedeni birden gençleşir, küflenmiş, kokuşmuş ruhu tazelenirdi de gölgenin sırtına atlayıp, sıcak yaz akşamlarında, cıvıl cıvıl sokağa aldırmadan kafasını gökyüzüne kaldırıp yıldızları izleyerek dondurma yemeye giderdi. O gecelerin sabahında buruk bir hisle uyanır, çocuksu mutlulukların ne kadar uzakta kaldığını düşünürdü gün boyu. Bir fotoğrafta tatminsiz bir anı, bir anıda hissiz ve silik bir görüntü gibi dokunamadığı tekrarsız anların, yaşamının son demlerinde beynini istilaya hazırlanacağından korkar, ne olursa olsun bu günde kalmak için çırpınırdı. “Anılar ara sıra hatırlanmalı.” diye mırıldanır sonra, “Bazılarıysa hiç hatırlanmamalı.” diye düzeltirdi kendini. Kuralları olan biriydi. Hayatının her ânını ince ince planlamış, hiçbir adımını dayanaksız atmamış, yaptığı hiçbir şeyden pişmanlık duymamıştı. Pişmanlığı bir zayıflık olarak görür, fütursuzca yaşayıp gidenlerin bu batağa düşeceğini söyleyip, her ortamda kendini över, özür dileyen birini görse acımasızca keyiflenir, ona karşı kusuru olanları asla affetmez, onları geçmişin karanlığında tozlanmaya bırakırdı.

Karanlık ağır ağır içine sızıyordu sanki. Kıpırdanmaya çalıştı yatağında. Bastırdığı tedirginliğini bir kenara fırlatıp atmak için elektriğin kesildiğini düşünüp söylenmeye başladı. Her şeyin kör

total ilerlediği bir dünyanın imgesi gibiydi elektrik onun için. Sık sık kesilir, kesildikçe söylenir, söylendikçe köpürür, içine sığmaz taşardı. Duvarlara tutunarak mutfağa gider, buzdolabını açıp, boş yumurtalık gözünde duran ilaç kutusunu çıkarır, zangır zangır titreyen elleriyle bazen bir iki hapı düşürür, yerden toplayana kadar kan ter içinde kalır, o halde suyla uğraşamayacağını farkına varıp, hapı kuru kuru ağzına atardı. Boğazından geçirene kadar hızlı hızlı yutkunur, midesine inince sessizleşir, kanına karışınca rahatlayıp kendini yatağa atardı. Yataktan kalkar kalkmaz eski masasının çekmecesinden bir kâğıt çıkarıp, defalarca gönderip bir cevap alamadığı, eski dostu Salih'ten inceliklerini öğrendiği dilekçelerden bir tane daha yazar, ertesi gün teslim etmek üzere bir kenara koyardı.

Mutfaktan gelen, küçük bir tekne motorunun tek düze ritmini sahiplenen, ihtiyar buzdolabının yankılanan sesi elektriğin varlığının en gürültülü kanıtı oldu. Pörsümüş, içi onun gibi lime lime olmuş yataktan iki eliyle güç alıp doğruldu. Ayaklarını yataktan sarkıtıp kalkmak için dizlerinden güç almaya niyetlendiğinde özenle ütülenmiş kumaş pantolonundaki çizgiyi hissetti. Pantolonunu neden çıkarmadığını, o halde nasıl yatağa girdiğini hatırlamaya çalıştı. Hatırlayamadı. Zaten pijamalarını giyip yatığına emindi. Elbette bunun bir rüya olduğuna da. Ne işi vardı pantolonla yataкта. Hiç âdeti değildi. Titiz adamdı. Ne olursa olsun üstüyle başıyla yatağa girmezdi. Hiç girmemişti. Pantolonun ütüsünü bozmamaya özen göstererek, uyuşuk sağ elini kullanmadan, ufak ufak cimcikledi bacaklarını. Rüya da olsa canı kıymetliydi. Uyanmayı bekledi, uyanmadı. Uyumayan birisi uyanamazdı. Canı acıyınca şaşırdı. Sesler hâlâ devam ediyordu. Ayağa kalkıp alışkın hareketlerle terliklerini giymeye çalıştı. Karanlığa alışan sol gözünü ayaklarına dikti. Botlarla yatmıştı. Dışarı çıkarken bile bot giymezken, neden botlarla yatmış olabileceğini düşündü. Sonra zaten botu olmadığı aklına geldi. Ayağındaki ağır botların varlığı onu iyice hafifletti. Bir rüyanın içinde olduğuna emin bir şekilde ayağa kalkıp pencereye doğru yürüdü. Sol eliyle perdeyi araladı. Tek gözüyle hızlıca zifiri karanlığın içinde bir şeyler görmeye çalıştı. Tek bir ışık yoktu. Gökyüzüne doğru kaydı sol gözü. Boşluk. Sonsuz boşluğa baktı bir süre. Başı döndü. Midesinden yükselen telaş dayanılmaz hale geldi. Pencereye boşaldı midesi. Ne yediğini hatırlayamadı. Düşmek için sağ eliyle perdeye sarıldıysa da gözleri kararınca perdeyle birlikte yere yığıldı.

Ağzında garip bir tatla açtı sol gözünü. Diliyle dudak-

larını yokladı. Nemli toprak tadına çocukluğundan aşinaydı. İlkokula başlayana kadar köyde anneannesinin yanında yaşamıştı. Bazen taş evin ufacık bahçesinden topladığı solucanları parça parça bölüp yeni solucanlar yaratır sonra yaktığı ateşte nasıl yandıklarını izler, bazen kaplumbağaları yakalayıp sağlamlığını denemek için bulduğu taşlarla kabuklarına defalarca vurur, bazen komşu kümeslere girer çatlamak üzere olan yumurtaları çalardı. Çocuk aklıyla, kısıtlı imkânlarla büyük bir eğlence dünyası kurmuştu kendine, kendi zalimliğince. Hafta başı geldi mi anneannesiyile birlikte tarlaya gider, anneanesi çalışan köylülerin arasında dolaşır yevmiyeleri dağıtırdı, o bir köşede gizlice avuç avuç toprak atardı ağzına. Toprakta onu çağıran bir şey vardı. Onunla bütünleşmek, ona doymak, doyabilmek hatta kendini ona vermek istiyordu. Acemi düşünceleriyle bunu söyleyemiyor ama toprağa bunu hissettiriyordu. Çocukluğunu anmak istercesine ağzının içinde dolaştırdı toprağı. Yutmadan önce suyunu emdi. Tadına varınca iyice keyiflendi. Ağzında kalan toprakları ağır ağır çiğneyip parça parça yuttu. Ne karanlık ne sesler umrundaydı artık. Gözünü kapattı. Bir süre yalnızca toprağı düşünüp, kokusunu duymaya çalıştı. Zifiri karanlığın içinde bir aydınlık doğdu hayallerine. Kalkmaya niyetlendi. Üzerindeki perdeyi sıyrıp yana koydu. Günlerdir yattığı yerden kalkmamış gibi hissetti. Vücudunun her bir zerresi et keşiğı olmuşçasına sızlayınca sırtını hafifçe oynattı. Birer iğne gibi delen sivri taşlar canını yaktı. Sivri taşlar. Bir önceki uyanışını hatırlamaya çalıştı. Yataktaydı. Uyanmış mıydı yoksa hâlâ devam eden bir rüyada mıydı, emin olamadı. Kâbus, karabasan her ne ise bilincinin yersiz ve kötü bir şakasının içinde olduğunu düşünüp, dudağının kenarından girip çıkan kurtçuklara aldırmadan gülümsedi. Kendinden emin bir şekilde gözünü kapatıp uykuyu bekledi. Gelenin ne olduğunu anlamadan karanlığın içinde bir boşluğa yuvarlandı.

Yemyeşil bir düzlüğün ortasındaki ağaca sırtını dayamış, çift sıra dolanan sürüyü izliyordu tek gözüyle. İleride düzlüğü bozan ufak bir tepe vardı. Altındaki mağara dikkatini çekti. Irili ufaklı koyunları mağaraya doğru sürdü. Karanlığın içine girmekten korkan koyunların içgüdülerini, daha büyük bir korkuyla yatıştırmak için koyunların hemen önünde bir ateş yaktı. Ateşin harı uzaktan tüylerini üterken koyunlar içlerindeki garip endişeyi hissedemeden mağaraya girdiler. Yanabilecek ne varsa toplayıp ateşe atmaya başladı. Giderek büyüyen ateşi içindeki hissetmek tuhaf bir haz veriyordu. Gökyüzüne doğru uzayan yakıcı

sonsuzlukla birlikte o da büyümeye başladı. Elleri besili bir büyükbaş kadar olmuştu. Mağaranın girişine doğru ufak bir adım atıp geride bıraktığı devasa ayak iziyle gururlandı. Açlığıyla birlikte öfkesini, kinini, hiddetini hissetti. Hiç düşünmeden mağaraya elini daldırıp iki koyunu yakaladı. Koca ellerinin arasında tuttuğu koyunları gülümseyerek birer sopaya geçirip ateşin üzerinde döndürdükten sonra ağzına hızlıca attı. Açlığı geçmemişti. Neye aç olduğundan emin değildi. Sonsuza değin yese de doyabilecek mi, bilmiyordu ama üç koyun daha yakalayiverdi. Bu kez ağır ağır çiğneyerek yedi. Doymuyordu. Büyüdükçe daha fazlasını istiyor yedikleri bir türlü yetmiyordu. Susamıştı. Etrafına bakınıp bir damla bile su göremeyince koyunlardan birinin kanını içti, yudum yudum ağzında dolaştırarak. Biraz sakinleşince devasa bedeni yorgun düştü. Koyunların kaçmasını engellemek için mağaranın girişini kapatacak şekilde yere uzanıp gözüne düşen yıldırımın acısıyla uyanana kadar derin bir uykuya daldı.

Gözünü açtığında gökyüzünün çağırın kül rengini görürnce tedirgin oldu. Kâbus sona ermedi, diye düşünerek sağ elini inceledi. Küçülmüştü. Ama bir gariplik hissediyordu hâlâ. Sanki bir yere hapsedilmiş gibiydi. Her şey üstüne geliyormuş da köşeye sıkışmış gibi bir boğulma hissi çörekledi ruhuna. Sağına soluna baktı. Toprağı gördü. Derin ve daracık bir çukurun içindeydi. Anlayamadı. Bir ses duydu sonra. Anlatmasını söylüyordu. Ne anlatacağını bilemedi. Neyi öğrenmek istediğini sormak istedi. Korkunun tereddüde galip geldiği o kısacık anda ağzından hece hece dökülen soru yerini buldu.

Sonsuz bir çığlık gibi çınlayan cevabın her cümlesi başka bir ağızdan çıkmış, her harf bir kurşun gibi ölüme yaklaştırmıştı onu. Gülümsedi. Kesik bir kahkaha çıktı ağzından. Yakalamak istercesine kapattı ağzını. Kısa süren sessizlikten sonra elini çekip içini dolduran, tüyler ürperten, yoğun bir duman gibi görünen kahkahasını saldı. Güldükçe ağzından alevler çıkmaya başladı. Uykusundan uyandırılmış ejderha gibi açıldı, gerindi, dinçleşti. Alev alan çukurda sarkık derisi gerildi, gençleşti. Gençleştikçe kapanan gözü de açıldı. Bir anda göremediklerini de görür oldu. Geçmişe doğru büküldü zaman. Aniden onları gördü. Çukurun içinde ağır ağır ona doğru sürünen bedenler. İçinden taştan bir güç, zalimane bir cellat gibi tekrar tekrar kırdı o bedenleri.

Çakan şimşekle birlikte bir anda çukurun içine yanık toprak dolmaya başladı. Hızla yükselen toprak kalçala-

rına kadar gelmiş, ayaklarını hareket ettiremez olmuştu. Başkalarının hayatlarında bıraktığı derin, amansız, silinmesi imkânsız izleri düşündü. Öyle ya da böyle ne yaptıysa içinden öyle geldiği için yapmıştı. Eğer bir Tanrı varsa beni o yoğurdu bütün bu hislerle, diye mırıldandı gülümseyerek. Zalimsem ondandır. Kinim onun tohumu, nefretim onun fidanıdır. O değil mi ki her şeyin en çoğuna sahip olan. İçimde o çoklukların kırıntısından kalmışsa benim suçum mu, dedi haykırırcasına. Kendini var olan her şeyden ve var edenden daha büyük gördüğünün farkında değildi.

Toprak göğsüne doğru vardığında ölüm korkusu tüm hislerinin önüne geçti. Ağlamaya, yalvarmaya başladı birdenbire. Alaycı bir tebessümle baktığı tüm o insanlar gibi ağlıyor, aciz bulduğu ölüm korkusunu iliklerine kadar yaşayıp hayata tutunmak isteyerek yalvarıyordu. Defalarca özür diliyor, hissetmeyi başaramadığı bir pişmanlığı haykırıp, merhamet dileniyordu.

Onların hiçbirini duymamıştı, ölüm fermanlarını imzalarlarken. Analarının babalarının toprağın altına koymalarına dahi müsaade etmediği, kim bilir nerelerde parçalanmış, üzerine kat kat harç boşaltılmış bedenleri, yiterken bile mağrur bakan ruhları, ağıtların kahramanlarını duymak istememişti. Onu da duyan olmadı. Sesi kimseye ulaşmadı. Kulaklar tıkandı, gözler kapandı. Boğazına kadar gömülmüşken, tek bir göz belirdi kara bulutların arasından. Koskocaman. Kafasını kaldırıp sustu. Gözleriyle yalvarmaya başladı. Yaptığı ne varsa o gözün gördüğünü anladı. “Vicdan.” dedi içinden, kendine yabancı bir ses. Sonrası derin bir sessizlik oldu. Dudaklar mühürlendi, nefesler tutuldu.

“Merhumu nasıl bilirdiniz?” diye soruldu, geçmeyen acılara tutsak edilip yarım bir hayatla yetinmeye çalışanlara. Yıllar sonra inanmak, unutmak istedikleri günlerin üzerine toprak atmak, gözleriyle görüp rahatlamak için gelen kalabalıktan çıt çıkmadı.

ÇOCUKLAR...

Ali Rıza GELİRLİ

İnsan türünün yeniliklere en açık çağıının, bebeklikten itibaren ilk beş yılı olduğunu söylüyor bilim insanları. Yetişkinlik ve yaşlılık çağında adeta tek renge tapan dindar; tek ses çıkaran bir düdük olup çıkıyor kişi. İnsan yaş aldıkça büyümüyor, kısalıyor, daralıyor aslında zihin olarak. Bebekken kendi seçtiği yöne giderken, yetişkin (yetişkin ne demekse) olunca başkalarının seçtiği yöne gider oluyor. Zira gerçekte de, gerek dini inancı, gerekse de ideolojileri kendi seçimi, tasarımı değil yetişkinlerin. Çocuklar yolu, büyükleri gibi herkesin seçtiği yerden yürümüyor; kendi seçtiği yerden yürüyorlar. Onun için çocuklar en iyi kâşifler. Öğrendikleri her şey kendi buluşlarıdır. En basitinden, hatayı iğne gibi batırırlar tenlerine; denerler ve öğrenirler. Denemeden, teste tabi tutmadan hataya “hata” demezler. Başka herhangi bir konuda, biri için “hata” olan diğeri için “hata” olmayabilir zira. Hatanın kriterini kendileri koyarlar, başkası değil.

Çocuklar neden yapılmıştır, biliyor musunuz? Etten ve kemikten çok, camdan ve ruhtan yapılmıştır. Bir kez kırıldı mı tekrar yapışmazlar. Çocukken yazdıklarını ömür boyu temize çeker, yine de bitiremez insan.

Neticede çocukların güzelliğine sığınmış bir türüz. Sanki onların yüzü suyu hürmetine yaşıyor-muşuz gibi geliyor bana. Onların kalbine kolayca girilebilir; sevgi dolu bir dokunuşla dokunmayagörün, hemen açılır kapıları. Yetişkinliğe doğru kilit takılar kapılarına. Sonra bir kilit yetmez, ikincisi... Kişi zenginleştikçe kilitler son teknolojik ürünlerle desteklenir. Artık onların kalbine açılan kapı herkese açılmaz.

Çocukları sevmemin pek çok nedeni var. Biri de şu: onlar kendilerini kendilerine saklamazlar. Şeffaftırlar. Dışından bakınca içini, içinden bakabilirsen dışını görebilirsin. Daha ne olsun... Onlar birer çiçek. Ne var ki onlar diğer çiçekler gibi açmak için herhangi bir mevsimi beklemezler. Yeter ki ışığını, suyunu engelleme...

Ah çocuklar! “Çocuk senin tohumun değil, sadece yeni bir tohum” diyor Nil Karaibrahimgil. Çok haklı! Onlardan öğreniyoruz pek çok şeyi. Yetişkinlere anne-baba oluyorlar bazen. Şayet yetişkinler onlardan bir şeyler öğrenemiyorlarsa, ebeveyn olma hakkını kazanamıyorlar demektir. Hayat bize her an “çıkarmın kalemi kâğıdı, sınav yapıyorum” der. Bunu daha çok çocuklar üzerinden yapar. Pek çoğumuz sınıfta kalırız farkında bile olmadan. Memleketin halinden de anlaşılmıyor mu bu zaten!

Çocuklar içini, büyükler gibi çekistirip durmaz. Kibritini çakar, ateşini yakar. Ne yapacaksa, ne söyleyecekse hemen hayata geçirir. Sinir uçlarının kablolarını geçmişe, geleceğe bağlamaz; şimdinin “kavga”sını yapar. Pek çok yetişkin onun söylediklerini sanki başka bir dile çevirerek anlar. Böylece yanlış anlamış olur. Çocuklar için “yol” önemlidir; gidilecek yerin bir hükmü yoktur. Anda nefes alıp vermek yetmez onlara; âna nefes vermek isterler meraklı ve taze zihinleriyle. Çocuklar kimseye “köşe yastığı” olmak istemezler; bunu beceremezler de zaten. Hep birilerinin kendilerine köşe yastığı olmasını beklerler. O kadar da kapris olsun artık!

Yetişkinlere de bir çift söz etmeden geçmemeli: çocuğunuzun özen gösterdiğinizi düşünüyorsunuz büyük olasılıkla. Onun, iyi, çalışkan, dürüst, adil biri olmasını istiyorsunuz. Peki, siz, iyi, çalışkan, dürüst, adil biri misiniz? Unutmamalısınız ki çocuk, sizin tüm duygu ve tutumlarınızı zihnine, karakterine kopyalıyor.

Neticede, çevrenizdeki kalplere ne kadar özen gösteriyorsanız, çocuğunuza da o kadar özen göstermiş oluyorsunuz. Bunun farkında olduğunuzu umuyorum. Çocuğunuzun nasıl biri olmasını istiyorsanız, önce siz öyle biri olun. Sizin olmadığınız bir insanlık halini ondan beklemeniz ahlâki mi? Bu yazıyı düşünürken Gandi'nin şu sözü ilham kaynağım oldu: "Dünyada görmek istediğiniz değişimin kendisi siz olun." Ki, çocuklar şansımızken sancımız olmasın.

SON KOR

Yiğit Kerim
ARSLAN

eski! mantarsız şaraplarla dirilttiğimi sandığım ölgünlük
esir ve esriğim, kusurumdur, bağışla

belki benim masalımdır diye sayıkladığım sözcüklerle
artıyor borçlarım, biliyorum ancak bu izler sana inandırılmış
biliyorsun insan elma, baştan aşağı yaprak sana açtığım fitrat
hançerle geçeceğim köprüden, göze aldım
daha görmeden kırdım sunacağınız teselliği
hiçlenip okurken nehir sıkıntıda Tanpınar'ı
hatayı öğrendim tekrar, bir şiirin her gün
var oluşa sürülerek yazılamayacağını
bekledim şu kor düşse bir defa da bana
kâinata bir zerre olmamdan aldım gücü
o pencere kenarıydı herkesin suskusunda
bir upuzun anı kaldı geride, boşlukta sararan

bayramları ellerine uyandığım annemdin sanki sen
kınımda hevesi adına, kılıcı kendime bileyen fark aşk!

kimsenin müntehir bir ağaç olmasın son sayfası

METİN ERKSAN SEVMEK ZAMANI

Muzaffer CİNEL

- Ben sana değil, resmine aşığıım... Resmin sen değilsin ki! Resmin benim dünyama ait birşey.

Ben seni değil resmini tanıyorum. Belki sen benim bütün güzel düşüncelerimi yıkarsın.

Bu cümleler gibi; içinde aşk ve tutku, korku ve endişeyi aynı anda barındırabilen derin diyaloglarla ustaca kurgulanmış ve Metin Erksan'ın en kişisel filmlerinden biridir "Sevmek Zamanı".

Yönetmenin bu filmi, sinema salonlarında gösterilememiş ve yıllar sonra televizyonda seyircisiyle buluşmuştur. Değeri sonradan anlaşılan bu film, zenginlere ait yazlık evlerde boya işleri yapan "Halil" in (Müşfik Kenter) çalıştığı evlerden birinin duvarında asılı olan fotoğraftaki surete âşık olması üzerinedir. Evdeki işleri bittikten sonra da oraya giderek fotoğrafı seyretmeye devam etmektedir. Fotoğraftaki kadın olan Meral (Sema Özcan) haftasonu tatili için evinin bulunduğu adaya gelir ve fotoğrafına baktığı esnada içeri girer. Halil, ilk defa o zaman suretin aslıyla karşılaşır. Kendi fotoğrafına baktığını gören Meral ilk anda tedirginlik duysa da o günden sonra düşünceli bir hal alır ve bir gün Halil' in çalıştığı diğer eve gider. Evde yalnızca Halil' in ustası olan Mustafa (Fadıl Garan) vardır ve ondan beklemesini ister. Halil sonradan eve gelir ve Meral' i gördükten sonra durumdan rahatsız olarak tekrar geri çıkar. Peşinden giderek fotoğrafına neden günlerce baktığını sorar fakat ondan duymak istediği cevabı alamaz. Halil, bunun resmiyle kendisi arasında olduğunu söyler. Meral köşkte asılı olan fotoğrafını Halil' e getirip bırakır ve İstanbul' a geri döner. Ustası olan Mustafa bu süreç içinde sürekli olarak yönlendirici konumundadır ve onun yanına gitmesini, Meral' le konuşmasını ister. Halil, Meral' e karşı ilgisiz davranmasından pişmanlık duyarak İstanbul' a gider ve babasından kızını ister. Meral' in babası ona karşı iyi davranır ancak zengin bir kızın bir boyacı ile mutlu olamayacağını söyler ve Halil Meral' den ayrılır. Döndükten bir süre sonra Meral' in Başar' la evlenmek üzere olduğunu gazetelerden öğrenir, çarşıdan aldığı gelinlik giymiş cansız bir manken ve Meral' e ait fotoğrafla birlikte

kayığa binerek göle açılır. Zaten mutsuz olan Meral düğünden kaçır ve Halil' in bulunduğu gölün kenarına gider. Halil bir süre sonra fark edip kıyıya yanaşarak onu da kayığa alır tekrar açılır ve kayıktaki fotoğrafıyla birlikte gelinlik giymiş olan cansız mankeni sulara atar. Artık yalnızca fotoğrafın aşıyla birlikte. Onlar gölde dolaşırken bunu kabullenemeyen Başar ikisini de bulur ve kıyıda dürbünlü tüfekle onları vurur. Film, içinde bulunan iki âşığın cansız bedenleriyle ilerleyen bir sandal görüntüsüyle son bulur.

Filmin yapımcılığını da kendisi üstlenen Metin Erksan, Türk sinemasının bilinçli, özgün, ilgi çekici ve entelektüel yönetmenlerinden birisidir. Erksan' ın fotoğraf tutkusunu ve sinemacı kişiliğini ortaya koyan en önemli filmlerinden biri olan "Sevmek Zamanı" zaman içerisinde "kült" olmayı başarmış bir film.

"Sûrete âşık olma" konusunun Doğu Edebiyatında sıkça rastlanılan bir unsur olduğu bilinmektedir fakat ilk olarak Sevmek Zamanı filmiyle Türk Sinemasında işlenmiştir. İçsel çatışmalarla yansıtılan bu tema "aşk" kavramını gerçek ve yansıması arasında tanımlamayı amaçlar niteliktedir. Yönetmenin önceki filmlerinde sıklıkla işlediği "mülkiyet" teması açısından bakıldığında 2005 tarihli "Metin Erksan Sineması" kitabında Birsan Altuner mülkiyet olgusunu şu şekilde açıklar:

"Halil resme âşıktır. Resme âşık olmak demek, o resme sahip olmak anlamına da gelir. Çünkü resim cansızdır ve resimler asla insanı üzmez ve elinizden uçup gitmezler. Bu yüzden Halil'in endiseleri resimdeki kadını tanıdıktan sonra baslar. Çünkü kız canlıdır ve tamamıyla onun olmama ihtimali de vardır. Halil, bu korkusunu 'Ben sana değil, senin resmine asığım, resmin sen değilsin ki' diyerek dile getirir."

Soyut olan "aşk" somut olan "resim" ile ilişkilendirilmiştir. Filmde gösterilmek istenen her iki aşkta somut bir varlığa duyulan aşk olacaktır fakat gerçeğin değişme ihtimali olacağı için kişide korku ve endişe yaratmaktadır. Halil duvardaki fotoğrafla kendisinin de filmde belirttiği gibi zaman geçirmiş ve bu esnada ona anlamlar yüklemiştir. Değişimden ve onun yarattığı aşkı gerçeğinde bulamamaktan korktuğunu şu repliklerle göstermiştir:

"O insanca bakışı bir daha göremem diye bir daha resme bakmaktan korkuyordum. İkinci kez zorlukla baktım resmine. Gene iyilik gene sevgi vardı gözlerinde. Nihayet değişmezi bulmuştum. Resmin benim içime bakıyordu. Benim kendimi görüyordu."

Duvardaki fotoğrafın filmde neden "resim" sözcüğüyle aktarıldığı da günümüz izleyicileri tarafından sorgulanmıştır elbette. O dönemlerde bireysel olarak fotoğraf makinelerinin yaygın kullanılmaması sebebiyle resim ve fotoğraf

kavramlarının karıştırıldığı da düşünülebilir. Fakat benim görüşüm yönetmenin "fotoğraf" yerine "resim" kelimesini kullanmasının bir başka sebebinin de olabileceği ve bunun resim sanatının fotoğrafın aksine çizilebilen, değiştirilebilen ve düşüncelerle oluşturup anlam katarak bir düzleme aktardığı bir çeşit yaratı olmasından kaynaklanabileceği yönündedir.

Filmdeki mekân seçimleri, çekim açıları, etkili öyküleme teknikleri, fotoğrafik sahneler, derin diyaloglar ve aynı şekilde derinlik yaratan ışık kullanımı ile film müzikleri de Metin Erksan'ın estetik ve şiirsel sinemacı olduğunu kanıtlamaktadır.

Mekânlar İstanbul' da çekilecek bir aşk filmi için ilk akla gelecek olan Belgrad Ormanı, Adalar ve Şile' dir. Filmde en sık duyduğumuz klasik batı tadındaki eser Metin Bükey tarafından bestelenmiştir. Zaman zaman batı yaşantı tarzını gösteren bölümlerde de Bach' ın "Toccata and Fugue" eseri duyulmaktadır.

Film ayrıca izleyicisine "Bu film yalnızca erkeğe ait bir aşk ve dramı mı gösteriyor yoksa her ikisi için mi?" ikilemini de sorgulatmaktadır. Konuyla ilgili "Türk Sinemasındaki Kadın Tiplemesi Üzerine Sosyolojik Çözümleme" tezinde Funda Masdar şunlardan bahsetmiştir:

Yüzeysel bir anlamlandırma ile filmi izlediğimizde dramın Halil yani erkek üzerine kurgulandığı düşünülür. Oysa dikkatli bir alt anlam çözümlemesi kadının sosyo ekonomik problemlerini çöze bile cinsel kimliği konusunda belirlenmişlikler arasında sıkışıp kaldığını ve bu sıkışıklık içinde nasıl bir tercih yaparsa yapsın erkek için var olduğunu ve bu varlığın kendi belirlemesi değil; ancak kimi daha çok mutlu edebileceği ile ilgili karakteristik kadın olma sorumluluğu ile ilgili dram yaşanır. Bu dram kadının dramıdır. Halil melankolik masum ve hiçbir cinsel tutku içermeyen platonik aşkı sunarken, kadın kendi cinsel tutkularından da feragat etmek ve kendisini bu temiz ancak patolojik aşka hiçbir seçimi olmadan sunmak durumundadır. Çünkü diğer seçenek başka bir erkeğin haz nesnesi olmayı getirecektir.

Kısacası film için hem Halil' in hem de Meral' in dramı diyebiliriz.

Metin Erksan ve onun en önemli filmlerinden biri olan Sevmek Zamanı için çıkarılabilecek bir çok anlam ve öğrenilecek birçok sinema dersi bulunmaktadır. Yönetmen seyircisine, bir yandan halk hikâyelerinden, masallardan ve Yeşilçam klasik anlatısından tanıdık gelen Anadolu tarzı bir aşkı anlatırken diğer yandan izleyiciye daha derin anlam arayışı içinde olan o yılların Batı Sineması dilini göstermiştir.

KÖR BIÇKI

Hülya TAMZOK

Sabahın köründe uyandık. Eşeğin sırtına heybeyi atıp derin hasır küfeleri sicimle, karşılıklı bağladıktan sonra babaannemin bacak arasını acıtmasını diye palanın üzerine de yumuşak battaniye parçasını serdik. Dedemle babaannem eşeğe, kardeşimle ben küfelere binerek yola koyulduk. Pancar çapası yapmaktan elleri nasırlaşmış dedem, kör bıçkıyla boynunu her dürtüşünde, eşek hızlanmaya çalışıyor, biz küfelerin içinde bir o tarafa bir bu tarafa ağıp duruyorduk. Dedem, her gün dürterdi eşeğin boynunu hafifçe ama nedense bugün at gibi şahlansın istiyordu. İsteddiği olmayınca da sinirleniyor, daha sert, daha hızlı indiriyordu bıçağı paslanmış, ucu kertikli kör bıçkıyı eşeğin boynuna, “Deeeeh” diyerek. Bıçkı yemekten yorulmuştu eşekcik. Tedirgin oluyordum ama bir şey diyemiyordum.

Orta üçüncü sınıftaydım. Başımda, arkaya sıkılmış morlu yazma, ayağımda babaannemin sümerbank basmasından diktiği güllü şalvar, lastik ayakkabı, üzerimde ince bluz vardı. Tam teşekkül etmemiş, yeni dikleşen memelerim belli olmasın diye yeşil yeleğimi giymiş, önünü de boğazıma kadar iliklemiştim. Bazen küfenin içinden başımı yükseltip kardeşimin elini tutmaya çalışıyor, tutamayınca da saçını çekiyordum. “Elim sende” oynayarak, gülüşe konuşa gittik yol boyu. Dedem sinirli bir şekilde, “Susun uşahlar, dölek durun, kızlar yolda gülmez, şapkamı önüme eğdirmeyin benim” deyince gülüşümüzü tutuyor, çıtımızı çıkarmadan sessizliğimizde kalıyor, sonra yeniden bırakıveriyorduk.

O kadar çok bağımız, tarlamız vardı ki, Kapılı, Harım, Çöntüren, Adaş... Eşeğimiz hepsinin yerini bilirdi. Yol üstündeki buğday tarlamız Kapılı’ya gelince durur gibi yaptı, dedeme şöyle bir bakıp “Bunlar Adaş’a gidiyor herhal” diyerek daha bıçkıyı yemeden hareket etti. Adaş’a vardığımızda da yavaşlayarak kararlı bir şekilde durdu. Çok şaşırılmışım. Dedeme, “Eşeğimiz, Kapılı’ya değil de Adaş’a gittiğimizi nasıl biliyor?” diye sorunca, “Eşşek senden ahıllı da ondan” cevabını vermiş, gözüme kötü kötü bakmıştı.

Salkım salkım, çiltim çiltim kara üzümeleri toplamaya başladık. Dedem, eşeğin yularını çözüp yayılsın diye yoncalığın içine sürdükten sonra, anlattı durdu eskilerden: “Babannenizle evlendiğimde on yaşındaydım, o da on dört. Akşamüstleri misafirliğe giderdik. Ben uyurdum. O beni dalına alır, eve getirirdi. Bazen o esnada uyhum açılırdı ama belli etmezdim. Hoşuma giderdi öyle gitmek, çocuhluh işte.”

Güneş on ikiden vuruyordu tepemize. Üzümlerin bir kısmını kurutmak üzere büyükçe örtünün üzerine serip bir kısmını da küfelere doldurduktan sonra babaannemin hazırladığı peynir, domates, salatalık ve yufka ekmeleli azıkla karnımızı doyurduk. Yükümüzü yükledikten sonra yola çıktık. Bu kez sadece dedem bindi eşeğe; kucağına da yolda karşılaştığımız insanlara ikram etmek için, tepeme kara üzüm doldurulmuş hasır sepeti koydu. Bir eliyle sepetin sapından sıkıca tutuyor, diğer eliyle de bıçkıyı eşekciğin boynuna habire indiriyordu. Kardeşimle ben ceylanlar gibi sekiyorduk.

Babaannem ise ıgranı ıgranı geliyordu arkamızdan.

Eve varmamız iki saat aldı. Soluk soluğa kalmıştı eşekcik. Küfeleri alıp ambara koyduk. Buğday çuvallarının dibindeki üzüm köftürü küpleri, tavanda ipe asılı “Güp Düşen Armutları,” sandıklardaki elmalar, kurutulmuş şekerpare yarmaçaları ortalığı mis gibi kokutmuştu. Üzümlerin bir kısmını hevenklere bağlamak bir kısmını da pekmez yapmak üzere iki ayrı köşeye yığdık.

Eşegimizi, danayla sıpanın bulunduğu ahıra çektim. Ak-sayarak yürüyordu. Dikkatlice baktığımda, nalının düştüğünü gördüm. Ayağına batan dikenleri çıkardım. Battaniye parçasıyla birlikte palanı, semeri indirdim. Sırtı yağmur yemiş gibiydi. Takasına taze yonca, yalağına su koydum. Ne yedi ne içti. Aç olduğunu biliyordum. Elimle boynunu sıvazlayarak, “Hadi ye gözleri sürmelim” dedim. Avucumun içi kıpkırmızı olmuştu. Eteğimin ucuyla boynundaki kanı silmeye çalıştım. Dinlenmesi gerekiyordu. Ertesi sabah erkenden Harım’a gidecek, elma ağaçlarımızı ilaçlayacaktık. Bu kez ilaç makinesini taşıyacaktı.

Birden, yüksek perdeden anırarak, uyuyan sıpasının ayakları üzerine yığıldı eşekcik. Vurulmuş gibiydi. Sonra gözlerini gözlerime çevirip uzun uzun baktı; yakınmadan, küskün küskün. Yanaklarından birkaç damla yaş süzülüyor, bana bir şeyler söylemeye çalışıyordu. Babaannemin süt sağdığı, arkalıksız tahta iskemlenin üzerine oturup elimi boynuna koydum, “Sabah hiç olmasın,” diyerek. Sıpası, annesinin yanına gelip başını yaladı. Hiç sesi çıkmıyordu eşekciğin. Karanlığın içinde bir çift kara göz hafifçe parlayıp söndü. Gece yavaş yavaş örttü üzerimizi.

Yağmur- lardan

Hasan TEMİZ

Ilık bir yağmur ilışirdi gecenin saçlarına
Yepyeni kelimeler uzardı bana doğru
Tedirginliğini bir dağda dillendiren gölge
Karanlık sularından gözlerime
Utangaç çocuklar büyütürdü

Ilık bir gece ilışirdi yağmura
Gök yürürdü alnımın çatısına
Çünkü alnım göğü ölçmekle meşhurdur
Çünkü temize çekmek için adımı
Saçlarımı mümkün kıldım yağmura

Beni boşlukla biçimleyen soru
Beni uykulardan alıp caddelere bırakan esrar
Ey aldanış, uzun yutkunma
Yüreğimde tıkırdayan kış
Yüzümde linç edilmiş şarkıları çocukluğumun
Bana yürümeği öğretene yol...
Hepsi hayatımın evine kurulurdu

Saçlarım bir sağanakla taralı
Saçlarımdan gürültünün tozu dumanı kalkıyor
Gecenin kollarında büyüttüğüm vakitler savruluyor
Ve sular beni dünyayı aşındırmakla hatırlıyor
Ben koştururum dünyayı, koştukça bir jilet kıpırdar dilimde
Yaşamın ve yağmurun inleyen bir hayvanıym ben
İçimde katranlaşan telaşa yağmurun atını koştururum
Bir inat benimle yaşıt, hey kalbim bu inatla kardeş

Sevgilim, beni anla, beni yağmurla, beni ayıkla, beni kaşıkla...

Ilık bir bulut silahını çekerti
İncecik tanrılar doğururdu
Ve tertemiz bir yağmur sürerdi namluya...

Artık vurulabilirdim.

Sevgilim beni sağanakla ele geçirdin.

OTELLO KÂMİL'İN SON PERDESİ

Samet KARAHASANOĞLU

Şehrine modern bir itfaiye teşkilatı kazandırmak isteyen ve bu hususta incelemeler yapmak üzere Paris'e giden İstanbul Belediye Başkanı Operatör Cemil Topuzlu, oraya kadar gitmişken İstanbul'da kurmayı düşlediği tiyatro okulu için araştırmalar yapmayı ihmal etmez. Çiçeği burnunda belediye başkanı, İstanbul'a döner dönmez fikrini belediye meclis üyelerine açtığında olumlu tepkiler alır ve bunun üzerine meclis, bir tiyatro mektebinin kurulması için bütçesinden yıllık 3000 Türk Lirası ödenek ayrılmasına karar verir. Cemil Topuzlu vakit kaybetmeden Paris Büyükelçiliği aracılığıyla Odeon Tiyatrosu Müdürü André Antoine'a İstanbul'da kurulacak olan bu tiyatro okulundan bahsettiği bir mektup yazar. Mektup tarihinden tam üç hafta sonra André Antoine, trene bindiği gibi İstanbul'a gelir. Hazırlıklar tamamlandığında ise, 7 Temmuz 1914 tarihinde açılacak sınavı duyurmak için dönemin günlük gazetelerine bir sınav ilanı verilir.

Darübedayi İlk Edebi Heyeti (1914)
Oturandar, soldan sağa: Emin Bülent, Mehmet Rauf, Abdullah Cevdet, Müfit Ratip, Ahmet Haşim, Tahsin Nahit, A. Antoine, Abdülhak Hamit, Rıza Tevfik, Yahya Kemal, Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)
Ayaktakiler, soldan sağa: Çevirmen Asım Bey ve Çevirmen Bedii Bey

Sınav ilanını okuyan tiyatrocular ve tiyatro okumak isteyenler, sınav günü geldiğinde büyük bir heyecanla Şehzadebaşı'nın yolunu tutarlar. Sınavın yapılacağı Letafet Apartmanı'na akın eden onlarca genç, sınav için alıştırma yaparken sınav sırası gelenler de Letafet Apartmanı'nın karanlık koridorlarından geçerek tiyatrocuların hayaliyle sahneye doğru ilerler. O gün jüri karşısına çıkanlar, karşılarında Cemil Topuzlu'nun Odeon Tiyatrosu'ndan konser-vatuvar kurması için getirdiği André

Antoine'ı ve dönemin önemli edebiyatçıları ile tiyatrocularını görür. Kolay olmaz, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Abdülhak Hamit, Rıza Tevfik, Ahmet Haşim, Yahya Kemal'in önünde oynamak. Bunlara bir de Direklerarası'nda adı üne kavuşmuş Benliyan ve Mınakyan da eklenince soğuk terler döker sınava girecek olan öğrenciler.

O gün sınava girenler arasında yirmi beş yaşında genç bir tiyatrocusu olan Kâmil Rıza da vardır. Kâmil Rıza, sahneye ilk kez babasının komutan olduğu bir alayda, askerler tarafından oynanan Namık Kemal'in "Vatan Yahut Silistre" oyununda Abdullah Çavuş rolüyle çıkar. Duyduğu alkışlar karşısında o kadar etkilenir ki tiyatrocusu olmaya karar verir. Genç yaşında Fransa'da eğitim alıp

Ülkemizin ilk diplomalı aktörü olan Burhanettin Teps'iyle beraber sahneye çıkmaya başlar. İstanbul'da bir tiyatro okulunda sınav açılacağını duyunca da haberi hemen Mrebbi-i Hissiyat Kumpanyası'ndan tanıdığı tiyatrocu Behzat Hâki'yle paylaşır. Sınav günü geldiğinde bu iki arkadaşı mektepli olabilmenin hayaliyle Letafet Apartmanı'nın bahçesinde biriken gençlerin arasında görürüz. Kâmil Rıza, bir taraftan kendi sınavı için alıştırmalar yaparken bir taraftan da heyecanlanan adayları rahatlatmaya, onlara moral vermeye çalışır. Hatta bir ara kapı deliğinden sınavını izlediğı ve "Ferda" adlı bir monoloğı oynayan on beş yaşındaki çocuğın yanına giderek ona mükemmel oynadığını ve alacağı sonuç her ne olursa tiyatrocu olmaktan asla vazgeçmemesi gerektiğini söyler. O gün sınavı girenlerden yalnızca dokuz kişi başarılı bulunur ve adları şu sırayla İkdâm Gazetesi'nde yayımlanır: Fahri (Ozansoy), Saadettin, Behzat (Hâki), Muhsin (Ertuğrul), Cemal, Faik, Kâmil Rıza, Galip Arcan.

Darülbedayi sınavına toplamda 197 kişi başvursa da sınavı 63 kişi kazanmayı başarır. Sınavı kazanırlar kazanmasına ama birkaç ay sonra patlak verecek olan Birinci Dünya Savaşı'nın karanlığı her yere çöktüğü gibi Darülbedayi'yi de sarar. İstanbul'un Fransızlar için tehlikeli olması sebebiyle 4-5 bin Fransız, İstanbul'dan gemilerle tahliye edilir. Bir Fransız olan André Antoine da bu gemilerden biriyle Fransa'ya dönmek zorunda kalır. Savaşın ortasındaki bir ülkede tiyatro eğitimi almak iyiden iyiye imkânsızlaşınca, Letafet Apartmanı'nın önüne kadar kol kola giden iki arkadaş, bu kez yine kol kola gönüllü olarak Darülbedayi'den ayrırlıp Çanakkale Cephesi'nin yolunu tutarlar.

Savaş bir yandan devam ederken 1915 yılında İstanbul'a gelen bir Avusturya operetini seyretmeye gidenler arasında on üç on dört yaşlarında, şiirler yazan genç bir delikanlı da vardır. Bu delikanlı, gözlerini her ne kadar oyunun baş aktrisi Macar bir oyuncu olan Miloviç'in güzelliğinden alamasa da harp zenginlerinin Miloviç'in sigarasını bin liralık kâğıt paralarla yaktığını görünce Miloviç'ten iyice soğur. Açlık ve sefalet içinde cephelede kan döken yüz binlerce askerlerimiz varken bu yzszlğ anlam veremez ve harp zenginlerine, haksızlığâ karşı öfkesini şiirlerinde dile getirmeye koyulur. O delikanlı her ne kadar Miloviç'ten soğusa da on sekiz yaşına geldiğinde seyrettiğı bir başka oyunda Ermeni tiyatrocularımızdan Eliza Binemeciyan'ı görür ve ona âşık olmaktan kendisini alıkoyamaz. İlk görüşte Eliza'ya tutulan o delikanlı, oyun-

dan çıkar çıkmaz onunla tanışmanın yollarını düşünmeye başlar ve çareyi bir oyun yazmakta bulur. Âşık olduğı Eliza'nın, kendi yazmış olduğı oyunda oynamasının hayaliyle henüz on sekiz yaşındayken "Ocak Başında" adlı bir tiyatro oyunu kaleme alan o genç, ne var ki ilk piyesini yazmış olmaktan öteye gidemez. Zira savaşın artan şiddeti ilk piyesini yazmış olan o genç oyun yazarı ve şairi de vurur. Tıpkı binlercesi gibi sevdiklerini ve hayalleri bırakarak ayrırlı çok sevdiği İstanbul'undan; Anadolu'daki direnişe katılmak için...

Çanakkale Savaşı'nda yaralanan binlerce askerimizden biri de Behzat Hâki olur. Bunun zerine Behzat Hâki İstanbul'a dönmek zorunda kalırken Kâmil Rıza savaşın sonuna kadar düşmanla göğüs göğse çarpışır. Ardından Romanya Cephesi'ne gönderilir Kâmil Rıza. Arkadaşından ayrı düşse de tiyatrodan kopmaz, kopamaz; cephede arkadaşlarına "Othello"yu oynar. Öyle ki, kendisiyle yıllar sonra yapılacak bir röportajda "Othello" karakterini oynarken en çok zevk aldığı yerin Romanya'da harp sırasında olduğunu söyler. İkinci İnönü Muharabesi sırasında ise Anadolu'ya geçer ve burada "Anadolu'da Temaşa" adlı bir dergi çıkarır. Yalnız dergi çıkarmakla kalmayıp savaş sırasında bile arkadaşları için tiyatro oyunları sahnelemeye devam eden Kâmil Rıza, yeniden tiyatro sahnelerine geri döner.

Kâmil Rıza, William Shakespeare'in "Othello" oyununu 1921 yılında Ankara'da yeniden sahneye koyar. Fakat o yıllarda tiyatroyu izlemeye gelen seyircilerin biletlerinde oyunun adı "Othello" olarak değıl "Arabın İntikamı" olarak yazılır. Ankara'da oyunu merak edip izlemeye gelen seyirciler arasında, savaşa katılmak için Anadolu'ya geçen ve Eliza adlı tiyatrocunun âşığı o genç delikanlı da vardır. Genç şair, Kâmil Rıza'nın "Arabın İntikamı" adlı bu oyununu aynı zamanda âşkın vesilesiyle tiyatro alanında ilk eserini de vermiş bulunan bir oyun yazarı olarak seyreder. O dönemde "Arabın İntikamı" oyunundaki "Othello" rolüyle o kadar beğenilir ve önlenir ki, Kâmil Rıza, halk arasında "Otello Kâmil" adıyla anılmaya başlanır. Ankara'da sahnelenen oyunda Otello Kâmil'i seyreten o genç oyun yazarı ise yıllar sonra kaleme aldığı "Oyunlarım üstüne" başlıklı bir yazısında Otello Kâmil'e şu cmlerle değinken kendini alamaz:

"Ankara'da 1921 kişında, ahırdan bozma salaş bir tiyatroda, gaz lambalarının ışığında ve ikide bir soğuktan avuçlarıma hohlayarak Otello Kâmil'i seyrettim. mrm-

de ilk defa Şekspir'i seyrettim. Abdullah Cevdet adında bir eski Jön Türk şairi arap ve acem sözcükleriyle dolu bir Büyük Üstadı Türkçeye çevirmişti. Otello'yu, Hamlet'i filân okumuştum, şaşmıştım, hayran olmuştum, ama pek anlamamıştım. Kâmil bir gezgin aktördü. Repertuvarında bir tek piyes vardı denilebilir. Otello, Otello'yu Papazyan üslubuyla oynadığını söylerler. Ne yazık Papazyan'ı Otello'da seyretmek nasip olmadı. Ama çırağı Kâmil'in Otello'suna bakıp ustasının ustalık kertesini kestirmek mümkün."

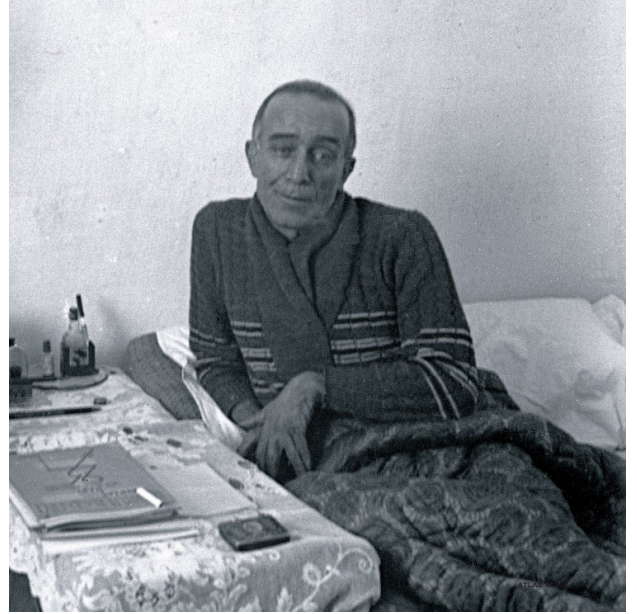
İzlediği bir tiyatro oyununda Eliza adlı Ermeni tiyatrocuya âşık olup ilk oyununu yazan ve ömründe ilk kez Shakespeare'i Othello Kâmil'den izleyen o genç şair ve oyun yazarı, yıllar sonra Kuvâyi Milliye Destanı'nı yazacak olan edebiyatımızın kilometre taşlarından Nâzım Hikmet'tir! Nâzım Hikmet her ne kadar bugün şiirleri ve oyunları ile tanınmış olsa da Otello Kâmil için hayat hiç de iç açıcı geçmemiştir. Günden güne artan geçim sıkıntısı, sağlık sorunlarını da beraberinde getirince hayatı alt üst olur. O günlerine şahit olan Gazeteci Burhan Arpad'ın "Tiyatro Kumpanyaları" başlıklı bir yazısında, Galata ve Tophane arasındaki bir esnaf kahvesinde rastlarınız Otello Kâmil'e:

"1930 yılındaydı. İşim düşmüş, esnaf kahvesine uğramıştım. Bahardı ve hava ısınmıştı. Kahve dışındaki sandalyelerde oturmuş, arkadaşla konuşuyordum. Bir ara, elindeki şapkanın içine para toplayan ve bir kâğıda verenlerin adını yazan bir genç gözüme ilişti. İlgiyenip sordum. Otello, son yaptığı turneden ceketini satarak dönmüştü, toplanan parayla ona ceket alınacaktı. Dönüp o yana baktım; sakalları uzamış Otello Kâmil'i gördüm. Ceketini yoktu. Bir zamanlar sahnemizin ünlü bir sanatçısı olan ve Otello rolünde pek beğenildiği için Otello Kâmil diye anılan Kâmil Rıza, Galata'nın şu çamurlu sokağında ceketsiz oturuyor ve toplanacak ianeyi bekliyordu."

Son turnesinden ceketini satarak dönen Otello Kâmil'in sağlık sorunları alkolün etkisiyle daha da artar. Reyno hastalığına yakalan Otello Kâmil, durumu iyice ağırlaşınca hemen ameliyata alınır; fakat ne yazık ki damar iltihabı nedeniyle kangren olan iki bacağına da ameliyat sırasında kaybeder. Bir tiyatrocunun en çok korktuğu şey, hiç şüphesiz, bedenini kısıtlayacak bir engeldir. "Arabın İntikamı" oyununda Othello'nun kendi boğazını kestiği sahne için kasaptan aldığı ciğeri boğazına bağlayıp kesen ve akan kan karşısında seyircilere büyük bir yanılısma yaşatan Otello Kâmil, ne yazık ki bacaklarının kesilmesi-

nin ardından alışık olduğu alkış seslerine bir daha kavuşamaz. Geçim derdi ve iki bacağına yokluğuyla yaşadığı Aksaray'daki evinden ise bir süre sonra çıkarılır.

Darülbeyaz'dan aldığı 50 liralık aylıkla Mühürdar

Otello Kâmil

Gazinosu'nun camsız ve penceresiz kışık salonundaki demir bir karyolada yatıp kalkmaya başlayan Otello Kâmil'in imdadına orada tanıştığı İlhan Tarus yetişir. Otello Kâmil'in bu hâline gönlü razı olmayan İlhan Tarus, onu Kadıköy Cevizlik'te bulunan 25 kapı numaralı bir eve çıkarır. Yanına bakıcı olarak da Katina adlı bir Rum kızını tutar. Kesik bacaklarıyla kendini bir mezar taşı gibi gören Otello Kâmil, ölmeden önce son kez sahneye çıkmak ister ve bunun üzerine roman yazarı arkadaşı İlhan Tarus'a şunları söyler:

"İlhan, ben artık öleceğim. Bunu artık biliyorum. Fakat ölmeden evvel bir defa daha sahneye çıkmak istiyorum. Yalvarırım sana, kesik bacaklı bir adam tarafından oynanacak kısa bir piyes yaz."

İlhan Tarus, Otello Kâmil'in son isteğini elbette geri çeviremez. Çok sevdiği Otello Kâmil için "Doktor Reyno'nun Ağacı" adlı bir piyes kaleme alır. Piyes, iki erkek bir kadın oyuncu gerektiren üç kişilik kısa bir piyestir. Otello Kâmil piyesi okuduğunda o kadar sevinir ki bir an önce oynayabilmek oyunun için provalarına başlar. Gün-

düzleri Katina ile olan sahneleri, akşamları da İlhan Tarus ile olan sahneleri çalışır. Aralıksız süren provaların ardından oyun vakti gelir ve evin salonuna beyaz sandalyeler dizilerek küçük bir tiyatro sahnesi yaratılır. Tekerlekli sandalye üzerinde oynadığı bu oyundan yalnızca dört gün sonra rahatsızlanıp hastaneye kaldırılan Otello Kâmil, ne yazık ki çok geçmeden hayatını kaybeder.

Bugün Otello Kâmil adına bir şey görmek isterseniz yo-

Otello Kâmil, en sevdiği İhtilal piyesinden bir sahne oynarken, yatağında...

lunuzu İstanbul Şişli'den geçirip Gülbahar Mahallesi'ne gidebilir, "Otello Kamil" sokağı tabelasına uzun uzun bakabilirsiniz. Çünkü Otello Kâmil'den geriye kala kala yalnızca bir sokak adı kalmıştır. Ahmet Oktay'ın bir şiirinde dediği gibi, "Otello Kamil'i ve çocuk bahçelerini unuttuk" çünkü. Her ne kadar unutulmaya yüz tutmuş bu güzel öyküyü anımsadıkça yüreğim sızlasa da Otello Kâmil Sokak'ın kestiği diğer sokak isimlerinin Altan Erbulak Sokak, Avni Dilligil Sokak, Salih Tozan Sokak olmasıyla kendimi avutmaya çalışıyorum. Belki gece yarısı köşe başlarındaki meslektaşları ona seslenip "Othello"yu yeniden canlandırabilirler. Bu ayrıntıyı Şişli'ye kazandıranın bir dönem burada belediye başkanlığı yapmış olan Fatma Girik olması ise sanıyorum ahde vefanın en güzel

örneklerinden biridir.

Yazıyı bitirmeden önce dikkatli okuyucunun gözünden kaçmayacak olan bir bilgiyi de şuraya bırakalım. Yazının başında İkdâm Gazetesi'nin sınavı kazananlar listesinde dokuz kişi olduğu yazmıştım. Fakat gazetede yayımlanan isimleri saydığımızda sayının dokuz değil, sekiz olduğunu görürüz. Adı yazılı olmayan dokuzuncu kişi ise Otello Kâmil'in sınav sonrası yanına gidip cesaretlendirdiği "Ferda" adlı monoloğu oynayan o on beş yaşındaki çocuktur. Sınavı kazanır kazanmasına ama nedendir bilinmez, adı gazetede yayımlanmaz ve sınavı kazandığına dair bir mektup evine gider. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle tiyatro hayalinden vazgeçen o çocuk, daha sonra eline aldığı kalemle "Tiyatro Baskını", "Cingöz Recai", "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" gibi eserler veren ve adını böylelikle edebiyat tarihimize altın harflerle yazdıran Peyami Safa'dan başkası değildir!

KAYNAKÇA

Kitaplar

Arpad, Burhan, Hesaplaşma, May Yayınları, İstanbul 1976

Nutku, Özdemir, Darülbeyaz'ın Şehir Tiyatrosu'na,

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2015

Ozansoy, Halit Fahri, Darülbeyaz Devrinin Eski Günlerinde,

Ak Kitabevi, İstanbul 1964

Safa, Peyami, Objektif 7-8, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2016

Tarus, İlhan, Doktor Monro'nun Mektubu,

Vakit Gazete – Matbaa Kütüphanesi, İstanbul 1938

Dergiler

Akçura, Gökhan, Otello Kâmil, Aylık Tiyatro Dergisi Sayı:43 Yıl:1994

Mekki Sait, Bir Sanatkar Sefalet Sahnesinde,

Yedigün Dergisi, Sayı:23 16 Ağustos 1933

Nazım Hikmet, Oyunların Üstüne, Türk Tiyatrosu Dergisi, Sayı:422,

Ekim Aralık 1976

HAYAT EVE SIĞAR, EĞER EVİMİZ HAYATA YABANCILAŞMAMIŞSA!

Handan ÖZTÜRK

Ölümlü olmanın yarattığı üç bilinç alanı var: Din, felsefe ve sanat...

Bu üç alan da ölümlü olmamızın motivasyonu ile biçimlendi. Din ölümü anlamlandırmak, felsefe yaşamı sorgulamak, sanat ise yaşanmışlıklarımızdan yola çıkarak onları yeni bir yorumla canlandırmak için var.

Bilgisayarın power düğmesine yada tv kumandasına bastığımız zaman sonsuz bir izleme dünyası bizi bekliyor. Sinema, dizi, klip, video performans, tanıtım, kişisel videolara tek bir eylemle ulaşıyoruz. Bu karantina günlerinde herkes gibi benim de en çok yaptığım eylem...

Kendi adıma bırakın eve hayatı sığdırmayı kendimi bile eve sığdırmayan cinsten olduğumu farkına varalı yıllar oldu. Bu nedenle eve kapanmanın monotonluğu kırmak için yaptığım film, dizi, içerik vb izlemeler kanartının ağırlığını hafifletmek yerine giderek arttırdı. Yani çayımı, kahvem, ne bileyim meyve yada atıştırmalığımı alıp başına geçtiğim izlemeler bana keyif vermek yerine dehşete düşürüyor neredeyse. Hiç olmadığı kadar kaotik bir ruh haline sokuyor. Çünkü onları izlerken kafamın başkaları tarafından oldukça zeki ve emek yoğun planlamalarla hem evimi hem de bilincimi ne kadar sinsice ele geçirdiğini ve beni hayattan ne denli uzaklaştırdığını bir kez deha ve de daha öncekilerden de daha daha sert fark ediyorum. Başka bir deyişle izlediklerimin çoğunluğu merkez ideolijilerin, eğlimlerin evimin her köşesine nasıl sindiğini ve beni gerçek hayata yabancılaştırdığını bamiye diye ortaya koyuyor. Bu sadece film, tv, internet izlemeleriyle hiç sınırlı değil. Aynı zamanda kesintisiz olarak evde geçirdiğim bu geniş zaman diliminde evimin hiç de bana ait olmayan ideolojiler, felsefeler, metalar tarafından resmen işgal edildiğinin farkındalığını yaşıyorum. Onu bir çok açıdan tam bir çöplüğe dönüştürdüğümü görünce fena olmayan bir dehşet yaşıyorum hani!..

İnanın bunun farkına vardığınızda zengin kitaplığınız da, film ve müzik arşiviniz de sizi kurtarmıyor. Yani bilincine vardığınız bu yanılgıyı teselli edemiyor. En azından benim için böyle...

Fazlalık uçlardan ötekidir. Sorunludur yani. Bir yerden sonra sizin niyetiniz olmasa da o kendini sorgulatmak ister, sorgu kürsüsünü o kurar ve sizi çağırır. Bu kesintisiz evde kalma zorunluluğu da beni bu açıdan sorguya çekiyor. Eğer görmek isterseniz evinizi ele geçiren ve estetik yapısından kullanım alanına kadar belli bir ideolojinin somut imgeleri olan eşyaların görünmeyen o karanlık yüzünü fark etmek fazla vakit almıyor.

İşte hiçbir işlevi olmayan ama tüketim dünyasının ev estetiği ve köstetiği adına hayatıma soktığım nesnelerden sadece iki örnek;

İçindeki çöplüğü göstermek bile istemem...

Estetik ama işlevsiz...

Bir de meselenin daha da patolojik olan öteki yanı var. televizyondan yada internetten bize sunulanlar bunlar. Eh, bugünlerde herkes gibi benim de en çok yaptığım eylem bu. Bekle ve beklerken de hababam oku, izle... Ama ulaşabildiğimiz bütün izlekler temsili, yani gerçeğin kendisi değil gerçeğin çeşitli biçimlerde yeniden canlandırılması...

Bu sanal dünyayı bana en kolay oluşturan aygıtısa televizyon! Bunu bilgisayar dünyası izliyor. Allah aşkına sanal dünyayla aşırı dozda bu kadar haşır neşir olmak, bu yoğun baş başalık çok geçmeden sizde de izlediklerinize karşı bir isyanı beraberinde getirmiyor mu?

Sanal dünyanın ve özellikle sinemanın pusudaki aldatmaya dayalı resimleri ve yazıların paylaşımları da başka bir yazıda...

Ellerimi oğuşturuyor ve kararlı bir iç sesle; "Sinemanın her karesine sinen ve ekranlardaki keyif almak için bize sunulan anlatıların arkasına gizlenmiş olan karanlık ve tehlikeli felsefi bakış açılarını sorgulamanın tam zamanı," diyorum.

Merhaba.

Baştan da dediğim gibi; hayat eve sığar, ama eğer evimiz hayata yabancılaşmamışsa!

Sonraki konu: "Sinema MAÇODUR!"

Canlılar Mekânı

Mehmet Ata YİĞİZ

Bulutlar ayak parmaklarından
Yükseldi kadının
Göge
Aydınlandı dağın ardı
Sarp yollar yumuşadı

Arındı kirinden doğa
Mutluluğa aşına oldu
Karıncalar kuşlar
Ve dahi kaplumbağalar

Boran, fırtına sevincini
Taşdı uzaklara

Varsa bir borcu doğanın
Diyetini öderdi misliyle
Ve insanoğlu biçti kefeni
Talanlara kıyımlara

Her yanımız ateşe ağıt yakan
Canlılar mekânı

BEYAZPERDENİN “ÜÇLEME FİLMLERİ” VE METİN ERKSAN

Mesut KARA

Dünya sinemasında da, bizde de “Üçleme” diye tanımlanan filmler yapılmıştır. Yönetmenin birbiriyle bir biçimiyle bağlantılı çektiği üçlü film grubu için kullanılan bu tanımlama içine bağlantısız filmlerin de dâhil edildiği olmuştur.

Tematik bir bütünlüğe sahip üçlemeler olduğu gibi, konuları birbirinden tamamen farklı üçlemeler de var. Üçleme olarak tanımlanan filmlerin çoğu aynı yönetmene aittir ve bir kısmı yönetmenin adıyla da anılır. Az sayıda da olsa yönetmenleri farklı üçlemeler de vardır.

Dizi filmler, benzeri devamlılık içeren üçlemeler olduğu gibi, birbirinden bağımsız tekil film olarak ya da üçü bir arada bir bütün halinde tek bir eser olarak değerlendirilebilen üçlemeler de vardır. Bazı üçlemeler farklı adlarla da tanımlanabilmektedir. Örneğin Metin Erksan’ın Yılanların Öcü, Susuz Yaz ve Kuyu filmleri kimine göre “Köy Üçlemesi” kimine göre de “Mülkiyet Üçlemesi”dir.

Üçlemeler gibi, ikili, dörtlü film gruplamaları da olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Vurun Kahpeye örneğinde olduğu gibi aynı filmin aynı adla üç farklı zamanda üç farklı yönetmen tarafından çekildiği örnekler de vardır.

Tabii, üçleme ve ya da seri ve devam filmi ayrı şeylerdir. Her üçleme seriye dönüşmediği gibi seri filmlerin de üçleme olması söz konusu değildir. Bazı üçlemeler ise ilk filmin getirdiği başarıdan yararlanmak için ticari kaygılarla üretilmişlerdir. Bazı üçlemelerde konular adeta dizi bölümleri gibi önceki

filmin bıraktığı yerden devam edebilir. Üçlemeyi oluşturan filmler birbirinden bağımsız tekil eserler olarak değerlendirilebildikleri gibi üçü bir arada bir bütün halinde tek bir eser olarak da dikkate alınabilirler.

SİNEMA TARİHİMİZDE İLK ÜÇLEME VE SONRASI

Metin Erksan'ın "Köy ya da Mülkiyet Üçlemesi" olarak tanımlanan Yılanların Öcü, Susuz Yaz, Kuyu üçlemesi aynı zamanda sinema tarihimizde yapılan ilk üçlemedir. Sonrasında yapılan üçleme filmleri şöyle sıralayabiliriz:

Lütfi Ö. Akad'ın "Göç Üçlemesi"; Gelin (1973), Düğün (1973), Diyet (1974) filmlerinden oluşur. Akad, Yılmaz Güney'le birlikte çalıştığı Hudutların Kanunu filminde Anadolu'nun güneydoğu yöresini ve kaçakçılık konusunu ele alır. Arkasından kan davası temasını işleyen Ana'yı ve düşman aşiret çatışması içinde gelişen bir aşk öyküsünü anlatan Kızılırmak-Karakoyun'u çeker. Bu üç film "Anadolu Üçlemesi"; Vesikalı Yarım, Kader Böyle İstedi ve Seninle Ölmek filmleri de "Kent Üçlemesi" olarak adlandırılır.

Süreyya Duru, Vedat Türkali'yle (senaryo) birlikte Bedrana (1974), Kara Çarşaf Gelin (1975) ve Güneşli Bataklık (1977) filmleriyle bir üçleme çeker. Zeki Ökten'in "Küçük Adam Üçlemesi"nde Kemal Sunal'lı Davacı (1986), Yoksul (1987) ve Düttürü Dünya (1988) filmleri vardır.

Adı Vasfiye (1985), Aaah Belinda (1986) ve Hayallerim, Aşkım ve Sen (1987) filmleri Atıf Yılmaz'ın "Kadın Temalı Düşsel Fantazya Üçlemesi" olarak tanımlanabilir. Zeki Demirkubuz'un "Karanlık Üzerine Öyküler Üçlemesi" Yazgı (2001), İtiraf (2001) ve Bekleme Odası (2003), Semih Kaplanoğlu'nun "Yusuf Üçlemesi" de Yumurta (2007), Süt (2008) ve Bal (2010) filmlerinden oluşur.

Nuri Bilge Ceylan'ın "Taşra Üçlemesi"nde Kasaba (1997), Mayıs Sıkıntısı (1999) ve Uzak (2002) vardır. Derviş Zaim, geleneksel Türk sanatlarını ele aldığı Cenneti Beklerken (2006), Nokta (2008) ve Gölgele ve Suretler (2010) filmlerinden oluşan üçlemesi ile üslup arayışını sürdürür. Cemaal Şan, imkânsız aşkın acısını ve bireyin yalnızlığını Zeynep'in Sekiz Günü, Dilber'in Sekiz Günü ve Ali'nin Sekiz Günü filmlerinden oluşan 'Aşk Üçlemesi'yle ele alır.

METİN ERKSAN VE SİNEMASI ÜZERİNE KÜÇÜK BİR NOT

Yılanların Öcü, Susuz Yaz, Kuyu filmleriyle sinemamızda ilk üçlemeyi yapan Metin Erksan Türk Sineması'nın öncü yönetmenlerindendir. Mülkiyet ve köy gerçekliği üzerine kurduğu bu üçleme yalnızca Metin Erksan filmografisi için değil, Türk sinema tarihinde de önemlidir, sinemamızın yapıtaşları arasındadır. Köy gerçekliğinin yalın bir dille

anlatıldığı bu üç filmin ana teması mülkiyet sorunudur.

60'lı yıllarda toplumsal gerçekçiliğin öncü ismi olan, çektiği filmlerle akımın başlatıcısı olan Erksan, bu üç filmde insana ve hayata dair aşkı, tutkuyu, şiddeti ve sahip olma duygusunu, mülkiyet meselesi üzerinden işler. "Toplumsal Gerçekçilik" üzerine yaptığı filmlerle "Ulusal Sinema" akımını başlattığını söyleyebiliriz. Birçok sinemacıdan, yönetmenden farklı olarak entelektüel bir kişiliğe ve birikime sahip olan Metin Erksan için auteur sinemacılarımızın öncüsü, ilkidir diyebiliriz.

METİN ERKSAN

1 Ocak 1929 yılında, Çanakkale'de doğan Metin Erksan'ın babası Çanakkale Çimenlik Kalesi Kumandanı ve İttihat Terakki Partisi Çanakkale Mebusu Ahmet Kazım Erksan'dı... Erksan, beş erkek ve iki kızdan oluşan ailenin en küçük çocuğuydu. İlk, orta ve lise eğitimini İstanbul'daki Pertevniyal Lisesi'nde tamamlayan Erksan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nden İstanbul Hanları konulu lisans teziyle mezun oldu. Öğrencilik döneminde Halide Edip Adıvar (İngiliz Dili ve Edebiyatı), Ahmet Hamdi Tanpınar (Türk Edebiyatı), Oktay Aslanapa (Türk-İslam Sanatı), Tahsin Öz (Müzebilim) ve Mazhar Şevket İpşiroğlu (Avrupa Sanatı-Estetik) gibi hocalardan ders aldı.

1947 yılında sinema yazarlığına başlayan Erksan, çeşitli yayın organlarında sinema üzerine yazılar yazdı. 1950'de Atlas Film için Yusuf Ziya Ortaç'ın Binnaz isimli yapıtını senaryolaştırarak sinemaya adım attı. İlk filmi, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun senaryosundan çıktığı Âşık Veysel'in Hayatı; Karanlık Dünya (1952) oldu. Sansür kurulundan geçemeyen film, çeşitli ekleme ve çıkartmalar yapıldıktan sonra bir yıl gecikmeli olarak gösterime çıkabildi. (<https://www.tsa.org.tr>)

Metin Erksan 4 Ağustos 2012 tarihinde anılarını, ışığını ve unutulmaz eserlerini bize bırakarak aramızdan ayrıldı.

VİCDAN

Meltem KOFOĞLU

Bir akşam Cevdet Bey eve dönmedi. Çok nadir bir durumdu bu. Telefonunu da evde unutmuştu. Zaten hiç sevmezdi yanında taşımayı. Hele son zamanlarda evde sürekli unutup duruyordu. O sabah Vicdan da kapıya hiç uğramamıştı. Münevver Hanım karakolu aradı. Telefona çıkan polis, Münevver Hanım'a beklemesini, eşini buldukları zaman kendisine haber vereceklerini söyledi.

Küçük tekir kedi her zamanki gibi yerini bulmuş, Münevver Hanım'ın terliklerinin üzerine kurulmuştu. Apartmanda bir tek Münevver Hanım'ın kapısına gidiyordu Vicdan. Kapının eşğine işemeden rahat edemiyordu. O Hasibe yok muydu, hep onun yüzünden dadanmıştı oraya. Yok ayağının biri eksikti, yok hayvan haklarıydı, yok sokakta ölüp giderdi. Bir de duygu sömürüsü yapmak için adını Vicdan koyuvermişti. Deli miydi neydi? Madem apartmanda kedi beslemeye çok meraklıydı da niye evine almıyordu...

Münevver Hanım pek titiz bir kadındı. Sabah akşam temizlik yapar dururdu. Bir rivayete göre, çok sevdiği kaynanası (!) anasına gidemesin diye evine büyülerle bağlamıştı onu. Ama evinde huzur bulabilmesi ne mümkündü. Temizlik yapmaktan iflahı kesiliyordu. Dışarıdan es kaza bir misafir gelse ayaklarına terlikleri yapıstırıyor, ardından da her tarafı kırkılıyordu. Kendi evinde oturacağı yeri bile paklamadan oturamıyordu. Hele bir de kocasıyla yatıp kalktıktan sonra nevresimleri koca koca kazanlarda kaynatmıyor muydu? Hayatı hem kendine hem de etrafına zehir etmekteydi.

Kocası Münevver Hanım'a çok acıyordu. Kendine cehennem azabı çektirmesine rağmen derin bir bağlılıkla düşküncü Münevver Hanım'a. "Salonu şimdi temizledim girme, o dışarının kıyafetiyle evde dolanma, işini görürce bana sürtünme." Artık o işler de bitmişti ya, Münevver Hanım yatağa girer girmez sırtını adama dönüp uyuyordu. Cevdet Bey her şeye rağmen karısını büyük bir bağlılıkla sevmekte, onun her dediğini yapmaktaydı. Tüm takıntılı isteklerini yerine getiriyordu onun.

Münevver Hanım kediden artık o kadar bunalmıştı ki kapıcının eline biraz harçlık verip onu uzaklara götürmesini istemişti. Vicdan'ı Bakırköy'den alıp Avcılar'a götürmüştü Şükrü Efendi. Ama ne yapıp ne edip geri dönmüştü hayvan. Ertesi sabah Münevver Hanım kapıyı açtığı anda, terliklerinin üzerinde boylu boyunca uzanmış keyif yapıyordu. O yetmezmiş gibi ne zaman kapı açık kalsa içeri girip salonda başköşeye kuruluyordu. Vicdan'ın çiş yetmezmiş gibi, tüylerini temizlemekten de bıkmıştı kadın.

Münevver Hanım bir akşam çay demleyip kestane getirmişti sofraya. Beraber sohbet ederken kocası şarkılar söylemeye başladı. Pek de güzel sesi vardı adamcağızın.

Ah tutü mucizem..., dönülmez akşamın ufkundayım..., Ömrümüzün son demi, son baharı...

-Aa Cevdet, niye böyle kasvetlisin?

-Münevver, kurt kocayınca köpeklerin maskarası olurmuş. Bizim berber Şakir bile benden bugün

iki kere tıraş parası aldı.

-Yok be Cevdet, sana öyle gelmiştir. Yapmaz Şakir öyle şeyler...

Münevver, karakoldan haber beklerken bir yandan da eline temizlik kovağını aldı. Çamaşır suyunu etrafa boca etti. Her tarafı tekrar tekrar temizledi. Dizlerinin ağrısı artmasına rağmen hızını alamayıp her yeri süpürdü. Sonra kafasını bir kaldırdı ki, gece iki olmuş. Bir koltuğun üzerine ansızın çöküverdi. Kendinden geçip uyudu sabaha kadar.

Saat sekizde telefonu çaldı.

-Siz Cevdet Bey'in nesi oluyorsunuz?

-Ben eşiyim.

-Hanımefendi, bulduk eşinizi. Ancak...

Telefon aniden kadının elinden yere düştü.

Cevdet Bey'in cenazesi ertesi gün ikinci namazıyla birlikte kaldırıldı. Kuranlar okunup dualar edildi. Münevver Hanım o kadar yorulmuştu ki, kalabalık azalınca oturduğu yerde uykuya daldı. Akrabaları onu yatağına taşıdıktan sonra kendileri de birer yer bulup yattılar.

Saat üç gibi gök gürültüsü ile birlikte dışarıda sağanak bir yağmur başladı. Münevver Hanım haricinde herkes ayağa kalktı. Akrabaları kızını teselli etmeye çalışıyor, babası ile ilgili konuşulduğunda kızın gözlerinden yaşlar boşalıyordu. Kapıdan da tıkırtılar geliyordu. Vicdan bir yandan kapıyı tırmalıyor, bir yandan da ağlayan bir bebek gibi sesler çıkarıp hırliyordu.

Birisi kalkıp kapıyı açtı. Vicdan miyavlayarak içeriye daldı. Onu yakalayamadılar. Oradan oraya koşturup duruyordu. Önce salona girdi, sonra mutfağa. En sonunda Münevver Hanım'la Cevdet Bey'in odasını buldu. Kapının önünde biraz bekledi. Sonra mırılayarak usulca içeriye girdi. Münevver Hanım'ın yatağının başına geldiğinde soluksuz uyuyan kadını izledi biraz. Ardından yatağa fırladı. Yorganın içine girdi. Cevdet Bey'in boş kuş tüyü yastığını gördü. Üstüne uzandı ve öylece kalıverdi.

Örümcek

Ahmet ERBAŞ

Biçimsiz serüveniyle hayat

Kırnaplar örüyorken boynuma

Aykırı tut beni örümcek

Alkollerle sustum yıpranmış kâğıtlara

İçimde deliren yangını söndürecek

Ağıtlarca gidilen bir yolmuş tenhalık

İçimde dağlar kasabalar deviren

Kalabalıkta seni saklı tuttum örümcek

Tepemde yıldızlar dönüp duran gökler

Unuttuğum saçlarımı seninle taradım

Alıp başımı ovalarda düzledim sessizliğe

Çok namlulu binalardan kaçmanın nesi suç nehirlerle

Yer altında toz yutturan sistemin

Yer üstünde kucağına

Beni kurma örümcek

Kısıtılmış harflerim var terkedilmiş şehrim

Bileğimde tüneyen kör bi kuzgun

Ah şu damarlarımda ne çok şey var söylenecek

Susku gömleğini parçala

Ağlarımı yırt göğe dola örümcek

AMA ATAA AIDOO

İlyas TUNÇ

Ganalı şair ve oyun yazarı Ama Ata Aidoo, 1942 yılında Saltpond'da doğdu. Wesley Kız Lisesi'nden sonra Gana Üniversitesi'ne devam etti. Aynı Üniversite'nin Afrika Araştırmaları Merkezi'nde araştırmalarda bulundu. İlk oyununu 1964'te yazdı: *The Dilemma of Ghost*. 1982'de Eğitim Bakanı olarak görev yaptı. Eğitimdeki hedeflerine ulaşamayacağını anlayınca on sekiz ay sonra istifa etti. 1992'de *Changes* adlı romanıyla Commonwealth Yazarlar Ödülü'nün sahibi oldu. Amerika, İngiltere, Almanya ve Zimbabwe'de yaşadı. Stanford Üniversitesi'nde yaratıcı yazarlık dersleri verdi. 2000 yılında Afrikalı kadın yazarları desteklemek amacıyla Mbaasem Vakfını kurdu. Yaşamı belgesel bir filme alındı. Çok sayıda kitaba imza atan Aidoo, şiirlerini ise *Someone Talking to Sometime* ve *An Angry Letter in January* kitaplarda topladı.

Yolcuyum

Kinna XII ve Esi (Doughan) II için

Semboller vardı
benden başka herkes
görsün diye

Harçtan tuğladan değildi güvenlik,
kağıttandı ama.

Her türden:
eski gazeteler,
yeni dergiler,
kitaplar,
tükenmeyen dosyalar ve klasörler.

Donattım kendimi bunlarla
bırakabildim dünya görüşümü:
onun güçlüklerini, kolaylıklarını,

gerektirdiği ve gerektirmediği şeyleri,
kuralları,
beklentileri,
eleştirileri.

Ama aldırma.

Bilmiyordum
başkalarının beni nasıl gördüğünü
gelip gittiğim anlarda
... şimdiye kadar.

Kibardın sen.
Kucakladın, öptün bu nedenle beni
hoş geldin dedin, elveda dedin
kaşla göz arasında.

Dahası,
iyi bir hayat geçirmiştin,
mutlu ayrıntılar, zalimlikler
düğünler,
yaş günleri,
cenaze törenleri,
son iş görüşmeleri,
verilen ya da verilmeyen terfiler.

Unutmuyorum
senin yaratıcı rahatlıklar
elde etme çabanı.
Ya, ben, kendim?

Dayanıklılığı yok
tuğlaların ve harcın,
güvenli değil ülkem,
kalmadı parıltısı altının
ve diğer değerli şeylerin.

Katlayıp büküyorum yılın gazetelerini,
kilitliyorum her şeyi bir kez daha
teneke bavula,
dolduruyorum tıka basa
yeni yerler açmak için.

Komşuların uyandığı sabah
öleceğim ben...

... yine!

Ama Ata AIDOO
Çeviren: İlyas TUNÇ

LEVENT ÜZÜMCÜ'YLE SÖYLEŞİ

Samet KARAHASANOĞLU

İzmir Bornova'da yoksul bir mahallede dünyaya geldiniz; hem de Girit göçmeni bir baba ve Selanik göçmeni olan bir annenin evladı olarak. Nasıl bir çocukluk yaşadınız? Bize biraz çocukluğunuzdan bahseder misiniz? Nasıl oyunlar oynardınız?

Nasıl bir çocukluk... İlginç. Çocukluk deyince aklıma hep Bornova'da kız kardeşimin doğduğu gün gelir aklıma. Galiba dört buçuk yaşındaydım. O hani büyük olaylar insanın hayatında hep hatırlanır ya... Oradan taşınmadan az önce çıkan büyük bir yangını söndürmeye çalışan mahalleliyi hatırlıyorum. Sonra sandalyeleri bir arabaya yükleyiş ve oradan gidiş... Daha çok Karşıyaka anıları var aklımda. Çocuktuk işte yani... Biz daha çok sokakta yaşayan, sokakta büyüyen bir jenerasyonduk. Demirden kaleler,

ağlar yapardık. Sahilden topladığımız balıkçı ağlarıyla kale-
nin ağlarını yapardık. İki tane plastik top alırdık. Bir tanesini
keser, diğerini onun içine koyar ve dikedik hemen patla-
masın diye. Kalitesiz plastik toplardı hatırlıyorum. Çocuk-
lukla ilgili en ilginç anılarımdan bir tanesi şu: O zamanlar
çevirmeli ev telefonları modaydı. Onun kabloları döşeniyor-
du her yere. Büyük kablo makaraları vardı. O kablo maka-
ralarından artan kablolarla çocuk aklımızla yolun enine,
karşılıklı iki bahçe duvarına kabloları dolayarak, bağlayarak
tuttururduk. Sonra başlardık beklemeye; bir araba gelecek
de oradan geçemeyecek de biz de gülüp eğlenecektik geçe-
miyor diye. Saatler sonra sıkılıp söktük o kabloları, araba
maraba geçmedi. Yıllar sonra Karşıyaka'da çocukluğumun
geçtiği sokağa gittim bir gece vakti. Oyundan çıktım ve o
mahalleye gittim, çocukluğumun geçtiği mahalleye. Araba-
mı park edecek yer bulamadım aynı sokakta. Her şey daha
farklıydı. Yoğurt tepsideydi mesela... O güzel bir şeydi, onu
hatırlıyorum. Bakkallar çok daha hayati yerlerdi. Bir tane yu-
murtanın önemi vardı mesela biz çocukken. Öyle şimdiki
gibi 15-20 tane alamazdık yumurtayı. Bir tane iki tane aldı-
mızı hatırlıyorum. Kuruşlar... Kuruşları hatırlıyorum sonra
çocukluğumda. Güzeldi. Çok güzeldi çocukluk yılları.

**Yaramaz bir çocuktunuz sanırım. Karşıyaka'da 4.kattaki
evinize su borularından tırmanarak girermişsiniz bir de...**

Dediğin gibi yaramaz bir çocuktum Sametçiğim. Sürekli
yerinde duramayan bir çocuktum. Oradan oraya koşturuyor-
um. O bahsettiğin su boruları şimdiki gibi plastikten de-
ğildi, beton döküm malzemesinden yapıyorlardı galiba. İlginc
bir malzemesi vardı. Sağlam şeylerdi. Ben onlardan tırmanıp
iniyordum. Bana çocuk oyuncağı gibi geliyordu. Hakikatten
de çocuk olduğum için. Bir de çocukken hayat böyle değil.
Yaşlandıkça, yaş aldıkça hayatla bağların güçlendikçe hayat-
la ilişkin de farklılaşıyor. Ama çocukken öyle bir şey yok, dü-
şünmüyorsun yani. O borudan inip çıkmalı kaçmalar bana
pahalya mal oldu. Çünkü Hıdırellez'de İzmir'de ateşten atla-
mak için dışarıya çıkmıştım. Annem kapıları kapatmıştı ben
çıkamayım diye. İlkokula başlamamıştım sanırım. Belki il-
kokul birinci sınıftayım. Tam hatırlayamıyorum. Ateşin bir
atlama yönü vardır. Kocaman bir ateş yakılır ve o ateşin bir
atlama yönü vardır. Ben ateşin atlama yönünün tersinden
atladım. Herkesin atladığı yönün tersinden. Bir taban ha-
tırıyorum böyle alevlerin içinden gelmiş bir kösele tabanı.
Hiç unutmuyorum o fotoğrafı. Sonra da gözlerimi açtığımda
müthiş bir kalabalığın ortasında kalmıştık İzmir'de Hıdırel-

lez'i kutlayan. Doktora yetiştirmeye çalışıyorlardı beni. Böyle
kötü de bir anım var bununla ilgili. Ama işte öğreniyorsun
yavaş yavaş. Şansın varsa öğrenmek için, yaşı varsa öğreni-
yorsun hayatta.

**Sözü Ferit Bey ve Hülya Hanım'a getirmek istiyorum.
Evde türküler söyleyen, müzikle arası iyi olan oto tamirci
bir babanın ve şiirler yazan bir annenin oğlusunuz. Nasıl
bir ortamda büyüdünüz? Hülya Hanım'ın yazdığı şiirler
duruyor mu? Size hiç şiir yazmış mı?**

Hülya Hanım ve Ferit Bey... İki de sanatçı ruhlu insan-
lardır. Gerçekten öyledirler. Ben de tıpkı babam gibi tür-
kü seven biriyim. Çok severim Anadolu'nun türkülerini.
Annem şiir yazar kendince. Çok güzel şiirleri vardır. Bana
yazıp yazmadığını bilmiyorum. (Gülüşmeler.) Umuyorum
yazmıştır ve ortaya çıkar. Böyle küçük defterleri vardı. On-
lara şiirler yazardı. Annem ve babam... İki de konuşkan
insanlardır bir kere... Konuşarak ve tartışarak çok güzel şey-
ler yaşadığını hatırlıyorum. Annemle babamla ilişkim her
zaman iyiydi. Annemle daha yakındır yaşlarımız. Annemle
aramda 18 yaş var benim. O yakınlık tabii biraz da birlikte
büyümeyi getirdi. Anneyle birlikte büyümek... Çünkü jene-
rasyonlar farklıydı ve bizim jenerasyon daha hızlı büyüdü
onların jenerasyonundan. Çünkü bilgiye daha çabuk ulaş-
biliyorduk biz. Ama hiçbir zaman bu bilginin ne annemin
ne babamın aleyhine kullanılma durumu olmadı. Vardır ya
böyle çocuklar; her şeyi bildiğini düşünür. (Gülüşmeler.)
Öyle şeyler olmadı. Neşeli bir aileydi her zaman. Güleriz,
eğleniriz... Kakaramız kikirimiz boldur bizim.

**Yoksul bir aileden geliyorsunuz. Çocukluk ya da ilken-
lik döneminizde çalışmak zorunuzda kaldınız mı peki? Ba-
banız sizi bir yere çırak olarak verdi mi mesela ya da tiyat-
rocu olmadan önce başka bir işte çalıştınız mı?**

16 - 17 yaşındayken bütün uygun olduğum zamanlarda
İzmir'in çeşitli ilçelerine Ödemiş, Tire, Selçuk gibi ilçelerine
köylü ayakkabıları sattım. Yaklaşık iki yıl boyunca. Cuma-
ovası'nda yine aynı şekilde. Şimdi Menderes olan yer. Ama
ailemin zoruyla değil kendi isteğimle çalıştım. Neden bilmi-
yorum... İşe yaradığımı hissetmek herhalde ya da bir şekilde
aile bütçesine katkıda bulunmaktı itki... Dediğim gibi ama
ailemin zoruyla değil kendi isteğimle yaptım bunu. Tabii ki
ben de çalışmanın çeşitli yerlerinden geçtim. Konservatuvarı
kazandığım yıl ya da bir önceki yıl da garsonluk yaptım Bod-
rum'da bir otelde. Onun dışında başka bir işte çalışmadım.

Konservatuvardan sonra hep oyunculuk yaptım. Onun dışında başka bir şey yapmadım.

Tiyatroya ilginiz lise yıllarında başladı sanırım ve sahneye ilk adınızı da Eşrefpaşa Lisesi'nde okurken attığınızı biliyorum. İlk rolünüz neydi? O günlerden neler kaldı aklınızda?

Güzel yıllardı lise yılları. Galiba o zamanla ilgili aklımda kalan en güzel anı, erkek soyunma odası olarak kullanılan İzmir Eşrefpaşa Lisesi'ndeki alanın aslında bir sahne olduğunu, "Türk, öğün, çalış, güven." yazan tabelaların da aslında sahneyi kapatıp erkek soyunma odası olmasını sağlayan paravanlar olduğunu keşfettik. Sonra o panoları kaldırdık. Şu an Eşrefpaşa Lisesi'nde kantinde bulunan o alan, sanırım hâlâ sahne olarak kullanılıyor. Biz başlatmıştık onu. Haşmet

Zeybek'in "Düğün ya da Davul" oyunuyla ilk kez Eşrefpaşa Lise'nde sahneye çıktım. Köy seyirlik bir oyun o. Türlü türlü roller var: Ese-Köse, İbiş-Kabış... Onlardan birini oynamıştım. Hatırlayamıyorum ama hangisini oynadığımı. Edebiyat sınıfıydık biz. O sınıftan arkadaşlarla yapmıştık o oyunu. Çok eğlenceli bir oyun olmuştu. Edebiyat öğretmenlerimiz bu oyuna destek vermişlerdi. Hâlâ hatırlıyorum ve çok güzel bir anı benim için bu. Geçenlerde İzmir'de, son çıkarttığımız "Aziz Nesin Kabare" oyununu sahnelemiştik ve lisede beni tiyatroya teşvik eden edebiyat öğretmenim kalkıp beni izlemeye geldi. O kadar duygulandım ki. Zaman çok ilginç bir şey, kıymetini bilene...

Eşrefpaşa Lisesi'ne gitmeden önce Deniz Lisesi sınavlarına başvurmuşsunuz fakat daha sonra bu kararınızdan vazgeçmişsiniz. Asker olmaktan vazgeçip Eşrefpaşa Lisesi'nde sahnelediğiniz "Düğün ya da Davul" oyunuyla okul dışında oynadığınız ilk yer Maltepe Askeri Lisesi olmuş. Maltepe Askeri Lisesi'nde sahneye çıktığınızda aklınızdan hiç "ben aslında karşıda oturuyor olabilirdim" düşüncesi geçti mi? Neler hissettiniz?

Hayır, "Ben orada oturabilirdim" hikâyesi aklımdan geçmedi. Ama bu insanların askerlikle olan ilişkileriyle ilgili bir şey değil aslında bakarsan. Çünkü tiyatro hikayesi insanların disiplinle olan hikâyesini eleştiren bir disiplin. Şimdi askeri eğitim alırsın ya da herhangi bir meslek ile ilgili eğitim alırsın ve bütün sonuç olarak bütün hikâye disiplini sağlamaktır. Örneğin toplumda disiplini sağlamak, devletler arasında disiplini sağlamak ya da korumak. Ama biz çok disiplinli bir iş yaparız. Bizim bütün işimiz bütün insanların kardeş olabileceği, sadece insan olarak değer görebilecekleri, insan olmalarından dolayı gelen bütün hakları kullanabilecekleri, doğaya, evrene, her şeye saygılı bireyler yaratabilmek amacıyla yaparız işimizi ve son derece disiplinli yaparız. Yani pek bir askerden de farkımız yok ama bir yandan da fark ettiğin üzere çok büyük bir farkımız var.

Profesyonel anlamda tiyatroya giden ilk adıma; konservatuvar sınavına gidelim o zaman... Yetenek sınavında hangi parçaları oynamıştınız? Sizi izleyen jüri arasında kimler vardı? Kimlerin beğenisi kazanarak içeri girdiniz o kapıdan?

Bizim okulun yani Eskişehir Anadolu Üniversitesi Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nün sınavı yedi aşamalı oluyor: Ses, konuşma, mimik, ritim, hareket, doğaçlama, genel kültür

gibi şeyler vardır. Benim girdiğim sınavda Engin Orbey vardı. Dinçer Sümer vardı. Müşfik Kenter vardı. Şehsuvar Aktaş vardı. Metin Balay vardı. Böyle bir jüri olduğunu hatırlıyorum. Unuttuğum hocalarım varsa affetsinler beni. Shakespeare'in Julius Caesar (Jül Sezar) oyunundan Antonius'un tiradını ve Tennessee Williams'ın Sırça Kümes oyunundan Tom karakterinin final tiradını oynamıştım. Yetenek sınavı; heeeeytt! (gülüşmeler) Bizim sınav zamanında şey vardı: insanlar askere gitmemek için yetenek sınavlarına giriyorlardı. Bir şans olur belki diye. Bizim sınavlarda da epeyce bir insan vardı. Normal değildi yani bizim sınavlar, çok kalabalıktı. Normalde üç yüz beş yüz kişinin girdiği sınava bizim dönemimizde bin kişi falan girmişti.

Okul bittikten sonra eğitim amacıyla Amerika'ya gitmiş ve üç yıl kalmışsınız. Gerek Amerika'da gerek Türkiye'ye döndükten sonra mesleki anlamda zorlandınız mı? Tiyatrodan vazgeçmeyi hiç düşündünüz mü?

Yani bir şeylerden vazgeçebilmek için başka yeteneklerinin olması lazım. Ne bileyim, işletme bilgin olması lazım ki bir yer aç, bir yer işlet. Oradan hayatını idame ettir. Ama ben ticarettten anlamam, çok yufka yürekliyimdir, çabuk kanarım. O yüzden bizim gibi insanlardan tüccar, tacir olmaz. E ne olur işte bizden... Oyunculuk yapıyorum, yaptığım işi biliyorum, elimden geldiğince yapmaya çalışıyorum, elimden geldiğince de bilmeye çalışıyorum. İşte oradan aile geçindirmeye çalışıyorum, başka da bir şey bildiğim yok. Bu ve bunun türevleri; seslendirmedir, dizi-sinema oyunculudur... Onun dışında başka bir şey bilmiyorum. Ama elimde başka bir fırsat olsaydı belki su altı fotoğrafçısı olurum ama olmadı. Oralara doğru gidemedik yani... Elimizde bu var, bunu değerlendiriyorum. Vazgeçmeyi düşündün mü sorusuna tekrar gelecek olursak, yani bir gün eğer çok para kazanırsam oyunculuk yapmam. Çok paradan kastım, Mısır'daki amcam ölür de bana 15 milyon dolar bırakırsa oyunculuk falan yapmam. Bu oyunculuyu sevmediğim için değil, oyunculuk çok yıpratıcı olduğu için. Çok zor bir iş olduğu için bir yandan da. Bir yandan da artık ne bileyim böyle bir erken emeklilik tatmak için falan, yapmam yani. Hoş tabii ne arar bende Mısır'da amca!

Peki bu zamana kadarki amatör ya da profesyonel tiyatro hayatınızda ya da dizi-film deneyimlerinizde sizi en çok heyecanlandıran gün hangisiydi? "Şu oyuncu, şu yazar ve saire gelmişti, çok heyecanlanmıştım" dedğiniz bir gün ya

da başka bir durum...

Çok geniş kapsamlı bir soru bu, cevabı da biraz öyle onun. Beni çok heyecanlandıran insanlarla tanışmışlığım var. Özellikle Antalya Altın Portakal Film Yarışması'nda pek çok dünyaya staryla tanışmışlığım var. Çok güzel sohbet ettiğim insanlar oldu. İşte Adrien Brodey, Kevin Spacey gibi çok önemli insanlarla tanıştım. Mickey Rourke gibi... Sohbet etme fırsatım oldu bu insanlarla. Ama çok heyecanlandım mı, hayır. Sadece aynı mesleği yaptığım ve tabii ki onlar dünyaca tanınan meslektaşlarım. Bunu söyleyebilirim. Ama Bilge Karasu ile bir workshopa katılmış olmak, Türk dilini en ince ayrıntısıyla, en farklı tarafından bize aktarabilmiş bir Bilge Karasu'yu tanımış olmak, benim için çok önemli bir şeydir. Keza Güngör Dilmen... Bu isimler bence çok önemli isimlerdi ve onlarla tanışmış olmak benim için çok önemlidir. Mesleki heyecan konusuna gelince her prömiyer öncesinde garip bir heyecan duyarız sahneye çıkmadan önce. O heyecan çok benzersiz bir heyecandır. Diziler ya da filmlerde de çok güzel sahneler çekiyorsun, onun heyecanı da bir başka. "Abimm" filmini çekerken, tabut sahnesinde çok heyecanlandığımı hatırlıyorum ama. O sahne çok güzel bir sahneydi çünkü.

Kevin Spacey'den Bilge Karasu'ya "Çok güzel sohbet ettiğim insanlar oldu." dediniz. Ben özellikle tiyatrocuların yazmış olduğu anı kitaplarını, o dönemin sanat anlayışına, sanatçılarına ve yaşananlara ışık tutması adına çok kıymetli buluyorum. Yaşadıklarınızı, tanışıklıklarınızı, sahnede başınızdan geçenleri bir anı kitabı olarak yazmayı düşünüyor musunuz?

Valla Samet bunu bilemiyorum. O bir ihtiyaçtan doğuyor. Çok fazla şey yaşıyorsun hayatta. Kimileri kalıyor, kimileri gidiyor. Bilmem, hiç düşünmedim böyle bir şey yapmayı ama anlatmak çok hoşuma gider. Mesela ben askerlik anısı anlattığımda herkes oturup dinler, çünkü asker anıları bilindik asker anıları gibi değildir benim. Aynı şekilde bunlar da öyle. Bu tanışıklığım olan insanlarla yaşadıklarım da öyle. İşte Adrien Brody ile oturup Macar kökenli biri olmasından, Macarca ve Türkçe'nin aynı dil kökünden geldiğini konuştuk. Oynadığı "Piyanist" filminde piyano çalmayı nasıl öğrendin geyiği yapmadık yani. Bu tarz şeyler, buna benzer şeyler. Daha farklı bakmaya çalışıyorum, daha farklı yaşamaya çalışıyorum o anlarda... Yani o önemli anlarda, önemli olduğunu düşündüğüm insanlarla tanıştığım anlarda. O anlardan kastım o.

Geçmişe baktığımızda tiyatrocuların, edebiyatçıların, ressamların bir arada olduğunu görüyoruz. Cemal Süreya Papirüs Dergisi'ni çıkaracağı zaman Mücaip Ofluoğlu destek olmuş. Erol Günaydın, babası vefat ettiğinde üzüntüsünü paylaşmak için soluğu Özdemir Asaf'ın evinde almış. Keza Sabahattin Ali, Melih Cevdet Anday gibi isimler konservatuvarlarda öğretmenlik yapmışlar. Ümit Yaşar Oğuzcan Kulis'in, Cahit Irgat Lambo'nun Meyhanesi müdavimlerinden... Bugün bu birliktelik kaybolmuş gibi görünüyor ya da bir elin parmağını geçmiyor. Sizce neden böyle oldu? Ayırıştık mı uzak mı kaldık?

Aslında saydığın isimlere baktığımızda çok net görünen bir şey var. Onlar cumhuriyetin ilk yıllarında doğmuş ya da çocukluklarını yaşayan cumhuriyet beyefendileriydiler. Bunu unutmamak gerekiyor ve her türlü bir araya gelişi bir kutsanma gibi gördü o insanlar. Ben onların 1990'ların başını görebilmiş bir grubuyla bir kere bir arada olabildiğimi haurlıyorum; Cumhuriyet Meyhanesi'nde. Melih Cevdet Anday, Cevat Çapan vardı. O grubu haurlıyorum. Cevat Hoca hâlâ hayatta, o da anlatır. Onlar gerçekten çok özel insanlardı. Birbiriyle konuşmaları ve hani çok böyle resmi bir konuşma gibi algılsın istemem ama birbirleriyle kur-

muş oldukları ilişki, birbirlerine muhtaçlıkları... Çünkü öyledir, inan bana. Çünkü o dönemde Türkiye her ne kadar da daha aydınlık gibi görünse de entelektüel kesimin çok da fazla sayıda olmadığı bir dönemi yaşıyordu. Biz bunların son dönemine şahitlik ettik. Dediğim gibi belki bir iki tanesi hayattadır benim şahit olduğum günden. Cevat hoca dışında kaldı mı... Aydın Boysan'ı da kaybettiğimize göre, sanıyorum çok fazla kalmamış olması lazım bu isimlerden. Çok özel insanlardı bu insanlar... Şimdi günümüzde artık ne oldu, iş nereye evirildi... Bir böyle sanıyorum toplumun bir kesimi batılılaşmayı biraz da kendinden ve çevreden uzaklaşmak olarak gördü. Etrafını daha küçük tutmak, daha konservatif yaşamak ya da sadece gülmek, eğlenmek için dışarıya çıkmak, bir araya gelmek gibi görüyor. Görüşenler var mıdır? Herhalde vardır. Yine bu tarz görüşmeler yapılıyordu ama bu tarz görüşmelerin dediğim gibi kıymetli olması lazımdı, o kıymetli ortamlar artık kalmadı. Çok daha basitleşti her şey, çok daha hızlandı. Mekâncılık, bir mekâna gidip oranın müdavimi olmak gibi şeyler aslında artık neredeyse hiç kalmadı.

Cağaloğlu Bab-ı Ali'nin dağıtılmasının ya da dediğiniz gibi o mekânların yok olmasının sonuçlarını yaşıyoruz sanırım bugünlerde. Sahip de çıkamıyoruz... Darülbeydi gibi bir tiyatro geçmişimiz var ama ne yazık ki ortada henüz bir müze yok. Haldun Taner bir gazete yazısında, tarihi Tepebaşı Dram Tiyatrosu müze olmalı diye yazdığında, her nedense Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nu alevler sarmış ve kül olmuştu. Yine Taksim AKM'de "Cadı Kazanı" adlı oyunun oynandığı sırada tiyatrodaki alevler yükselmiş ve IV. Murad adlı oyun için saraydan gelen müzeli eşyalar da bu yangın sırasında kül olmuştu.(!) Sizce bu ateş ne zaman sönecek ve bizler ne zaman bilginin ışığıyla aydınlanacağız?

Bu söylediğin şey, aslında toplumsal mutabakat isteyen bir şey. Türkiye toplumunda yani aynı toplumun içerisinde algıda, bilgide insanlar arasında çok fazla mesafe var. Bunu eşitleyemedik. Birçok nedeni var bunun. Sanıyorum 1950 ile başlayan bu amerikanlaşma, milli değerleri kaybetme sürecince yeni kurulan cumhuriyetin aldığı en büyük yara olarak dinin siyasete alet edilmesi modası başladı ve bu birçok siyasi tarafından bilinçli bir şekilde kullanıldı. Bir toplumun nüfusu azken, giderleri daha azken tabii ki gelirleri de daha azken yani 1960'lı yıllarda yapılması gereken çok fazla şey varken, 1940'ların devamı olabilecek şeyler, bu yapılmadı. Toplum olarak biz devlete çok saygı gösteren bir toplumuz-

dur. “Devlet Baba”... Zaten tanım da budur. Bizim bilginin ışığıyla aydınlanabilmemiz için bilginin ışığından hiç kimse-
nin korkmaması gerekiyor fakat en ufak aydınlıktan çok ür-
ken birtakım insanlar devreye girdiler Cumhuriyet tarihini-
de. Bugün tohum üretmek üzere üniversitelerin imkânlarını
kullanan insanların, ürettikleri tohumları bilimsel üretimi
tarladan linçe sökmeye çalışan rektörler var bu ülkede. Bu
tabii ki ülkenin aydınlanmasını istemeyen insanların çalış-
malarının sonucunda oldu. Sadece sanatın, bilimin aydınlı-
ğı değil, birçok alanda ülkemizi çok ileriye götürecektir olan
şeyler tırpanlandı. Bir avuç insandık, buna karşı çıktık her
şeye rağmen. Kimisinin mezarı bile bu ülkede değil, olama-
dı biliyorsunuz. Bu, karanlığı çok sevmekten kaynaklanıyor ve
karanlığı sevenlerin sayısının daha fazla olmasından ya da
bu sayının bir araya gelerek karanlığı daha böyle kurumsala-
şmış bir hale getirmelerden, bunu istemelerinden kaynak-
lı. Göreceğiz... Her gecenin bir sabahı vardır değil mi?

Maalesef bu karanlığın hepimizin üzerinde olumsuz et-
kileri var. Gezi Parkı direnişinde size yapılan haksızlıkları
“Boyun Eğme” kitabınızı okuyanlar çok iyi bilirler. Tiyatro
merceğinden bu olaya yaklaşmak istiyorum. Siz düşünce-
lerinden dolayı Şehir Tiyatroları’ndan atılan sanatçılardan
sadece birisiniz ve tam da atıldığınız sırada Şehir Tiyatro-
ları’nda oynadığınız “Bir Yaz Gecesi Rüyası” ve Tiyatro İsta-
nbul’un “İstibdat Kumpanyası” oyunu ile 20. Sadri Alışık
Tiyatro ve Sinema Ödülleri’nde “Yılın En Başarılı Erkek Ti-
yatro Oyuncusu Ödülü”ne layık görüldünüz, kazandınız.
Yıllarca emek harcadığınız kurumunuzdan atılmakla, atıl-
dığınız kurumda oynadığınız oyunla ödül kazanmak aynı
anda oldu. O anda ne hissettiniz? Neler düşündünüz?

Dediğim gibi düşünsene o dönemlerde İstanbul’un Kültür
İşleri Daire Başkanlığı’nı yapan şahıs, bir televizyon kanalın-
da bir takım imamhatip mezunlarına, benim işime neden
son veremediğini anlatmıştı ve usulsüz bir şekilde de sonun-
da işime son verdiler. Görevsizlik, takipsizlik falan gibi şey-
lere imza atarak beni yüksek disiplin kuruluna sevk ettiler.
Şehir Tiyatroları’nda tiyatro yaptığımız arkadaşlarımızı, mes-
lektaşlarımızı da köşeye sıkıştırdılar. Bu garabetin her zaman
böyle bir yönetimi var. Kendine en çok eleştirene yaptırıyor
en pis işlerini. Özellikle tiyatro konusunda böyle oldu. Bu
tabii çok acıdır, maalesef böyle bir süreç yaşadık. Bu benim
Sadri Alışık Ödülleri’ni 2.kez alışımdı. İlkini yine Şehir Ti-
yatroları’nda oynadığım “Maskeliler”oyunu ile “Yılın En İyi
Erkek Oyuncusu Ödülü”nü almıştım. Ne mutlu bana tiyat-

roma böyle bir onur kazandırmış olmak. Dediğim gibi beni
oradan atmaya çok çalışıyorlar, kapıdan atsalar bacadan gire-
rim. Orası benim kurumum. Orası tiyatronun Türkiye’deki
mabedi ve kötü niyetli insanların elinde oyuncak olmasına
izin veremem Şehir Tiyatroları’nın. En azından kendi adımı.
Bunu yapamam, sonuna kadar da mücadele edeceğim. Orası
Türk Tiyatrosu’nun beşiğidir. İlk başta yapılacak çok şey var
tabii ama umuyorum ki bir an önce tiyatro konusundaki ye-
tenekli insanlara açılır orası. Tiyatro dünyasından oraya sırtı-
nı yaslayarak medet umanlar sadece Şehir Tiyatrosu var diye,
Şehir Tiyatrosu üzerinden var olanların ve bu çarkı devam
ettirmeye çalışanların, o yeteneksizliğin gönendirildiği çarkı
devam ettirmeye çalışanların sonu bir gün gelecek ve ben de
o son için elimden gelen her şeyi yapıyorum.

Zor günler geçirdiniz, geçiriyorsunuz ama her zaman
inançlısınız, umutlusunuz. Otuz yıllık tiyatro hayatınıza
şöyle dönüp baktığınızda ne hissediyorsunuz? Tiyatro size
ne kattı? Tiyatronun ypraticılığına, yorgunluğuna rağmen
nasıl bir his uyandırıyor içinizde?

Bu neye benziyor Samet biliyor musun? Hani böyle arka-
daş ortamlarında işte “Sen yanmazsan, ben yanmazsam, ka-
ranlıklar nasıl çıkar aydınlığa” falan gibi şiirler okurlar ya...
Ya da gerçekten inandıkları siyasi bir görüş vardır ya da dini
bir görüş vardır insanların. Bir şeye inanır insanlar, bir şeyin
peşinden koşarlar. Kimi doğaya inanır kimi bir dine, mezhe-
be. Aslında bakarsan dünyada pek çok insan söylediği gibi
yaşamıyor, aslında büyük problem buradan kaynaklanıyor.
Çünkü insanın kendine söylediği yalan da çok önemli bir
yalan haline geldi. Ben neye inanıyorsam öyle yaşıyorum, bir
kere bunu sana söyleyebilirim. Tiyatro benim için önemli bir
şey. Ben tiyatroyu tanıdığımdan beri hayatıma o kadar çok
şey kattı ki beni ben yaptı tiyatro. Bu kadar açık söyleyebil-
rim sana. Annemin, babamın, dedemin , teyzemin, dayımın,
amcamın , halamın aile içinde bana vermiş olduğu eğitim-
leri de elbette ki unutmadan bunu söylüyorum. Elbette ki
bunlar unutulacak şeyler değil ve bunların da çok önemli
olduğunu da düşünüyorum. Ama işte burada dediği gibi
yaşayan insanlara çok büyük saygım var. Gerçekten inan-
dığı gibi yaşayan insanlara çok büyük bir saygım var. Ben
de onlardan biriyim. İnandığım dünyada insanlar yalan söy-
lemiyorlar, inandığım dünyada insanlar çalıp çırpıyorlar,
aldatmıyorlar. Ben böyle yaşıyorum ve bu inandığım dün-
yanın sesini duyurabilmem için de tiyatro bir araç oldu aynı
zamanda. Açıkça söylemek gerekirse eskiden tiyatro benim

için amaçtı ama sonradan inandığım dünyayı aktarabilmenin bir aracı haline geldi tiyatro. Yanlış anlaşılma olmasın, tiyatroya yalnızca bir araç muamelesi de yapmıyorum. Tiyatro kadim bir sanat, çok eski bir sanat. Taklit, yansılama temellerinin üzerine kurulmuş bir sanat. O yüzden tiyatro beni yıpratmak yerine tiyatro beni yarattı diyebilirim. Bütün bu birikimlerimi bütün bu anlattığım benim üzerime yapılmış olan, ailemin yapmış olduğu emeğin, kendi hayatıma göstermiş olduğum bütün bu saygının mesleki olarak da bir desteği oldu. Benim hayatım ve tiyatro... Birlikte yol aldık. Otuz yıl olmuş tiyatro yapalı. İyi olmuş, sağlam olmuş, güzel olmuş. Ben çok seviyorum tiyatro yapmayı. Onun beni yıpratmasından daha da çok onun bana kattıklarını düşünüyorum. Tiyatronun bana kattığı çok fazla şey var. Onun için bu zorlu zamanlarda. Senin dediğin gibi payımıza düşen bu zorlu zamanlarda belki de bir parça dayanma gücü veriyor tiyatro bana. Türkiye'nin bir şehrinde, Avrupa'nın ya da Amerika'nın bir şehrinde oynadığım zaman insanların beni alkışladığında gözlerinden gelen ifadeyi gördüğüm zaman her defasında birer kere daha bir daha doğru bir iş yaptığımı, iyi bir iş yaptığımı düşünüyorum. Haluk ağabeyin, Haluk Bilginer'in söylediği çok güzel bir laf vardır: "Yahu 40 yıldır eğleniyorum bir de üstüne para veriyorlar." demişti. Haklı aslında, çok doğru bir şey bu. Çünkü oyun oynuyoruz tiyatro sahnesinde. Bir şeyler anlatma derdinde olan yazarların, hayata dair anlatma derdine tutuşmuş olan yazarların yönetmenlerin sözlerini hareketlerini biz orada icra etmeye çalışıyoruz. Hele bizim hayatımızla buluşuyorsa onlar da ne mutlu bize.

Haluk Bilginer dediniz de aklıma geldi. Konservatuvardan birkaç arkadaşımın Oyun Atölyesi'nde Kral Lear oyununu seyretmiş, ardından oyunculuk üzerine sohbet etmiştik Haluk Bilginer'le. Oyuncunun sosyoloji, felsefe ya da psikoloji okuması gerektiğini söylemişti. Hatta bir lise öğrencisi "hocam ben tiyatrocü olmak istiyorum, hangi konservatuvarların sınavlarına gireyim?" diye sorunca "Konservatuvara gitme, git felsefe, psikoloji ya da sosyoloji oku. Tiyatro kulübünde yine tiyatro yaparsın" demişti. Siz bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz? Tiyatrocü olmak isteyenlere nasıl tavsiyeler vermek istersiniz? Sizce tiyatrocü olmak için konservatuvar şart mı?

Haluk ağabeyin yaptığı şey elbette bir bakış açısı. Bir oyuncunun birçok konu hakkında fikrinin, bilgisinin olması onun oyuncululuğunu zenginleştiren bir şey. Elbette ki bir

oyuncuyu konservatuvar ya da güzel sanatlar fakültesi oyunculuk bölümünü bitirmek oyuncu yapmıyor. Bunun zaten olmadığını ya da olduğunu görüyoruz da. Hatta bazen açık söylemek gerekirse şunu düşünmüşümdür; okullarda bize öğretilen şeyleri unutmak için ne kadar çaba sarf ettiğimizi.. Ben oyuncuların doğal olması gerektiğini düşünüyorum. Gerçekten içinden geldiği gibi oynaması gerektiğini düşünüyorum ben oyuncuların. Ama bunu hayattan kopuk bir yansılama biçimiyle yapmamalarını doğru buluyorum. Hayattan ne kadar kopartırsak bu durumu o kadar yapaylaşıyor. Ne kadar yapaylaşırsa vermeyi istediğimiz, söylemeyi düşlediğimiz şey, bunu amaç edindiğimiz şey maalesef yarı yolda kalıyor. Ne kadar doğal olursak, yaşantıya ne kadar benzetirsek, gerçekte yaşama ne kadar benzetirsek, zaten yazanı, onu yazan kişi zaten oraya aklını fikrini koyuyor. Zaten o söyleyecekleriyle, onları senin nasıl söylediğinle yapıyor bu işi. Sen ne kadar doğal yaparsan bunu, ne kadar yazılı olan şeye hizmet edersen o derece başarılı oluyor. Ben bunu söyleyebilirim. Oyunculuk eğitimi alırken oyuncululuğu belki de yaparak öğrenmek daha mantıklı. Bu bir okulda mı olur dışarda mı olur onları bilemiyorum. Ama dediğim gibi okul çok zorlayıcı bir şeydir. Tiyatro, konservatuvar seni birçok teknik bilgiyle donatır ama bir yandan da seni bunları hayatına adapte edebilmen gerekir. Yani tekniğin bile taklidi yapılabilir maalesef. Bunlara dikkat etmemiz gerekir. Hani bakarsın böyle mesela, konservatuvar bitirmiş bir oyuncuyla alaylı bir oyuncu bir araya geldiğinde bazen dengeler çok ilginç oluyor, dengeler çok karışıyor. Hazır Haluk ağabeyden sohbet açılmışken şunu söyleyebilirim sana; "Kış Uykusu" filminde Haluk ağabeyin Demet Akbağ ile, Tamer Levent ile, Melisa Sözen ile sahneleri var. Mesela Melisa Sözen sanıyorum liseye kadar bir oyunculuk eğitimi aldı ama sonrasında

almadı. Mesela tonlar çok farklı oluyor. Melisa'nın Demet Akbağ ile ya da Haluk Bilginer ile oynamış olduğu sahneler daha farklı bir ritimde işliyor. Bunun da nedeninin bu olduğunu düşünüyorum. Okullunun, alaylının ya da işte okul eğitiminin fazlalığı, çokluğu hep böyle fark ettiriyor. Bu bana ilginç gelir ama bu benim mesleğim olduğu için öyle izleyebiliyorum. Bunu böyle değerlendirebilecek olan çok az insan vardır Türkiye'de.

Tiyatro sınavlarına hazırlanırken sizin tavsiyelerinizden, fikirlerinizden yararlanabilmiştim. Bu yüzden kendimi de hep şanslı hissetmişimdir bu konuda. Bertrand Russell'ın "Aylaklığa Övgü" ya da Tony Judt'un "Kötülük Kol Gezerken" kitabı gibi birçok kitabı sizin tavsiyenizle okumuş, sosyoloji ve felsefeye dair başka bir pencere açılmıştı zihnimde. Hazır konservatuvardan bu kadar bahsetmiş ve yetenek sınavları yaklaşmışken hem okuyucularımız için ve hem de tiyatrocı olmak isteyenlere birkaç kitap önerisinde bulunur musunuz? Okunmazsa olmaz dediğiniz kitaplar nelerdir?

Bir kere bir tiyatro oyuncusunun mutlaka Bertrand Russell'ı okumuş olması gerekiyor, bu kadar da iddialıyım bu konuda. Çünkü özellikle şahidi olduğu ve etkileriyle bu yüzyılı çok hareketlendirmiş bir yüzyıl yaşadık. Onun en yakın tanıklarından biri de Bertrand Russell'dı. Birinci çok açık bir şekilde, yetişkinken, neredeyse 20.yüzyılın bütün savaşlarını gördü ve bu savaşlarla ilgili bunların karşısında olan bir aktivist geleneğini, savaş suçlarına karşı hiçbir zaman bırakmadı elinden. Savaş suçlarına karşı durdu her zaman. Çok önemli birisi olduğunu düşünüyorum Bertrand Russell'ın. Bertrand Russell'ı anlamanın, felsefeyle, psikolojiyle, sosyolojiyle ilgili yapmış olduğu yorumların günümüze ışık tutacak çok geçerli yorumlar olduğunu ve tüm zamanların en önemli felsefecilerinden biri olduğunu düşünüyorum ben. Sen de biliyorsun, birçok şey üzerine yazdı kitaplarını Russell. Onun için külliyatını öneririm tiyatro oyunculuğu yapan insanlara. Mutlaka felsefe okumalarını öneririm. Felsefenin bir tiyatro oyuncusu için zihin jimnastiği olduğunu ve çok keyifli olduğunu düşünüyorum. Onun dışında, çok ilginçtir tiyatro oyuncuları bir alışkanlık nedeniyle Shakespeare'i sürekli bir iş gibi görürler ama Shakespeare gerçekten okunması gereken, edebi anlamda, felsefe ve hayata bakış anlamında inanılmaz laflar etmiş, bir satırda akıl almaz şeyler söylemiş çok önemli bir yazardır. Mutlaka Shakespeare okumalılar. Yazmış olduğu oyunları, soneleri, yazmış olduğu her şeyi okumalılar. Bunu bir iş olarak değil bunu

bir keyif olarak görmeliler, kendilerine böyle alıştırmalılar bunu. Maalesef Türkiye'deki tiyatro eğitimlerinde Shakespeare karşımıza hep aşılması zor bir engel çıktığından ya da çıkartıldığından hep bir işmiş gibi görülür. Bunun önüne geçmemiz lazım. Mutlaka Yaşar Kemal okumalılar, mutlaka! Doğayla ve insanla konular ve betimlemeler üzerinden bu kadar şahane ilişki kurmuş birisi çok nadir bulunur. Bence Yaşar Kemal okumanın en önemli avantajlarından biri de bir Rus'un Tolstoy'u, Dostoyevski'yi okurken hissettiklerini hissedecek olmamızdır. Kendi anadilimizde bir dünya klasiği okutur bize Yaşar Kemal. Mutlak suretle Yaşar Kemal'i öneriyorum. Yazmış olduğu her şeyi okusunlar, onun dünyasını, onun karakterlerini, roman kahramanlarını, konularını, nedenselliklerini araştırsınlar, öğrensinler, bilsinler gençler, özellikle bunları ve mutlaka Nazım Hikmet okusunlar. Çünkü Nazım Hikmet, çok büyük bir değişimin şahidiydi. Hem dünyadaki hem de yurdumuzdaki değişimin şahidiydi. Ekim Devrimi'ni de gördü, Anadolu Devrimini de ve bu devrimi yanlış yorumlayanların kendisine neler ettiğini de biliyoruz. Örneğin Kuvayi Milliye Destanı'nı Nazım Hikmet'ten okumak gerçek bir şöendir, gerçek bir keyiftir. Gerçekten şiirin savaşla, tarihle, mücadeleyle buluştuğu şahane anlardır, şahane bir eserdir. Şairlerimizi tanımaya çalışsınlar. Çünkü Batı roman, Doğu şiirdir. Biz ikisinin arasında kaldık ama daha çok Doğu'yuzdur ve bizim şairlerimiz gerçekten çok iyi şairlerdir. Dadaloğlu'nu, Karacaoğlu'nu okusunlar. Turgut Uyar'ı, Edip Cansever'i okusunlar. Cemal Süreya'yı, Orhan Veli'yi okusunlar. Melih Cevdet okusunlar. Şahanedir bizim şairlerimiz. Bunları tavsiye ederim. Biraz önce adını andığımız Tolstoy ve Dostoyevski'yi okusunlar. Çok keyifli romanlar yazmışlardır, bırakmak istemezsiniz elinizden ve gerçekten bir parçacık hani, birazcık olsun ilgilerini sürdürmek istiyorlarsa, edebiyatla bağlarını kopartmadan devam etmek istiyorlarsa, biraz olsun bu ülkede nedir, neden böyle oluyor aslında yalnız kalmış yalnız bırakılmış aydınlar nelerle savrulmuş, lütfen bunun için de Oğuz Atay okusunlar; Tutunamayanlar'ı... Gerçekten çok önemli bir eser. Ama Tutunamayanlar'ın okunması için biraz sanki 30'lu yaşların beklenmesi gerekiyor galiba. (gülüşmeler) Geçmişte okumuş oldukları ve günümüzde okuyacakları kitaplara yeniden bakacaklarını sakın unutmasınlar. "Aaa ben oku kitabı okumuştum ya..." diyen biri 20 yaşında okuduğu o kitaptan 20 yaşı kadar algılamıştır. 45'inde okursan başka oluyor. Bunları söyleyebilirim...

KISIR

Ayşe PARLAK AKYÜZ

İlk bir geceydi. Herkes uyurken o sokakta dikiliyordu. Zemin kattaki evinin salonunu izliyordu. Işıklar oynayıyordu içeride. El ele vermiş, koltuktan halıya, halıdan sehpaye atlayan neşeli alevler. Kıkırdamasını bastırmaya çalıştı. Balkon kapısına takıldı gözü. Sinekliği yine açık unutmuştu. Ne var ne yok dolacaktı içeri yine. Haline güldü. Hah.

Sıcak bir yaz günü balkon kapısında görmüştü çıyanı. Uzun, siyah, yağlı, katır kutur gövdesine hayretle bakmıştı. O zaman çıyanla ilk karşılaşmasıydı. Nefesini tuttu. Çıyan başını çevirip “Olmuyor mu?” der gibi baktı. Gözlerini çirkinliğin ta kendisi olarak gördüğü çıyandan ayıramadan onu iteleyecek bir şey aradı. Eline geçen terlikle çıyanı dürttü, bu hakaret derisine bile işlemedi. Kıscacını uzatıp “geçti geçti” der gibi elini sıktı, kanattı. Çıyan sayısız ayağıyla içeri girmeye çalışırken kadın sinekliği onun suratına kapattı. Kara çıyan yüz bulamayınca karnındaki yüz bin yumurtayla döndü, yuvasına gitti. Kanayan yerini yalarken apartmanda bir hışırtı duydu kadın. Gidip kapıyı açtı. Yüz ayağından ikisini çöp poşetine dayamış tüylü bir çıyanla karşılaştı bu kez. Bunu merdivenden düşerken görmüştü tüy gibi hafif. Bu ona önce komik gelmiş ama sonra adımlarını hızlandırarak yanından hızla geçip geçmişti, kokusunu alırsa diye. Tüylü çıyan kendi düşüşüne aldırmadan bir ayağının önüne ötekini atarak peşinden geldi ama yetişemedi ona. Şimdi karşısında, ağzının kenarında taze bir dedikodunun habercisi o tükürük damlası ile duruyordu. Kapıyı çıyanın yüzüne kapattı. Bum. Apartman inledi. Öbür çıyanların sesi yükseldi.

Giderek yaklaşıyorlardı. Bir kez yine evin içinde karşılaşmıştı onunla. Tanıdık gelmişti bu çıyan. Küçük kırmızılardan. Kuyruğunda üçgen şeklinde bir muska asılıydı. Çıyan suç üçtü yakalanınca utandı. Kadın çıyanın üstüne bastı çıplak ayağıyla. Ezdi iyice cılkını çıkardı. Bir hafta ürperdi sonra, aklına geldikçe.

Bu sabah da yanındaki yastıkta buldu bir tane. Bir fiske vurdu mışıl mışıl uyuyan bu semirmiş kırmızı çıyana. Kalktı çıyan bavulunu hazırladı, kapıyı çekti arkadan kuyruğunu kısıtınca tiz sesiyle cıyıkladı. Kulaklara şenlik. Asansör yukarı çıktı.

Akşama kadar evi süpürüp sildi, derleyip topladı. Düğün evi gibi oldu dedi. Rahat tertemiz bir soluk aldı. Gaz borusunu delip mutfağın kıyısını köşesini deliğini budağını kapattı. Elindeki gazlı bezi tutuşturdu kanepenin üstüne fırlattı. Nefesini kuvvetle sıcacık ateşin üstüne verdi. Alevler büyüdü. Ellerini uzatıp içinde hiç ısınmamış karanlık noktayı bir heves aydınlatmaya çalıştı. Vazgeçip dışarı çıktı. Yerine keyifle kuruldu. Mutfak büyük bir gürültüyle patladı. Bum.

NEY'İN BÜYÜ- SÜNDEN SARHOŞ BİR ÜSTAT

Melih YILDIZ

Bafralı Hasan Fehmi Efendi, Bodrum'da görev yaptığı yıllarda yedi yaşındaki oğlu Tevfik ile bir akşamüzeri deniz kenarında dolaşmaya çıkarlar. Uzunca bir yürüyüşün ardından soluk almak için Tepecik Kahvesi'nde otururlar. Kahvedeki masaları işgal eden insanlar birbirleri ile sohbete dalmış, günlük hayatın bitip tükenmez sorunlarını konuşmaktadırlar. Küçük Tevfik ise kendi akranının olmadığı bu ortamda, biraz sıkılmış halde, sağını solunu izlemektedir.

Tevfik kendisine verilen çayı yudumlarken, bir anda kahvenin kapısı açılır. O sırada kılık kıyafet-

leri dervişleri andıran kahvedeki hiç kimsenin kendilerini tanımadığı orta yaşlardaki iki arkadaş kapıdan içeriye doğru adımlarını atar. Tanrı misafirleri, masada oturan diğer insanları selamladıktan sonra, kahvenin denizi gören köşesine geçip otururlar. Kahveci, misafirlerine hiçbir şey sormadan iki bardak demli çayı önlerine koyar. Çayların gelmesiyle birlikte adamlardan biri kolunun altında sakladığı neyini çıkartır ve “destur!” diyerek üflemeye başlar. Yanındaki arkadaşı da Esrar Dede’nin gazelini okuyarak neyin ortama yaydığı huzur dolu sese eşlik eder. Kahvede oturanlar, sohbetlerine ara verip, neyin çıkarttığı sese kulak kabartırlar. Neyin sesini ilk kez dinleyen küçük Tevfik de sesin büyüüne kendine kaptıranlar arasındadır.

Dinleti bitip, kahveden çıktıklarında neyin çıkarttığı sesin etkisi ile sarhoş olmuştur Tevfik. Artık bundan sonraki adımlarını neyin çıkarttığı bu büyüü sesi arayıp bulmaya doğru atacaktır. Eve döndüklerinde ise ağzını bıçak açmaz. Yatağına girip hemen uyur. Sabah uyanır uyanmaz da bahçelerinden kestiği bir kamış parçasına sigara kâğıdı sararak onu üflemeye başlar. Oğlunun neye karşı gösterdiği ilgi, döneminin son derece aydın şahıslarından biri olan öğretmen babasını kaygılandırır. Çünkü o, oğlunun iyi bir eğitim almaya öncelik vermesini ister. Bu eğitimde ise müziğin yeri ikinci planda olacaktır! Ney sevdasına kapılan oğlunu da *“aklını bu gibi şeylerle yormaması gerektiğini ifade ederek önceliği derslerine vermesi”* konusunda uyarmayı ihmal etmez. Ancak ney aşkı küçük Tevfik’in kalbine bir hançer gibi saplanmış. Babasının öğütleri kendisinde hiçbir karşılık bulmaz. Tepecik Kahvesi’nde dinlediği sesi bulabilmek için yola çıkmıştır bir kere Tevfik... Geri dönmeye de hiç niyeti yoktur!

Tevfik, zamanının büyük bir bölümünü topladığı kamışlardan ney yaparak geçirmeye başlar. Aslında birçok alanda da yeteneklidir; elinden dikiş gelir, nakış yapar, kalay yapmasını bilir, kundura tamir eder, sandala binip kürek çeker, balık tutar, usta bir marangoz gibi kendisine tahtadan oyuncaklar yapar... Ama o tüm kabiliyetlerini bir kenara bırakıp neyin çıkarttığı seste bulur kendini. Babası da gün geçtikçe bu sevdanın karşısında duramayacağını anlayarak oğluna bir kaval alır. Ancak okulunu ihmal etmemesi gerektiğini de tekrar hatırlatır oğluna... Tevfik bundan böyle okulundan geriye kalan zamanlarında sandalı ile Ege’nin serin sularına açılıp, kavalıdan çıkan nağmelerle martılara eşsiz konserler verir.

Tevfik, bir akşamüstü babasıyla birlikte okuldan döner-

ken, uzaklardan gelen bir davul-zurna sesi duyar. Tıpkı neyden olduğu gibi bu sestten de çok etkilenir. Ses yavaş yavaş yakınlarından gelmeye başlar. Tevfik o sırada sokağın başından gelen zurna çalan iki kişi ile birlikte onları takip eden davulcuyu görür. Arkalarından gelen kalabalık bir insan topluluğu da onları takip etmektedir. Tevfik, gelen kalabalığı çok merak eder. Onları daha yakından görebilmek için babasını adeta sürükleyerek kalabalığa doğru çeker. Babası, onu durdurmak istese de oğlunun korkunç manzarayla karşılaşmasına engel olamaz!

Davul ve zurnacıların arkasından gelen kalabalığın ellerinde uzun uzun sıırıklar vardır. Bu sıırıkların altısının üzerinde de kesilmiş insan kafaları görülür. Sırııklardan kanlar akmaktadır. Kesilmiş kafalardaki gözler dışarıya fırlamış, saçlar ise kana bulanmıştır. Küçük Tevfik, gördüğü bu manzara karşısında şoka girer. Eli ayağı boşalır, olduğu yerde donar kalır. Babası, karşılaştıkları bu dehşet verici manzaradan daha fazla etkilenmemesi için, oğlunu, yolun kenarındaki demirci dükkânına sokmaya çalışır. Ancak iş işten çoktan geçmiştir. Çünkü karşılaştıkları bu

olay, ilerideki yaşamını etkileyecek derin yaralar açmıştır küçük Tevfik'in tertemiz ruhunda...

Yaşanan bu acı hadiseden sonra Tevfik'in ruhsal yapısında ciddi değişimler gözlenir. Eski Tevfik gitmiş, yerine bambaşka bir çocuk gelmiştir. Olumsuz davranışları karşısında ne annesi ne de babası laf söz geçirebilir artık ona. Sorumsuzca, ne yaptığını bilmeyerek geçirir günlerini. Anne ve babası oğullarının eskisi gibi olması için ne yapacaklarını bilemezler. Sonunda, Tevfik on beş yaşına geldiğinde babasının tayini Urla'ya çıkar. Aile, bu tayinle birlikte bir nebze de olsa mutlu olur. Çünkü Tevfik'e yaşadığı acı verici olayı hatırlatan bu yerden uzaklaşacaklardır. Belki de oğulları eskisi gibi mutlu olacağı günlere böylece geri dönebilecektir...

Bodrum'dan sonra hayatlarını devam ettirecekleri yer artık Urla'dır. Ancak Tevfik, Urla'ya yerleştikleri ilk günlerde buralardan hiç hoşlanmaz. Bir kere canından çok sevdiği deniz, kasabaya uzaktır! Neyse ki onu can sıkıntısından kurtarmak için imdadına yine kavalı yetişir. Okula başlayacağı güne kadar sadece kavalı ile arkadaşlık kurar; zaten vaktini hoşça geçirebileceği başka da arkadaşı yoktur... Kısa bir süre sonra okula başlar Tevfik. Rüstiye'yi bitirdiği için yeni adresi İzmir İdadisi olur. Ancak Bodrum'da olduğu gibi burada da okulla pek ilgisi yoktur. Dağda, bayırda kavalını üfleyerek vaktini geçirir. Urla çarşısında tek başına gezinir durur.

Urla'nın çarşısında dalgın dalgın gezindiği bir gün yüreğine kadar işleyen bir ses duyar. Bu ses çocukluğundan beri yüreğine kadar işleyen neyin sesidir. Hemen sesin geldiği yöne doğru yürür. Neyden çıkan nağmeler, bir berber dükkânın kapısından dışarıya çıkmaktadır. Tevfik vakit kaybetmeden ceketini ilikleyip, fesini düzelterek dükkândan içeriye adımını atar. İyi kalpli, bilge bir insan görünümünde olan Kâzım Efendi karşılar Tevfik'i. Tevfik, neyin sesinden dolayı dükkâna girdiğini, onu çalan ustası tanımak istediğini söyler. Kâzım Efendi neyi çalanın kendisi olduğunu söyler. Tevfik'in, üstadın karşısında heyecandan eli ayağı titrer. Ancak bir çırpıda, üstattan kendisine ney dersleri vermesini rica eder. Kâzım Efendi'de de neye karşı bu kadar meraklı olduğunu gördüğü on beş on altı yaşlarındaki bu delikanlının isteğini geri çeviremez.

Hemen ertesi gün ney dersleri başlayacaktır Tevfik'in. Berber dükkânından çıkıp sanki bir bulut üzerinde evine gidiyormuş gibi mutludur. Hemen ertesi gün Kâzım Efendi'nin dediği saatte berber dükkânında hazır bekler. Ney

dersleri başlamıştır. Tevfik'in parmakları neyi hiç yadırgamaz. Çünkü o yıllardır kestiği kamışları üfleye üfleye bu derslere hazırlanmış gibidir. Ney, kendine âşık olan delikanlının elinde duygulu, hazin, büyüleyici sesler çıkarır. Ancak bu dersler okuldan daha da uzaklaştırmaya başlar, Tevfik'i. Ruhsal sağlığı da hiç yerinde değildir. Durduk yere heyecanlanır, etrafındakilere bağırıp çağırmaya başlar, öfkesi kontrol edilemez boyutlara ulaşır. Bazen sara nöbetleri geçirir. Bazen de sebepsiz korkulara kapılıp bayılır.

Tevfik'in nöbetleri okula gittiği zamanlarda kendini daha da fazla gösterir. Okulun bahçesinden içeriye adımını atar atmaz sanki kapalı bir yere kapatılmış, oradan hiç kurtulamayacakmış hislerine kapılır. Ruhuna sanki işkence ediliyordur. Tevfik, bu duruma alışmaya çalışsa bile ruhu bu baskıları daha fazla kaldıramaz! Tevfik yine okula gittiği bir gün arkadaşlarını ve öğretmenlerini çok etkileyecek nöbetler geçirir. Bu nöbetlerin tekrar etmesinden bir ay sonra yatılı olarak eğitim gördüğü okulundan kapaklarını dahi hiç açmadığı kitapları ile evine gönderilir. Ancak okuldan atılmış olmak onu üzmemektedir; onu asıl üzen, ailesinin onu okutmak için gösterdiği çabaya karşılık onları hayal kırıklığına uğratmış olduğu düşüncesidir.

Oğlunun okulda geçirdiği ataklardan dolayı evine gönderilmesinden sonra, babası, vakit kaybetmeden, oğlunu Urla'daki tabiplere götürür. Oğlunun geçirdiği ataklara sadece onların çare olabileceği düşüncesindedir. Ancak Urla'daki tabiplerden bir çare bulamazlar. Hasan Fehmi Efendi'nin oğlunu götürceği yeni adres, İzmir olur. Çünkü Urla'daki tabipler İzmir'e gitmeleri yönünde tavsiyelerde bulunmuşlardır. Ancak İzmir'deki hekimler de Tevfik'in ruhundaki acıları dindiremez. Hasan Fehmi Efendi de çareyi oğlunu İstanbul'a göndermekte bulur.

Tevfik, tedavi olabilmek için annesiyle birlikte vapur yolculuğu ile İstanbul'a gidecektir. Babası da kardeşi Şefik ile birlikte onları yolculamak için rıhtıma kadar gelir. Babası çok istemesine rağmen, görevini bırakamayacağı için, oğlu ile birlikte gidemez. Oğlunun gözü önünde yaşamış olduğu bunalımlara çare bulamıyor olmak, çok yıpratır Hasan Fehmi Efendi'yi. Eşi ve oğlu vapurun küpeştesinden el salladığında gözyaşlarına hâkim olamaz. Eşi ve oğlu, İstanbul'dan döndüğünde mutlu bir delikanlı ile kucaklaşacağına inandırır kendini.

Tevfik ve annesi İstanbul'a varır. Hemen yanlarında ka-

lacakları akrabalarının evine yerleşirler. İstanbul'da altı ay kalacaklardır... Böylece Tevfik iyi olana kadar tüm tabiplerin kapılarını aşındıracaklardır. Ellerindeki kâğıda yazılı olan adreslerdeki tabiplerin tek tek kapısını çalarlar. Gittikleri hekimlerin hepsi de "*Tevfik'in eğitimine devam etmemesi*" konusunda annesini uyarırlar. Ancak ailesi oğullarının eğitime devam etmesini çok istemektedir... Son bir umut olarak da Karaköy'de Yüksek Kaldırım Caddesi Yazıcı Sokağı'nda muayenehanesi olan meşhur Musevi Doktor Pepo'nun kapısını çalarlar. Pepo'ya göre Tevfik'in hastalığı tahmin edildiği gibi sara değildir! Oğlunun telkin yoluyla ve melankoli tedavisinde kullanılan ilaçları kullanmasıyla iyileşebileceği hususunda annesine bilgiler verir. Ancak diğer doktorlar gibi Pepo da "*oğlunu okula göndermemesi, ne istiyorsa onunla meşgul olmasını*" söyler annesine. Ancak denize açılmaması şartıyla... Çünkü denize açılırsa yine bir nöbet geçirip boğulabileceği endişesini taşır Dr. Pepo.

Pepo'nun yanından çıktıklarında Tevfik'in annesinin yüzü biraz da olsun güler. Çünkü doktorun söylediklerine göre oğlu iyileşecektir. Tevfik, bir daha bayılıp, durduk yere öfke nöbetleri geçirmeyecektir! Okula gitmeyecek olması da artık umurunda değildir annesinin. Yeter ki oğlu iyi olsun...

Ana oğul hiç vakit kaybetmeden iyi haberleri bavullarına koyarak Sirkeci'den bindikleri İzmir vapuru ile Urla'ya geri dönerler. Hasan Fehmi Efendi, içindeki kötü hislerle birlikte eşi ve oğlunu sabırsızlıkla beklemektedir. Aklında hiç iyi düşünceler yoktur, sanki oğlu hakkında duymak istemeyeceği haberler kendisine iletilecektir. Ancak eşi, Pepo'nun söylediklerini tek tek Hasan Fehmi Efendi'ye anlatınca, adamın yüzü güler. "*Oğlum iyi olsun da ne isterse onu yapsın. Ben ona hiç karışmayacağım*" der. Böylece Tevfik, tamamen özgürlüğüne kavuşmuştur! Babası sözünde durur ve ona "*Mansur*" denen büyük boy bir ney satın alır. Ancak Tevfik, neyin dışında başka sazları da çalmayı dener. Bir yandan bağlama ve cura, diğer yandan da tambura öğrenir. Bu çalgılarda da yeteneklidir ama onun gönlünde sadece ve sadece ney vardır...

Okuldan uzaklaşıp özgürlüğüne kavuştuğu günlerden sonra, bir sabah ceketinin altına sakladığı ney ile evden kaçan Tevfik'i, İzmir Mevlevihanesi'nin kapısında görürüz. Mevlevihane'de ilk olarak Şeyh Nureddin Hazretleri ile karşılaşır. Ney dersleri almak istediğini ona iletir. Şeyh Nureddin Hazretleri ise "*Hicaz Peşrevi*"ni çalmasını söy-

ler Tevfik'e. Tevfik, şeyhin karşısında korka korka başlasa da neyini üflemeye, şeyhi etkilemeyi başarır. Şeyh, hiç vakit kaybetmeden kardeşi Cemal Bey'in yanına gitmesini ve ondan dersler almaya başlamasını söyler. Böylece Tevfik, neyzenlik konusunda hayatını etkileyecek en önemli adımlardan birini atmış olur.

Mevlevihane'de sadece ney üflemeyi öğrenmez Tevfik. O yıllarda İzmir'in önde gelen aydınlarına çay ve kahve taşıyarak onların sohbetlerine kulak misafiri olur. Bu sohbetlerde, müzik, felsefe, edebiyat, siyaset gibi konular konuşulmaktadır. Kısa bir süre sonra da çalışkanlığı ve sevimliliği ile bu değerlerin arasına girmeyi başarır. Bir taraftan edebiyat üzerine yapılan söyleşiler, okunan şiirler ve istibdat aleyhine yapılan hicivler hafızasına yerleşirken; diğer taraftan da Cemal Bey'den aldığı musiki dersleri ile entelektüel olarak üç yılda gelebileceği en iyi noktaya ulaşır. Böylece İzmir'in tanınan simalarının evlerinde düzenlenen kültürel toplantılara da davet edilir. Ve

artık etrafında da Neyzen Tevfik olarak tanınmaya başlar.

Neyzen Tevfik'in kişiliğindeki bu gelişmeyi babası da yakından takip eder. Oğlunun bu derece gelişim gösterip, memleketin önde gelen isimleri ile yakınlıklar kurabiliyor olması onu çok şaşırtır. Oğlunun bu ortamın dışında daha iyi eğitimler alması gerektiğine inanır. Bu inanç ile oğlunu İstanbul'a göndermeye karar verir. Neyzen Tevfik ilk başta babasının fikrine hiç sıcak bakmaz. Babasına da karşı gelir ama ısrarlarına da daha fazla dayanamayarak İstanbul'a gitmeyi kabul eder.

Neyzen Tevfik'in, İstanbul'da ayak bastığı ilk yer yine Sirkeci rıhtımıdır. Yanında çoğu Mevlevihane'den verilmiş bir yığın tavsiye mektubu vardır. Bu mektupları, kendisi ile yakından ilgilenilmesi için gideceği yerlere vermesi konusunda tembih edilir. Mektupların üzerinde, Neyzen Tevfik için "*çok değerli ve çalışkan bir genç*" olduğu yazmaktadır. Ancak Neyzen Tevfik, ilk önce babasının tavsiye ettiği yere adımını atar. Burası Fethiye Medresesi'dir. Bu medresede Musa Kâzım Efendi'yi bularak, babasının kendisine vermesini istediği mektubu iletir. Musa Kâzım Efendi de hemen mollalar arasında kalacağı bir odaya yerleştirilmesini söyler. Ancak sabah uyanır uyanmaz medrese hayatına asla uyamayacağına karar verir Neyzen Tevfik. Çünkü burada herkes cübbe ve şalvar giymektedir; o ise bu kıyafetleri giyinmeyi reddedecektir! Bu isyanı yüzünden hakkını soruşturma açılır. Ama Neyzen Tevfik, verilecek olan disiplin cezası umursamaz. Çünkü onun akli Mevlevihanelerdedir... Bir an önce aradığı ortamı bulabilmeyi ümit ettiği Mevlevihanelerden birine gitmeyi istiyor.

Sıkıla sıkıla kaldığı iki üç günün sonunda medreseden dışarı adımını atar Neyzen Tevfik. İlk gittiği yer Yenikapı Mevlevihane'sidir. Özlemini çektiği havayı da burada bulur. Bir sonraki durağı ise çok merak ettiği Galata Mevlevihanesi olur. Buradan çok etkilenir. Tahmin ettiğinden daha fazla kendini rahat hisseder burada. Kendi kendine bir karar verir; ilk fırsatta medreseden ayrılacak ve Galata Mevlevihanesi'ne yerleşecektir! Ancak bu kararını dört yıl sonra uygulayabilecektir...

Neyzen Tevfik, Dergâhta Bursalı Hafız Emin Efendi ile tanışır. Hafız Emin Efendi'nin ilk işi ona İstanbul'u tanıtmak olur. Bir süre sohbet ettikten sonra Yüksekaldırım'dan inerek, Galata Köprüsü'nden Fatih'e ulaşırlar. Fatih Camii'nin karşısındaki kahvelerden birine oturup, koyu bir sohbe dalarlar. Kısa sürede sanki uzun yıllar

birbirilerini tanıyorlarmış gibi sıkı dost olurlar. Neyzen Tevfik ile Hafız Emin Efendi, derinlemesine sohbetlerine dalmışlarken oturdukları kahvenin kapısından içeriye yirmi beş otuz yaşlarında herkesin saygı duyduğu genç bir adam adımını atar. Herkesi selamladıktan sonra da Hafız Emin Efendi'nin masasına oturur. Bu genç adam, Hafız Emin Efendi'nin yakın dostu Ziraat Nezareti Umur-u Baytariye Kâtibi Mehmet Akif Bey'dir. Yani yıllar sonra İstiklâl Marşımızı yazıp Milli Şairimiz olacak olan Mehmet Akif Ersoy'dur! Mehmet Akif Bey, hemen Neyzen Tevfik ile Hafız Emin Efendi'nin sohbetine kendini kaptırır. Mehmet Akif Bey o yıllarda da yazdığı şiirlerle adından sıkça söz ettiren genç bir şairdir. Sohbet ilerledikçe Neyzen Tevfik, Mehmet Akif'in edebi bilgisinden çok etkilenir. Akşam olduğunda ise Mehmet Akif, Neyzen Tevfik'i medreseye göndermek istemez ve o gece sohbetlerine devam edebilmek için onu evinde misafir etmek ister. Neyzen Tevfik de Mehmet Akif'in davetini geri çevirmez. Böylece uzun yıllar sürecek olan dostluğun kapısı aralanmış olur.

Neyzen Tevfik medreseye döndüğünde, setre pantolon giyindiği, cübbe taşımayıp, sarık da sarmadığı gerekçesiyle kapıdan içeri sokulmaz. Bu ceza ona bir ödül gibi gelir. Hiç ısınmadığı bu yerden uzaklaşacaktır... Medreseden sonra Neyzen Tevfik'i, Mevlevihane'de görürüz. Ancak özgürlüğüne son derece düşkün olan Neyzen Tevfik, kısa bir süre sonra oranın da kurallarına ayak uyduramaz. Namaz kılmadığı ve ayinlere abdest almadan katıldığı gerekçesiyle şikâyet edilir. Neyzen, bu olaydan sonra da Mevlevihane'yi terk eder.

Mevlevihane'den ayrıldıktan sonra Neyzen Tevfik'in kendisine yardımcı olabilmesi için kapısını çalacağı ilk kişi can dostu Mehmet Akif olacaktır. Mehmet Akif, onu dost meclislerine sokacak, İstanbul'un önde gelen aydın kişileri ve yazarları ile tanıştıracaktır. Birlikte saraylara, köşklere girip çıkacaklardır. Artık böylece de tüm kapılar Neyzen Tevfik'e açılacaktır.

Neyzen Tevfik, her ne kadar dönemin aydınları ve ileri gelenleriyle yakın dostluklar kursa da sokaklarda yaşayan evsizlerle, sarhoşlarla, esrarkeşlerle, yankesicilerle, hırsızlarla, dolandırıcılarla ve düzenbazlarla da yakın arkadaşlıklar kurar. Medrese ve Mevlevihanelerden uzaklaşınca istediği gibi meczup bir hayat sürer; nerede akşam orada sabah... Başını koyacak bir yer buldu mu ondan mutlusu olmaz. Özellikle Yeni Camii'nin yakınındaki İsa'nın Kahvesi onun en uğrak yeri olur.

Neyzen Tevfik gün geçtikçe alkole kendini teslim eder. Neredeyse alkol kullanmadığı bir günü yoktur. Artık neyzenliğinin yanı sıra sarhoşluğu ve etrafına savurduğu küfürlerle de tanınan bir adam olur. Öyle ki alkolün etkisi ile bir hamamdan sokağa çınlıplak çıkacak, insanlar onu dilenci sanıp önüne harçlık atacak, evinin yolunu şaşırp bekçiye kendi adını verip adresini soracak ve başından onu zor durumda bırakacak yüzlerce olay geçecektir. Ama o yaşadığı olaylara rağmen bir türlü alkolün kendini esir etmesinden vazgeçmeyecektir. Üstelik alkol yetmezmiş gibi sokaklarda yaşamını sürdürürken tanıştığı iki tıbbiyeli öğrencinin verdiği esrarla ilk kez bu maddeyi kullanacak, alkole olduğu gibi esrara da bağımlı olacaktır.

Yaşadığı bohem hayatın etkisiyle, alkolün pençesi, Neyzen Tevfik'in beynine kadar saplanır. Kendisinin söylediğine göre Birinci Dünya Savaşı'na kadar 1868 okka rakı içer. Savaştan sonrasını ise hesap edemediğini söyler. Öyle ki aylarca yemek yerine bir dilim portakalla, bir mandalina ile sadece rakı içerek öğünler geçirmeye başlar. Tabii ki bunun yanında esrar ve afyon kullanmayı da ihmal etmez. Bu üç azametli hükümdarın kafasının üstünde saltanat kurduğunu, senelerce onu kımıldatmadığını söyler. Bunların yüzünden her renge girer, sokaklarda köpeklerle koyun koyuna uyur, soğuk ve yağmurlu günlerde cami avlularındaki taşların üzerinde yatar. Ama günler geçtikçe vücudu bu tarz yaşamı kabul edemez hale gelir. Alkole ve esrara daha fazla dayanamaz!

Sonunda Neyzen Tevfik'in akli dengesi alkolden dolayı bozulmaya başlar. Bir akşam yine aşırı alkolden dolayı komaya girer. Arkadaşları da çareyi onu hastaneye götürmekte bulurlar. Çocukluğunda yaşamış olduğu ruhsal bunalımlar Neyzen'in kapısını yine çalmış olur ama bu sefer farklı kılığa girerek, hiç kopamadığı alkol yüzünden... Haydarpaşa'daki tedavisi tam dört buçuk ay sürer. Şiirlerinin çoğunu da bu dönemde yazar. Hastanede yattığı süre boyunca neyinden uzak kalır. Ancak neyi olmadan asla kendini iyi hissetmeyecektir. Bir gün bahçeye hava almak için çıktığında, eski bir demir karyola görür. Hemen karyolanın demirini söküp, delikler açarak kendine demirden ney yapar. Bazı akşamlar da toplantılar düzenleyip hastanede yatan diğer hastaların ruhuna yapmış olduğu neyi ile şifa dağıtır. Artık yavaş yavaş sağlığı düzelen; bunalımlara düşmeyen, gereksiz yere heyecanlanmayıp, olayları daha iyi değerlendiren Neyzen, sonunda hastaneden taburcu olur.

Neyzen Tevfik, ne kadar tedavi görürse görsün alkol ve esrar yakasına yapışmıştır. Hastaneden taburcu olduktan kısa bir süre sonra alkol kullanmaya devam eder. Kendini iyi hissetmediğinden tekrar Haydarpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nin kapısını çalar. Ancak hastanede yer olmadığı için bu sefer yakınındaki Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne sevk edilir. Bu hastanede ilerleyen yıllarda Türkiye'de "Modern Psikiyatrinin" kurucusu olacak olan Dr. Mazhar Osman karşısına çıkar. Bu ilk karşılaşmaları değildir. Mazhar Osman, tıp fakültesi öğrencisiyken gitmiş olduğu kahveden tanır Neyzen'i... Ta o zamanlar bu enteresan dâhinin davranışları ilgisini çekmiş, onu gözlemlemiştir. Bugün ise yıllar önce karşılaştığı ilginç giyimli, ağzı küfürler dolu, alkolik Neyzen onun hastası olur. Mazhar Osman, Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde çok yakından ilgilenir Neyzen'le. Bu yakınlık Neyzen'i çok mutlu eder.

Haydarpaşa'da tedavi olmasının üzerinden tam altı yıl geçer. Aradan geçen bu uzun süreye rağmen, Neyzen Tevfik, hiçbir şekilde alkolden uzak kalamaz. Aksine yakın

bir dostuymuş gibi alkolsüz geçen bir günü bile yoktur. Yine bunalımlar geçirmeye başlar. Bu sefer hastanede yatmaya hiç niyeti yoktur Neyzen'in. Çünkü hastanede yattığı günlerde kendini çok yalnız hissetmiştir. Arkadaşlarını, dostlarını özler orada. Bu yüzden yatmaya hiç yanaşmaz. Ancak sonunda dostlarının ısrarları üzerine hastaneye yatmaya razı olur. Neyzen'in bu seferki adresi, Zeynep Kâmil Hastanesi olacaktır.

Zeynep Kâmil Hastanesi'ndeki doktorlar, Neyzen Tevfik'in mutlaka bir bimarhanede tedavi görmesi gerektiğini yakınlarını söylerler. Neyzen bu sefer doktorların söylediklerine sert bir şekilde karşı çıkar. Ama yapacağı da bir şey yoktur. Çünkü günden güne ruh sağlığı daha da bozulmaya başlamıştır. Doktorların kendisini ikna etmesiyle Toptaşı Bimarhanesi'nde yatmaya razı olur. Böylece bir gün sonra eşyalarını toplayarak on dakikalık yürüme mesafesindeki Toptaşı Bimarhanesi'ne gider. Toptaşı'na girer girmez kaydını yaptıırıp, hastane bahçesinde tur atmaya başlar. Diğer hastaları gördükçe nereye düştüğünü görür, bir an önce buradan çıkıp gitmesi gerektiği konusunda kendi kendine söylenir. O sırada kendisini tanıyan hastalardan biri "Hoş geldin Neyzen Abii!" diyerek ona sevgi gösterisinde bulunur. Değer görmeyi çok seven Neyzen'i, bu sevgi gösterisi çok mutlu eder. Ama kısa bir süre sonra başka bir hastanın da "Yuuuuh, deliye bak!" diye bağırması, bir başkasının kendisine yumruk sıkması, bir diğeri'nin de küfürler savurması Neyzen'i çileden çıkarır. Ancak Neyzen Tevfik, hastane personelinin ve doktorların kendisine iyi davranmasıyla birkaç gün içerisinde yeni hastanesine alışır. Hastanede kaldığı süre içerisinde de ilk olarak şu dizeleri kaleme alır:

Başı yoktur, sonu yoktur, şu dünyanın
Ortasından elimizde iki-üç yaprak var
Bir beladır çekeriz, küfr ile din gayretine
Akıl idrak edemez hangi cihette hak var

1929 yılına gelindiğinde Neyzen Tevfik'in yeni adresi Bakırköy olur. Çünkü Toptaşı Bimarhanesi kapanmış, yerine de Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi kurulmuştur. Bundan böyle Neyzen Tevfik, bunalımlar yaşadığında, alkol komasına girdiğinde kendi başına bu hastaneye gelecektir. Ne de olsa bu hastanenin kurucu başhekimini çok güvendiği Mazhar Osman'dır.

Yıllar boyunca gelip gideceği, birçok anı biriktireceği ve dostlar edineceği Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ni bir dinlenme ve sığınma yeri olarak görür Neyzen Tevfik. 21. Koğuşta da kendine özel bir oda ayrılır. Ne zaman başı derde girse, afyonu, esrarı, alkolü, küfrü fazla kaçırırsa buraya gelir. Ölümüne kadar da onlarca kez yatıp; neyiyle ve kalemiyle sığındığı limanı olur Neyzen Tevfik'in.

Kaynakça

- Kabacalı, A. (1987). Çeşitli Yönleriyle Neyzen Tevfik (1.Baskı) İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
Topuz, H. (2014). Çılgın ve Özgür (8.Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
Yücebaş, H. (1981). Neyzen Tevfik (8.Baskı) İstanbul: Memleket Yayınları.
Seyrek, A. (2019). Neyzen Tevfik (1. Baskı) Eskişehir: Dorlion Yayınları.

Fotoğraflar: İstanbul Şehir Üniversitesi Taha Toros Arşivi

Bu Kitaplar Çok Güzel

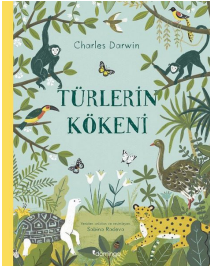
Demet EKMEKÇİOĞLU

demetmekcioglu@gmail.com

Çocuk Edebiyatında Evrim

Yıllardır tartışılan bir konu olmasına rağmen güncelliğini asla yitirmeyen evrim teorisi, çocuk kitaplarında da çokça yer alıyor. Evrim, günümüzde de devam ediyor. Durmadan da devam edecek. İnsan soyunun uzun ömürlü olması için de insanın doğaya kulak vermesi şart.

Evrim teorisine doğanın işleyişi ya da değişim olarak baksak çocuk kitaplarındaki varlığı tartışılmaz ve doğru ele alındığında çocukların anlaması çok kolay. Canlılar dünyasının gizemini ortaya seren bu kitaplar, öğrenme heveslisi çocukları kucaklayıcı nitelikte.

Charles Darwin Türlerin Kökeni

Sabina Radeva

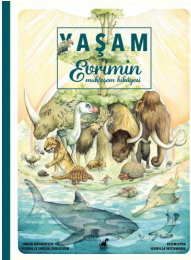
Domingo Çocuk - 64 sayfa

Charles Darwin'in 1859 yılında yayımladığı meşhur kitabı Türlerin Kökeni çocuklar için yeniden hazırlanmış. Darwin'in Beagle Serüveni, Türler, Doğal Seçilim, Evrim teorisi ve Evrim teorisi hakkında yanlış bilinenler çocuklar için oldukça sade bir şekilde açıklanmış. Kitabın sonuna eklenmiş sözlük ve okuma önerileri bölümüyle tam bir başvuru kaynağı niteliği taşıyan kitabın yazarı da moleküler biyoloji okumuş bir illüstratör. İşte tam da bu nedenle evrim konusunda bilimsel bir atlas niteliğindeki bu kitap aynı zamanda bir sanat eseri.

Darwin, çağdaş teknolojinin olmadığı bir dönemde evrim konusunda ciddi araştırmalar yapmayı başardı. Bize de bilimin peşine takılıp, okumak kalıyor.

Darwin, çağdaş teknolojinin olmadığı bir dönemde evrim konusunda ciddi araştırmalar yapmayı başardı. Bize de bilimin peşine takılıp, okumak kalıyor.

8 yaş ve üstü okurlarımız için.

Yaşam – Evrimin Muhteşem Hikâyesi

Jakob Brodersen –

Pernille Engsig Eskildsen

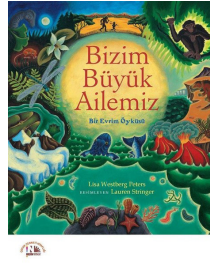
Dinozor Çocuk – 40 sayfa

Bu kitap, senin nereden geldiğini, Dünya'nın nasıl oluştuğunu ve yaşamın nasıl başladığını anlatıyor. Büyük Patlama ile başlayan kitap, yaşamın denizlerde oluştuğunu ve hayatın nasıl gelişip değiştiğini oldukça basit bir dille aktarırken, görsellerin tamamladığı

denizlerde oluştuğunu ve hayatın nasıl gelişip değiştiğini oldukça basit bir dille aktarırken, görsellerin tamamladığı

anlatım, konu hakkında tam bilgi sahibi olmamızı sağlıyor. Dinozorların nasıl gelişim gösterdiğini ve nasıl nesillerinin tükendiğini öğretirken, insan evrimini de aşama aşama anlatan müthiş bir kaynak.

7 yaş ve üstü okurlarımız için.

Bizim Büyük Ailemiz –

Bir Evrim Öyküsü

Lisa Westberg Peters

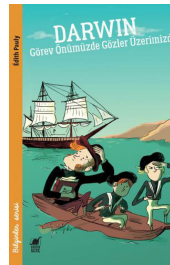
Nesin Çocuk – 48 sayfa

“Hepimiz çok, çok eski bir ailenin üyeleriyiz. Soyağacımızın kökleri milyonlarca yıl öncesine, Dünya’da yaşamın yeni başladığı çağlara dayanıyor.”

Bu cümle ile başlayan kitapta değişim,

görsel bir şölen eşliğinde devam ediyor. Denizlerde yaşayan küçücük ve yuvarlak hücrelerden, bugünlere gelişimizi, değişimimizi bir hikâye tadında bize anlatıyor. Kitabın sonundaki Soyağacımız Kökenleri ve Soyağacımız: Zaman çizelgesi ise evrim konusundaki öğrendiklerimizi bize özetliyor. Soyağacını gerçekten merak edenlere.

6 yaş ve üstü okurlarımız için.

Darwin –

Görev Önümüzde Gözler Üzerimizde

Edith Pauly

Dinozor Çocuk – 238 sayfa

İngiliz kraliyet ailesi'ne ait Beagle adlı gemi, 1831'de 4 yıl 9 ay sürecek araştırma gezisi için denize açıldığında tarihin en tanınmış gemilerinden biri olacağını kimse bilmiyordu.

Bu gemiye 22 yaşında genç bir doğa bilimci olarak binen Darwin de insanın kökenine ilişkin bilinen her şeyi altüst edecek fikirleri ortaya atacağını bilmiyordu.

Darwin'in bilim dünyasını karıştıran teorilerini tasarladığı bu gezisi, genç okurlar için macera romanına dönüştürülmüş. Soluksuz okuyacağınız bu macera, size bilim dünyasının da kapılarını açıyor.

10 yaş ve üstü okurlarımız için.

BAY RICHTER

Ebru AKKAN

Bu defa felaket bölgesine ki buraya enkaz da diyebiliriz mekân da, eş, dost, ahabap kısaca bula-bildiği herkesi toplayıp, kalabalık sayılabilecek grupla, kendisinden umulmayacak denli hızlı bir şekilde vardığından veyahut kendisine daima yakıştırıldığı halde asla dillendirilemeyen kibrinin ispatıymışçasına hastalıklı bir gösterişle enkaza geri döndüğünden, belki de beklenmedik sevgi ve kardeşlik lafları ettiğinden olsa gerek, kazazede ansızın gözleri kamaşarak, gelecek güzel günlere, bu günlerin elle tutulur gözle görülür derecede dünden çok daha iyi olacağına, şansının ve bereketinin artacağına dair öyle bir umutlandı ki kendisini bu kez öncekilere kıyasla daha çabuk ve sorgusuzca Bay Richter'in güvenli kollarına bırakıverdi. Tanıdık, bildik kollar. Erkin gösterişli, karşısında durulamaz, tavuskuşu ihtişamına eş, göz alıcı sıcak varlığı.

Koşup uzak illerden imdada gelen gönüllüler, yerli halkı belli yerlerde toplamaya, bir arada tutmaya azami çaba gösteriyordu. Bihter -ismi babasının gençliğinden beri bayıldığı tuhaf bir dizinin kadın karakterinin adından geliyormuş, öyle anlatmıştı babası gülerek, babası hep gülerdi, ama öyle değil, garip bir gülümseme idi bu, tepeden bakarak. Sanırım evlat kendisinden çıkmış bile olsa, babalar için arada bir küçümsenebilir bir cinsti ve babalar buna mani olamıyorlardı. Yoksa sevmese neden en sevdiği şarkıdaki bilmem ne, beni böyle görse üzülürdü bence, yani,- tüm bu gösterişi kendisini enkazdan çıkarmaya gelen gönüllü kurtarıcı burnunun ucundaki kayayı çekince açtığı oyuktan izlemeyi sürdürdü. Şimdiyse! Gözlerine inanamıyordu! "Benim Bay Richter"im! İşte buradasın!' diye haykırmak istese de boğazı tozla çamurla dolu olduğundan sesi çıkamadı. Şuradan bir kurtulsa anında kollarına atılacaktı. Belinden aşağısı bir yerlerde sıkışmış olmasaydı.

Aşağıdan bir yerlerden pata pata, pıtı pıtı sesleri geldiğini fark edince zelzele korkusuyla gerildi, panikle toprak altındaki vücuduyla kıvrılarak çıkmaya çalıştı. Yok, resmen kayanın altında kalmış gibi, zerre kıpırdıyamadı yerinden. Üşüdüğünü, kanının çekildiğini hissetti. Görebildiği insanlarda panik havası yoktu. İnsanların kimi ayakta kimi çömelmiş hazırlanan masalara, etrafta dolanan gönüllülere bakıyordu. Demek ki tehlike yokmuş diye düşünüp sakinledi. Gönüllü kurtarıcısı ne de olsa birazdan dönüp kendisini çıkarırdı. Hatta geliyorlardı işte. Arkadaşını çağırmaya gitmiş besbelli. Sevindi. İçi erinçle doldu. Teşekkür etmeyi denemek istedi. Tüm gücünü toplayıp başını hafifçe kaldırdı. Ağzının içinde bir şeyler gevelese de ne söylediğini kendisi bile anlayamadı. Birden deliğin önüne itilen kaya ile etrafın tekrar karanlığa bürünmesi bir oldu.

Salak şey, beni burada unuttun, seni salak şey.

Nafile. Sustu. Pata pata, pıtı pıtı sesleri vücudunun her yerini aynı anda sarsan titreşim ve uğultuda kayboldu. Bu pata pata pıtı pıtı her kimse toprak kendisiyle birlikte onu da yutmaya kararlıydı. Zifiri karanlık. Ağlayan çocuklar, çılgık atan kadınlar, küfreden, salavat getiren erkekler. Seher vaktindeki zelzelenin aynı. Bir zaman sonra dışarıdan gelen sesler tamamen kesildi.

O sabahını düşündü. Ne kadar yalnız, nasıl da bir başına hissetmişti kendisini. Öğleden sonra Bay Richter'in ve tayfasının gelmesiyle kendisini adeta büyük, köklü bir ailenin parçasıymış gibi hissetmiş, şimdi toprak altında unutulmasıyla da o karanlık hisler nüksetmiş ruhunu kemirmeye başlamıştı bile. Terk edilmiş, unutulmuş. Ardından aniden ama ile başlayan cümlelerle tekrar tekrar ümitleniyor, kendi duygularının yarattığı hezeyanda iki katı yorulup tükeniyordu.

Duyduğu kazma kürek sesleriyle hafif gözlerini aralamaya çalıştı. İçi minnetle ısındı. Bunca yılımı boşuna heba etmemişim, boşuna sevmemişim işte, diye düşündü. Minnet dolu olduğunun bilinmesinden çekiniyordu.

Öğlesonralarında Uzayan Boyunlar

Cihan ADIMAN

Çiçekçiler kara lekeleriyle anlatırlar bir
[kadının doğumunu
o lekeler orada boğulmak gibi durur öğlesonralarında
sirenler çalar sonra, ikramiyeler yakılır
bir kadının doğumu ne büyük anlatılır

Gölgelerin kısalan boyunlarında o çiçekçi
[vitrinleri durur öylece
uzar bir kadının doğumu
içinden bir gömlek geçer şehrin
yaralı bağırtkan-
ve kinleri birikir vitrin önlerinde o kadınların

Bizi öldüren bizdik
bunu vitrinlerdeki çiçekler bilir yalnız
o kadınlar bilir doğum zamanlarında
bizi öldüren bizdik
kara lekeleriyle duran çiçekçiler anlatır bunu
yüksek yerlerde yaşayanlar bilir
deniz diplerindeki ölümler

ışıkları kapatın- kapatın ışıkları!
o lekeleriyle karanlıkta duranlar
kaybolmaz ışıksızlıktan
bunu güneşi taşıyanlar anlatır bize

Öğlesonralarına doğru uzar gölgelerin boynu
kırılır vurdukça vitrinlerden ışıklar

Otobüs bekleyenler uzatır ellerini
bunu üzerine gazete serilenler bilir
yırtık ayakkabılar bilir suların ortasında
ve çiçekçiler nasıl anlatır o doğumu
bir kadının adı ezilir kalabalıkta
cambazlar çiçekçi vitrinlerini dolaşır

BAY HENRI

Ömer TURAN

Yıllar sonra ilk kez, nedenini bilemediğim o çağrının sesine uyup geldim bu evin kapısına. Sessiz, silik ve şölensiz yirmi uzun yıl. Soğuk kilidin içinde iki kere dönüyor anahtar. Ahşap kapının yaşlı ve yorgun bedenini, holün girişine kadar eşlik ediyor bu hayırsız misafirine, sonra aynı saygıyla gerisin geri yuvasına çekiliyor gürültüsüz. Durup bir süre dinliyorum o boşlukta; salondan balkona, odadan mutfığa, tezgâhtan masaya taşınan huzurlu sesleri. Çocukluk ve delikanlılık çağlarımın doludizgin yaşantısının bana fark ettiremediğini şimdi görüyorum ve anlıyordum ki, mutlu geçmişim içeride kalmış, bu evin içerisinde. En çok da mutfakta, bu masanın üzerinde...

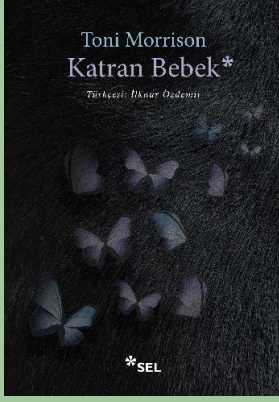
Radyoda sabah türküleri devam ediyor, babam her zamanki köşesinde sessiz bir adam. Gelip masadaki yerime oturuyorum. Bir yıl önce girmişti evimize ve yer sofrasından bir üst sınıfa atlamaktı Bay Henri'nin gelişi benim için. Kimseye söylememiştim masamıza Bay Henri diye seslendiğimi, aramızda bir sırda. Hâlâ bile... Babamın söylediğine göre; Ali Usta'nın ustalığında geldiği son noktaymış masamız. Üst tablası, cilalı palet tahtaların yan yana getirilip birleştirilmesiyle oluşturulmuştu, ayakları ise dor düzenini andıran sütunlar şeklindeydi. Sessizdi, varlığı sıcak. Bana göre bir kahramandı o, gövdesi dünya. Annem önce incir reçelini usulca bırakıyor sırdaşımın üzerine, sonra diğer kahvaltılıkları. Çayın bardaklara dökülüşünü tedirginlikle seyrediyor Bay Henri; rahat ol, annem işinde titiz ve dikkatlidir diyorum ona fısıltıyla. Derken Muzaffer Akgün'ün türküsü giriyor aramıza: *Kışlalar Doldu Bugün...*

Radyo Tiyatrosu başlamak üzere, babam, gazetesini katlayıp koyuyor masanın ucuna. Gazeteden düşmüş bir haber, bir cümle var mı diye merakla bakınıyor sağına soluna Bay Henri. Gülümseyorum, el ayak çekilince her yerini okuyacağım sana söz. Seviniyor. Ödevlerimi bitirip ertesi günün derslerine göre çantamı düzenlerken annem de elindeki meyve tabağını yerleştiriyordu Bay Henri'nin kalbinin üstüne. Birazdan gecenin masumiyet dakikalarına geçilecekti ve hazırlık bunun içindi. Genişliyor mutfağın içi birden. Soluk alışımındaki dinginlik Bay Henri ile göz göze geldiğimde bir ciddiyete dönüşüyor. Her ikimizin yüzünde de aynı ifade; kocaman bir sus işareti. Öyle ya, büyük ya da sıradan aşkların, acısı taze ayrılıkların, soluk soluğa serüvenlerin canlanıp evimize buyursuz geldikleri saat yaklaşıyordu. Bay Henri'nin de en mutlu olduğu anlar; niye olmasın ki, evin üç insanı da sihirli kutudan dağılan hikâyeleri dinlerken kollarını ve dikkatlerini onun yumuşak teninden cesaret alarak biçimliyordu çünkü. Yemek yeme anlarımızın ötesinde de bir işe yaramış olmanın sonsuz sevinciyle göz kırpmıyor bana. Yaprakların ve suyun arasında dolaşan bir klasik müziğin tınısıyla uyarılıyor kulağımız: *Vadideki Zambak. Altıncı bölüm. Yazar: Honore de Balzac. Radyoya uygulayan: Orhan Hançerlioğlu...*

Annemi son gördüğümde yüzü soğuk bir kadındı, avluda, upuzun insan kalabalığı ve yükünü boşaltmış bir gökyüzü vardı. Askerdim, telefondaki ses, ölü evini ve sırtüstü bir insanı tarif ediyordu bana. Apar topar geldim o adrese. Mutfak tezgâhına dağılmış üç beş anı ve ekmek kırıntıları. Fesleğenin sütü kesilmiş ağlamaktan. Cilalı palet tahtaların üzerinde boylu boyunca uzanan o kadın, bütün zamanların maharetli eli ve bütün eşyaların belleği, annem. Serin adımlarla yaklaşıyorum ve eğilip Bay Henri'nin kalbini dinliyorum: *Ben şimdi o anılara saklanmış bir körebeyim.*

Bay Henri'nin uykusuna görünmeden, içeriye girdiğim gibi sessizce dış kapıya doğru yürüyorum. Soğuk kilidin içinde iki kere dönüyor anahtar.

KİTAPLAR ARASINDA

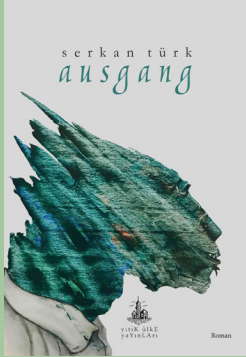

KATRAN BEBEK
Toni Morrison
Sel Yayıncılık, Mart 2020

Nobel ve Pulitzer ödüllü Toni Morrison *Katran Bebek*'te, iki farklı kutuptan insanı birbirine yaklaştıran aynı tarihsel sömürü lekesini bambaşka bir perspektiften ele alıyor. Köleliğin bilinçaltına kazılı izlerini dokunaklı bir ilişkide doğan ihtirash krizler üzerinden okuyan Morrison, farklı sınıflardan siyahilerin yaşamın acımasızlığına karşı aldıkları

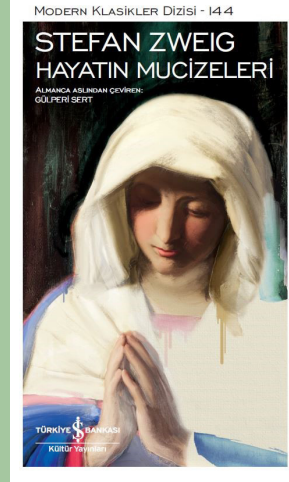
gardın onları nasıl daha da savunmasız kıldığını büyülmüş bir dille aktarıyor.

Ne beyaz ne de siyahi, arafta kalmış insanların yaşama karşın dingin fakat dirençli duruşları kültürel kırılmalar ve sınıfsal ilişkilerle sarsılırken, bu heybetli yüklerin altında ezilen ama bir nefeste sırtlayıp yoluna devam eden yine kadınlar oluyor...

AUSGANG
Serkan Türk
Yitik Ülke Yayınları, Mart 2020

Ausgang bir tavuskuşu romanı değil, ama tavuskuşu gibi kuyruğunu açmış hayatların romanı; renkli, ahenkli, göz kamaştırıcı ve elbette hüznü. İç içe geçmiş hayatların satır aralarından burnumuzun direğini sızlatacak zamanın kendi hikâyesi. Diller, coğrafyalar, inançlar ya da gelenekler... Hepsinin insanın acıyla kesişen anlarından devşirilmiş tatlılarıyla okurun boğçasından 'lavanta çiçeği kokan kederleri' çıkarmasına vesile oluyor. Zamanların ve mekânların kendi ruhu vardır. O ruhlar insanların gözlerine inen perdede bir gölge oyunu olur. Ausgang insanın kendi gölgesinden 'çıkış'ının hikâyesi... Okur, her sayfada bir tavuskuşu yumurtasının varlığını hissedecek. Hayatın olağan akışındaki olağanüstüyü...

HAYATIN MUCİZELERİ
Stefan Zweig
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2020

Gülperi Sert'in Almanca aslından çevirisiyle, ilk kez Türkçe yayımlanan "Hayatın Mucizeleri", Zweig'in ilk novellası... Zweig'in bunu 23 yaşında yazmış (yayımlamış) olmasına şapka çıkarmamak elde değil... "Hayatın Mucizeleri", 16. yüzyılda Anvers'de geçen ve yolları tesadüfen kesişen Yahudi bir genç kızla yaşlı bir Hristiyan ressam arasındaki dostluğu konu ediyor.

Çocukken Hristiyanların şiddet eylemlerine maruz kalan ve iyi yürekli bir asker tarafından kurtarılan Ester adlı Yahudi kız, Bir Katolik kilisesine asılacak dini bir tabloya modellik yapar. Bu sürecin arka planında ise, Hollanda'nın İspanya yönetimine karşı başkaldırısı vardır. "Hayatın Mucizeleri", Zweig'in sonraki yapıtlarının da habercisi olmuştur.

YAĞMUR FENA, BURADA KAL
Zeynep Gülçin
Kırmızı Kedi Yayınevi
Şubat 2020

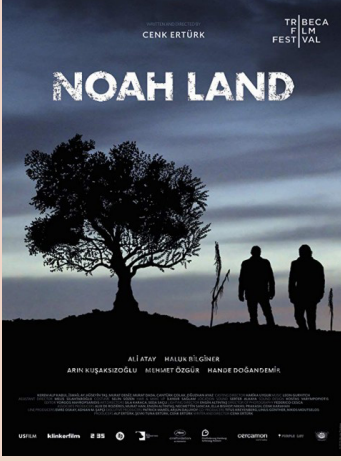
Çiçek Pasajı ile Balık Pazarı'nı birleştiren sokağı hayal edin, Yağmur Fena, Burada Kal'daki öyküler tam da o sokağın içinden geçiyor.

Dünyanın en renkli ve işlek caddelerinden birine ve bu kadar merkezde olduğu halde o kadar "kenarda" bir arka sokağa çıkıyor yolun iki ucu.

Dumanaltı, içki kokan, kalabalık, bağır çağır, gözüyaşlı, cıvıltılı, kahkahalar atan, kan akıtan, can acıtan ve tebessüm ettiren.

Zeynep Gülçin, öyküde yerini ve sesini bulmuş bir imza...

FİLMLER ARASINDA

NUH TEPEŞİ / NOAH LAND
109 dk / Dram
Yönetmen: Cenk Ertürk
Oyuncular: Haluk Bilginer, Ali Atay, Hande Doğandemir

Nuh Tepesi /Noah Land filmi, orta yaş bunalımında olan Ömer'in hikayesini konu alıyor. Ömer babasını kaybetmiştir ve babası yarım yüzyıl önce ektiğini iddia ettiği gizemli Nuh Ağacı'nın altına gömülmek istemiştir. Fakat babasının bu isteğini gerçekleştirebilmek için, Ömer öncelikle öfkeli köylülerle yüzleşmek zorundadır.

PLATFORM
94 dk / Dram
Yönetmen: Galder Gaztelu-Urrutia
Oyuncular: Iván Massagué, Antonia San Juan, Zorion Eguileor

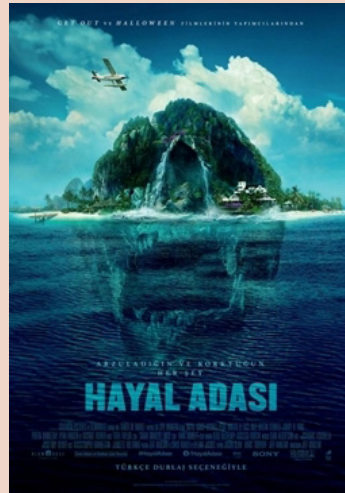
Goreng, platforma sigarayı bırakmak ve hapishaneden alacağı diploması düşünerek kendi isteği ile girer fakat sistemin nasıl çalıştığını bilmemektedir. Uyandığında oda arkadaşından sistemin ne olduğu ne nasıl çalıştığını öğrenir. "Delik" adlı hapishanede 30 günde bir rastgele yerleri değiştirilen mahkûmlar 1. kattan 333. kata kadar 2'şerli olarak odalarda tutulmaktadır. Ayrıca mahkûmlara bir eşya seçme hakkı tanınır.

GÖLGELERİN AŞKI
110 dk / Dram
Yönetmen: Claudia Myers
Oyuncular: Alan Ritchson, Megan Fox, Maria Dizzia

Holly 10 yıldan fazla bir süre görünmez ve yalnız yaşamaktadır. Görünmezliği sayesinde kimsenin çekemeyeceği gizli fotoğraflar çekmekte ve bunları gazetelere para karşılığında haber olarak göndermektedir. Holly yeni bir haber için barda gizli fotoğraflar çektiği sırada, bir bar fedaisi tarafından görülür ve dışarı çıkarılır. Yıllar sonra onu

görebilen tek kişi Shane Blackwell adındaki bir bar fedaisidir. Holly çektiği fotoğraflarla Shane Blackwell'in hayatını altüst ettiğini ve bu yüzden onu gören tek kişinin Shane Blackwell olduğunu anlar. Shane Blackwell bar fedaisi olmadan evvel ünlü bir MMA dövüş şampiyonuydu ve bir film yıldızı ile evliydi. Holly bunu kutsal bir işaret olarak görür ve hayatını mahvettiği Shane Blackwell'in eski şampiyonluk statüsünü yeniden kazanmasına, eski güzel günlerine kavuşmasına yardımcı olmaya karar verir. Böylece kendisi de hayatta görünür olabilecektir. Shane ile Holly bu süreçte gerçek aşkın ne kadar güçlü olduğunu anlarlar ve hayallerin ötesindeki gerçekliği görürler.

HAYAL ADASI
108 dk / Korku-Gerilim
Yönetmen: Jeff Wadlow
Oyuncular: Maggie Q, Michael Peña, Lucy Hale

Hayal Adası'nda lüks, tropik tatil köyünün esrarengiz ev sahibi Mr. Roarke, şanslı misafirlerinin gizli hayallerini gerçekleştirmektedir. Ancak, hayaller kabusla dönüştüğünde misafirler adanın gizemini çözerek hayatlarını kurtarmak için kaçmak zorunda kalırlar.

KARKAM
KARTAL KARIYER MERKEZİ

444 4 578

GÖKHAN YÜKSEL

Kartal Belediye Başkanı

kartalblđ

444 4 578

www.kartal.bel.tr